

Werk

Titel: Thesaurus Iuris Executivi Rutgeri Rulant, Icti. Quadripartitus

Untertitel: Quarum Pars Prima exhibet usum verum executivum, mediante Brachio Eccles lastico, Seculari, Regio, Et Militari, Eorumque imploratione. Secunda, exactam praecipuarum Rerum Civilium tractationem ... Tertia, perfectam manuductionem Executioni Rerum Criminalium inservientem. Quarta, Decem Classes Relationum, Actorum ac Votorum Cameralium praedictis materiis accommodatarum ... Atque Ita His Quatuor Partibus, Non Solum Executionis Materia fructuosissima continentur, sed & diversae per totum ius privatum dispersae materiae videlicet ...

Verlag: Author; Weissius

Ort: Francofurti ad Moenum; Francofurti ad Moenum

Jahr: 1624

Kollektion: VD17-Mainstream

Digitalisiert: Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen

Werk Id: PPN755514025

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN755514025>

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=755514025>

LOG Id: LOG_0020

LOG Titel: S. VI.

LOG Typ: chapter

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain these Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

duobus modis, vt ipse censuit limitatur: & primum dicit ipse, in forma data in literis ad beneficia fauore impetrantis locum non habere, propterea quod ei etiam quod in fauorem partis introducta sit, renunciari non potest, vt est tex. in c. is, cui conceditur. de praben. & dignit. lib. 6. Secundo etiam loco limitat, & locum inquit non habere in clausula decreti, † propterea quod ab ea forma, etiam quod sit in fauorem partis, recedi non potest, vt voluit gl. in d. c. dilecto. in vers. in clausula, extra de praben. & tradit idem Felinus in c. cum accessissent, in princ. in versic. tertia declaratio. extra de constitut. & ita inquit intelligenda esse ea, quæ tradit gl. in d. l. à Diuo Pio. quæ loquitur in casu, vbi est clausula decreti, & ideo mirum non est, si ei renunciari non potest.

C A P. L V.

A R G V M E N T V M.

Solennia statuto præcepta, forensem non ligant, nisi actu gerat in loco statuti.

S V M M A R I A.

- 1 Statutum loquens de solemnitatibus forensem & extrerum siue alienigenam non comprehendit, nisi actum faciat in territorio statuentium.
- 2 Solemnitatum attenditur locus ille, vbi actus celebratur.

Adnorandum etiam est hoc loco, statutum † loquens de solemnitatibus, forensem extraneum seu alienigenam non comprehendere, nisi actum gerat in territorio statuentium. l. si fundus. ff. de euict. & l. i. c. de emanc. liber. & tradit Ceph. in consil. 171. num. 26. vol. 2. Nam, vt inquit idem Ceph. in consil. 170. quod præcedet, num. 21. † quotiescunque de solemnitate agitur, locus ille attenditur, vbi actus celebratur. l. 2. c. quemadmo. testam. aperian. & tradit Cynus in l. 2. q. 2. c. quæ sit longa consuet. & Dynus & Bar. in l. cōtraxisse. ff. de actio. & obligat. & in l. 1. prope finem. ff. de tutor. & curat. datis ab his. & Paul. Castr. in l. exigere, circa principium. ff. de iudic. & in l. cum antiquitas, num. 2. c. de testam. & Alex. in consil. 44. videtur, col. 1. & fin. versic. postremo, col. 5. & Aret. in consil. 54. & in consil. 83. & Ias. in consil. 48. num. 3. volum. 1. & consil. 59. col. fi. vol. 3. & Gozad. in consil. 49. num. 15. & Cagnol. in l. semper in stipulationibus, num. 5. ff. de reg. iur. & generaliter omnes Canonista in c. quod clericis, extra de foro compe. ren. & Legista in l. 1. c. de sum. Trinit. & fide cathol. & alibi sepe sepius.

C A P. L V I.

A R G V M E N T V M.

Dationis in solutum petendæ formula.

S V M M A R I A.

- 1 Dationis in solutum petitio, quomodo fieri debeat.
- 2 Simplex petitio vt bona debitoris sibi in solutum dentur non procedit.

Dationem in solutum, quia petitio præcedere debet, merito antequam ad alia procedamus, † quemadmodum talis petitio fieri debeat, in primis inspiciendum est. Forma igitur huius petitionis talis est: debet enim creditor petere, bona debitoris vendi emptore reperto: eo autem

non reperto, sibi in solutum dari. † Plane si simpliciter & absolute peteret, bona debitoris sibi in solutum dari: huiusmodi petitio non procedet, vt notat Bart. in l. pro debito, num. 2. c. de bon. author. iudic. possiden. vbi inquit, legem illam valde notabilem esse, ex eaque manifeste apparere, eam petitionem vt bona sibi in solutum dent, non procedere: vnde inquit Castren. ibidem, eam petitionem non subsistere. Animaduertendum tamen esse arbitratu, eam in casu quo emptor non reperitur subsistere posse, vt patet ex rub. cum in ea dicitur, de bonis authoritate iudicis possidendis, cū loquatur de bonis, quæ non reperto emptore in solutum dantur, sed reperto emptore vendantur: & idem voluit ibidem Salic. in r. notabili, ca potissimum motus ratione, quod creditor in subsidium tantummodo admittatur emptore non reperto, vt est tex. in l. ordo. c. de executio. rei iudic.

S. VI.

C A P. I.

A R G V M E N T V M.

Subhastationis origo, mos & solennia apud antiquos.

S V M M A R I A.

- 1 Subhastatio antiquitus inducta.
- 2 Bona proscriptorum sub hasta vendi solita, ac etiam vectigalia.
- 3 Bello capti & serui are comparati ex edito lapide nunciabantur.
- 4 Seruis trans mare adductis cum venales erant, vt à ceteris mancipiis dignoscerentur, alba creta pedes illinibant.
- 5 Euictione seruorum venditor non tenebatur seruorum sub pilo venditorum, & venditor ad nihilum tenebatur.
- 6 Pracones singulis auctionibus bona proclamant.
- 7 Serui venales, quomodo apud Græcos appellarentur.
- 8 Auctionio hasta Romæ etiam imperitis notissima.
- 9 Hastam refrixisse, quid denotet.
- 10 Hastam vibrare, quid denotet.
- 11 Persica tristis, quid esset.
- 12 Magistri, qui dicerentur apud antiquos.
- 13 Conductiones sub hasta fieri improprie dictum est.
- 14 Hasta salutis, quomodo & quando diceretur.
- 15 Accursus antiquitatis prorsus ignarus.
- 16 Subhastationes pluribus diebus fieri debent.
- 17 Subhastationis forma.
- 18 Licitatio, infra quod tempus fieri debeat.
- 19 Licitatio debet fieri præsentem officiali.
- 20 Subhastatio non est leuis solemnitatis, & semper requiritur, vbi venduntur res absentis, vel minorum, vel decurionis, vel fisci, vel ecclesie.
- 21 Subhastatio non requiritur in venditione mobilium.
- 22 Subhastatio licet inter absentes fiat, obligatio tamen contrahitur.
- 23 Subhastatio vna facta, quando alia fieri possit.
- 24 Subhastatione si dicatur, dabitur, est promissio dandi.
- 25 Subhastationi offerentes debent esse præsentem.
- 26 Subhastans vt obligetur, necesse est, vt voce praconis, vel edicto publicatio fiat.

Quoniam bona debitorum, quæ ad satisfaciendum creditoribus in solutum dantur, in primis vendi debent, & non reperto emptore, ad dationem in solutum creditoribus deuenitur, vt habetur *in d. l. ordo. C. de execut. rei iudic.* debetq; ipsa venditio sub hasta fieri, vt ex infra dicendis liquido apparebit: merito antequam ad ea, quæ Doct. nostri de ipsa subhastatione dicunt, deueniamus, nonnulla (vt nostri est instituti) de ea ex antiquitate hauriri oportet, vt ea quæ deinde à Doct. nostris dicuntur, clarius appareant, inquit igitur antiquitatis satis si Jelis & copiosus relator Alexander ab Alexandro, *suorum generalium lib. 3. cap. 16.* Captas non deditas vt bes diripi consueuisse, tum etiam si quando bona proscriptorum, hostiumve manubiæ, aut præda venales forent, vectigaliæve locarentur, vsu obseruasse, vt hasta posita venirent, quæ publica dicta est, sicut bello capti, quod coronati, & serui ære comparati, quod ex edito lapide enunciabantur venales sub corona, & de lapide empti dicebantur, & qui turmatim veniunt in cathasta: fuisseque ait moris verusti, vt his qui trans mare aduectis venales forent, quo à reliquis mancipiis dignoscerentur, alba creta pedes illinirent, obseruatum, vt de seruis sub pilo venditis emptori nihil præstaret, neq; euictionis iure teneretur, tanquam insignia forent mancipia, & probatissima: Vtque præcones, & qui bona præscribunt bona Regis Porfennæ venalia singulis auctionibus proclamēt: ex eo dictum quod discedēs ab vrbe Porfenna, castra com meatibus referta populo diripienda dedisse: Græcis vero, vbi venalia producuntur mancipia Cycli: at vbi conscendunt, vt essent conspicua omnibus, Trapeze dicta sunt. Hac præterea de re Cælius Rhodiginus *lectionum antiquarum lib. 21. cap. 17.* inquit Romæ auctionem hastæ rem fuisse etiam imperitis notissimam, cum publice ciuium bona distraherentur. Hinc refrixisse hastam elegantè pronunciamus, cum desitum tandem significamus, cessatumque vel à magistratu violento & sordido, aut tyrannica rabie desæuendi in miserorum bona. Nam vt Marcus Tullius eloquenter & scite hastam Cæsaris refrixisse dixit: sed & hastam sperare scelerati ac perditii homines dicuntur: quod ex ea est farina, qui ciuium affectant bona: sicut hastam vibrare dicuntur, qui sanguinariam huiusmodi consecantur auctionem. Præterea Cicero *de Offic. lib. 2.* inquit, dum homines perditii hastam illam cruentam & meminerint & sperabunt, quam P. Silla cum vibrasset dictatore propinquo suo: Idem & trigesimo sexto anno, postea sceleratiore hasta non recessit. Lucius vero illa, quantum suggerit historia, addidit & vocem intolerabilem. Nam cum posita in foro hasta ciuium bona venderet, prædam suam se vendere sæuissime dictabat: proinde hastam huiusmodi perticam quoq; tristem nuncupari nouimus, & Corn. Tacitus *lib. 13.* inquit, Heliuidium priscum tribunum plebis aduersus Sabinum ærarii questorem contentiones proprias exercuisse tanquam ius hastæ aduersus inopes inclementer augeter. Apud Tertulianum in apologetico hastarium dici legimus venditionem id genus. In hastario enim, inquit vectigales sumus. Nec inquit, illud omittendum esse, vt obscurissimum Ciceronis & Quintilianilocum aperiat, hastæ magistros dici qui bona sub hasta vendunt: Vnde

*id in epistolis ad Atticum, lib. 1. vna agebant cæteri creditores, in quibus erat Lucullus, & P. Scipio: & is, quem putabat fore magistrum, si bona venirent. L. Pontius, & lib. 6. de possessionibus hæreditatum: & possidendis bonis Magistris faciendis vendendisque ex edicto: & postulari, & fieri solet, ex his subdit inferri lucem verbis Fabii lib. 6. de iocis, dum inquit: Peruenit res vsque in ænigma: quale est Ciceronis in Pletorium Fontei accusatorem, cuius matrem dixit, dum vixisset ludum, postquam mortua esset magistrus habuisse. Dicebantur autem, vt ipse subdit infames fœminæ ad eam conuenire solitæ: post mortem bona eius veniebant: quamquam hic ludus per translationem dictus est, Magistri autem per ambiguitatem. Hactenus ex Fabio. Ad hosce porro magistrus forte respexit iterum M. Tullius, dum ait: Heus tu, manum de tabula, Magister adest, in familiaribus Epistolis: etiam si non excidit, quid alibi præceptum à me sit. Cæterum obseruauimus & illud hastam in classicis authoribus, non de auctionibus venditionibusque modo dici, sed & de locationibus, vt supra ex Alexandro ab Alexandro diximus: quæ publice fiunt, vnde assueti hastæ appellati elegantè, qui eam conducere consueuerunt. Docuit hoc Titus Liuius ab Vrbe cõdita *lib. 24.* cum Censores inquit, ob inopiam ærarii Seiam locationibus abstinerēt, ædium sacrarum tuendarum Curuliumq; equorū præbendorum, ac similibus rerum conuenere ad eos frequenter, qui hastæ huius generis assueuerant: hortatiq; Censores, vt omnia perinde agerent locarentq; ac si pecunia in ærario esset: Cornelius vero Nepos in Attici Pomponii vita, de hac etiam intellexisse videtur, dum ait: Ad hastam publicam nunquam accessit, nullius rei: neque pars, neque manceps factus, vnde Ouidius *lib. 4. de Ponto:**

*Aut populi reditus positam componet ad hastam.
Et minui magnæ non sinet Urbis opes.*

In Quintilianii vero declamationibus hastam salutis dici inuenies de frumenti venditione in fame ac penuria non ferenda, sed si semel inquit, ponis hastam salutis, & redemptores vitæ admittis, & nos admone, melius vendas & de hac hasta meminit etiam Alexander ab Alexandro *eodem lib. 3. suorum generalium, cap. 16.* dum inquit præterquam fuit hasta salutis: vbi in summa inopia ad leuandam famem hasta posita publice frumentum venit. Illud præterea adnotandum est, apud Pomponium Iurecõsultum *in l. 2. ff. de orig. iur.* ibi, deinde cum esset necessarius magistratus, qui hastæ præesset, Decemviri litibus iudicandis sunt constituti. Accursus quoque in loco antiquitatis penitus ignarus, exponendo illam dictionem hastæ, dum ibi dicitur, hastæ præesset, dicit alias esca, id est, frumento publico. Alii vero exponunt hastæ, id est, partia stre, id est, exercitui: & alii dicunt Veste, & eodem modo exponunt. Verum Accursus hac de re in tenebris ambulauit, prout in aliis multis hoc genus: etsi alioquin in iure ciuili interpretando doctissimus ac peritissimus fuerit. Hodie autem subhastatio tam in vendendis, quam locandis bonis publicis, frequenter in vsu est. Debent igitur bona debitorum antequam creditoribus adiudicentur, vel in solutum dentur, sub hasta vendi. Debent autem huiusmodi subhastationes pluribus diebus publice proponi, vt inquit Paul. *Cast. in d. l. ordo. C. de execution. rei iudic.* & id ad frau-

17 des euitandas introductum est. Forma autem sub-
 hastationis, vt inquit Bart. in l. licitatio. num. 2. ff. de
 public. & vectigal. huiusmodi est: Debet enim à præ-
 cone, vel edicto proposito & affixo publicari, & om-
 nibus denunciari: vt quicunq; rem, vel bona ali-
 qua emere velit, compareat ad locum destinatum,
 infra tempus aliquod ad hoc præfixum & deputa-
 tum, ad offerendum: & quod plus offerenti daban-
 tur, vt habet. in authen. hoc ius porrectum. C. de sacrosan.
 eccles. & in l. 1. C. de fide instrument. & iure hasta fisco.
 lib. 10. De hac subhastationis forma meminit et-
 iam Cuman. in d. l. licitatio, num. 3. ff. de public. & ve-
 ctig. addens Bart. offerentem nomen suum describi
 curare oportere, ac etiam vt supra diximus, talem
 subhastationem, sine intimatione ac pro palatione
 fieri non posse, vt inquit Bertran. in consil. 239. num.
 3. vol. 1. per ea qua habentur in l. nam ita Diuus. ff. de ad-
 optio. & in l. de vnoquoque. ff. de rei iud. & in cap. 1. extra
 de causa poss. & propriet. Si vero quærat, quantum
 temporis ad ipsas licitationes faciendas à iure con-
 stitutum sit. Bart. in eadem l. licitatio. num. 3. distin-
 18 guendo ¶ dicit, si de rebus fisci, Ecclesiarum & mi-
 norum alienandis tractetur, hodie viginti dies da-
 ri, vt ex legibus supra deductis apparet, & tradit
 Menoch. in cap. 129. num. 1. cum sequent. in tract. de ar-
 bitr. ind. lib. 2. centuria 2. Capicius decif. 36. num. 4. &
 Ioan. de Platea in d. l. si tempora, num. 1. C. de fide instru-
 ment. & iure hasta fisco. & late Bart. in d. l. licitatio. &
 voluit glos. 1. C. de vendit. bonor. ciuit. & in d. l. 1. C. de fide
 instru. & Bald. in l. 1. C. de prescript. 30. annor. & Fabia à
 Monte in tract. de emptio. & vendit. quest. 5. princ. num.
 86. de bonis autem minorum tradit Roland. à Valle
 in consil. 33. num. 14. vol. 1. si vero de rebus & bonis a-
 liorum tractetur, & tunc id arbitrio venditorum
 comittitur, vt olim in omnibus obseruabatur, cum
 tempus præcisum & determinatum non reperire-
 19 tur. Debet ¶ præterea huiusmodi subhastatio seu
 licitatio coram officiali fieri. l. fin. vbi tradit Bal. C. de
 nou. vectigal. & vltra prædicta de forma & modo fa-
 ciendæ subhastationis, & licitationis, tradit Bald. in
 d. l. ordo. C. de executio. rei iudic. dum etiam inquit, &
 20 nos supra diximus, licitationem & ¶ subhastationem
 leuis solemnitatis nõ esse: semperq; vbi res absentis
 vel minoris aut decurionis, fisci & Ecclesiæ vendit-
 ur faciendas esse: nec nõ etiam cum ad secundum
 21 decretum peruenitur: & si in ¶ mobiliu vendi-
 tionib. non requiratur, vt inquit Bal. in l. 1. C. si propt.
 public. pensi. Non est etiam omittendum, quod licet
 22 subhastatio ¶ seu licitatio inter absentes fiat, obli-
 gationem tamen contrahi, & venditionem sequen-
 tam esse, arg. l. in euentis, & ibi notariorum. C. de con-
 trah. empt. Nam in his, quæ ad incertos pertinent,
 præsentia personæ necessaria non est. l. qua ratione.
 23 §. hoc amplius. ff. de acq. rer. dom. Facta autem ¶ subha-
 statione vel licitatione, vt alia fiat, seu vt bona ite-
 rum sub hasta ponantur, petere quis nõ potest, nisi
 talis sit, qui in integrum restitui possit. Non est et-
 iam omittendum, quatenus in ipsa licitatione seu
 24 subhastatione dici consuevit, ¶ rem vel bona quæ
 licitantur & subhastantur, plus offerenti danda esse,
 promissionem quandam vendendi continere, &
 ideo prædictæ subhastationis formæ illa verba ad-
 denda esse existimant Cuman. in d. l. licitatio, & pro-
 posito edicto, vt quis velit emere, vel conducere
 datum, veniat & offerat, & si plus obtulerit, sum-
 erit, vt habetur in l. 4. ff. de publ. vectig. & commiss. &

ideo si licitator dicat, si plus offeratur, rem vel bo-
 na danda esse ei qui obtulerit, delata videri, & sic
 conditio impleta sit: si vero dixerit plus offerenti
 danda intelligatur ad vendendū tantummodo ob-
 ligata esse. Verum quicquid dicatur, consuetudo
 loci seruanda est, & ideo ¶ mos plerunq; licitatio-
 nis vel subhastationis est, vt ii qui offerunt, præsen-
 tes sint: & vltimo quam plus libere obtulerit de-
 25 rur: vnde liberam venditionem importare & in-
 ferre dicendum est. Dixit etiam Ang. in consil. 324.
 num. 1. vt licitatione vel subhastatione ¶ licitator vel
 subhastans obligentur, oportere voce præconis,
 vel edicto aliquo, vel alio quocunq; modo publi-
 ce sit notum, res vel bona venalia exposita esse: &
 vt ille qui emere vult, compareat & pretium pro-
 mittat, & quod tunc plus offerenti dabuntur, vt ha-
 betur in d. auth. hoc ius porrectum. C. de sacros. eccles. &
 notat glos. in l. si tempora expresse. C. de fide instrum. lib. 10.
 si enim prædicta verba, quod plus offerenti conce-
 dentur in edicto vel præconis voce expressa non
 sint, ipse subhastans vel licitans non obligatur: Imo
 potius videtur subhastans vel licitator aut bona ve-
 nalia exponens pretia explorare, quam vendere,
 cum se venditurum non offerat, vt voluit Bart. ex-
 26 presse in d. l. licitatio, in princ. in penult. quest. ff. de public.
 & vectigal.

C A P. II.

A R G V M E N T V M.

Subhastatione facta, si quis offe-
 rat, & Notarius illud ad notam sum-
 ferit, an obligatio exinde orta sit.

S V M M A R I A.

- 1 Obligatio an inter licitantem & subhastantem ori-
 tur. si oblato pretium promittat, & Notarius scri-
 bat.
- 2 Licitator siue subhastator, ex quo bona vendenda &
 plus offerenti danda esse publicari voce præconis,
 vel edicto procurat, cum certa persona contrahere
 videtur.
- 3 Contractus emptionis & venditionis est perfectus,
 si ab vno dicatur, volo vendere, & ab alio, volo e-
 mtere.
- 4 Misilia Princeps qui proici mandata, ei qui occupa-
 uerit, donare videtur.
- 5 Stabularii & ii, qui hospitium retinent statim quod
 illud instituunt, dicuntur cum hospitibus, & illis
 qui ad eos diuertunt, contrahere, etiam quod multo
 deinde tempore post ad eos diuertant.
- 6 Contrahitur etiam cum incertis.
- 7 Aduocatus patrocinium illius, qui petit suscipere te-
 netur, & cogi potest.
- 8 Procuratores quoque patrocinium petentis suscipere
 cogi possunt.
- 9 Syndicus vniuersitatis officium suscipere dicitur, &
 cogi potest, num. 14.
- 10 Notarius instrumenta conficere petentibus cogi po-
 test.
- 11 Caupo & stabularii cogi possunt hospites recipere.
- 12 Doctor consilium dare, ac consulere cogi potest.
- 13 Meretrix quæ est in lupanari vt sui copiam faciat
 ad eam accedentibus, secundum ius ciuile, cogi
 potest.

HAc in re quaesuit Bart. in d. l. licitatio, num. 4. ff. de public. & vectigalib. de huiusmodi dubitatione: quidam rem seu bona sub hasta poni curauit, & oblator ꝑ aliquis pretium obtulit, & notarius scripsit. His stantibus, quaesitum fuit, an ob id inter euentem & vendentem siue inter subhastatorem & oblatorem seu licitatore obligatio orta sit? Et in primis dixit nullam inter eos ortam censeferi obligationem, cum inter publicationem subhastationis, & promissionem aliquod est interuallu, vt v. detur text. in l. 1. §. 1. ff. de verb. obligat. Verum remelius ac diligentius perspecta, contrarium verius arbitrat, & obligationem ortam esse censet, his de quibus paulo infra dicemus, iuribus & rationibus & primum, quia vbicunq; quispiam huiusmodi ꝑ venditionem publicari ac banniri procurat, cum certa non autem incerta persona contrahere videtur, hoc est, cum eo qui plus obtulerit: Vnde est, vt ex parte quoque promittentis ꝑ contractus perfectus dicatur non aliter ac si ab vno vendere velle dicatur: & ab alio emere, vt notatur in l. in vendentis ff. de contrah. emp. Potest sane huiusmodi conclusio pluribus exemplis comprobari; & in primis in missilibus in vulgus proiectis; Nam Princeps, ꝑ qui in suo aduetu, vel alia quauis de causa pecuniam in vulgus proiici mandat, ei donare, qui occupauerit, intelligitur, l. qua ratione, §. fin. ff. de acquir. rer. domin. etsi quisnam sit futurus occupaturus, prorsus incertum sit. Idem etiam de eo dici potest, qui publicum hospitium, stabulum aut popinam instituit ac retinet: Nam licet ꝑ hospites, aduenae & muliones, vel alii ad huiusmodi loca diuertentes longo tempore post elapso accedant & ꝑ incertum sit, quinam illi qui accedent, futuri sint, & ex consequenti valde incerti; ea tamen inter ipsos & hospiti, tabernae & stabuli institorum seu retentorum obligatio orta est, vt eos ad seipsum recipiendos cogere possint, l. 1. ff. furti aduers. naut. cau. & stabula. & id eo magis in casu nostro dicendum est, ex interuallo non fieri illud, quod infra illud tempus fit. Idem etiam de aduocato ꝑ dicunt Doct. qui illorum patrocinium, qui ad eos confugiunt suscipere cogi possunt, etsi quinam hi futuri sint, incertum prorsus & incognitum dicatur, vt voluerunt Bal. & Salyc. post Gofred. in l. inuitus. C. de procur. per text. in l. prouidendum. C. de postul. & notat glo. in l. 1. §. ait prator, in verbo, habebunt, ff. cod. tit. de postulan. vbi Ang. notat illam glo. ꝑ id quod de procuratoribus quoq; dicendum est, qui in curiis aliorum tutelam & defensionem suscipere solent; Qui etiam minus proprie loquendo aduocati appellantur, prout voluerunt etiam Fulgof. Paul. Castrenf. & Alex. in d. l. inuitus. & facit text. in l. 1. §. aduocatos, ff. de var. & extraord. cogn. & late tradit Decius in l. inuitus nemo, ff. de reg. iur. & de aduocato tradit etiam Guiliel. Mainierius in eadem l. inuitus nemo, num. 2. Ratio autem est, quia officium aduocati est quodammodo publicum, vt probatur in l. fori tui, & in l. aduocati, C. de aduocat. diuers. iudic. & idem etiam de procuratore fisci seu Reipublicae dicendum esse voluit Salyc. in d. l. inuitus, argumento l. hi qui ad ciuilia, C. de appell. & in l. si quis magistratus, ff. de muner. & honor. & ideo syndicus ꝑ vniuersalis officium suscipere dicitur, vt notat Bald. in d. l. filiusfamilias §. inuitus, in princ. ff. de procur. & idem dixit Ang. in d. l. 1. §. ait prator, ff. de postulan. de Notario, qui ex quo publicum officium exercet, instrumenta con-

ficere compelli potest, vt notat Bart. in l. 1. ff. furti aduers. naut. & Bal. in Rub. C. de fide instrum. col. 2. versic. Sed dubitatur. & idem voluit Hostiens. in summa, in tit. de fide instrum. §. ex quibus, versic. hi qui. dum subdit, quod si Notarius rogatus recipere recusat, est per iurus, & officio notariatus priuari potest; & hoc dictum refert & sequitur Cardin. in clem. 1. in versic. dudum, in 13. notab. de iare iur. & idem dixit Ang. in d. §. ait prator. ꝑ De caupone, popinario & stabulario, propterea quod ex quo ipsi publica loca retinent ad recipiendum eos, qui ad ipsos accedunt, cogi possunt, prout notat etiam Bar. in d. l. 1. ff. furti aduers. naut. & in l. 1. ff. naut. caupo & stabul. & in l. 1. §. cum carnis, ff. de offic. praefect. vrb. Praeterea, ꝑ quod Doctor cogatur consulere, voluit iterum glo. in l. 2. in versic. consensus, C. de proxim. sacro. serim. lib. 12. & alia glo. qua citat text. in l. sancimus, la. 1. C. de aduoc. diuers. iudic. vbi tradit etiam Salyc. & iterum Bart. in l. proxime, in princ. C. de aduoc. diuers. iudic. vbi etiam idem dicit Salyc. & iterum Bald. in l. proxime, in princ. ff. de his, quae in testam. delent. & Butr. in c. si pro debilitate, col. 4. extra de offic. delegat. Idem praeterea de iure ciuili, non tamen in foro conscientiae in meretrice ꝑ dicendum est, quae in prostibulo & lupanari versatur, & artifice, qui suae artis insignia appensa retinet; Nam cum meretrix haec, quae in lupanari versatur, publica dicatur: & pariter ille artifex, qui insignia appensa habet, merito & ipsa quoque & artifices tales ad inferuendum & vendendum merces suas compelli ab ipsis emptoribus possunt. d. l. 1. C. furti aduers. naut. & Bal. in d. l. filiusfamilias, §. inuitus, super gloss. prima. concludit omne officium vtilitate & autoritate publicum; vel vtroque modo publicum officium necessarium esse, & recusari non posse: & ad illud, quod notat glo. ibi, facit text. in l. munerum, §. iudicandi, ff. de mun. & honor. Praeterea de meretrice tradit etiam Boerius in decis. 317. nu. 8. vol. 2. addens cum huiusmodi meretricibus coitum etiam violentum esse impunibilem, vt inquit, glo. in l. 1. C. de rapt. virg. etiam si ab vno tantum, quo casu publica non dicitur, cognita prius fuisset, vt inquit etiam Castrenf. in consil. 273. & ibi latius Boerius. Item de meretrice, quod inuita cogatur, dicit etiam Bernondus Coueronius in tract. de public. concub. in rub. de stupro, pag. 109. num. 30. vbi & ipse idem dicit de aduocato ꝑ & syndico. Vnde redeundo ad rem nostram, vt inter eos nata sit obligatio, dicendum est, etiam personas incertas concernere videatur, & ideo si ille qui bona sub hasta ponit vendenda, obligari non vult, non adiciat vt edicto illa verba, & plus offerenti dabitur, nam tunc non obligabitur: quia tunc, vt supra diximus, potius rei pretium explorare videtur, quam vendere velle, cum se non offerat venditurum. Sed hodie haec disputatio necessaria non est, cum proponantur in albo bona vendenda, & in eo dicatur, danda esse plus offerenti, candela accensa.

CAP. III.

ARGUMENTVM.

Subhastatione facta, si secundus offerat, an primus licitator eo liberetur.

SUMMARI A.

1 Licitator vnus si offerat mille, secundus vere mille & centum, an primus ob secundum obligationem sit liberatus.

2. Text.

- 2 Text. in l. Sabinus. ff. de in diem addict. liberatur.
- 3 Subhastanti non aufertur potestas acceptandi primum licitantem.
- 4 Approbatio plena, qua dicatur.
- 5 Subhastans si sit administrator publicus ecclesiæ, vel minoris, ex suo officio tenetur plus offerenti dare.

DVbitari sæpe accidit de huiusmodi specie: Primus ꝑ licitator hasta posita obtulit mille, secundus vero deinde mille centum: quæritur stantibus his duabus oblationibus, an primus ob secundam oblationem à sua oblatione liberatus sit? De hac conclusione multa refert Franc. Cremen. in sing. 41. & Bald. in consil. infra relato, dum dicit huiusmodi casum in vrbe Aretina: Nam cum quidam Princeps, vt ipse ait, Malatesta sub hasta omnia sua datia poni mandasset, primus licitator plus obtulit, secundus vero aufugit: Vnde ille Princeps primum licitatore ad datia suscipienda & pretium oblatum soluere cogere volebat, & ideo quid iuris in hoc casu esset, quæsitum fuit. Bart. eum cogi posse existimauit, propterea quod secunda oblatione liber à sua oblatione effectus non esset, vt dixit ipse Bart. in d. l. licitat. ff. de pub. & vect. arg. tex. in l. Sabinus. ff. de in diem addict. vide Fabia de Monte in tract. de empt. & vendit. in vers. sequitur de solemn. subhast. nu. 93. fol. 146. pag. 2. in vol. 1. tract. Contrariū vero concludendo voluit Bald. in quodam suo consilio incip. Quidam Titius de Arimino. eum namque liberatum esse censuit: & mouetur tribus potissimum iuribus, videlicet text. in l. Valerianus. ff. de pret. stipul. & in l. stipulatus es opus. ff. de fideiuss. & in l. cum plures, §. lege dicta. ff. loc. vbi habetur secundo actu ante rei perfectionem à primo recessum videri, & tenendo hanc

2 conclusionem, respondet Bald. ad text. ꝑ in d. l. Sabinus, in actu perfecto, & iam consumato procedere, vtputa in venditione perfecta cum pacto additionis in diem: nam tunc dubium non est, primum actum venditionis perfectæ creditore inuito, oblatione à secundo facta non rescindi: at secus in subhastatione, vbi venditio perfecta non est, sed suspensa, donec plus ab alio offerretur & ita concludit Bald. in prædicto consilio, verum reiecta opinione Bald. in consil. 324. num. 3. opinioni Bart. adhereret, dum voluit ei qui rem sub hasta ponit, & ad licitandum exponit, licere meliorem conditionem ei oblatam reicere, propterea quod iis renunciare vnusquisque potest, quæ ad suum commodum introducta sunt, l. si quis in conscribendo, cum concordantibus ibi adductis, C. de pact.

Stante hac Bart. opinione, pluribus modis eam limitare solent: & primum si nominatim actum sit, vt emptori resilire & recedere liceat, meliore conditione oblata, quandoquidem tunc huiusmodi oblatione emptio prima dissoluitur, & si venditor subsequenter non admittat, d. l. Sabinus, ff. de in diem addict.

Secundo loco limitatur, si ille qui rem sub hasta ponit, rem ipsam sub hasta positam posteriori licitanti etiam minus idoneo addixerit, dummodo tamen eum scienter elegerit, l. si venditor, §. sed si neuter, eod. tit. ꝑ Liset enim posteriorem licitationem approbare dicatur, ob id tamen subhastanti potestas acceptandi primum licitantem sublata non intelligitur, propterea quod posterioris licitationis approbatio non sufficit, nisi plena sit, vt inquit gloss.

in l. quod autem, ff. de in diem addictio. Approbatio autem ꝑ tunc dicitur, cum posteriori licitanti venditionis contractu ita adiicitur, vt addictio de iure subsistat. Nec quicquam refert, aduersus eam in integrum restitutio peti possit, dummodo talis addictio iure saltem naturali subsistat: at secus si ex ipsa additione nec ciuilibus, nec naturalis obligatio oritur, vt habetur in d. l. si venditor, versic. sed pupillus, de in diem addict. Et ex hoc inquit Ang. in d. consil. 324. manifeste concludi additionem approbare satis non esse, nisi talis approbatio iure saltem naturæ subsistat, & ita ex causa naturalis obligatio oriatur: nec sufficeret alia probatio, nisi addictio seu venditio interueniat, vt supra dictum est.

Tertio limitatur, ꝑ quando subhastans publicus administrator est, vel ecclesiæ, aut alicuius minoris; hi enim ex debito sui officii plus offerenti rem dare tenentur, nec afferentem meliorem conditionem reicere possunt: quin imo inuiti, etiam accipere coguntur, si tempus subhastationum à lege statutum, vel consuetudine præfixum ordinatum pariat, ob id quod lapsum non sit, l. si temporaria. C. de fide instrum. & iura hasta ff. lib. 10. vbi videtur tex. expressus, & qui talem meliorem conditionem non recipit, in dolo esse dicitur, l. si quos, inuncta gloss. C. de rescin. vend. Verum, si recte animaduertatur, hodie huiusmodi dubitatio satis clara est, nam vsus obseruat, cum plus offerenti rem dandam esse in albo proponatur, vel edicto publicetur, plane vbiunque quispiam plus obtulerit, candela accensa, primus oblato liberatur & subsequens remanet obligatus: & sic dubitandum non videtur, quin ob secundam oblationem primus à sua oblatione & promissione liberatus sit.

C A P. IV.

A R G V M E N T V M.

Subhastatione facta an res ipsa plus offerenti addicenda sit.

S V M M A R I A.

- 1 Subhastatione facta, an ciuitas cogatur dare rem subhastatam plus offerenti.
- 2 Offerenti minus rem subhastatam dare, quandoque melius & vtilius est.
- 3 Gabellarum emptores, ob publicas necessitates quandoque ante tempus conuentum, pretium soluere cogi possunt, remisso tamen eis medii temporis interuallio.
- 4 Subhastatione qui obligari non vult, illa verba, plus offerenti dabitur, apponi non sinat.
- 5 Venditio rerum fiscalium semper cum pacto additionis in diem fieri intelligitur: quod tamen secus est in bonis ciuitatum.
- 6 Ciuitas statutum ad suum commodum inter suos ciues facere potest.

QVæri etiam hoc loco potest, etsi hac eadem de re supra nonnulla dicta sunt; An ciuitas ꝑ hasta posita, & facta licitatione rem ipsam venalem propositam plus offerenti dare compellatur, vt proposuit Angel. in l. si is qui bona, num. 7. ff. de pig. & hypoth. Qua in re verba edicti seu præconis attendenda esse censet: Quandoquidem si in edicto proposito vel præconis voce, plus offerenti dandam esse

esse exprimat, & tunc ciuitas dare omnino debet, & ad illam dandam cogi potest. Si vero verba simpliciter proferantur, nec illa verba, quod plus offerenti dare cogi ac compelli non posse dicendum est. Et ratio est, quia ad hoc se non adstrinxit, ac probabiliter esse potest, ut rem sub hasta iusti pretii perquirendi gratia magis posuerit quam vendendum etiam quia minus offerenti vendere magis expediat presentem pecuniam quam plus offerenti. Solutione vero longius dilata ac distracta, ut voluit etiam gl. quam sequitur Bart. in d. l. si tempora. C. de fid. instr. & in hasta fisco lib. 10. Et si huiusmodi gabellarum emtores conuictum pretium soluere cogi possint, medii tamen temporis remissio interuulio, ut est gl. not. in l. 2. C. de condit. ex lege, & in l. creditor. ff. de solut. & ideo subdit Ang. ibid. eum qui rem sub hasta venale exponit, si huiusmodi subhastatione obligari non velit, diligenter animaduertere, & curare debere, ne illa verba, plus offerenti dabitur, apponantur, ut inquit Bart. in d. l. licitatio. ff. de publ. & vectig. & addit illud quod dixit Bal. in l. omnes. C. sine censu, vel reliquis. & tex. in l. Lucius. §. idem respondit. ff. ad munic. dum expresse inquit, rerum fiscalium venditionem semper sub pacto additionis in diem fieri censendum esse, d. l. si tempora. C. de fid. instr. & in hasta fisco lib. 10. licet secus sit rerum ciuitatum. Dicit tamen Accurs. in d. §. idem respondit, id verum esse, nisi ciuitates de rebus suis alienandis & huiusmodi pacto apponendo legem particularem, vel priuilegium habeant: id quod iterum etiam voluit Accurs. in l. 1. & 2. C. de reb. alien. non alien. & Bart. ibid. declarando exponit nullam aliam legem, id est, statutum. Potest tamen quae ciuitas statutum ad suam utilitatem & commodum inter ciues suos facere, ut habetur in eod. §. idem respondit. & in l. Antiochensium. ff. de priuileg. cred. cum inquit ibidem Ang. illud addendum esse, quod notat Bart. in l. vectigal. ff. de public. & vectig.

CAP. V.

ARGUMENTVM.

Subhastatione facta, an agnatus ad redhibitionem admittendus aut alioquin extraneo licitatori immodicum afferenti praefereendus sit.

SUMMARIUM.

- 1 Agnatus creditor offerens in licitatione iustum pretium, vel procurans rem distractam iusto pretio redimere, an praefereendus sit alteri plus offerenti pretium excessiuum.
- 2 Priuilegium agnati respicit personam non pretium.
- 3 Res tanti valet, quanti vendi potest.
- 4 Pretium iustum illud est, quod venditor est ab alio habiturus.
- 5 Licitatio animosa in prauidicium consocii permessa est.
- 6 Malitiis via aperienda non est.
- 6 Consors qui promisit fundum vendere consorti & non alii sub poena, cogitur vendere pretio communi, non autem immoderato.
- 8 Vendere qui cogitur, aut retrouendere alicui a lege, intelligitur iusto pretio.
- 9 Vendere, qui tenetur, aut reuendere, quando possit vendere, vel reuendere eo pretio, quod ab alio reperitur.

Ripa in l. cum bona, nu. 21. ff. de priuileg. credit. quaerit, an agnatus creditor in licitatione iustum pretium offerens, vel cupiens rem distractam iusto pretio redhibere vel retrahere, alteri offerenti pretium excessiuum & immoderatum praeferi debeat? Et in primis inquit, praefereendum non videri, per illud tex. iuncto communi intellectu, ut procedat ceteris paribus. Nam priuilegium tamen agnatis personarum causa, non pretii concessum est. Secundo, quia res tanti valet, quanti vendi potest, l. cum qui. §. melior. ff. de in diem addit. & l. si heres. ff. ad Treb. Illud enim tamen iustum pretium censetur, quod venditor est ab alio habiturus, l. seruus. ff. de condit. furt. & l. prior ait, §. in eum. ff. de bonis author. iudic. possid. Tertio, quia animosa (ut ipse ait) licitatio in prauidicium consocii permessa videtur, d. l. licitatio, in princ. ff. de publ. & vectigal. & l. ad officium, C. commun. diuidum. Quarto etiam facit tex. in l. fin. C. de iure emphyt. & ita firmat Ioan. And. in addit. ad Spec. in tit. de empt. & vendit. §. adiciendum, il secundo. & Bald. in l. 2. circa fin. C. de rescin. vendit. & Salyc. in d. l. ad officium, C. commun. diuidum. Contra vero praedictam conclusionem subdit Ripa eodem in loco, facere ea quae subsequuntur, & primum illud, quod dixit Accurs. in d. l. 2. C. de rescin. vendit. & inquit esse text. in l. 1. in fin. & facere illud, quod ibi notat Bart. C. de metalla. lib. 11. Secundo, quia via fraudibus & malitiis aperienda non est, l. in fundo. ff. de rei vendicat. & cap. sedes, extra de rescript. Facillimum namque esset agnatum defraudare, ingentem licitationem supponendo. Tertio etiam optime facit illud, quod decidit Angel. in l. qui Roma, §. coharedes. ff. de verbor. obligat. dum voluit, consortem tamen qui consorti fundum sub aliqua poena & non alii vendere promisit, communi pretio vendere obligatum esse, non autem magis se excessiuo vel immoderato. Quoniam autem in hac quaestione multa hinc inde deducuntur, & res ad non leuem ambiguitatem deducitur, merito Ripa eodem in loco subsistens dicit, quid tenendum? & ad vltiora transeundo inquit Ioan. ab Imola in d. §. coharedes, distinguere in tria membra. Verum eius distinctionem in primo membro non probat, dum ait; ubiunque agitur de iure quaesito conseruando, de pretio quod communiter offertur, intelligendum esse, non autem de ingenti, excessiuo & inconuenienti: nam id confundi & subuersti, subdit Ripa per text. in d. l. fin. C. de iure emphyteut. & ideo Ripa ad aliam distinctionem transit hoc modo. Aut enim, inquit ipse, quis tamen cogitur alicui a lege vendere, aut retrouendere; & tunc de iusto & conuenienti pretio intelligendum esse, d. l. 2. Aut vero vni magis, quam alteri vendere, vel reuendere non cogitur: vnus tamen alteri praefertur, non respectu pretii, sed personae, vel alterius qualitatis: tamen tunc huiusmodi praedationis priuilegium de pretio, quod ab alio reperitur, intelligendum est: & ita inquit loqui text. in d. l. cum bona. & text. in d. l. fin. & in d. l. licitatio, & in l. 2. & sequent. C. si propter public. pensit. & ideo subdit aut statutum concedit agnato ut retrahere possit eo pretio, quo fuit distracta, & tunc pretium est certum: aut vero concedit simpliciter, & tunc de iusto & communi pretio intelligendum esse: aut vult agnatum omnibus aliis praeferi, & tunc de eo pretio quod ab alio reperitur, intelligi debet.

C A P. VI.

A R G V M E N T V M.

Subhastatione facta, in licitatione cæteris paribus creditor cognatus præfertur.

S Y M M A R I A.

1. Creditor cognatus debitoris in licitatione cæteris paribus, præferendus est.
2. Patronorum stante discordia, episcopus debet instituire præsentatum à patronis coniunctis fundatori.
3. Executorum stante discordia, potior est sententia eorum, qui volunt erogare bona in pauperes consanguineos testatoris, in quibus concurrat duplex pietas.
4. Executorum eorum sententia & opinio, qui volunt erogare bona in pauperes consanguineos suos, an præferenda sit.
5. Executor non prohibetur facere erogationes in suos pauperes consanguineos.
6. Filius executoris spurius potest ab ipso executore ad erogationem in pauperes faciendam admitti, dummodo sit evidens paupertas.
7. Pralati non damnantur, qui de redditibus ecclesie suis consanguineis subueniunt indigentibus.
8. Clerici merentur, qui de redditibus ecclesie dotant suas pauperes sorores, & alias consanguineas.
9. Pralati in collationibus privilegiorum possunt suos consanguineos præponere extraneis, si consanguinei sunt æque bene meriti; secus si sola carnali affectione mouentur.
10. Emphyteusi ecclesiastica finita per tertiam generationem cognati existentes in tertio gradu, petentes renouationem inuestiturae, omnibus extraneis præferri debent, & si denegetur, possunt à denegatione appellare, & de quo cognato intelligatur.
11. Emphyteusis renouationem petere non potest, qui non est heres.
12. Emphyteusim renouare non tenetur dominus inuitus.
13. Emphyteusis renouatio debet peti infra annum.
14. Emphyteusis renouatio non datur, si finita sit ob culpam.
15. Emphyteuta & successores, si sua culpa priuentur, multo magis priuari debent cognati.
16. Emphyteusis conductio debet intelligi eodem pretio & pactis, quibus extranei volunt; secus si cognatus velit præferri primæ & solita pensione.

Accedit prædictæ conclusioni alia, de qua tradit idem Ripa in d. l. cum bona, nu. 2. ff. de priu. credit. videlicet in licitatione cæteris paribus, creditor rem præ cognatum debitoris præferendum esse, l. Imperator ff. de pact. vbi refert Bald. in his terminis

2. posita discordia patronorum, præ episcopum instituire debere præsentatum ab iis patronis, qui fundatori coniuncti sunt, prout etiam data discordia
3. ac discrepantia executorum, præ eorum sententia & opinio præferenda est, qui bona eroganda esse potius in pauperes consanguineos testatoris, quam in alios remotiores pauperes arbitrantur. Ratio autem est, quia in illis duplex pietas concurrat, videlicet sanguinis, l. alumna, §. fin. ff. de adimen. leg. &

spiritualis: cum talis erogatio & distributio pauperibus fiat. Imo præ si recte animaduertatur, eorum executorum votum, seu opinio præferri debet, qui bona amore Dei à testatore eroganda & distribuenda relicta in suos pauperes consanguineos potius eroganda esse censuerunt: quandoquidem executores præ in proprios consanguineos bona distribuere & erogare prohibentur, vt voluerunt Angel. & Imol. in l. illa in situ, ff. de hered. instit. id quod ita verum est, vt etiam in filios præ proprios spurios talem erogationem seu distributionem facere possint, vt voluit Imola in l. captatorias, eod. tit. & firmat Alex. pluribus iuribus & argumentis in l. Diuus. ff. ad leg. Falc. dummodo paupertas evidens sit, vt voluit Bald. in l. id quod pauperibus, col. penult. & fin. C. de episc. & cler. & Petrus Anch. in consil. 387. in themate. Pariter præ etiam prælatos reprehendendos non esse dicendum est, qui de redditibus ecclesie suis consanguineis indigentibus subueniunt, c. omnia, vbi tradit gl. 81. dist. c. 1. extra de cohabit. cler. & mulier. Imo tantum abest, vt damnandi ac reprehendendi sint, vt mereri intelligantur, qui de prouentibus ecclesiasticis suas sorores pauperes dotant, vt inquit Panor. in c. peruenit, extra de arbit. & optime probatur in c. est probanda, & in c. non satis, 86. distin. & ideo dicunt ex iis intentionem præ prælatorum defendi ac iustificari, qui in beneficiorum collationibus suos consanguineos extraneis præferunt. Id autem verum est & locum habet, si eorum consanguinei æque talium beneficiorum digni sunt: at secus si solum sanguinis affectione ad consanguineos præsentandum moueantur, cap. graue, extra de præben. & tradit etiam Panorm. in c. fin. extra de instit. & ideo dixit Bart. finita emphyteusi ecclesiastica per tertiam generationem, vt est text. in §. emphyteusis. in Authent. de non alien. aut permut. reb. eccl. præ cognatos in tertio gradu existentes inuestiturae renouationem petentes, omnibus extraneis præferendos esse: etsi id eis fortasse denegetur, posse eos ab huiusmodi denegatione appellare, argumento l. penult. §. permittitur. ff. de aqua quotid. & asi. vbi Bart. idem tenet per text. iuncta gloss. fin. in cap. bona. il secondo, vbi idem etiam tenet Panorm. extra de post. prælat. & idem voluit Bart. in l. si mihi & Titio, in fin. princ. ff. de verb. obligat. & sequuntur communiter Doctores, vt ibi attestatur Alexan. & ita consulerunt Roman. in consil. 22. proposita, & Imola in consil. 38. & latius in consil. 78. & Petrus Anchar. in consil. 170. casus talis est, & in consil. 174. D. Blasius & Alexand. in consil. 80. viso vol. 1. & in consil. 9. visis col. 5. vol. 5. & Curt. in consil. 48. super controuersia. dum inquit totam ferè iurispudentiam Bart. opinioni adharere, & ita practicam obseruare: & eandem opinionem sequitur Barbat. in consil. 18. col. 3. vol. 2. pro qua etiam adducitur text. l. congruit. C. de locat. præd. Fiscal. lib. 11. Id autem in cognato hærede intelligendum est, propterea quod si hæres non sit, præ renouationem petere non potest, cum id hæreditarium sit, vt ait Alexand. in d. l. mihi & Titio. & in consil. 10. ponderatis his, col. fin. vol. 3. & Anchar. in consil. 133. plene & subtiliter. colum. secunda, id quod de feudo dicunt Doctores, vt inquit Ripa in dicta l. cum bona, num. 8. ff. de priu. credit.

Id præterea locum habere intelligendum præ est, si dominus velit alteri concedere; Secus vero si ipse bona retinere velit, nec amplius in emphyteusim concedere

- concedere, vt inquit Panormitan. *in d. cap. bona, co-*
lum. penultima, & sequitur Ripa in eadem lege, cum bo-
 13 *na. numero 9.* Id etiam, vt inquit ibidem Ripa, † co-
 gnatis petentibus renouationem infra annum
 procedere debet: at secus si post annum, vt inquit
 Ludouicus Roma. *in l. prator ait, §. fin. ff. de noui. oper.*
nunciat. & in dicto consil. 70. per text. in capit. primo, §.
Titius filios, in titul. si de feudo fuer. contro. inter domi. &
agna. pasal.
- 14 Præterea etiam id finita emphyteusi per gene-
 rationem intelligendum est: secus vero si culpa
 emphyteutæ, vel feudatarii, vt aiunt, fellonia, vt
 ait Rom. *in consilio 212.* quoad primum, & Specul.
in titu. de locato. §. nunc aliqua, vers. 68. & Bartol. in l.
eum qui, ff. de interd. & relega. & Bald. in l. 2. Cod. de lib.
 15 *& eor. liber.* Nam si emphyteuta † & successores
 sui in inuestitura comprehensi ob suam culpam iure
 emphyteutico priuantur: multo quidem magis
 cognatus non comprehensus comprehendi de-
 bet, argum. cap. quemadmodum, extra de iure-
 iurand.
- 16 Id etiam pro eodem pretio intelligendum est,
 & cum eisdem pactis, quibus extranei rem vel bo-
 na in emphyteusim recipere volunt: at secus si co-
 gnatus pro solito & primo canone præferri ve-
 lit, argum. d. l. cum bona, & d. l. congruit, prout hoc
 videtur præsupponere Bar. *in d. l. cum bona, in ver-*
bo, præferuntur.

CAP. VII.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

1 Licitare possunt etiam creditores.

OMittendum etiam hac in re illud non est,
 quod inquit Ripa *in eadem l. cum bona, nu. 1. ff.*
de priuil. credit. dum notat, iuxta tertium intellectu,
 1 *in † ipsa licitatione creditores quoque concurre-*
re posse, vt de hoc est tex. in l. 2. C. si in cau. vend. pigno.
cap. sit. Hoc namque commodum concurrendi in
 licitatione vtilius quidem est ipsis creditoribus,
 quam remedium additionis in diem, vt inquit
 Bart. *post gloss. in l. a diuo Pio, §. si pignora, ff. de re iudi. &*
voluit etiam Bal. in d. l. 2.

CAP. VIII.

ARGUMENTVM.

Subhastatione bonorum cesso-
 rum facta, nec emptore inuento,
 quis creditorum in emendo reliquis
 præferri mereatur.

SUMMARIUM.

- 1 Creditores si inter se certent in licitatione, quisnam eorum præferendus sit.
- 2 Sententiæ creditorum, cum inter se certant, humaniori standum est.
- 3 Cognatus creditor in licitatione præferendus est.
- 4 Creditor ille in licitatione præferendus est, cui plus debetur, non stante creditore propinquo vel cognato creditore.

5 Creditores cum inter se certant de bonis debitoris, quo ordine inter eos agi debeat.

6 Cognatus creditor si virtute statuti præferendus sit, & extranei rem pro maiori pretio quam res valeat accipere velint: & cognatus solum pro pretio quod valet, extranei cognato præferendi sunt.

Quæsiuit etiam Matthæus Brunus *in suo tracta.*
de cessio. bon. quest. 23. princ. de eo, quod quoti-
 die in facto accidere potest: accidit enim sæpe, vt
 facta bonorum cessione creditores debitoris, † e-
 ius bona vendi petant: & vt eis magis satisfiat, bo-
 nis sub hasta positis ad eorū licitationem deueni-
 tur. Verum si forte emptor non reperiatur: vnde
 creditores ob id inter se discrepēt, propterea quod
 ea bona quilibet pari pretio & conditione emere
 vellent: quis nam eorum præferri debeat, quæsitum
 fuit. In hac quæstione Ang. *in l. 1. tenendo secundam*
lecturam gl. ff. de priui. credi. inquit, ibi esse casum ex-
 pressum, quod vbiq; inter se discrepant & cer-
 tant creditores: quid nā de bonis debitoris in ces-
 santis solutione agendum sit, ita obseruari solitum
 & consuetum est, vt semper humaniori † credito-
 rum sententiæ stetur: Verum si nulla humanior sit,
 sed omnia paria & æqualia sunt, cognatorum iudi-
 cio statuitur, dummodo † creditores sint: si vero eorū
 nemo cognatus sint, eius iudicio standum est, cui
 maior pecuniæ † summa debetur, *l. maiorem, ff. de*
pact. & l. si. C. de cessio. bon. & id non solum in casibus
 in illis legibus specialiter relatis locum habet, sed
 in quolibet etiam alio casu, † in quo inter credito-
 res controuersia esset, qualiter in bonis debitoris
 in solutione cessantis quilibet creditum suum co-
 sequi debeat, ob id quod debitor soluendo non est.
 Verum Bart. *in d. l. 1.* inquit, illam secundam lectu-
 ram gl. veram non esse, propterea quod illa lex etiā
 in cognato loquitur, qui creditor non est, & ideo
 ei adjudicari bona non possunt. Reprobatur præter-
 ea Bart. alias nonnullas lecturas: & deinde vltimo
 loco lecturam Iacobi de Arena, tāquam veriorem
 ac probabiliorē sequitur, qui dicebat eam legem
 loqui de pluribus emere volentibus, & idem preti-
 um offerentibus: & ideo vt supra etiam diximus, i-
 ta distinguendo dicit: Aut creditor cognatus est, &
 tunc simplici creditori non cognato præfertur, vt
 voluit Cyn. & sequitur Bald. *in leg. Imperator, ibi, ne-*
cessarium, ff. de pact. prout etiam creditor præfer-
 tur cognato tantum: Si vero non extet qui ipsam
 cognatus qui emere velit, sed solum creditores: &
 tunc vult, vt ille, qui maioris summæ creditor est,
 præferatur: Si vero alii sint creditores, & alii pro-
 fus extranei: & tunc creditores extraneis sunt præ-
 ferendi. Si vero extaret † statutum, quo caueatur
 6 cognatos esse præferendos: verum extranei re ma-
 iori pretio quam res sit emere & accipere velint,
 cognatus vero eo tantum pretio cuius est, extraneos
 cognatis præferendos esse voluerunt, non antequam
 econuerso, vt inquit Bal. *in l. 2. col. fin. vers. sed hic oc-*
currit dubium. C. de rescin. vend. nā gratiose quis con-
 trahere compellendus non est, sed maiori illo pre-
 tio, quod reperitur, dummodo id sine fraude & col-
 lusione fiat, & æqualibus pactis & conditionibus,
 vt latius ibidem ipse profequitur, quem commu-
 niter sequuntur Doctores, vt attestatur Cagnolus
 ibidem, in fi. cum pluribus concordantibus ab eo
 relatis.

CAP. IX.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

1 Subhastandi alia forma.

1 **A**liam ꝑ subhastationis formam tradit Bald. in consil. 327. Modus & forma licitationis, num. 1. vol. 2. quam dicit Anchonæ obseruari. Verum vidi etiam alibi huiusmodi licitationis modum in vfu esse, vt scilicet prouentus publicus venalis certo quodam pretio proponatur, vtpota mille aureis, eo addito, vt ille qui plus obtulerit: pro quolibet aureo, vltra pretium constitutum oblatum subhastationis nomine consequatur: id quod ea potissimum de causa factum videtur, vt licitatio crescat in commodum & vtilitatem ipsius communitatis, vt latius ibi tradit Bal.

CAP. X.

ARGUMENTVM.

Subhastatione ad candellam ardentem facta, offerens accensa, an præferatur offerenti ea extincta.

SUMMARIUM.

- 1 Subhastatio qua incipit candela accensa, & desinit extincta, an valida sit.
- 2 Initium, quando attendendum sit.
- 3 Verba in accusatio pro lata, actum completum denotant.
- 4 Esse aliquid non videtur, nisi perfectum sit.
- 5 Actum nihil dicitur, dum aliquid superest ex eo agendum.
- 6 Perfectum id dicitur, quod ex omnibus eius partibus constat.
- 7 Dicitur illud, dimidium facti qui bene cepit habet, quomodo intelligatur.
- 8 Dimidium qui fecit, nihil fecisse dicitur.
- 9 Actus in vltimo instanti perficitur.
- 10 Subhastatio duo continet, vnum quod fiat oblatio, & aliud quod fiat candela accensa.
- 11 Arbitri, vel arbitratoris condemnantium præceptum alteram partium compromittentium ad solvendum alteri certam summam intra tempus constitutum, laudum duo continet, vnum quod soluat, alterum vt intra tempus soluat.
- 12 Oblatio satis non est, nisi candela accensa fiat.
- 13 Oblatione debito tempore facta, oblato ius quaesitum est vel venditione, vel saltem oblatione orta inter subhastantes & ipsum oblatores de vendendo & emendo pretio oblato.
- 14 Obligatio contrahitur hinc inde, licet reuocabilis interuentu noui oblatores.
- 15 Forma subhastationis non seruata, obligationi locus non est.
- 16 Formam importat tempus limitatum. Et tempus præcisum præteriri non potest.
- 17 Verba in ablatiuo concepta denotant conditionem.
- 18 Conditio formam inducit.
- 19 Oblatio maior præcedens acquirit ius offerenti.
- 20 Oblatio facta momento post candellam extinctam non subsistit.

- 21 Verba subhastationis candela accensa, siue sint formalia, siue conditionalia, vtroq; modo sumpta actum important indiuiduum.
- 22 Diuisio formam corrumpit.
- 23 Forma est de genere indiuisibilem.
- 24 Vitale per inutile in indiuiduis vitiat.
- 25 Pars facta tempore inutili, vitiat partem factam tempore utili.
- 26 Forma omisio, quo ad minimum totum vitiat.
- 27 Venditio facta cum pacto, vt si intra tempus deputatum, vel statuta die pretium non fuerit solutum, fit inempta, si sit solutum pretium in tempore, excepto nummo, res non minus est inempta ac si nihil soluisset.
- 28 Oblatio pro aliquo iure acquirendo non releuat, si solus nummus deficiat.
- 29 Argumentum valet de re ad tempus.
- 30 Conditionem impleri non sufficit, sed debet esse impleta antequam dispositio sumat effectum.
- 31 Conditio non implenda, sed impleta perficit dispositum.
- 32 Contractus & obligatio momento inducitur.
- 33 Contractus absolutus non est, donec contrahentes loquuntur.
- 34 Contractus qui fiunt per subhastationem, habent naturam contractus in scriptis.
- 35 Prius vel posterius non habent, que fiunt vno contextu, sed id non procedit, quando debent fieri temporis momento.
- 36 Formæ rigor ob necessitatem remittitur, & id quomodo procedat.
- 37 Oblatoris culpa est imputandum, qui se angusto termino coarctauit & restrinxit.
- 38 Captum pro perfecto, quando haberi debeat.
- 39 Principium tanquam potius, quando attendatur.
- 40 Finis quando dicatur habere necessariam causam ad principium, & quid operetur.
- 41 Finis ad principium retrotractio est per fictionem.
- 42 Fictio in præiudicium tertij locum non habet.
- 43 Fictio non attenditur in conditionibus, & in his que pro forma introducta sunt.
- 44 Verba futuri temporis indicatiui modi, an potius important actum, dum est in fieri, quam perfectum, ita vt videatur perfectum, si captum sit tempore habili.
- 45 Contractus dum sunt in fieri nihil sunt, nec debent attendi, sed à conclusionem perfectionem recipiunt.
- 46 Verba oblationis in licitatione, an diuidi possint.
- 47 Text. in l. sed an vltro, & in l. Pomponius, ff. de negot. gest. declaratio & interpretatio.
- 48 Text. in l. quid ergo, ff. de his, qui not. infam. declaratur.
- 49 Initium, quando attendatur.
- 50 Filius emendo rem habita fide de pretio, contractum perficit: & ideo si postea promittat pretium cum vrsuris per stipulationem, quia ab initio non fuit contractus mutui, sed emptionis & venditionis, filiusfamilias beneficio Senatufconsulti Macedonianò non iuuatur.
- 51 Tex. in c. principatus. 1. q. & in c. sine exceptione, 12. q. 2. declarantur.
- 52 Tex. in l. qua etate, ff. de testam. quo modo procedat.
- 53 Actum nihil censetur in his, que sunt facti & habent certam formam, antequam actus habeat suam formam.
- 54 Voluntatem deductam esse ad actum, sufficit in prohibitis.

POtest saepe accidere, & praesertim in eis locis, vbi licitationes seu subhastationes candela accensa fieri consueverunt, & edicto vel praconis voce publicatur eis rem subhastatam dandum esse, qui candela accensa plus obtulerit, vt qui spia offerat summam quandam, alter vero licitator candela accensa offerre incipiat, sed ea extincta desinat: & ideo vt huiusmodi dubitatio, si fortasse acciderit dirimatur: merito hoc loco quid iuris sit, quaerendum est. Qua in re primo ingressu, vt secundo oblato plus offerenti, etiam quod sua oblationem candela accensa perficere non potuerit res sub hasta posita danda sit, dicendum videbatur, per tex. in l. sed an vltro, & in l. Pomponius libr. ff. de neg. gest. & in l. quid ergo, ff. de his, qui not. infra. & in l. si tamen sciente, ff. ad Senatuse. Maced. & in l. si filiusfam. C. eo. tit. & in l. si procuratorem, ff. mand. & in cap. principatus, 1. q. 1. & in c. sine exceptione, 12. q. 2. in quibus iuribus satis concludenter probari videtur, quod initium attendendum esse, & ideo in proposita specie supponatur praedictum secundum licitatorum candela adhuc accensa incepisse: et si ea extincta oblationem perfecit, eam tamen validam existimari: & ideo ei tanquam plus oblato plus subhastatam danda esse: Nam, vt inquit tex. in l. i. ff. de oblig. iur. principium cuiusque rei potissima pars est. Praedictis tamen non obstantibus, contraarium de iure verius esse videtur, & ita etiam in causa patroni existente iudicatum fuit, vt ex iis quae infra dicentur manifeste, ni fallor, apparebit. Illud tamen, vt supra diximus, praemittendum est, tam edicto subhastantium, quam etiam praconis voce fuisse rem sub hasta ea conditione poni publicatum, quod dabitur & vendetur plus offerenti candela accensa; Quae quidem verba, plus offerenti candela accensa, expresse denotant, oblationem candela accensa perficiendam esse. Verba namque in accusatiuo prolata, suapte natura actum perfectum denotant. l. si annos, ff. de condi. & demonstr. & tradunt Doct. in l. si cui la. ff. de l. i. & d. l. si in annos. & Ruin. in consil. 119. procedendo summarie, nu. 3. vol. 3. vbi inquit hanc opinionem magis communiter a Doctoribus nostris receptam esse, quam sequitur etiam Alex. in d. l. si cui, la prima, ff. de leg. 1. & ibi vltra alios ad eam confirmandam adducit tex. in l. qui duos, ff. de manu. testam. & facit etiam illud, quod notat gl. in l. soluendo, per illum tex. ff. de verb. oblig. nihil scilicet esse videti, nisi perfectum sit, l. i. §. edere, ff. de eden. & ideo dicere inquit tex. in l. penul. in fi. C. de his quib. vt indig. nihil actum existimari, donec agendum aliquid superest. Et haec regula vt Salyc. & Corn. ibi arbitrantur & dicunt, in iis etiam procedit, quae scimus, ac etiam in illis, quae licet facti sint, habent tamen certam ac determinatam formam, propterea quod tunc nihil censetur actum, donec actus ille suam formam recipiat, & id ob defectum formae, vt voluit Cyn. in l. Iulianus, §. sed & si quis, ff. ad exhib. & in l. Seia, ff. de auro & argen. lega. accidere dicendum est: id quod pariter etiam, vt inquit Sal. ratione finis & effectus dicendum est. Vnde cum pro forma vt oblatio fiat candela accensa introductum sit, nisi candela accensa oblatio compleatur, suam formam non recepisse dicendum est, & ex consequenti oblatio inualida fuisse. Id enim perfectum est, quod ex omnibus suis partibus constat. l. i. ibi, Sed quod in omnibus rebus animaduerto, ff. de orig. iur. & ideo rescribit ibi gl. illud Horatii dictum:

Dimidium facti, qui bene cepit habet.

Si enim dimidium facti, qui cepit habet: merito quod integrum factum non habeat, dicendum est, praeterquam quod gl. Bart. & alii in l. furiosum, per illum tex. C. qui testam. fac. poss. inquit, eum qui indiuidue alicuius rei partem facit, nihil fecisse dicendum esse, vt probat ille tex. ibi, pro nihilo esse, & tex. in l. si is qui, ff. de testam. vbi Bal. quem refert & sequitur Ruin. in consil. 64. super primo, num. 1. in fi. vol. 1. Actus tamen nanque in vltimo instanti & vltimis verbis perficitur. Comprobat hanc nostram conclusionem tex. notabilis in l. contractus, C. de fide instrum. & in l. ex ea scriptura, ff. de testam. & in l. fideicommissa, §. 1. ff. de leg. 3. Cum igitur obligatio quae in licitationibus vel subhastationibus contrahitur, actus plane indiuiduus sit; utique candela accensa nihil ille fecisse videtur, qui partera tantum illius actus, vnde obligatio oriri debet egerit candela accensa: reliquum vero ea iam extincta: Cum illud certum sit, eum candela accensa oblationem non fecisse, qui candela iam extincta perfecit. Quibus & illud quoque accedat, quod stante publicatione edicti, & voce praconis, duo sane continere videntur: Vnum scilicet quod offeratur, & alterum quod candela accensa offeratur. Quae admodum etiam de praecipito arbitri vel arbitratoris dici solet: nam si alter partium compromittentium ad soluendum alteri aliquam pecuniarum summam infra constitutum tempus condemnauerint, laudum illud duo quidem praecipere videtur: Vnum scilicet vt pars condemnata soluat: alterum vt intra tempus constitutum, ac determinatum soluat, vt inquit Iureconsultus in l. Celsus, ff. de arbit. Illa nam duo, de quibus supra diximus, vt ad rem nostram redeamus: copulatiue fieri debuerunt: quandoquidem offerre tamen satis non fuit, sed candela adhuc accensa huiusmodi oblatio fieri debebat, vt perfecta & vera oblatio dici posset. Cum igitur duo ad actus perfectionem inducuntur: ille utique perfectior, & ideo praerendus est, in quo ambo interuenerunt. l. quoties, ff. de rei vend. & l. siue autem, §. si duobus, ff. de public. & hoc argumento vtitur in simili Ruin. in consil. 19. nu. 1. vol. 1. Quapropter cum primus oblato, seu licitator candela accensa obtulerit, suamque oblationem perfecit: Secundus autem, & si candela accensa offerre incepit, ea tamen interim extincta perfecit: merito secundo omnino praerferri debet. Comprobat praedicta conclusio, quia praesupposita oblatione primi licitatoris in tempore facta, ei sine dubio quaesitum est ius vel ex venditione, vel ex obligatione orta inter ipsos subhastantes & ipsam oblatoem de emendo & vendendo pretio oblato, vt est tex. & ibi dicit gl. & sequuntur. Scribentes in dicta l. si tempora, C. de fide instrum. & iure hasta fiscal. libro decimo, & in dicta l. licitatio, ff. de public. & vectigal. & Bal. in consil. 393. praemis duabus, colum. 1. vol. 4. & in consil. 195. factum, quo. circa medium, libr. 3. Dum inquit, hincinde tamen obligationem contrahi licet, reuocabilem interuentum noui oblatois, vt voluit etiam Ang. in consil. 324. datium pannorum, in fin. dum vult in casu, de quo ipse agebat, tamen ideo obligationem locum non habere, quia forma subhastationis vel licitationis seruata non erat: quia illi officiales dare vel vendere, vel quid simile plus offerenti non promiserant: & ideo cum in casu proposito velle vendere expressum sit, aliud dicendum est. Eandem sententiam sequitur Alex. in consil. 114. viso processu, lib. 6. & Capici. in decisio. 36.

Dd 2 in casu

in causa magnificorum in fi. & licet nonnulli ex supra relatis, vt non ideo videatur perfecta venditio, sentire videantur: sed quod procedat, vbi non est promissum vendere, sed simpliciter dare in futurum plus offerenti: attamen in casu nostro, vbi affirmatur velle vendere tunc, videtur satis procedere, vt accedente oblatore certi pretii sit perfecta, licet reuocabiliter venditio: si plus offeres in tempore superuenerit, prout voluit etiam Bar. in d. l. licitatio, in prin. dum citat notata in Lementis, ff. de contrahen. emp. comprobatur ex eo, quod vt diximus, illa verba candelæ accensa, formam inducit: † tam quia est tempus limitatum, & denotat terminum vsq; ad momentum quo candela extingueretur, vt patet ad sensum & est tex. in c. cum in veteri, extra de electio. vbi in fine ostenditur, talem terminum esse præcisum, & ideo præteriri non posse: alioquin adeo vrgens non fuisset illa angustia, quæ ibi cōsideratur, quod autem hi termini sint peremptorii, notat in his terminis Bar. in d. l. si tempora. Præterea, quod termini præfixio formam importet, voluerunt Bal. Sal. & Ias. in l. in pupillari, in 2. not. ff. de vulg. & pupil. & Fel. in c. cum dilectæ, col. 8. in octauo signo forma, nu. 33. extra de rescrip. & Bal. in cons. 69. statuto ciuitatis, vol. 1. & Ias. in cons. 166. videretur prima, col. pen. vers. confirmatur, & in cons. seq. col. fin. vol. 2. & alibi sæpe tradunt Scribentes, quam quod est conditionalis dispositio, siue accipiamus

17 illa † verba in ablatiuo. l. a testatore, & ibi scribentes, ff. de conditio. & demonstr. siue præpositio ablatiuo deferuiens, vt inquit Bar. in l. i. col. 6. in 3. q. nu. 23. ff. de conditio. & demonstr. & in l. centesimis, §. si. col. 2. in prin. num. 6. ff. de verb. oblig. & Alex. in cons. 72. viso processu.

18 in fi. vol. 5. Quæ cōditio † pariter inducit formam, vt tradit Alex. Aret. & Ias. in l. 2. §. fin. ff. de vulg. & pupil. & Fel. in d. c. cum dilectæ, col. 7. in 2. signo, nu. 23. & Afflict. in decis. 35 §. si præstitus est, nu. 5. & seq. & Decius qui refert alios concordantes, in cons. 11. quidam iudicantium, col. 6. nu. 9. & passim Scribentes. Ex quibus concluditur maiorem † præcedentem oblationem ius offerenti ex eo contractu acquisiuisse, reuocabile tamen sub ea conditione, nisi alter licitator accederet qui intra tempus constitutum plus

20 offerret: † & ideo quando oblatio secundi licitatoris etiam momenti post candelæ extinctionem accessisset, dubium non est, quin vt vana & præter tempus facta, stâte iure primo oblatoi quæsito reicienda sit. Nec sane videtur ex eo mutandū, quod oblatio secundi licitatoris caperit candela accensa

21 ex quo desit ea extincta: Quia siue sit forma, † siue conditio, vtraq; quidem indiuidua est, vt de prima dixit Bald. in l. si seruus, in addit. ff. si quis cautio. dū vult

22 diuisionem † formam corrumpere, & in l. Padius, in addit. ad princip. ff. de arbit. dum inquit, † formam esse de genere indiuisibilibus: cum quælibet formæ mutatio totum vitiet, vt voluit Alex. in l. si is, qui quadringenta, §. quædam, in 2. nota. ff. ad l. Falc. & Deci. in consil. 532. pro veræ resolutione, col. 1. De secunda autem est tex. in l. qui duob. & in l. cui fundus, ff. de condi. & dem. & in l. si fistulas, §. qui fundum, ff. de contrah. emp. & Ang. in cons. 168. Testator in omnib. col. 1. in fin. & Alex. in cons. 75. in causa & lite, in fi. vol. 7. Et ideo in his, qui partem facit, non magis obseruat, ac si nihil fecisset, vt habetur in locis supra relatis. Quinimo

24 in huiusmodi indiuiduis vtile per inutile vitiat, vt inquit Barr. in l. Græce, §. illud, ff. de fideius. & Ang. &

Imo. in l. 1. §. si quis ita, ff. de verb. obl. & alibi sæpe Scribentes. Quo fit, vt cum sit de forma, oblationem intra tempus & terminum conuentum fieri oportuerit: & ideo si pars tantum intra prædictum tempus & terminum fiat: perinde esse, ac si nec illa † etiam

25 pars facta vel adimpleta esset. Præterea quod pars tempore inutili adimpleta, eam partem vitiet, quæ tempore utili facta fuit, satis ex prædictis apparet. Comprobari ex eo etiam potest, quod † ommissio

26 formæ etiam in minimo totum vitiat, vt voluerunt Bal. & Imol. in l. 1. ff. de libe. & posth. & late tradit Fel. in d. c. cum dilectæ, col. 11. sub prima ampliatione, nu. 42. & Dec. in auth. quod rem, C. de sacros. eccl. & in c. de appellation. col. 2. vers. tertius casus, extra de appellat. & Ias. in cons. 165. viso & considerato, in fi. & in cons. 191. placeat mihi, in princ. vol. 2. & Dec. in d. cons. 532. col. 1. nu. 5. Comprobatur præterea conclusio nostra ex eo, qd voluit gl. in l. res bona fide, ff. de contrah. emp. vt sc. res, † si ita vedita sit, vt nisi cōstituta die precii solutū sit,

27 inempta dicatur nā licet pretiū cōstitutio tempore solutum sit, si tamen nummus tantum deficiat, nō minus erit inempta, ac si nihil solutum esset, eam gl. sequitur ibi Bal. & in rub. C. de contrah. emp. q. 10. & ideo eam adnotandam esse arbitratur. Nō modicum etiam faciunt ea, quæ notant Doc. in l. accepta,

28 C. de vsur. & alibi sæpe de oblatione † pro aliquo iure quærendo facienda. Eam nanque inquirunt non releuate, nec quicquam prodesse, si solus nummus

29 deficiat. Nam valet argumētum † de re ad tempus, l. miles ita, §. & quia, vbi etiam Barto. ff. de testam. mili. Quemadmodum igitur solutio, vel oblatio ob aliquis partis defectum nulla est: pariter etiam idem dicendum est, si aliqua pars temporis etiam minima deficiat pro nihilo & inualida habenda est, prout arguit etiam Ias. in d. l. in pupillari, in prin. 3. no. Verum pluribus ommissis similibus de actuū perfectione, ac etiam qd donec quicquā deficit in consideratione non sit, argum. l. rei, §. opera, ff. de verb. sign. & l. pen. in fi. C. de his, quib. vt indig. cum similib. ad decisionem nostræ speciei, illud optime facere videtur, qd dixit Bal. per illum tex. in l. Aresbusa, in 1. lectura, ff. de

30 statu hom. vbi in primo not. inquit, † conditione impleri non sufficere, sed adimpletam esse antequam dispositio effectum producat oportere. & col. 2. vers.

31 sic. quæro. numquid tertius, non † conditionem adimplendam, sed adimpletam dispositum purificare ac perficere. Accedat etiam, quod edictum subhastantium expresse perfectionem actus oblationis in præfixo & constituto tempore requirere videtur, nū solum congrue interpretando, vt ex supra præmissis colligitur, sed ex ipsis quoq; verbis. Dicitum enim fuit, in edicto proposito, ac etiā voce præconis publicatum velle vendere plus offerenti candela accensa: & sic non solum oblationem in termino facere opus est, sed etiam vt in eo contra-

32 ctus fiat & obligatio. Sed † certum est, contractum & obligationem momento perfici, perfectionemq; & suum esse, à fine & conclusione recipere, vnde vtriusq; partis concurrat, l. si voluntate, C. de resc. ven. & ibi Bal. qui dicit optimum esse tex. & idem rursus in l. bonæ fidei, in prin. C. de pac. inquit absolutum

33 non esse contractum, † donec contrahentes loquuntur: & ideo cum valuerint subhastantes venditionem fieri & contractum candela accensa: pariter etiam ex consequenti voluisse dicendam est, oblationem perfectam & integram fieri candela

accensa

accensa, pariter etiam ex consequenti voluisse dicendum est, obligationem perfectam & integram fieri candelam accensa, propterea quod si eius finis ad illud tempus referatur, vel retrahatur, quo candela extincta est: ex quo pars illa ultima contractum & obligationem inducit ac perficit, contractum & obligationem candela extincta inductam & ortam esse omnino dicendum erit: & sic aliter quam edicto vel voce præconis publicatum sit. Præterea si sequamur Bal. in *conf. 7.* factum, super quo, *vol. 5.* dicitur vult, quod eos contractus, qui subhastationis via celebrantur, contractum in scriptis factorum naturam habere, & ideo obligandi vim non habeant, nisi scripta oblatione: res sane extra omnem dubitationem posita erit, propterea quod bannum de obligatione valida & ad obligandum efficaci intelligi debet, quæ non solum integra proferenda est, & integra ut obligationem per ea quæ supra diximus inducat, sed etiam aliud requisitum, ut scripta intra terminum, concurrere debet: Quod tamen nunc, cum ad decisionem huius nostræ conclusionis non pertineat, pro absoluto non firmamus.

His ita in iure existentibus facile (ni fallor) iis, quæ in contractum pro alia opinione deduci possent, responderi potest: & in primis, quatenus fortasse obici posset, ea quæ sunt vno contextu prius non habere, nec posterius, sed inesse censerent, perinde ac si in continenti facta essent. *l. quidam testamentum ff. de pecul. lega. & in d. l. lecta.* vbi Scribentes. *ff. si cer. pet. cū vulga.* & ideo ex quo talis oblatio vno contextu facta fuit, & si desierit candela extincta, ut etiam illa ultima pars in sit dicendum esse, & ex consequenti quod integra candela accessa facta intelligatur, Ad hæc obiectionem responderetur, eam non procedere in iis, quæ in temporis momento consistunt, ut voluit Ias. in *l. edita, col. 6.* in *prin. nu. 14. C. de edendo.* Dum etiam secundo loco pro alia opinione dici posse videbatur, quod aliquid de rigore formæ ob necessitatem remittendum esse, ut dixit Paris. in *consil. 33.* & si prima. *col. 2. & seq. vol. 2.* ad casum nostrum huiusmodi obiectionem non facere respondendum est, cum de instante necessitate nihil constet: Quin imo, si recte animaduertatur quod culpæ talis oblatores id ascribendum est, qui coartari tam angusto termino permisit, ut de hoc est *tex. in d. c. cum in veteri, in si.* & ibi notatur. Rursus etiam dum obici posse videbatur, quod captum pro perfecto haberi debere. *l. & si. §. quid ergo. ff. de auro & argen. lega. & tradit Bar. in l. cetera. §. fin. ff. de leg. 1. & in cons. 36. statuto ciuitatis Assisi.* Responderetur illud in vniuersali dispositione favorabili locum habere, quæ late interpretanda est, ut dixit gl. in *l. rei. opera. ff. de verb. signif. & Bar. in d. l. fin.* At in proposita specie de particulari dispositione tractatur, strictæque capienda, ut regulariter sunt omnes contractus. *l. veterib. ff. de pact. cum vulg.* & præsertim cum de iure tertii iam quesito præcedente oblatione auferendo tractetur. At vbi agitur de præiudicio tertii, captum pro completo non habetur, ut inquit Aret. in *l. qua arate. ff. de testam.* Accedat etiam prædictis illud in non habentibus certam formam procedere, ut declarat idem Bart. in *d. conf. 36.* & ideo cum in proposita specie, ut ex supra deductis liquido apparet, certa forma licitationi & subhastationi data sit, ut scilicet plus offerenti candela accensa, res vel bona sub hasta posita dentur: merito cum eam adimpleuisse dici non possit, cum

candela accensa tantummodo incæperit, ut obiectum corruat dicendum est. Iterum dum obstare fortasse dicendum videretur, quod quod principium 39 tanquam dignius & potius, attendendum sit. *l. 1. ff. de orig. iur.* huiusmodi obiectum parum obstare respondendum est, cum sit quæstio, ut dicunt Doct. nostri, brocardica: in qua nihil potest certi iuris regulis firmari. Quandoque nanque attenditur principium, quandoque medium, quandoque vero finis ut inquit gl. magna in *c. dudum, il. 1. extra de electi. & in c. scientes, extra de censib. & ideo Abb. in d. c. dudum,* post Hostien. & alios, quos ibi refert, inquit de hoc certam & determinatam conclusionem fieri non posse: sed species de eo suborientes, iuxta subiectam materiam, cuius certa regula dari non potest, decidendas esse: videlicet ut in iis, quæ esse à principio recipiunt, principium attendatur, in iis vero, quæ à fine & conclusione, finis & conclusio attendatur, ut ibidem voluit idem Abb. post Calder. & Ant. Butr. quos ipse refert. Vnde cum in proposita specie de contractu & obligatione tractetur, quæ vim & esse à conclusione & fine recipiunt, prout supra late ostendimus: merito finem & non principium attendere & inspicere debemus. Hac eadem ratione tollitur aliud quod obiectum, quod fortasse obici posset de iis, quæ voluit Bart. in *l. 3. §. minorem. ff. de min. & in l. damni. §. Sabini. ff. de dam. infect.* de fine necessariam causam ad principium habente. Nam id in iis locum habere potest, quorum prior pars est principium: non autem in iis, quorum substantia à conclusione pendet & fine, ut sunt contractus, in quibus finis ad principium trahi non debet, sed ipse ad se omnia trahere, cum in eo totius actus substantia consistat. Præterea procedunt prædicta in favorabilibus, & in quibus huiusmodi retrotractionem fieri debere æquitate suadetur: Non autem in proposita specie, vbi de tertii præiudicio tractatur, cuius iam quesitum est, licet reuocabile sub ea conditione, si alter plus obtulerit. Nec sane favorabilis actus dici potest, nec id vllam æquitatem suadere, ut vni aliquit auferatur, & alteri tradatur: Nam licet ad rem venalem proponentibus utile sit, eorumve intentioni ut scilicet plus accipiant conforme attamen: postquam se legi propositæ de dando ei, qui plus offerret se adstrinxerunt, ab ea recedere non possunt, & præsertim postquam aliquis sua præcedente oblatione ius quesuit, & si post terminum plus offerentem reperiant: Nam id nulla æquitate vel fauore tuetur, ut est *tex. vbi Scribentes omnes tradunt, in d. l. si tempora.* Illa enim finis quod ad principium retrotractio, ficta est, ut ex se satis constat, & tradit Bal. in *conf. 253. licet ista allegationes, & in cons. seq. vol. 4.* Quæ quod quidem fictio, præterquam quod in 42 præiudicium tertii locum habere non potest, ut inquit Pet. de Anch. in *conf. 109. dubitatur.* in conditionibus non attenditur, quod vel in iis, quæ pro forma 43 sunt introducta: cum vere & proprie sint adimplenda, non autem fictæ, vel per æquipollens, *l. qui heredi. in princ. & l. Mauius, vbi tradunt Doct. ff. de condit. & demonst. & Bart. & alii in l. Gallus. §. & quid sit tantum. ff. de lib. & posthum.* De forma autem tradit Fel. qui refert concordantes, in *d. c. cum dilecta, colum. 14. in 11. ampliatione, num. 58.* & Scribentes, maxime Alex. in *l. 1. ff. de liber. & posthum.* & alibi passim, tam legendo quam consulendo. Quatenus vero obiceretur quod de 44 verbis ipsius edicti, quod scilicet conceptum sit ver-

bis futuri temporis indicatiui modi, ita vt potius actum, prout est in fieri, quam factum & perfectū denotent: & ideo videatur adimpletus, ex quo fuit captus tempore habili, & sic principium, non finis attendendum sit, vt tradit Bartol. & sequuntur alii Scribentes in *l. centesimis*, §. *ff. de verb. oblig.* & Alex. in *conf. 194. perspectus huius*, vol. 6. Respondetur id fortasse locum habere posse, vbi aliunde ex subiecta materia actus perfectionem requiri non cōstaret: Vnde cum in casu nostro satis constet ex contractu & obligatione in termino requisitis, ad hoc vt offerenti ius acquiratur, ergo obiectum non obstatē dicendum est. † Qui sane contractus & obligationes, dum sunt in fieri, nihil sunt: & ideo attendi nō debent, nisi inspecta cōclusionone: & ideo ab vltimis verbis, seu vltimo conclusionis verbo: vel à natura conditionis, videlicet si fiat oblatio candela accensa perfectionem recipiunt, & huiusmodi conditioni eo actu non satisfit, qui in fieri est, sed cum perfectus est & integer, vt supra satis (ni fallor) concludenter demonstratum est, vt voluit Bal. in *d. l. Aretusa*, ff. *de statu hom.* Postremo † loco si obiciatur verba oblationis diuidi posse: Vnde si aliqua pars principio tribuatur, vt saltem videatur in tempore prolatum, vt puta si ita diuidendo principio tribuamus illud verbum venti: quod fortasse sufficeret, si oblator vltorius progressus non esset, dicendo vel dicere noluisse: cum certum sit, huiusmodi oblationem factam fuisse & oblatorem eā facere de summa, quam expressit verbis prolatis, & vnico contextu prolatis, ita vt talia verba superari non possint vel diuidi, sed habēda sunt pro quodam indiuiduo, vt declarat B. l. in *l. si seruus*, in *additio*, ff. *si quis cautio*. dum ponit pro vna specie indiuidui inspecta forma: ob id quod vnica verborum cōceptione cōprehendatur, vt voluit etiam Bat. in *l. Aurelius*, §. *idē quasit*, ff. *de liber. legā.* dum vult vnum caput separari non posse, qui tamen in hoc cōmunitate reprobat. Et ideo redeundo ad rem nostram, cū oporteat sumere illa verba vt quid indiuiduum, & vt inseparabilia: sequitur vt ad ea reuertēdum sit, quæ supra diximus & ex cōsequenti obiectum diluatur. Respondetur præterea iis, quæ supra in cōtrarium deducta fuerunt, videlicet primo † ad text. in *l. sed an vltro*, & in *l. Pomponus*, lib. ff. *de neg. gest.* Quia negocia de quibus dicta iura loquuntur à principio respectu gerentium perfecta & completa fuerunt: & si deinde casu effectum & perfectionem habere desierint, & sic ille text. sententiæ & opinioni supra firmatæ non repugnant, pariter etiam non repugnat text. † in *l. quid ergo*, ff. *de his, qui nota infam.* propterea quod ex eo text. oppositionis resolutio colligitur. Dicitur nanque ibi, prætor ad initium se retulit, & ideo † mirum non est, si ibi initium attenditur. Text. etiam in *l. si tamen sciente*, ff. *ad Senatūscōf. Maced.* contradicere non videtur, quia filiusfamilias contraxit nutuum iussu patris, & sic fecit contractum validum, & ideo si mutatio voluntatis patris deinde ignorante creditore superveniat, ei præiudicare non debet: Minus etiam text. in *l. si filiusfamilias*, C. *ad Senatūscōf. Maced.* huic nostræ conclusioni obuersatur, † propterea quod filius rem emendo habita fide de pretio, contractum perficit. *l. quod vendidi*, cum *ibi nota*, ff. *de contrahen. empr.* & *l. empr. si des.* §. *1. C. eod. tit.* & §. *venditio*, in prin. in *stit. de empr.* & ideo quamuis postea promiserit pretium cum

vlturis per stipulationem: ex quo ab initio contractus mutui non fuit, sed emptionis & venditionis, filiusfamilias beneficio Senatūscōf. Macedoniani non iuuatur. Ad text. vero in *l. si procuratorem*, ff. *manda.* responderetur ibi non dici contractum incaptum pro perfecto haberi: imo contrarium dicitur in *d. l. contractus*, C. *de fide instrum.* Sed dicitur ad cognoscendum, quoniam contractus fiat, eius initium inspiciendum esse: & ideo conclusioni nostræ nullo modo repugnat. Minus etiam eidem repugnat text. in *d. l. principatus*, l. *q. 1. & in c. sine exceptione*, l. *q. 2.* dicendum est, propterea quod in delictis loquuntur, videlicet de alienantibus bona ecclesiæ contra canonum prohibitionem: In delictis autē ne illa impunita remaneant, initium inspiciuntur & attenditur, vt infra latius dicitur. Non etiam obstat text. in *l. qua etate*, ff. *de testam.* cum concordantibus supra adductis: quia loquuntur de etate, disponuntque diem incaptam pro cōmpleta haberi debere: quod quidem ad propositam speciem referri non potest, cum illud in eo casu à iure expresse cautum reperiatur, argumento text. in *l. quod vero*, cum *duabus* seqq. ff. *de legibus*. Præterea, vt supra diximus, in his quæ sunt † facti, & certam formam habent: nihil actum censetur, antequam actus suam formam habuerit, vt dixerunt Salyc. & Corn. in *d. l. penult. C. de his, quib. vt indign. per illum text. & per text. in d. l. Iulianus*, §. *sed & si quis*, ff. *ad exhib.* & in *d. l. Seia*, ff. *de auro & argen. legat.* Cum igitur forma in huiusmodi oblationibus seu licitationibus introducta sit, vt scilicet fiant candela accensa, satis quidem non est quod candela accensa oblatio caperit, si deinde ea extincta desierit, sed vt candela accensa incipiat & desinat opus est: In delictis vero & prohibitis, vt supra dicebamus, vt voluerunt Cynus, Saly. & Corn. in *d. l. penult. C. de his, quib. vt indign.* ideo incaptum habetur pro perfecto, ne aliquid minus iure & licite factum, impunitum remaneat. *l. furtum*, §. *& sine*, ff. *arbo. furt. casa.* & *l. quis*, ff. *ad l. iul. maiest.* Sufficit enim vt † in prohibitis voluntas ad actum deducatur, vt inquit Bar. in *d. l. furtum*, quem referunt & sequuntur Salyc. & Corn. in *d. l. penult.* & ideo tandem in proposita specie concludendum est, oblationem seu licitationem incaptam candela accensa, sed ea extincta, perfectum non subsistere: & ideo præcedentem incaptam & perfectam candela accensa præferendam esse, vt ex supra deductis liquido (ni fallor) apparet.

CAP. XI.

ARGUMENTVM.

Subhastatione facta, & postremo licitatore aufugiente, an penultimus rem accipere cogi possit.

SUMMARIUM.

1. Licitatores si plures sint alicuius datii penultimus obtulit fortasse aureos mille, verbis solitis & consuetis: vltimus vero maiorem summam obtulit eisdem verbis: & deinde antequam venditio celebraretur, aufugit: Queritur, an ille penultimus licitator datum ipsum accipere cogi possit.
2. Fideiussorem dare qui promisit, etiam si det aliquem facultatibus non idoneum, illud quod promisit, obseruasse

- seruasse videtur, si sit talis qui possit obligari.
- 3 Patria recedens, non potest conueniri.
 - 4 Offerre plus vt quis dicatur, requiritur identitas facultatum, maior promissio, & conueniendi facultas & par vtilitas.
 - 5 Soluere qui non potest, quia non habet vnde habenti exceptionem similis est.
 - 6 Verba subhastationis cum effectu intelligi debent.
 - 7 Obtulisse non intelligitur, nisi quid cetera quoque obseruauerit.
 - 8 Licitatorem meliorem fiscus eligere potest, id quod & priuato quoque permissum est.
 - 9 Licitatio maior tunc demum admittenda est, si fideiussores idoneos is, qui in licitatione vicit, offerre paratus sit.
 - 10 Vltimum illud dicitur, post quod nihil validum sequitur.
 - 11 Licitatio illa accipienda est, quae est fisco vtilior.
 - 12 Fiscus non admittit, nisi sufficienter debitores, & bona sufficientia.
 - 13 Respublica non videtur dedisse in mandatis subhastatoribus, vt obligatores non sufficientes admittant & idoneos dimittant.

SVpra, an primus licitator oblatione secundi liberetur, dictum fuit: videamus modo, an primus obligatus remaneat. Praesupponitur igitur in facto, vt plures licitatores ad datum, vel aliam rem sub hasta positam pretium obtulerint, prout cuilibet visum fuit, quod verbis solitis in subhastationibus & consuetis, & praesertim in loco, vbi subhastatio fit, oblatio facta fuerit, & quod penultimus licitator mille aureos obtulerit; vltimus vero maiorem summam, vt puta mille centum eisdem verbis: verum antequam contractus venditionis celebretur, ille vltimus licitator, qui maiorem summam obtulit, aufergit e loco illo, vbi oblationem fecit, ita vt eo temporis, quo venditio erat celebranda & instrumentum conficiendum: nec ipse, nec quispiam pro eo reperitur sit, ac etiam quod ipse oblato soluendo non sit, nec fideiussorem dederit, cum de more patriae fideiussores, nisi ab emptore venditionis tempore dari non consueuisset. His ita in facto suppositis, quaesitum fuit, an vltimo licitatore non reperto penultimus rem sub hasta positam pretio oblato accipere cogi possit? In hac dubitatione in primis quod ille penultimus non teneatur, dicendum videtur. quin imo vt altero plus offerente ab eo recessum sit: Nam cum in dicta subhastatione rem dandam esse magis idoneo dictum non sit, sed plus offerenti, & plus esse oblatum a posteriore licitatore recessum esse dicendum est: Lege tamen namque cauetur, eum qui fideiussorem dare promissit, etiam si aliquem facultatibus non idoneum dederit, id quod promissit adimplet. *l. qui satisfacere ff. de fideiussor.* Et ideo an sit soluendo, vel non, curandum non esse, dummodo sit talis, qui obligari possit. Verum praedictis non obstantibus, Bal. in *cons. 327.* contrarium verius esse existimauit, idque eandem *l. qui accusare.* comprobabat. Nam, vt ipse inquit, vt sit talis, vt & obligari & conueniri possit, necesse est, vt habeatur in **3** dicta lege prima, cum igitur tamen ille, qui recessit conueniri non possit, merito idoneus non est. *l. sciendum ff. qui satisfacere cogant. & notatur in §. suscepto, in Authen. de exhib. reis. & in l. neque femina. ff. de procu-*

*rat. & in d. l. qui satisfacere ff. de fideiussor. ibi, qui admittit, &c. a contrario sensu arguendo. quod autem secundus vel penultimus non fuerit idoneus comprobatur, nec cum eo contractum, vt oportet, ex themate apparet. Hoc praeterea alia & satis concludenti ratione ibidem probari inquit Bald. ad hoc enim, vt quis plus offerre dicatur, haec requiruntur, identitas facultatum, maior promissio, vtilitas ac conueniendi facultas. *l. eum qui emit. §. penult. & fin. ff. de in dem additio.* sed sic est, quod in eo qui soluendo non est, facultas eum conueniendi non dicitur, nec par vtilitas, nec quantitas esse potest, vbi quis soluendo non est. Ille tamen namque qui vnde soluat non habet, ei similis est, qui exceptionem habet, vt notatur in *l. Titius ff. de procura.* Vnde est, vt si comparatur ei, qui soluendo est, idoneus licitator seu oblato dici non possit. Accedat etiam, tamen quod verba licitationis ita intelligenda sunt, vt effectum aliquem sortiantur, vt notat gloss. *communiter approbata in l. qui accusare. & in leg. 2. in princip. ff. qui satisfacere cogant. & in l. i. ff. si quis in ius vocari non ierit.* Non intelligitur etiam obtulisse, nisi ille, qui cetera quoque obseruauerit: sed ille, qui ad instrumenti perfectionem & confectioem non peruenit: nec ad idoneorum fideiussorum praestacionem cetera obseruasse dici non potest, merito approbari non debet. *l. arbitrio ff. qui satisfacere cogant.* Praeterea si de fisco loquamur, res clara est, quia fiscus tamen magis idoneum eligere potest, cum id priuatis quoque permittatur. *l. Sabini ff. de in dem additio.* Admittenda quoque tunc est maior tamen licitatio, si ille qui licitando plus obtulerit, & ex consequenti vicisse dicitur, fideiussores idoneos praestare paratus est. *d. l. licitatio in princip. ff. de public. & vectig.* Inspecto igitur vt ibidem subdit Bald. tam iure communi, quam ipsius fisci, penultimum illum licitatorem ex sua licitatione tanquam potiore teneri & obligatum esse, proculdubio dicendum est. Quinimo (quod etiam multo plus est) tanquam ex posteriore & vltima oblatione conueniri posse: Vltimum namque tamen illud dicitur, quod nihil validum subsequitur: Vltima igitur pro insufficienti habita licitatione ex forma sua licitationis & oblationis compellendus est, & praesertim cum alioquin in fisci praedictum verteretur. Comprobarur ex eo, tamen quod talis licitatio in fauorem fisci introducta est: quo fit vt illud accipiendum sit, quod fisco vtilius est: alioquin sequeretur, vt fraudibus via aperiretur: quandoquidem ille, qui fortasse nimium obtulisse existimaret, aliquem fortasse non idoneum oblatores supponeret, vt se ab ea obligatione liberaret, quod quidem est valde absurdum. *l. eum qui §. si cum lis ff. de transactio.**

Praeterea tamen fiscus inhabiles, & non idoneos debitores, non admittit, seu bona aequivalentia. *l. i. §. an bona ff. de iure fisci.* Facit etiam inspecta ratione illius *l. tex. in l. h. seruas plurium §. si quis ante ff. de l. i. &c.* sic subdit Bal. in ea sententia residere, quod penultimus licitator in proposita specie omnino teneatur, nec sit sua obligatione liberatus alterius posterioris oblatione maiori. Nam tamen respublica suis subhastatoribus mandasse non videtur, vt idoneum licitatorem dimittere, & non idoneum accipere possint. *l. si in personam §. pecuniam ff. de pact. & l. si bene ff. de vsur. & praesertim si id in fraudem fisci fuerit excogitatum, propterea quod omnia in fraudem fisci*

excogitata, à iure reprobantur, hanc conclusio-
nem firmavit iterum Bal. in consil. 191. vol. 3.

C A P. XII.

A R G V M E N T V M.

Subhastationis varia statuta. Et
de effectu acceptationis licitatoris
quam præco facit.

S V M M A R I A.

- 1 Licitatori si tempora sint statuta, alia dilatio non datur, & licitationum forma.
- 2 Primo licitatore nõ admissõ, vtputa vt non idoneus primus licitator liberatus non est: si vero remanet tempus ad licitandum, & alter non offerat, ille remanet prius obligatus, qui primo loco obtulit.
- 3 Licitator satis idoneus videtur ille, qui tanquam idoneus est approbatus.
- 4 Factum vltimo loco, quando preualeat.
- 5 Obligatio efficaciter non contrahitur, quando à principio fuit in suspensõ.
- 6 Licitator posterior si sit admissus & acceptatus, est etiam in iure licitationis subsequutus & primus exemptus.
- 7 Contractus translatio vbi fit, primus promissorem obligatus.
- 8 Subhastantium est periculum, si male contraxerint.

¶ Quoniam in hac licitationis materia plures formæ, prout sunt diuersa vbi licitationes fiunt, ea de re statuta & cõsuetudines merito vt magis perfectam notitiam habeamus, quædam de eis dicenda sunt, vt deinde ad earum effectus facilius deueniatur. Bal. in d. consil. 191. & aliis locis supra relatis dicit, in vrbe Pisauri consuetudinem iamdiu inueteratam extare, vt licitatio dationum & prouentuum ipsius ciuitatis, antequam datum seu alii prouentus incipiant quatuor vel quinque mensibus licitatio seu subhastatio instituat, id quod aliis in locis aliter fortasse fit, prout diuersa sunt statuta, & ideo quod ad tempora subhastationum vltius insistendum non est. Forma autem subhastationis illius loci est huiusmodi. Datio pannorum coloratorum, quod incipit anno Domini 1381. die primo Ianuarii, fuit sub hasta positum in Palatio Communis Pisauri anni 1380. die vero 5. Nouemb. coram officiali hoc modo. Iacobus Petri Anthonitanus ad libras mille ab inde supra: & deinde Andreas Ioannis de Firmo eadem die obtulit libras mille & centum: & hic habet vnum solidum pro libra ab inde supra, qui plus obtulerit solidos duos pro libra habeat: si autem nemo deinde offerat, officialis in edicto proponit solidos tres pro libra: Item iterum describitur hoc modo. Iaco. Petri obtulit libras 1200. & ab inde supra solidos quatuor pro libra & Iacobus prædictus dicta die obtulit libras 1300. Iterum prædictus Iacobus die 17. Februarii 1381. obtulit pro ipso datio ad rationem quatuor scilicet pro libris 1500. vt vbi latius prosequitur Bal. in hac forma licitationis Bal. tenuit illam opinionem, vt scilicet, quãdo verba præconis exprimunt plus offerenti dandum esse, & est appositus aliquis terminus, &

ille terminus est elapsus, ita vt tempus statutum vltiorem licitationem nõ patiat, tunc ei qui plus obtulit, dummodo ab officiali acceptus sit, id quod sub hasta positum est, concedendum esse: ¶ si vero ille ab officiali acceptus non sit, vtputa qui non sit idoneus: & tunc primus licitator liber non sit, argumento l. vbi autem. §. idem ait. ff. de in diem addict. Si vero tempus permittat, & tunc quia melior licitatio superuenire potest, ea admittatur: Verum si alius qui plus offerat, nõ apparet, nec inestet: & tunc ille rem subhastatam consequatur, qui antea acceptus fuit. Satis enim ¶ videtur idoneus, qui est tanquam idoneus approbatus & admissus. l. qui satisfacere. ff. de fideiussor. & l. inter causas. §. abesse ff. mandat. Illud enim preualeat, quod nouissimum factum est, argum. l. si quis ante. ff. de acquir. possess. & l. pacta nouissima. C. de pact. & prior licitator nouatione personæ & contractus liberatus est. Imo si recte ¶ animaduertatur, non videtur efficaciter obligari: cum obligatio à principio pederet ab eo quod deinde plus offerri posset. His stantibus non ob stare inquit tex. in l. 2. ff. de in diem addict. propterea quod ibi contractus non pendet, sed eius resolutio. Si vero dicemus contractam esse obligationem, vt reuocabiliter contracta fuerit dicendum est: quo fit, ¶ vt cum appareat, vltimum licitatore admissum fuisse & receptum, & quod plus, illi rem subhastatam consignatam fuisse: dubium non est, quin ipse in obligationem succederet & primus exemptus: & ideo animaduertendum est, illa verba, mille, in edicto posita, vt ille qui libras mille obtulerit, solidum vnum pro qualibet libra lucretur, illud denotare quod plus offerenti dabitur: Ex quo enim datur præmium, onus quoque in eum collatum videtur. l. manifestissimi. §. sed cum in secunda. C. de furt. & l. sed in duobus. ff. de leg. 2. & in l. nonnunquam. ff. ad Senatufc. Trebel. Ex quo igitur translatio ¶ contractus facta est, primus oblato aut non est obligatus, vel in obligationem non incidit, vt subdit dixisse ad hoc in l. Valerianus ff. de prator. stipul. & in l. si cum Hermes C. locati. & in l. si cum plures. §. lege dicta. ff. locati, argumentum l. si stipulatus est opus, in ratione text. ff. de fideiuss. & licet officialis, aut vero subhastator, quicumque ille fuerit, male contraxerit, eius est ¶ periculum: non autem eius qui primo loco obtulit, cuius obligatio recepta non fuit. l. periculum. ff. si certum petat. & l. cum quaritur. ff. de admini. tuto.

C A P. XIII.

A R G V M E N T V M.

Subhastatio an consensu iudicis
vel officialis fieri debeat.

S V M M A R I A.

- 1 Subhastatio coram iudice vel officiali fieri debet.
- 2 Subhastatio cum sit licitatori debet denunciari melior conditio ab alio oblata.

¶ Mittendum etiam non est, subhastationem coram officialibus vel iudicibus fieri debere. l. si. & ibi Bald. Cod. vectigal. noua instit. non poss. quem refert & sequitur Alexan. in additio. ad Bart. in l. licitatio. ff. de public. & habetur in decis. 109. consilii Pedemon.

¶ demon. num. 9. † eosque officiales, seu debitores debere subsequenter licitatoribus meliorem præcedentem oblationem notificare, ut ipse inde scire possit, ad quam summam ipsa ascendat, & possit plus offerre, & in ipsa licitatione obtinere, ut inquit Bal. in l. licet necesse. ff. de in diem addictio. & habetur in l. si. C. de iure emph. & in l. si tamen quibusdam, & in l. cum pater. §. rogo. ff. de leg. 2. ac etiam ut si fortasse primus, vel alii subsequenter minus obtulerint, & ideo alius, qui plus obrulerit præferendus sit, possit iterum plus offerre & alios vincere, & in oblatione superare, ita ut prima oblatione non obstante obtinere possit: quandoquidem incoueniens non est, ut ille qui antea obrulit, iterum offerre possit, propterea quod tunc ut alius & pro noua obligatione, ut dixit gl. quæ sequitur Bar. ibi, in d. l. si tempora. Ad id tamen animaduertendum est: quia à formis ipsarum subhastationum pendere videtur: quandoquidem si illam attendamus, in qua bona sub hasta diu sunt, & licitatio multo tempore antea quam oblatoribus vendantur vel concedantur, vel instrumenta fiant sub hasta venalia sunt, & tunc id accidere potest: Si vero licitatio candela accensa fiat, vel eodem cõtextu antequam ad alios diuersos actus diuertatur, & tunc declaratio præcedentis licitationis necessaria non est, cum publice fiant licitationes, & ab omnibus astantibus licitatoribus cuiuslibet oblatio audiri possit: Ex quo igitur, ut supra sæpe diximus edicto publicatur res sub hasta positam plus offerenti danda esse: quætere non oportet, an si fortasse quispiam cum ea cõditione obtulerit, ut si melior conditio offeratur, ei qui obtulerit detur, & pariter secundus eadem cõditione obtulerit, statim à prima oblatione vel venditione recessum videatur, ut tradit Fabi. de monte in d. suo tract. de empti. & vendit. ut habetur in l. qui autem. vbi declarat Bal. ff. de in diem addictio. Nec etiam quod si durante tempore subhastationis res sub hasta posita alicui vendita vel concessa fuerit, alius intra dictum tempus superueniens offerre possit, & ei res subhastata concedi, propterea prima ut supra diximus sub ea cõditione facta intelligitur, nisi alius meliorem conditionem attulerit. dict. l. si tempora. vbi Barto. declarat, & si subdat id vbi priuatus vendit locum non habere, sed tantummodo quando fiscus vel res publica.

CAP. XIV.

ARGUMENTVM.

Subhastatione venditio facta, an iustum precium inde cognoscatur, & an necessario iustum probetur.

SUMMARI A.

- 1 Subhastatio iustum pretium denotare videtur.
- 2 Subhastatio omnem causam conquerendi aufert.
- 3 Venditio facta sub hasta, an iusto pretio facta censetur.
- 4 Venditio facta sub hasta, an rescindatur beneficio. l. 2. C. de rescin. ven.
- 5 Pretium iustum subhastatione cognoscitur.
- 6 Decretum iudicis fraudis præsumptionem excludit.
- 7 Venditio retractatur probata lesione ultra dimi-

dium iusti pretij, & iniustitia contractus.

8 Subhastatio necessario iustum non probat.

SI fortasse quæatur, quare vsus, res & bona sub hasta ad auctorem & licitationem vendendi inoleuerit, & ita frequens sit, inde emanasse credendum est, quod ipsa subhastatio & licitatio iustum pretium denotare videantur, & tunc maxime cum à iudice fiunt & approbantur: & ideo dicunt Doctores eam omnem conquerendi & reclamandi occasionem tollere, l. i. C. de prad. decur. lib. 10. & id eius text. auctoritate notat Ang. in l. sciendum, colu. 2. ff. de verb. oblig. & Fabian. de Monte in tract. de empti. & vendit. in 5. quæst. prin. versic. in super nota, nu. 88. auctoritate Specul. inquit, ex eo quod res sub hasta vendita est, iusto pretio venditam censeri, per text. in l. si quis. C. de rescin. vendi. & notabiliter declarat Bar. in l. i. C. de præscript. 30. ann. quem sequitur ibi Ange. id intelligens, si subhastatio seu licitatio rite & recte facta fuerit: Et ideo inde infert, quod ex quo in eo casu iusto pretio res vendita censetur, emptor quod sit deceptus, conqueri non posse: Nec etiam beneficium † l. 2. Cod. de rescin. vendit. implorare dummodo subhastatio vel licitatio per gratiam facta non sit. d. l. si quos. vel nullus licitantium timor interuenerit. l. si pater, vbi Bart. ff. de pact. dot. al. & tradit Ange. in l. cum asseueras, num. 1. versic. in text. ibi, vili pretio. Cod. de præscrip. 30. vel 40. anno. dum quærit, quando pretium vile dicatur: & inquit cum res publice fuerit subhastata, pretium vile dici non posse: nam res tanti valet, quanti vendi potest. l. si seruus. ff. de condic. furt. & subdit Bar. velle, ut concludens & necessaria consequentia huiusmodi non sit? Res † sub hasta vendita est, ergo iusto pretio vendita est, per text. in l. si quis, C. de rescin. ven. Ange. vero dictum Bar. limitando inquit aliter, si subhastatio rite & recte facta sit, rem sese habere: Nam tunc nunquam poterit ille, cuius res vendita est, se ultra dimidium iusti pretij deceptum dicere: & ideo beneficio d. l. 2. C. de rescin. ven. vti velle, & id per text. in l. 1. C. de prad. curia. lib. 10. & idem iterum voluit Ang. in d. l. sciendum. ff. de verb. oblig. ut refert Lauren. Silu. in conf. 27. nu. 15. vbi etiam subdit, quod licet quam plures damnent eam conclusionem, ut puta recentiores in d. l. sciendum, & forte deceptio & fraus probari possit: attamen præsumptio pro venditore ob subhastationem vrgentissima est. Et id, ut ipse ibidem subdit, tunc maxime procedit & locum habet, vbi iudicis decretum † interuenerit: Quod sane fraudis & deceptionis re ipsa præsumptionem excludit. l. i. C. de prad. mino. lib. 10. & id ibidem expresse voluit Bart. & hanc opinionem communiter approbare recentiores attestatur, & præsertim Roma. in l. si quis cum aliter. ff. de verb. oblig. & Ang. iterum in consil. 142. super primo, in fi. & Decius in consil. 209. in casu proposito, nu. 2. & eandem opinionem sequitur Afflicti. in tract. iuris prothomi. §. 2. versic. secundo nota. num. 19. cum similibus.

Contrariam veto opinionem tenet Aymon Crauetta in conf. 29. num. 4. dum inquit, executionem legitime factam subhastationibus seu licitationibus præcedentibus remedio ac beneficio l. 2. C. de rescin. vendit. retractari, inferendo deinde ex eo loco remedium ac beneficiū d. legis, in re quoque subhastata locum habere, ut voluit Bal. in consil. 375. casus, super quo consilium petitur, in sine vol. 1. & Pau. Castr. in

consil. 6.

cons. 61. visis actis & attentatis coram D. locū tenente, col. 1. in fi. vol. 2. & ita inquit, magis communiter teneri & eam opinionē sequi Alexa. in cons. 117. in fi. vol. 7. Hanc præterea conclusionem videtur sequi Iulius Ferre. in tract. de gabel. & public. n. 275. & Hier. Cagn. in d. l. 2. n. 161. C. de rescin. vend. per text. in d. l. 1. C. de prad. curia. lib. 10. & in aut he. hoc ius porrectum. C. de sacros. eccles. & toto titulo. C. de fide instrum. & iure hasta fisci. lib. 10. Ratio autem est, quia probata læsione ꝑ ultra dimidium iusti pretii, & contractus iniquitate & iustitia, venditio remedio ac beneficia d. l. C. de rescin. ven. retractatur: quicquid, vt ipse inquit, dixerint Bal. & Ang. in l. 1. C. de prescri. 30. anno. & Alex. in apofit. ad Barr. in l. si quos. C. eo. tit. ꝑ Subhastatio nāq; iustum pretium necessario non probat, vt inquit Bar. in d. l. 1. vbi etiam Castren. Præterea eandem conclusionem sequitur Bertach. in trac. de gabel. in 2. par. prin. col. 2. & est, vt inquit Cagn. communis opinio tam Canonistarum in c. cum causam, extra de emptio. & vend. quam Legistarum in l. si quis cum aliter. ff. de verb. oblig. vbi tradit Alex. in 3. colum. & Aquen. penult. & in d. l. petia rerum, vbi Alexa. & latius recentiores Perusini, col. 9. & Ang. Aret. in §. si quis agens. col. 2. inst. de actio. & Barba. in consi. 6. col. 13. volum. 4. & Corne. in cons. 56. volum. 3. & Fabian. de monte in tractat. de emptio. & vend. in 8. quest. prin. col. penult. vbi ponunt etiam casus, in quibus talis subhastationis & licitationis solemnitas interuenire seu adhiberi debet, & eam sequitur etiam Negulantius in suo tract. de pign. & hypoth. in fine primi memb. sexta partis principalis, & latius Cagno. in loco supra adducto, qui ad eos casus infert, in quibus ipse consuluit.

Vidimus ex prædictis huius conclusionis duas esse. & eas quidem cōtrarias opinionēs: crederem ego tamen, & si subhastatio iustum pretium necessario non inferat, facere tamen contra dictam l. 2. vrgentissimam præsumptionem, ita vt qui remedio d. l. 2. C. de rescin. ven. vti velit, cōludentissime læsionē probare teneatur: cum enim contra aliquē præsumptio est, validioribus sane ac magis concludentibus probationibus intētionem suam probare tenetur, vt inquit Aymon Crauet. in cons. 129. nu. 13. & in cons. 75. nu. 12. vol. 1. cum vulgaribus.

CAP. XV.

SUMMARIUM.

In venditione rerum minorum an subhastatio sit necessaria, & quo tempore fieri debeat.

SUMMARIUM.

- 1 Subhastatio quando ita necessaria est, vt venditio sine ea facta nulla sit.
- 2 Subhastatio in venditionib. rerum pupillorum necessaria ita est, vt venditio sine ea facta, non subsistat.
- 3 Venditionis rerum minorum forma.
- 4 Subhastatio, quando necessaria sit, & quare.
- 5 Subhastationis tempus.
- 6 Subhastatio, an sit necessaria in venditione rerum minorum, si alienatio fiat à tutore, vel à minore cum auctoritate iudicis.

7 Minor posset petere restitutionem in integrum aduersus venditionem rerum suarum, si quis plus offeret.

Postquam incidimus in subhastationes & licitationes, nonnullas ꝑ venditiones referamus: quæ sine subhastatione & licitatione fieri non possunt: & casu quo fiant, nullæ sunt ipso iure: inter quas primum de venditione rerum pupillorum tractandum est: hanc venditionem ꝑ sine subhastatione fieri nō posse, & si fiat, sit ipso iure nulla, voluit Paris. in consi. 69. n. 15. vol. 1. Quandoquidem post ꝑ decretum subhastari debent res minorum: cum vendendæ sunt & plus offerenti vendendæ, vt habetur in l. si sine. §. 1. vbi tradit gl. & sequitur Bar. ff. de mino. & voluit Specu. in tit. de emptio. & vend. §. nunc dicendum, versic. si igitur tutor. & Bar. iterum in l. alio. ff. de alim. & cibari. legat. & in l. si tempora. C. de fide instrum. & iure hasta fisci. lib. 10. & Fabia. de monte in tract. de emptio. & vendit. in §. sequitur de solem. subhast. nu. 83. & iterū eandem opinionem sequutus est Paris. in consi. 98. nu. 10. eod. vol. 1. & Roman. in consi. 321. & Corn. in consi. 71. in prin. volum. 3. & clarius idem Corne. in consi. 29. consilio supra reddito, colum. 2. vol. 4. vbi inquit subhastationem & licitationem in rerum minorum alienatione necessariam esse, cum tales venditiones inquisitione iudicis præcedente necessario faciendæ sint. l. lex que tutores. C. de admi. tuto. & l. magis puto. §. non passim. ff. de reb. eorum. Subhastatio ꝑ autem siue licitatio ideo vt fiat & interueniat necesse est, quia iudex illud facere exequique curare debet, quod pupillo vel minori expedit, vt ille est: maxime autem rem sub hasta ponere pupillo vel minori expedire videtur, & ideo eam esse necessariam, communiter Doctores concludere videntur, vt voluit Afflict. in decis. 393. num. 9. & in decis. 294. nu. 2. Præterea hanc conclusionem sequitur etiam Rolan. à Valle in cons. 33. num. 14. volum. 1. Vbi & ipse inquit, subhastationem necessariam esse: Imo etiam rem huiusmodi minorum vel pupillorum sub hasta venales dies 20. esse debere, prout ꝑ etiam in rebus fisci huiusmodi tempus requiritur & ecclesiæ: in subhastationibus vero rerum aliorum, arbitrariū esse, & hoc nisi tempus à statuto limitatum sit, vel consuetudine, vt inquit Menoch. in tract. de arbitra. iudic. lib. 2. centuria 2.

Hanc eandem conclusionem sequitur Ange. in Auth. de alien. & emphyt. §. hoc etiam, versic. nota bis, & Bart. in d. l. & si sine. §. 1. & in l. ait præter. §. hodie. ff. de mino. & in l. 3. Cod. de diuers. prad. vrba. lib. 11. & Bal. in auth. hoc ius porrectum, C. de sacros. eccles. & in l. ordo. C. de execu. rei iudic. & licet Bal. in d. l. & si sine. §. 1. in 2. lectura, seu in additione, subhastationem seu licitationem in alienatione bonorum minorum necessarias non esse, voluisse videatur: attamen cum alienatio à solo tutore cum iudicis decreto fit, Doctores communiter in eo conueniunt, vt sint de solemnitate & ex consequenti necessario interuenire debeant, vt inquit Bal. ibid. vt est tex. in l. si. C. si propter publi. pensit. Ratio autem est, vt ipse ait, & nos supra diximus, quia iudex iustum pretiū rei ignorat, & ex consequenti quantum ex eo percipi possit. Contrariam vero opinionē tenuit Guil. de Cun. in d. l. si sine §. quasitum. ff. de mino. dum inquit, in iure cautum ꝑ non reperiri, vbi cumq; alienatio à tutore vel minore fit cū iudicis auctoritate subhastationē vel licitationē interuenire oportere, vt sequitur ibi Bal. & iterum

iterum Bal. in d. *auth. hoc ius porrectum. C. de sacrosan. eccles. & iterum idem voluit Guil. in d. §. *quæsitum*. dum concludit, quod etiam quando diceremus subhaftationem & licitationem huiusmodi alienationibus omnino adhærere debere: † attamen ob id si fortasse non interuenerint, venditionem & alienationem nō vitari: sed in integrum restitutionē peti posse, si alius fortasse plus offerat, quam res vendita sit, & si id in fisco non procedat, vt infra latius dicetur. Hanc præterea opinionem refert & sequitur Imola in *conf. 99. nu. 7. & Bartho. Cassan. in conf. 55. n. 41.* dum referendo Imol. in d. *conf. 99. in 7. dubio*, inquit: licet de iure alienationes rerum immobilium minorum, nisi accedente subhaftatione & licitatione non valeant, vt voluit etiam Bar. in d. l. *ait prator. §. hodie. ff. de mino.* attamen quia id vsu receptum non est, si omittatur, non vitiat. & in his ita firmandum videtur.*

CAP. XVI.

ARGUMENTVM.

Subhaftatio an fieri debeat in vendendis pignoribus.

SUMMARIUM.

- 1 Subhaftatio requiritur in alienatione rerum & bonorum vniuersitatum.
- 2 Vniuersitas pupillis æquiparatur.
- 3 Vniuersitas, sicut pupillus, in integrum restitutionem habet.
- 4 Pignorum venditio sub hasta fieri debet.

Secundo † loco subhaftationis seu licitationis solemnitatē in alienatione rerum & bonorum vniuersitatum interuenire debere animaduertendum est, propterea quod alioquin alienationes nō subsisterent, vt voluit Ang. in d. *Auth. de alien. & emphy. §. hoc etiam versic. nota hic. & Bal. in l. & sine. §. & in l. ait prator. §. hodie. ff. de minor. & in l. 3. C. de diuer. præd. vrb. lib. 11. & Bal. in *auth. hoc ius porrectum. C. de sacrosan. eccles. & in l. ordo. C. de execut. rei iudic.* vbi pariter loquuntur de alienatione bonorum & rerum minorum ecclesiarum & vniuersitatum, & in præcedenti capite de alienatione bonorum & rerum minorum plura diximus. & licet Doctores prædicti de bonis cuiuslibet vniuersitatis non loquatur: quia tamen de bonis reipub. vel ciuitatum loquuntur, eorum decisio etiā in bonis illarum vniuersitatum, quæ ab administrationib. reguntur, locū habet, vt dixit Bar. & sequuntur alii in l. *ciuitas. ff. si cert. per. & in l. respublica. C. ex quib. cau. maio.* Id quod ex eo etiā comprobatur, quod vniuersitas † pupillo æquiparatur, vt voluit Bar. & sequuntur Doct. in l. *nulli. ff. quod cuiusq. vniuers. nomi. per ea, quæ notantur in l. 1. §. quod si nemo. eo. tit. & per tex. in d. l. respublica. D. de iure reipub. lib. 10. & sequuntur Corn. in *conf. 148. viso quodam protocollo. col. 3. lib. 1. & in conf. 189. viso d. puneto. col. 2. & in conf. 284. copiose quidē. col. 2. vol. 4. & Soc. in *conf. 95. in causa communis. col. 3. ver. secundo ostēditur. vol. 3.* vbi vnanimiter cōcludunt, ita vt pupillo in integrum restitutionē cōceditur, † pariter etiam & vniuersitati, quæ ab administratorib. regitur concedendā esse: ac etiam vt bona immobilia pupilli sine iudicis decreto alienari nō possunt: ita etiā bona immobilia vniuersitatis non possint: & ideo sicut bona ciuitatis & pupilli sine decreto iudicis & subhaftationis, seu licitationis solemnitate alienari***

non possint, l. *fi. C. de vend. reb. ciui.* & notat Bar. & sequuntur alii in locis supra relatis: pariter etiā bona immobilia vniuersitatum alienari non possint: id quod ex eo comprobatur quod generale est, quoscūq; iudices & officiales auctoritatē habētes bona aliorū alienandi, tales alienationes præcedentibus subhaftationib. & licitationib. facere debere, vt notat gl. in l. *C. de fide instrum. & iure hasta fisco. & tradit Bal. in d. l. ordo. in 1. col. & in *auth. hoc ius porrectum.* & ideo videmus † venditionem pignoris, quæ fit à iudice vel creditore, sub hasta faciendam esse. l. *4. iuncta gl. C. de distract. pigno. & in l. qui contra. C. si vendit. pigno. agat. & l. fi. C. de iure domi. impetr. & tradunt Doct. in l. à diuo Pio. §. si pignora. ff. de re iudic. & tradit etiam Bar. in l. alio. col. 7. vers. deinde quero. ff. de alim. & ciba. leg. Contrariā vero opinionē, quod bona ciuitatum sub hasta vendi necesse non sit, tenet Ruin. in *conf. 189. n. 19. vol. 1.* dum expresse voluit in earum alienatione bonorum subhaftationis solemnitatem necessariam nō esse, per ea quæ habentur in l. *fi. in si. in verbo. stabiles.* & ibi tradit gl. & sequitur Bar. C. de vendit. ver. ciuit. & iterum tradit gl. & eam sequitur Ioan. de Platea in d. l. si tempora. C. de fide instr. & iura hasta fisco. lib. 10. & facit etiam illud, quod notat ibi Bart. & Alber. de Ros. in l. & si sub. §. 1. ff. de mino. per tex. in l. 1. & 2. C. de venden. reb. ciuit. lib. 11. Nec obstare inquit ea, quæ ipse ponit in eodem *conf. 9.* quia inquit in bonis fiscalibus locum habere vel patrimonialibus Principis, vt voluit Ruin. in eodem *conf. num. 19.***

CAP. XVII.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

- 1 Venditio ab executoribus testamentorum faciendā, sub hasta fieri debet.

Tertio loco idem dicendū est in venditione bonorum hæreditariorum ab executoribus faciendā: † Nam huiusmodi executores sine subhaftationis & licitationis solemnitate vendere non possunt, & præsertim bona immobilia hæreditaria, etiam si liberam & absolutam auctoritatem vendendi habeant. Ratio autem ea est, quia ii, qui pro aliis vendunt, iusto pretio vendere debent: iustum autē pretium melius percipi non potest, quam subhaftationis & licitationis via, vt dixit Bal. in d. l. & si sine, in additione, & notauit Barto. & sequuntur alii, in d. l. licitatio, in prin. ff. de public. & vectigal. & in d. l. si tempora. C. de fide instrum. & iure hasta fisco. lib. 10. & nos supra de hoc late diximus.

CAP. XVIII.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

- 1 Venditio rerum ecclesiarum, an debeat fieri sub hasta.

Quarto loco † subhaftationē seu licitationē in alienationibus & venditionibus bonorum & rerum ecclesiarum necessarias esse voluit Socin. sen. in *conf. 15. num. 6. vol. 1.* Quandoquidem cū illa solemnitas in alienationibus rerum & bonorum minorum, nec non etiam fiscalium eadem quoque ratione, vt in alienatione bonorum & rerum ecclesiasticarum

fasticarum necessaria sit, existimavit: Nam ecclesiæ huiusmodi minorum & reipublicæ quibus comparantur, privilegium habere videntur, vt tradunt Doct. in l. 2. C. d. iure reip. lib. 11. iunctis iis, quæ voluit Abbas Siculus post Gofredum in c. penul. extra de iudic. vbi subdit Socin. dixisse. Præterea hanc eandem conclusionem sequitur idem Socin. sen. in consil. 29. nu. 6. eod. vol. 1. per ea, quæ voluit Ange. in l. qui in libellum, col. 9. C. de fide instrum. & iure hastæ fiscal. lib. 10. per tex. in d. auth. hoc ius porrectum, & in corpore vnde sumitur. ibi, quod actio pia constituit. & idem voluit Iaco. de Beluilo in §. & quoniam, in Auth. de alien. & emphy. Subdit tamen de iure canonico, tot solemnitates necessarias non esse: & in hoc inquit seruandum esse ius canonicum. Et licet illa authent. hoc ius porrectum, sit vt aiunt canonizata, c. hoc ius. 12. quest. 2. id tamen obstare non debet, vt notauit Ioan. And. quem sequuntur Doct. in c. 2. extra de rescrip. Præterea, quod in alienatione rerum & bonorum ecclesiæ subhastatio requiratur, tradit Rolan. à Valle consil. 33. numero. decimo quarto. volumine 1. Verum Bertachinus in tractat. de gabel. in 2. parte de locat. gabella, 7. question. numer. 18. inquit de iure canonico subhastationem in alienatione bonorum requiri cautum non esse, nec reperiri, prout inquit Bart. ad quem se refert, in l. 1. C. de prad. vrb. lib. 1. qui tamen ibi dixit subhastationem in alienatione rerum templorum necessariam esse. At Bal. in d. auth. hoc ius porrectum, inquit valere alienatione rerum ecclesiæ & minorum sine subhastatione: quod quidem de iure canonico intelligitur: Bertachinus tamen eo in loco cogitandum reliquit. Illud tamen pro prædictorum declaratione animaduertendum esse arbitror: nam si bona ecclesiastica hodie sine summi Pontificis autoritate alienari nõ possunt: & ea interueniente non est necessaria subhastatio nec etiam vsu recepta est: vtique quærere de subhastatione, quæ iure ciuili competit, satis superfluum videretur, cum eo iure bona ecclesiæ alienari non possint, vt inquit Socin. senior in consilio 29. numero 6. volumine 1.

CAP. XIX.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

1 Subhastatio requiritur in alienatione rerum fiscalium.

Quinto loco † subhastatio in alienationibus rerum fiscalium necessaria est, vt inquit Rol. à Valle in consil. 99. num. 20. vol. 1. per ea quæ voluit glos. in l. quamuis. C. de vend. reb. ciuit. lib. 11. & in consil. 33. n. 14. eod. vol. 1. & Paris. in cons. 99. nu. 15. vol. 1. & Imola in consil. 99. num. 7. & Franc. Marc. in quest. 566. nu. 4. vol. 1. qui ad locationes quoque rerum fiscalium extendit, videlicet temporales, l. 1. & 2. C. de vende. reb. ciuit. lib. 10. & d. l. licitatio. ff. de publi. & vectigal. & l. 2. C. de vectig. & com. vbi Salyc. & Ioan. de Platea in d. l. si tempora. C. de fide instrum. lib. 10.

CAP. XX.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

1 Subhastatio & licitatio requiritur in locatione & venditione gabellarum.

Sexto † requiruntur etiam subhastationes & licitationes in locatione vel venditione gabellarum. l. penes, & ibi Doct. C. de vectigal. & com. in d. l. licitatio. ff. de public. & vectig. & tradit Bertach. in tract. de gabel. in 2. parte. de locatio. gabella. vers. septimo quarto. nu. 17. & idem voluit Matth. Afflic. in c. vnico. vers. vectigalia, in titu. quæ sint regal. per Imperat. Federec. numero 117.

CAP. XXI.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

1 Subhastatio requiritur in alienatione rerum, quæ venduntur ob collectas non solutas.

Septimo † subhastatio etiam requiritur in alienatione earum rerum, quæ ob collectas non solutas vendi debent: quod tamen in bonis mobilibus locum non habet, vt inquit Bal. in l. 1. Cod. si propter public. pensi. & Bertach. in eodem. tract. de gabel. in eadem 2. parte. de locatio. gabell. eodem versicul. septimo quarto. numero decimo octauo.

CAP. XXII.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

1 Subhastatio, an requiratur in alienatione rerum mobilium.

Octauo quæri etiam hoc loco conuenit, † an subhastatio in venditione rerum mobilium exigatur? qua de re Bal. in l. 1. num. 5. C. si propter public. pensi. distinguendo ita inquit. Aut sunt mobilia, quæ in publico foro venduntur, vt puta frumentum & alia huiusmodi ad victum pertinentia: & tunc subhastationem necessariam non esse arbitratur, propterea quod pretium eorum est ita notum & manifestum, vt de collusionione aliqua timendum non sit, vt habetur in l. 2. C. de rescin. vendit. Si vero sint tales res, in quibus aliqua cadat affectio, & tunc sine subhastatione vendi non possunt, neque debent, vt est tex. in l. & si sine. ff. de minor.

CAP. XXIII.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

1 Subhastatio facta statuti forma non seruata, nulla est.

Non est etiam omittendum, † subhastationes forma statuti non seruata factas non subsistere, sed nullas prorsus esse, vt dixit Bald. in d. l. ordo. C. de execut. rei iudic. & tradit idem Bertachinus in dict. tract. gabella. in 2. par. de locat. gabel. vers. septimo quarto. nu. 18. & tradit Alex. in cons. 212. n. 1. cum seq. vol. 6.

CAP.

C A P. XXIV.

Argumentum constat ex Summario.

S V M M A R I V M.

1 Subhastatio, an requirat presentiam ementis.

Q Væri etiam solet, tan subhastatio presentiam emptoris requirat? In hac quaestione Fab. de Monte in d. tract. de empt. & vendit. in 5. quest. principali. versic. in super nota, num. 91. inquit, non requirere: nam satis esse arbitratur, si ipse emptor ad eum accedat, qui rem venalem sub hasta proposuit, vel ad eum locum, qui in edicto expressus est, & ubi subhastatio vel licitatio fieri debet: tunc enim si rem venalem sub hasta proponit, ad vendendum obligatur, dummodo tamen antequam quisquam obrulerit, rem sub hasta posuit, ut publice posuit, publice auferat, & subhastationem seu licitationem renocet. l. sed & si pupillus. §. praescribere. ff. de praescript. Verum si rem venalem sub hasta ponit ad vendendum obligari & teneri non vult, ea verba quod plus offerenti dabitur, in albo vel edicto non apponat: nam in eo casu, ut supra diximus, rei potius pretium perquirere, quam vendere voluisse dicendum videtur. Illud tamen hoc loco animaduertendum est: Fabianum de Monte de ea subhastationis forma loqui, quæ fit longo tempore, prout supra suo loco diximus, & sic de ea quæ per descriptionem notarii oblationum factarum aliquibus in locis fieri solet, ut puta si subhastatio tribus, vel quatuor mensibus antea incipiat, & quilibet licitator suam oblationem describi curat, & ille qui plus offert, rem consequitur, si vero loquamur de illa licitatione seu subhastatione, quæ frequentior est, & quotidie apud nos fit, videlicet ut candelae accensa, vel breui temporis spatio alternis oblationibus una post aliam factis: & tunc ut emptor sit praesens necesse est, vel aliquis pro eo qui plus, prout illi videbitur, licitet & offerat, donec vel candelae extingatur, vel tempus ad licitandum constitutum expiret. Est igitur in hac subhastationis forma presentia emptoris, seu licitatoris necessaria.

C A P. XXV.

Argumentum est in Summario.

S V M M A R I V M.

1 Licitator qui offert magnum pretium pro re sub hasta venali posita ut carius ematur, pœna stellionatus tenetur.

Q Voniã † ideo licitatio inducta videtur, ut res ea licitantium æmulatione venalis proposita maiori pretio vendatur: ad illud animaduertendum est, quod dixit Roman. in consil. 573. dum expresse vult, ut ille qui maius pretium pro re venali sub hasta posita ideo offert, ut carius ematur, ut sæpe ab ipsis dominis, qui tales res venales proponunt, in pœnam criminis stellionatus incidat, asserens casum esse singularem, ut declarat Bart. ibi in l. 3. §. si quis imposturam. ff. de crimin. stellion. & id. ut habetur ibidem in additione, sequitur Ang. Aret. in §. fin. instit. de donation. & tradit Alex. in addit. ad Bart. in d. l. si tempora. C. de fide instr. lib. 10. & Ripa in tract. de peste, in vlt. parte, in princ. num. 204. & Hippolyt. in sing. 412. licet. & faciunt ea, quæ tradit Cicero Offic.

lib. 3. cum Pythium quendam vituperat, qui in horum venditione ea ostendendo, quæ reuera non erant, C. Canium ad plus emendum ea falsitate allexit. Plane, inquit eo loco Cicero: Quod si vituperandi sunt, qui reticuerunt: Quid de iis extimandum est, qui orationis vanitatem adhibuerunt? C. Canius Eques Romanus, homo nec infacetus, & satis literatus, cum se Syraculas otandi causa, non negociandi (ut ipse dicere solebat) contulisset, dictabat se hortulos aliquos velle emere, quo inuitaret amicos & ubi se oblectare sine interpellationibus posset. Quod cum percrebuisset, Pythius ei quidam, qui argentariam faceret Syraculis, dixit, venales quidem se hortos non habere, sed licere uti Canio, si veller ut suis, & simul ad cœnam inuitauit in posterum diem. Cum ille promississet, tum Pythius ut argentarius, qui esset apud omnes ordines gratiosus, piscatores ad se conuocauit, & ab iis petiuit, ut ante suos hortulos postera die piscarentur: dixitque, quid eos facere vellet. Ad cœnam tempore venit Canius, opipare paratum erat conuiuium, cymbarum ante oculos multitudo: pro se quisquis quod cœperat, afferebat: ante Pedes Pythii pisces abiicebantur. Tum Canius: Quæso, inquit, Quid est ô Pythi, tantum ne piscium, tantum ne cimbarum? & ille: quid mirum inquit hoc loco est Syraculis quicquid est piscium hic aquatio: hac villa isti carere non possunt. Incensus Canius cupiditate contendit à Pythio, ut venderet grauate ille primo. Quid multa? impetrat: emit homo cupidus & locuples tanti, quanti Pythius voluit, & emit instructos, nomina facit, negotium conficit. Inuitat Canius postera die familiares suos, venit ipse mature scalmum nullum videt: quærit ex proximo vicino, num feræ quædam piscatorum essent, quod eos nullos videret: Nullæ, quod sciam, inquit ille: Sed hic piscari nulli solent: Itaque heri mirabar, quid accidisset. Stomachari Canius, sed quid faceret? Nondum enim Aquilius collega & familiaris meus protulerat de dolo malo formulas. In quibus ipsis, cum ex eo quærerem, quid esset dolus malus: respondebat, cum esset aliud simulatum, aliud actum. Hoc sane luculenter, ut ab homine perito definiendi, ergo & Pythius & omnes aliud agentes, aliud simulantes: perfidi, improbi, malitiosi sunt. Non est igitur mirum si huiusmodi oblatores plus ad decipiendos alios offerentes in crimen stellionatus incidisse dicuntur & eius criminis pœna affici debent. Redeundo modo ad Doctores nostros, eandem conclusionem sequitur Tiraquel. in tract. de retract. consang. §. fin. num. 49. Proprie autem huiusmodi homines impostores dicuntur & deceptores, ut inquit Alciatin l. aliud est fraus. ff. de verb. sign. & lingua vernacula, Mariuoli & guntatori, ut inquit Benuen. Strachæ. in tract. de mercatu. in rit. de decoctor. parte vlt. nu. 20. & Hipp. Marfil. in singul. 318. fui. vbi latius, & sic satis constat non inconuenire, huiusmodi genus hominum impunitum non remaneat.

C A P. XXVI.

Argumentum est in Summario.

S V M M A R I V M.

1 Subhastatio semper requiritur, cum venduntur res absentis.

Ecce Volunt

Volunt etiam Doctores nostri, † vt vbiunque res & bona absentium venduntur, subhastatio omnino ad venditionis validitatem & confirmationem necessaria sit. *l.ordo. C.de exception. rei iudic. & est text. in l.fundus. vbi tradit Alexand. C.de rescin. vendit. & in d.l.licitatio. vbi etiam tradit Alexand. C.de public. & vectigal.*

C A P. XXVII.

Argumentum constat ex Summario.

S Y M M A R I V M.

1. Subhastatio fidem de pretio non admittit.

Subhastationem † fidem de pretio non admittere voluerunt magis communiter Doct. vbi inquit Bertachin. *in d.tract. de gabell. & vectigal. in 2. par. de location. gabell. num. 16. in fin. per text. in l. a Diuo Pio. §. sed si emptor ff. de re iudic. & tradit Bart. in l. 1. in fin. C. de fide instrum. & iure hasta fiscal. lib. 10. & ideo Ioan. Pet. Ferrar. in sua pract. Papiensi. in tit. de execution. sentent. in versic. per publicum nuncium, num. 6. inquit, executorum, qui pignora capta venalia proponit, non posse fidem habere de pretio, sed curare debere, vt emptores statim & in eo actu pretium depromant, & soluant, & creditori tradatur, vt habetur in d.l. a Diuo Pio. §. sed si emptor.*

C A P. XXVIII.

Argumentum est in Summario.

S Y M M A R I V M.

1. Subhastatio non requiritur, quando heres factus inuentario bona hereditaria vendit ad soluenda debita, & legata.

Accedat etiam prædictis, † subhastationem necessariam non esse, vbiunque hæres qui inuentarium fecit, bona & res hereditarias, vt debitis hereditariis & legatis satisfaciatur, vendere procurat, vt dixit Bald. *in l. fin. §. & si presatam. in r. not. ab. C. de iure delib. dum inquit notandum, quod hæres qui facit inuentarium, ea de causa absque vlla subhastatione vendere non potest.*

C A P. XXIX.

A R G V M E N T V M.

Venditionis instrumento an subhastatio probetur.

S Y M M A R I A.

1. Subhastatio instrumento venditionis non probatur.
2. Instrumentum sententia non probat litis contestationem.
3. Verba enunciativa inter partes probant.

Quære præterea solent, † an instrumentum ipsius venditionis subhastationem probet, si in eo quod subhastatio præcesserit, mentionem facta sit. Ratio autem est, quia vt supra vidimus, tempore instrumenti subhastatio fieri non potuit, vt voluit gloss. & sequitur Bart. *in l. 1. C. de fide instrum. & iure hasta fiscal. lib. 10. vnde inquit Angel. in l. sciendum, num. 12. ff. de verb. obligat. quod licet in scriptura*

seu instrumento venditionis essent hæc verba, videlicet factis subhastationibus, &c. atamen si de eis aliter non appareat, nullo modo probari etiam inter ipsas partes, vt puta si fiscus minor vel ecclesia vendant: & in venditionis instrumento dicatur, habito tractatu & subhastationibus, &c. Quandoquidem cum subhastationes debeant instrumentum venditionis præcedere, & ideo tempore quo instrumentum conficitur, interuenire non possint: merito tale instrumentum etiam inter partes, subhastationem vel licitationem præcessisse probare non dicitur, prout etiam in simili † casu dicitur, instrumentum sententiæ litis contestationem nõ probare, etiam si in eo dicatur, litem fuisse contestatam & libellum oblatum, &c. vt dixit Innoc. *in c. cum in iure peritus, extra de offic. deleg. & in c. quoniam contra falsam, extra de probat. Nec obstat, quod † verba enunciativa inter partes probent, vt est text. in l. optimam, vbi late tradit Butrig. & l. cum aliquis. C. de iure delib. propterea quod illud verum est, cum aliquid enunciat, in quo partes sibi præiudicare possunt: vnde est vt verba enunciativa finium, plebatarium, vel aliorum similibus locorum ipsos fines non probent, propterea quod contrahentes de huiusmodi finibus disponere non potuerunt, & sic concordatur dictæ leges, optimam, & l. cum quis, de quibus supra obiectum fuit.*

C A P. XXX.

Argumentum est in Summario.

S Y M M A R I V M.

1. Fructus rei subhastatæ, ad quos pertineant: & an pertineant ad creditorem resti facti, vel eius executionis.

Dubitatum præterea aliquando est † de fructibus rerum seu bonorum sub hasta positorum, si sint creditori huiusmodi bona adiudicata vel licitatori plus offerenti vendita: an hi fructus à die aresti lati, vel eius executionis consequi & acquirere possint? & in hac dubitatione Nicol. Boerius *in quest. 45. num. 11. vol. 1. inquit, quod cum stylo curiæ Burdegalsium detur tempus debitori ad rem ipsam recuperandam, ex quo præconii durante tempore debitor re potitur, eius fructus facit suos: id tamen inquit in curia Parisiensi non seruari, & ideo eos non lucrantur, nisi post tempus executionis petita ad rem tradendam elapsum: & si adiudicatio rerum sub hasta positarum plerunq; ex debito personali descendant, in quo datur tempus quadrimestre, & sic origo actionis attendi debet. Verum quia ob ipsam subhastationem res tradi & restitui regulari solet secundum naturam realis, vt est text. in d.l. qui restituere. ff. de rei vendic. & ibi Doct. merito eos non lucratur, nisi illo tempore elapso. Si vero personali actione agatur, & tunc habet debitor, vt diximus, quadrimestre tempus. d.l. in fideicommissi, in princ. & in d.l. si cum exceptione. §. quod si homo, & cap. quarenti, extra de offic. delegat. Verum quia prædictis videtur repugnare, vt inquit Bart. illud, quod habetur in d. §. quod si homo. ideo inquit Boerius alios aliter voluisse, & dicere, quod vbiunque agitur ad speciem, executio in continenti fieri potest, id quod est contra text. in d.l. in fideicommissi. & ideo aliter, vt ipse arbitratur, cum ad speciem agitur, dicendum est: videlicet agitur actione reali, & tunc*

& tunc illud quod dictum est, seruari debet: Aut vero mere agitur, actione personali, & tunc habet quadrimestre tempus. *d. l. in fideicommissi. & idem dixit gl. in c. apud. ii. q. 3.* Aut agitur personali in re scripta aut actione ad exhibendum quæ est personalis in rem scripta. *l. de eo, in fin. ff. ad exhiben. & tunc idem, quod in reali dicendum est. d. §. & si in rem actum. & idem quoque est in actione, quod metus causa, quæ pariter in rem scripta dicitur. l. metum. §. fin. ff. quod met. caus. & in his casibus datur tempus, sicut in reali, arbitrio iudicis moderandum. d. l. si cum exceptione. §. quod si homo.* si vero actione mixta agatur, vt petitione hereditatis; & tunc si in ea venit rerum vendicatio realium naturam retinet: si vero præstationes personales & tunc personalium, vt est *tex. clarus in l. hereditatis. C. de petit. hered.* Verum si criminali actione agatur, & tunc statim executioni mandatur, *cap. sicut. 2. quest. 1. & l. cum reis. C. de penis.* & tradit Innoc. *in d. cap. quarenti, extra de offic. deleg.* & Bald. *in d. l. fin. col. fin. versic. item do pro regula,* cum aliis quos Alex. ibi in additione deducit *de execut. rei iudic.* & tradit de hoc nonnulla Abbas *in cap. de cetero, col. 5. versic. addetamen,* & ibi Felin. *col. 2. versic. tertius casus, extra de re iudic.* & idem ait vt Bal. dicendum est, si pecuniaria multa sit, propterea quod cum eis benigne agendum non est, sed rigoroſe, propterea quod reatus omnem benignitatem & misericordiam excludit. *l. 1. C. vbi Senat vel clarif. Fal. lit etiam in aliis casibus, quos notat gloss. in d. cap. cum apud. ponens pro prædicta theorica versum,* In personali post menses quatuor, in reali protinus est omnis sententia perficienda: & ideo sic in criminalibus: sed casus excipe quinque, confessus, prægnans, iratus, infulsus, seruus, vt ibi.

C A P. XXXI.

A R G V M E N T V M.

Appellatione pendente an bona sint licitatori vel oblato vendenda.

S V M M A R I A.

- 1 Oblatori, an sint bona omnino vendenda pendente appellatione.
- 2 Appellatio suspendit venditionem faciendam licitatori & oblato, ac etiam dationem in solutum: licet primus iudex bona vendenda & posteriori oblato danda pronunciauerit.
- 3 Depositum fieri debet, creditore non comparente, ad creditum suum recipiendum.
- 4 Debitor condemnari debet ad expensas restituendum tam creditori, qui petiit bona sibi dari in solutum, quam oblato & licitatori vsque ad tempus facti depositi.
- 5 Debitor qui appellauit à sententia primi iudicis mandantis bona vendi emptore reperto: & de pretio satis fieri creditori: vel emptore non reperto dari in solutum potest pendente appellatione offerre & venditionem pignorum impedire.
- 6 Solutione eius, quod debetur, pignus vel hypotheca tollitur.
- 7 Reus si actori satisfaciat ante rem iudicatam absolui debet, licet in eo statu fuerit, iudicii accepti tempore, vt condemnari deberet.
- 8 Venditor si fuit condemnatus in prima instantia ad interesse, quia non soluit rem, potest illam in secunda instantia dare: & sic dando illam in instantia appellationis liberatur.
- 9 Dos quocumque ante rem iudicatam solui potest, & ita bonorum venditionem impediri.
- 10 Iure venditoris cessante, cessat etiam ius emptoris.
- 11 Sententia non producit ius irrevocabile stante appellatione, quia iudicatum non videtur.
- 12 Appellatio considerato presenti statu tollit iudicium & iura futuri euentus suspendit.
- 13 Bart. dictum in l. licitatio, in princ. ff. de public. declaratur.
- 14 Debitor soluendo vel offerendo & deponendo summam debitam, impedit eius venditionem.
- 15 Venditio simplex sine rei traditione non sufficit.
- 16 Emptio & venditio licet consensu re & pretio perficiatur, attamen quo ad impediendum quominus debitor offerre possit, & pignus liberare, non videtur sufficere absq; traditione.
- 18 Venditio censetur simulata, si venditor reperitur possidere post venditionem.
- 18 Creditor non potest vendere pignus sibi ipsi, nec interposita persona ab eo simulata.
- 19 Simulatio semper præsumitur, si creditor semper possideat, & ideo debitor oblato debito eum conuenit pignoratitia.
- 20 Ad iudicatione bonorum petita licet debitori, etiam post sententiam, dummodo sit ab ea appellatum, debitam summam offerre & pignus, seu hypothecam liberare.
- 21 Oblatio non tribuit ius, quando oblator intra tempus constitutum se in emptorem non offert, postquam lapsi sunt dies præconii non auditur, num. 22.
- 23 Offerri posse semper & quocumque etiam in causa appellationis, ex stylo & consuetudine esse appareret.
- 24 Venditio facta alteri à debitore, vt habeat pecuniam ad offerendum, an valeat, non est querendum.
- 25 Depositum conditionale, an sufficiat.
- 26 Deponens sub conditione, an videatur habere animum relaxandi pecuniam depositam.
- 27 Conditio extrinseca vel extranea, quæ dicatur.
- 28 Extraneus potest offerre debitum creditori & soluere ad hoc vt extinguatur actio, & hypotheca liberetur, etiam inuito creditore.
- 29 Extraneus potest offerre & soluere, & c. sed non potest impetrare actionem nisi possideat: & multo minus bona sibi relaxari, si nullum ius habet.
- 30 Bart. in d. l. si soluturus, & Bald. in l. acceptam, in 4. quest. declaratur.
- 31 Conditio intrinseca, vnde & quando appareat.
- 32 Creditor cogi potest ad faciendum quietationem receptorum & ad restitutionem rei.
- 33 Creditor facta solutione seu oblato cum deposito, cogitur pignus restituere.
- 34 Conditio extranea & extrinseca, quando non sit.
- 35 Solui vniciuique potest de consensu & voluntate eius, cui principaliter solui debet.
- 36 Ille cuius voluntate soluitur: & ille, qui soluit, liberationem consequitur.
- 37 Venditio facta oblato, an videatur confirmata ob id, quod bona relaxentur ei qui emit à debitore, & pecuniam ad bona liberanda deposuit.
- 38 Sententia mandante instrumentum fieri, non videtur ius aliquod acquisitum respectu debitoris.

- 39 *Instrumentum fieri si promittatur, non est venditio, sed quadam venditionis faciendæ pollicitatio.*
 40 *Venditio quod perfecta non sit, si instrumentum fieri promittatur.*
 41 *Pretium solui necesse est, ad perfectionem venditionis.*
 42 *Res tradita non dicitur, donec fiat instrumentum.*
 43 *Dominus si veniat, & offerat debitum, ei res sua restituitur, nisi distracta fuerit iudicis autoritate vel in solutum data.*
 44 *Possidere iure domini, quando quis dicatur.*
 45 *Factum non dicitur, cum quid superest agendum.*
 46 *Debitor si dat licentiam vendendi pignus, si intra quoddam deputatum & constitutum tempus vel terminum non soluerit pecuniam debitam: eo tamen tempore vel termino elapso non impeditur, si pignus venditum non sit, quin solvere possit debitum ad liberandum pignus suum.*
 47 *Creditor quando non possit vendere pignus habita fide de pretio.*
 48 *Appellatione stante à sententia iam lata, ius aliquod ab ea quæritur dici non potest.*
 49 *Sententia extinguitur pronuntiatum.*
 50 *Actio sequuta sententia oritur ex secunda sententia confirmata, non autem ex prima confirmante.*
 51 *Offerendi ius, quod competat appellatione pendente.*

Accidit sæpe in facto, † vt mulieres agant contra bona mariti, vt dotem suam recuperent, petantque bona debitoris vendi emptore reperto, emptore vero non reperto, sibi in solutum dari: & quod compareat aliquis qui se offerat in emptorē bonorum pro extimatione, & deinde alius pro extimatione faciendâ, iuxta formam statutorum locorum: & vltorius florenos duos, & quod citatis citandis res ideo in controuersiam redigatur: quod lata prima sententia dicente, petita & exposita ab ipsa muliere vel quocumq; alio creditore, vera fuisse & esse: & ipsa bona vendi debere plus offerenti, cum ad emendum condemnâdo, prout se obtulit, nec non ad satisfaciendum ipsi mulieri vel creditori expensas & eius concurrenti credito: Addens tamen, vt si post tempus constitutum statutis locorū à die extimationis ipsorum bonorum ipse oblatores iudice non compareat, nec petat venditionē ei factam: bona prædicta intelligantur ipsi mulieri vel creditori vendita vel in solutum data, † stante huiusmodi sententia ipse debitor ab ea appellauit, nec non secundus oblatores, qui plus obtulit: ita vt res & dubitatio omnis ad ipsum debitorem & eū qui plus obtulit redacta sit: Sed in causâ appellationis ipse debitor narrans vendidisse bona, de quibus agebatur vt satisfaceret ipsi mulieri creditrici, obtulit dotē, & sic illud, quod debebat prædictæ mulieri creditrici, & quia ipsa nec quispiam alius eius nomine ad pecuniam debitam comparebat, † eas deposuit, addens florenū vnum cum fideiussore in forma: Vnde iudex appellationis inspecto deposito, ei locum esse dixit, & male à primo iudice iudicatum fuisse, & bene ab ipso debitore appellatum fuisse condemnando † ipsum debitorem tam ad expensas, quas ipsa creditrix fecerat, quam etiam ipse oblatores vsq; ad tempus facti depositi: absoluedo ab eo tēpore citra partes ab expensis: à qua sententia, vt dixi ipsa creditrix, & ipse oblatores appellarunt: Quæritur stante huiusmodi specie, an ipse debitor offerēdo summam debitam potuerit ac pos-

sit venditionem bonorum impedire, & bona sua luere? Qua in re licet fortasse primo ingressu bona esse omnino ipsi oblatores vendenda dicendum videatur; propterea quod quando res subhastatur, quamprimū quis obtulit contractus perfectus videtur, vt dixit Bart. in l. si tempora, nu. 3. C. de fide instr. lib. 10. & in l. licitatio, in prin. ff. de publ. & vectig. & tradit Decius in consil. 58. nu. 1. & 2. id tamen in casu nostro, videlicet stante appellatione locum non habet, cum ipsa actum suspendat, vt dicunt Doct. in Rub. C. de appel. nā cum in causâ appellationis debitū soluerit: & si tempore moti iudicii condemnari debuisset, interuentu tamen appellationis absolui debet: Nam ipse debitor potuit dotem suam † ipsi creditrici, vel quibuscumq; aliis creditorib. offerre, prout (vt dixim⁹) potest quilibet debitor creditori suo offerre, & venditionē pignoris seu bonorū obligatorū impedire. l. si residuum. & l. si priusquam. C. de distract. pignor. & l. fin. C. de luitio. pignor. cum similib. & tradit Bart. in l. penult. C. de distract. pignor. id quod summa ratione fulticitum videtur. Plane nihil aliud quærit creditor, nec alia de causâ bona vendi procurat, quam vt sibi satisfiat, & ideo cum valde breuiori manu ei hoc modo satisfiat, non debet vltorius ad bonorum venditionem procedere, arg. l. Paulus. §. 1. ff. quibus mod. pign. vel hypoth. soluat. solutione † namque eius, quod debetur, pignus & hypotheca tolluntur. l. item liberatur, in princ. & §. qui paratus, in princ. ff. eod. tit. Minus etiam mulier, vel quilibet creditor quod conqueri possit: si bonorum venditio impediatur, vt videtur satis concludenter facere text. in §. fin. Instit. de perpet. & tempor. act. Vbi expresse habetur, reum † qui actori ante rem iudicatam satisfecit absoluendum esse, licet (vt supra diximus) in eo statu & conditione accepti iudicii tempore fuerit, vt condemnari deberet. Vnde dixit gloss. notabilis in l. in princ. in verbo, agitur, in fin. ff. de action. empt. † venditorem qui in prima instantia ad interesse fuit condemnatus ob id quod rem non soluit, posse eam in secunda instantia dare, & ex consequenti, si eam in instantia appellationis dederit, liberum esse. Quod sane dictum Accursii, prout etiam intelligit Bar. quem sequitur Paul. Castr. à casu nostro differre non videtur, in quo bona vendi à creditore petitum fuit, vt exporū pretio creditori satisfieret: Et ideo † mirum non est, si quandoocumque ante rem iudicatam in casu nostro solui potest, eiusq; solutione bonorum venditio impediatur: alius autem casus à Bart. ibi diligenter perpenfus satis à casu nostro differre videtur: & ideo ex quo petitum fuit interesse, & ad illud debitor condemnatus fuit, mirum non videtur, si rem offerendo creditori, seu emptori satisfacere non dicitur: & ratio esse potest, quia multo fortasse plus interesse, quam ipsa res continere potest, vt dicitur ibi in text. & ideo satis æquum est, si præstando rem non liberatur, prout ibid. declarat Doct. sequendo gloss. Id autem non est in casu nostro, in quo (vt diximus) bonorum venditio nulla alia ratione fit, vel petita fuit, quam vt ipsa mulier dotem suam, & quilibet alius creditor id, quod sibi debetur, consequatur: & ideo si vterq; id quod cupiunt consequuti sunt, quid est, quod vltorius quærere, aut petere possint. His itaq; in iure existentibus minus sane illius qui se obtulit in emptorem interesse dicendum est, si primus iudex dixerit bona prædicta

10 prædicta ei vendenda esse, cum cessante iure venditoris, emptoris quoque cessare dicatur. Nec ex
 11 illa sententia ei ius irrevocabile et quæsitum sit, stante appellatione ab ea interposita, cum nec etiam (vt supra diximus) iudicatum videatur. *l. 1. in fin. ff. ad Senatusconsult. Turpilian. Et tradit gloss. in d. l. 1. ff. de action. empt. Et habetur in Rub. extra de appell. Appellatio et namq; presenti inspecto statu, iudicatum tollit et iura futuri eventus suspendit: imo, si recte animadvertatur, vt inquit Laurentius Siluanus in
 12 consil. s. num. 5. appellatio extinguit omnes iuris effectus, quos producit sententia, vt est text. in d. l. 1. in fin. ibi qua prouocationis remedio condemnationis extinguitur pronuntiatio. ff. ad Turpil. Dicit præterea Paul. Castrenf. post Iacob. de Rau. non extinguunt ipsam pronuntiationem, prout facti est, propterea quod facta pro infectis haberi non possunt. *l. imbello. s. facta. ff. de capt. Et postlimin. reuers. sed effectus iuris ab ipsa pronuntiatione prouenientes, et ita inquit intelligendum esse text. in d. l. 1. in fin. Et hinc inferitur appellationem, vt ait Castrenf. & Iac. de Rau. in loco paulo ante relato, actionem iudicari, extinguere, siue in factum, quæ oritur ab ipsa sententia. Pariter etiam si quis de crimine infamiam irrogante condemnatur: et si illa sententia infamiam inferat, eam tamen appellationem extinguere, et ita extinguere, vt pendente appellatione infamis non sit, vt est text. in l. furti. §. 1. ff. de infamib. Præterea etiam licet sententia illius, qui ad mortem condemnatus est, euitatem et libertatem adimat, faciatque condemnatum intestabilem: attamen appellatio primum effectum extinguit, et ea pendente condemnatus testari potest, vt est text. in l. si quis filio. §. h. autem omnes. ff. de iniusto. rupto. irritog. facto testament. Et ita intelliguntur gl. in d. l. 1. ff. de re iudic. Et in d. l. furti. §. 1. nec non dicta Bart. Et aliorum in dictis locis Et alibi, dum dicunt appellationem pronuntiatum extinguere, et ita declarat Socin. senior in consil. 91. concludendo, col. 2. nu. 10. vol. 4. Et Afflict. in decis. 296.
 13 quidam debitor, in fin. Et ideo inferunt sententiam impedimentum non auferre. Præterea illud, quod dixit Bart. in d. l. licitatio, in princ. ff. de public. Et veltigal. facta subhastatione, et edicto proposito, quod dabitur plus offerenti ei, qui plus obrulerit, ius acquisitum censei, ita vt eo iure priuari non possit: satis diuersum à proposta specie videri: quandoquidem præterquam quod in casu nostro bona hæc sub hasta posita non fuerunt, minusque quod plus offerenti darentur, dictum videtur potius pretium ipsum perquisitum, et eos exploratum, qui emere vellent, quam quod plus offerenti dari vulerint, vt ibidem dixit Bart. Dicimus etiam Bart. ibi loqui, quando subhastatio ab eo, qui auctoritatem habet facta est: vt puta à domino rei vel iudice nemine contradicente: et ideo mirum non est, si dixit ob id eum eo qui obrulit seu offert, contractus initus censei: At secus sane est in casu nostro: quandoquidem siue dicamus rem venalem propositam à creditore vel iudice, et eorum neuter eam vendendi ius habere dicendum est, stante scilicet oblatione et contradictione ac etiam depositione summæ debitæ creditori, cuius de causa ad bonorum venditionem deueniendum fuit. Præterea, quicquid sit respectu creditoris, et eius qui in emptorem se obrulit: inspecto debitoris contradicente venditionem perfe-**

ctam non dici, nemini dubium esse debet, quin re-
 et nondum vendita, debitor soluendo vel offeren-
 14 rendo et deponendo summam debitam, eius venditionem impediatur, vt est text. in l. 2. C. de debit. vend. pig. imped. non pos. Et tradit Bald. in d. l. si prius, in addit. ad illum text. dum loquitur de creditore, qui in pignore legē venditionis exercuit, id est, vendidit et tradidit: Quasi expresse velit, simplicem et venditionem non sufficere, siue rei actuali traditione; nam licet et emptio et venditio consensu, re et pretio perficiatur, vt habetur Inst. de oblig. qua ex consen. Et Inst. de empt. Et vendit. quo tamen ad impediendum, ne debitor summam debitam offerre et pignus liberare venditionem absq; traditione non sufficere: et ideo si creditor post huiusmodi venditionem rem adhuc possidere et reperiatur, venditionem simulatam
 15 censei et rem vendidisse dicendum non esse; Imo posse debitorem tali venditione non obstante, debitum offerre, et pignus liberare, vt est text. in l. Et qui sub imagine. C. de distract. pign. Dicit enim ibi tex. Qui sub imagine alterius personæ iugiter rem tenet, cum suum negotium gerat, alienasse non videri: et ideo in tali causa eodem modo esse, ac ante talem collusionem erat. Vnde Bald. ibi summam illum text. inquit, et creditorem pignus sibi ipsi vendere non
 16 posse, nec etiam alicui interposita personæ ab eo simulate, et simulationemq; præsumi arbitratur, si creditor semper possederit: et ideo si creditor semper possederit, debitorem cum pignoratitia conuenire posse simulatione contractus non obstante, reiecta simulatæ emptionis allegatione, prout tradit ibi Bald. et sequitur Salyc. id quod potissimum procedit in hac specie, in qua creditor semper fuit in possessione bonorum, et præsertim si oblatores ea non adimpleuit, quæ in prima sententiâ continebantur: vt scilicet intra tempus constitutum instrumentum venditionis sibi fieri postulare: prædicta enim omittendo, videtur ab ipsa venditione recedere, et ideo adiudicationi potius locum esse, quam sibi fieri emptore non reperto, creditor postulauit. In qua et quidem bonorum adiudicatione
 17 bonorum satis clarum est, etiam post sententiam, quatenus ab ea appellatum sit, debitum offerre, et pignus seu hypothecam à creditore liberare: huiusmodiq; adiudicationem resolvere, vt voluit Bart. in l. si finita. §. Julianus. ff. de dam. infecto. Et licet Bart. ibi indistincte velit, etiam post sententiam huiusmodi oblationem facere debitori licere quicquid de eius opinione fenserint alii, in hac tamen specie optime procedit, propterea quod dubium non est, stante appellatione sententiâ dationis in solutum aut sublatam fuisse, aut saltem suspensam esse, eaq; non obstante licere debitori debitum suum offerre, et adiudicationem illam resolvere, prout late firmat Alex. in d. l. si finita. §. Julianus, in princ. Et col. fin. ff. de damno infecto. Accedat et etiam prædictis, quod
 18 licitatori sua oblatione nullum omnino ius quæsitum fuit, cum infra tempus constitutum se in emptorem non obtulerit: et ideo eius oblatio post statutum tempus non prodest, nec ex ea illi ius quæsitum esse dici potest, vt dixit Bart. in l. si tempora. C. de fide instrument. lib. 10. Et in d. l. licitatio, in fin. ff. de public. Et veltigal. Vbi et expresse habetur, præconi
 19 elapsis diebus offerentem audiendum non esse. Si igitur ei ius nullum quæsitum est, pariter quid de eius iure quæretur, non videtur. Nec
 20 quicquam

23 quicquam etiam de practica & stylo curandum est, cum de utraq; attestetur: nam aut nulli, aut utriusque standum esset. Videtur igitur æquissimum debitori creditori offerre licere, cum hoc modo plenius ac commodius & sine euidionis metu vel alio quouis periculo breviori; manu ei satisfiat: Nec videtur curadum, si fortasse obiciatur debitorem prædicta bona licitata ad pecuniam conficiendam, ut creditori satisfaceret, et vendidisse, & ideo tale venditionem non valere, propterea quod in casu proposito de illius venditionis validitate disputandum non est: nam quæcunq; fuerit ea venditio creditori non refert: satis enim ei est, si suum creditum consequatur. Illud enim debitor vel potius emptor animaduertere debet, quibus fortasse bona auferri possent, cum igitur creditor suum creditum consequitur, & pecunia reproba non est, *arg. l. 1. §. si reddita. ff. commoda. & l. Paulus respondit. ff. de solut.* non est, quod ipse amplius querere debeat: Nam vnde eius debitor pecuniam habuerit, querere non debet, *arg. l. Iulianus ait. ff. de cond. & demonstr.* Nec præterea immiscenda sunt iura aliorum creditorum: quia quatenus pertinet ad hoc iudicium, eorum non interest: Nam si venditionem à debitore factam nullam esse prætendunt: iure sibi competente agant, quoniam in hoc casu de huiusmodi venditione tractandum non est, sed solum querendum, an oblatio seu depositum pecuniæ ab ipso debitore factum, non inspecto vnde tales pecunias habuerit ad pignus resoluendum bonorumq; hypothecam, & eorum venditionem sufficiant. Vel saltem ut sibi in solutum dentur: & ut supra dictum est, talem venditionem impedire, & adiudicationem respectiue resolueret, dubium non est, ut inquit *Bar. in d. l. penult. ff. de distract. pign.* quemadmodum oblatione & depositione debiti debitor pignoris venditionem impedit, & à debito liberatur. *l. 2. C. de vend. pig. impetrar. non poss.* & *l. obligationem, C. de solut. cum similib.* Non est igitur, quod iura aliorum creditorum ad infringendam ipsam venditionem à debitore ipsorum bonorum alteri factam admisceantur.

Si vero acciderit, ut depositum sub conditione fiat, et quatenus scilicet creditor sine faciat, & bona ipsa relaxentur, & ideo ob talem conditionem ille qui pecuniam deposuit transferendi et pecuniam animam non habuisse videatur, ut dixit *Bar. in d. l. si solutus. ff. de solut.* & præsertim si in ipso deposito dictum fuerit, si sibi debitori, vel ei cui talia bona eius nomen exprimendo relaxentur: quia si inspicimus emptorem, talis conditio est omnino extrinseca et extranea, quia creditor ei bona relaxare non tenetur, propterea quod licet possit et extraneus creditori debitam summam offerre, ac etiam soluere, ut actionem extinguat & hypothecam soluat, etiam inuito creditore. *l. soluendo ff. de neg. gest. & tradit Pau. Cast. in l. tale pactum. §. post divisionem ff. de pact.* vbi tradit etiam *Ias.* attamen et nisi possideat, iurium cessionem, seu actionem impetrare non potest, ac etiam multo minus bona sibi relaxari, si nullum ius in bonis habet, ut est text. in *l. nulla. C. de solut.* Imo dixit *Bald. in d. l. mulier,* post *Richardum Malumbræ & Cynum,* quos ipse refert, offerenti inuito possessore iura cedenda non esse, ut voluit etiam *Castrensis. in l. si res oblata. ff. de legat. 1. cui licet gloss. in d. l. mulier, & in l. Papinianus. §. fin. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. soluat.* resistere videatur, prout vo-

luit etiam *ibid. Bart. & Alex. in apostillis, & Bal. l. consentaneum. in 4. opposit. C. quom. & quan. iud. & alii plerique,* ut habetur in *d. l. si res oblata:* attamen si de eorum tractemus, qui non possidet, nullumque ius habet in re, prout in proposita specie videtur, huiusmodi bonorum emptionem non subsistere, clarum videtur, eidem bona relaxanda non esse, dicta *l. nulla.* Cum igitur illa conditio relaxandi bona ipsi emptori sit omnino extranea, & ipse creditor ea relaxare non teneatur: consequitur, ut ipsum depositum tanquam conditionale, minusque legitime factum, non valuerit. *d. l. si solutus. vbi Bart. ff. de solut. & tradit Bal. in l. acceptam. in 4. q. C. de vsur. & Curt. in consil. 39. visis col. 4. vers. nec obstat. & Alex. in consil. 26. viso & diligenter. col. penult. vers. quinto. quia. vol. 6. & alibi sepe.* Præterea potest etiam responderi, illam conditionem & modum intrinsecum non vitare, & si interim deponens non liberetur à pretii obligatione, propterea à se pretii dominium non abdicat, & ita procedat illud, et quod dixit *Bar. in d. l. si solutus, & declarat Bal. in d. l. acceptam. in 4. q.* Quod autem sit intrinseca conditio, et ex eo apparet quod si debitum solvatur, & ex consequenti creditori satisfiat, debet etiam fieri liberatio & finis bonorum, quorum causa facta est solutio, liberatio, propterea quod ad prædicta omnia de iure creditor tenetur, & vbi solutio simpliciter facta esset, ad vtrumque tamen cogi posset. *l. sicut datam. C. de lib. caus. & habetur in l. Aquilia. ff. de transact.* vbi expresse habetur, creditorem et ad faciendum quietantium, ut aiunt, et receptorum: et rei restitutionem cogi posse: id quod inde apparet, quia facta solutione, et vel oblatione cum disposito creditor pignus restituere cogitur. *l. creditor. C. de pign. & toto tit. ff. & C. de pign. act.* Nec dici debet extranea et seu extrinseca conditio ob id, quod dicta bona sibi, aut emptori relaxari petuntur sit, propterea quod licet ei bona relaxarentur, non tamen ex iure in eius persona residente relaxatio facta dici posset: & clarum in iure præterea est, adiecto etiam et cuiusque de voluntate eius, cui principaliter solui debet, solui posse. *l. solutum. §. solutum. ff. de pign. act. & l. quicquid stipulatur. & l. vero procuratori. cum infinitis similib. ff. de solut.* Nec queritur de iure eius, cui queritur, sed et illius de cuius voluntate et mandato soluitur, & solues liberationem consequitur. *arg. l. qui hominem. §. si debitorem meum. ff. de solut.* Nec sane et videtur necessaria illa dubitatio, ut ex eo quod dicto emptori bona relaxaretur, venditio ei facta confirmari videatur, propterea quod quando talia bona ipsi relaxarentur, utiq; non tanquam eorum emptori & in eis ius habenti relaxarentur, quo casu supra in contrarium deducta possent locum fortasse habere: Sed uti cui libet extraneo ab ipso tamen debitore solvente electo, ita ut de illa venditione facta ab ipso debitore quicunque ille sit, qui emit, ratio haberi non debeat: nec inde vlla præsumptio, quod valeat sumi potest. Præterea ex eo etiam confirmatur conclusio nostra, et quia sententia à qua fuit appellatum, ut instrumentum fieret, præceptum fuit: quo fit ut inspecto debitore nullum ius validum oblatorei quaesitum sit. Illa enim verba, instrumentum fieri, præcipientia quandam potius vendendi promissionem continent, quam venditionem ipsam.

Exemplum poni potest, si fortasse et coram testibus quispiam

quispiam alicui ad eius libitum instrumentum venditionis fieri promiserit: hæc enim verba non venditionem, sed pollicitationem quãdam potius denotare videntur: id quod inde satis concludenter apparet; quod Notarius non eod die, sed eo instrumentum fieri rogatus censetur, vt inquit Paul. Castren. in l. qui bis, ff. de verbor. obligat. vbi inquit hanc conclusionem consulendo sequutum esse; & eius consilium Raph. Cuman. subscripsisse: & idem iterum dixit in d. l. cum res, G. de probat. quem refert & sequitur Ias. in consil. 51, col. 1. vol. 2. Præterea, quod si dicatur ¶ instrumentum venditionis faciendum venditio perfecta non sit, voluerunt Cynus, Bal. Matthes. & Paul. Castren. in l. contractus per illum tex. C. de fide instrum. lib. 10. vbi iterum attestatur Castrensis pro hac opinione consuluisse, & eius consiliũ fuisse a Doctoribus Paduanis, suis subscriptionibus confirmatum, & quod plus est, in ea causa obtinuisse: & ibidem etiam Ang. in gl. in vers. cõficiuntur. inquit pro hac opinione fuisse iudicatum, quem sequitur Fabianus de Monte in tract. de empt. & vendit. in 2. par. princ. in 3. & 13. quest. Ad hoc ¶ enim vt liberetur, pretium solui necesse est, l. quæsitum, in princ. vbi tradit Bart. ff. de pignor. Plane ¶ quousq; fiat instrumentum res tradita non dicitur, nec pretium solum: & ideo tunc traditio facta intelligitur cum sit. Tunc enim, vel cum facta est adiudicatio præambule sententiæ causa, debitor amplius ad soluendum non admittitur, sed illic usq; tantũ, vt notat Bal. post gl. in l. fin. C. de bon. autho. iud. possid. per tex. in d. l. si finita, §. præterea, ff. de damno infecto. quem legit Alex. sub §. Iulianus, in fi. num. 121. & notat etiam Specul. in tit. de secundo decreto, §. fin. vltimo dicemus. vers. quia ¶ quandoq; dominus veniens offerat debitum ei rem suam restituendam esse; nisi iudicis autoritate distracta sit, vel in solutum data. Præterea quod ius respectu debitoris quæsitum dicitur, cum pretium solum est, colligitur etiam ex verbis Specul. in eo tit. §. nunc dicamus, in fi. ibi, Iudex pronuntiabit venditionem faciendam. Nam censuit, vt si forte quis rediens exceptionem sibi competere probare vult, nunquid venditio retractari possit, & inquit non posse: licet pretium ex re vendita perceptum repetere possit. Ex quibus verbis apparet, pretium solutum præsupponi ad hoc vt venditio retractari non possit. Idem quoq; percipi videtur ex d. §. præterea. ibi antequam ¶ a prætore possidere ¶ iure domini iustus sit, quid sane nisi instrumento confecto & pretio soluto accidere non potest, cuius quidem solutione creditori satisfit & debitor liberatur, d. l. quæsitum, & l. rescriptum, ff. de distract. pigno. & probatur in l. si mandato Titii, §. creditor, ff. manda. vbi tex. expresse dicit, si creditor pignus vendat debitorem non liberari, donec pretium non soluat, propterea quod (vt alias diximus) ¶ quid factum non dicitur, donec aliquid superest agendum; l. penul. C. ad Senatuscons. Syllania. Recipit enim venditiõ a pretio esse ac perfectiõnem. Vnde est, ¶ vt si debitor vendendi pignoris licentiam & facultatem det, si (vt supra diximus) intra quoddam tempus debitor non soluat, eo elapso tempore debitorem, quin ad liberationem sui pignoris soluere possit, impediendum non esse, vt voluerunt Decius & Cagnolus in l. fructus, ff. de reg. iur. Dummodo tamen ante venditionem vel dationem in solutum soluat, vt dixit etiam Negusan. in tract. suo de pign. & hypothec. in 14. parte princ. n. 9. vers.

non propterea debitor. Quod etiam in his terminis firmavit Decius in consil. 552. Non debet etiã villo modo obstar, ¶ si fortasse dicatur, id in creditore locum non habere, cum possit & ipse habita fide de pretio vendere, l. eleganter, §. si vendiderit, ff. de pigno. actio. vbi tradunt Dd. propterea quod id in creditore vendente pignus sibi a debitore consignatũ iure creditoris locum habet, vt habetur in l. a Diuo Pio, §. si vendiderit, ff. de re iudic. & tradit Alex. in eadem l. §. sed si emptor, num. 9. & Ias. ibidem num. 6. Ratio autem est, quia in eo casu creditor loco debitoris succedit: quod tunc non accidit, cum iussu & mandato iudicis venditur: tunc enim loco iudicis & executoris subrogatur, & ideo distrahere nisi præsentĩ pecunia non potest, vt notat idem Alex. ibidem, num. 2. & num. 5. & ibidem Angel. num. 2. dum inquit, posse iudicem iterum vendere, cum pretium nõ recipit, & Ias. ibidem, num. 6. inquit, si quod ius oblati quæsitum est, in eo consistit, quod oblationi finis impositus sit; non autem, vt si debitor soluere velit, non sequuta rei traditione, pretii solutione, & pignoris distractione. Præterea aliud est, quod bona vendita sint fide de pretio habita, aliud vero quod vendere promissum sit, mandatumque instrumentum fieri. Comprobatur etiam ex eo, quod vt supra latius diximus: stante ¶ appellatione ab ipsa sententia, qua eius effectus tollitur, ius aliquod oblati dici non potest, cum sententia ¶ pronunciatum extingatur, vt dixit gl. post tex. in d. l. i. in fi. ff. ad Turpiliana. vbi notat etiam Bart. licet gl. ibi suspendi voluerit, non autem tolli. Nam, vt prorsus tollatur verius est, actio ¶ namque subsecuta sententia ex secunda sententia confirmata oritur: non autem ex prima confirmante, vt notatur in l. eos, in fi. C. de appellat. Imo cum pendente ¶ quoq; appellatione iuri offerendi locus sit, vt inquit Capic. in decis. 201. num. 7. certe multo magis pignoris reluendi esse debet, cum dominium adhuc apud ipsum debitorem extare dicatur: nam si quod dubium erat in Capicii decisio. inde fiebat, quod alii offerre volebant. Ex quibus omnibus, vt vendente appellatione debitum ad liberandum bona subhastata offerri possit, dubium non videtur.

CAP. XXXII.

ARGUMENTVM.

An iudex vel debitor in sententia adiudicationis vel venditionis ius offerendi debitum reseruare aut facta reseruatione, a se debitam ad pignus liberandum vel hypothecam soluendam offerre debeat & possit.

S V M M A R I A.

- 1 Iudex an debeat, vel possit in sententia adiudicationis, vel venditionis ius offerendi debitum reseruare, aut debitor nõ facta tali reseruatione summam a se debitam ad liberandum pignus vel dissoluentem hypothecam offerre.
- 2 Reseruaciones ad iudicem non pertinent.
- 3 Iudex de eo tantum iudicare debet, quod sibi liquet.
- 4 Argumentum ab absurdo.

- 5 Sententia in ea parte, in quo dicunt bona vendenda, sunt conformes: & debet intelligi, siue sint conformes in parte, siue in totum.
- 6 Sententia intelligitur approbata, cum ab ea non appellatur.
- 7 Appellationem qui non interponit, sententia consentire, & se ad parendum obligare videtur.
- 8 Creditor ius pignoris, quando remisit, videatur.
- 9 Contractus tacitus, quando idem efficitur quod expressus vi exceptionis.
- 10 Creditores proclamati citati si non contradicant, videntur ius pignoris remisit.
- 11 Substantes obligantur plus offerentibus.
- 12 Offerendi termino elapso contractus inter substantem & oblatoem dicitur perfectus, ut nullus alius deinde admitti possit.
- 13 Offerendi facultas ad sententiam vsq; permittitur, que in rem iudicatam transiit.
- 14 Debitor non potest offerre debitum creditori post sententiam latam, que transiit in rem iudicatam; nec postquam fuerunt adiudicata bona creditori & facta estimationes.
- 15 Aestimationibus factis videtur dominium translatum.
- 16 Offerendi ius in actione iudicati locum non habet, nisi via purgationis mora.
- 17 Mora vsque ad sententiam, & non ultra, purgari potest.
- 18 Ius offerendi, quando post decretum & sententiam.
- 19 Ius offerendi non est extinctum, etiam post sententiam, si fuerit ab ea appellatum.
- 20 Appellari non potest a sententia definitiva.
- 21 Aequitas nulla suadet, ut ius alicui quaesitum ei auferatur.
- 22 Debitor vendere videtur, cum iudex vendit.
- 23 Creditor tacens debitore volente cum fraude, sibi preiudicat.
- 24 Citatio specialiter creditorum fieri debet, cum sunt certi.
- 25 Sententia disponens bona vendenda ius in bonis non tribuit, & quando id procedat.
- 26 Obligatio oriens a sententia obligat precise.
- 27 Interesse quando soluere non possit obligatus ad factum.
- 28 Debitor citatus omne ius hypotheca amittit.
- 29 Ius mulieris creditricis non extinguitur per sententiam disponentem bona vendenda esse.
- 30 Offerendi ius, quod ex hypotheca oritur, ab hypotheca propria, non alterius emanat.
- 31 Creditor pignus, an possit offerre secundo.
- 32 Offerre, an possit debitor saltem ratione dominii.
- 33 Offerendi ius, quod dicitur, durante hypotheca creditori debitori semper competere, debet intelligi, nisi alteri ea in re ius quaesitum sit: & nisi possessionem seu dominium amiserit.
- 34 Decretum secundum, an dicatur ipsa venditio.
- 35 Decretum secundum sine causa cognitione interponi non potest: & quando dicatur in terminis nostris.
- 36 Decretum secundum in terminis nostris, quando dicitur.
- 37 Arguere a contrario sensu, in statutis permittitur.
- 38 Pars vna statuti, aliam declarat.
- 39 Precedentia in sequentia magis influunt.
- 40 Debitor semper potest satis facere creditori antequam bona sint translata in tertium oblatoem, & donec durat hypotheca creditoris.

41 Debitor vel tertius possessor, donec non est deuentum ad executionem venditionis, possunt debitum offerre & expensas, & bona liberare.

42 Tenentam contumax recuperare non potest, cum fit missio ex causa iudicati, etiam cum oblatione fideiussoris & sumptuum; sed solum vera sumptuum satisfactione.

43 Authen. ei qui, C. de bonis auctori iudic. possid. declarata.

PRæcedenti conclusioni satis conuenit hæc de qua nunc tractandum est. Fuit enim aliquando quaesitum, an iudex in sententia adiudicationis ius offerendi creditum & summam debitam debitori referuare debeat, vel saltem debitor non facta tali referuatione offerre possit: Qua in re cum Doctores varie sentiant, vnamquamque sententiam prosequemur. Primam igitur quod non possint, tenuerunt quam plures: Nam cum debitor in iudicio interuenerit, potuit si credebatur huiusmodi ius sibi competere, ante venditionem vel in solutum dationem debitum suum creditori offerre: cum tales referuationes ad iudicem non pertineant. De eo tamen que quod sibi liquet iudicare debet, l. hoc autem, §. non de facili, ff. ex quib. caus. in possess. eatur. & l. licitas, §. veritas, ff. de offic. proconsul. & tradit Specul. in tit. de senten. prola. §. iuxta. vers. sed ecce: & §. species. vers. & quid si iudex. vbi tradit etiam Ioan. Andr. in additio. vbi id quod dicit de iure offerendi, dicit etiam de aliis iuribus, si eorum referuatio petatur. Quod sane arguendo ab absurdo satis probabiliter (ni fallor) confirmari potest: Nam si id aliter intelligamus, facillime accidere poterit, ut etiam aliquando accidit, ut venditor post ipsas venditiones & adiudicationes pluribus fortasse mensibus elapsis citatoque creditore vel eius hæredibus, nec non & emptore, vel eo quem ipse in emptore nominauerit, coram iudice ordinatio se pretium cum expensis soluturum offerat, ac etiam quicquid ulterius solendum esset, ut bona vendita, vel emptore non reperto in solutum data liberet: ac etiam in creditoris contumacia depositum faciat emptore contradicente, creditore coram iudice primæ appellationis citato, coram quo & a quo instrumentum venditionis dictorum bonorum venditorum faciendum erat, & obtineat in ipsius sententiæ executione, interesse venditionis dictorum bonorum sibi exponi. Quibus sic statibus debitor iudicium ordinarium moueat, & prædictis expositis & narratis ius offerendi sibi competere declarari petet, & pretium deponat, ac etiam bona ipsa ad se pertinuisse & pertinere sibi que ab emptore vna cum fructibus à die facti depositi citra, dimittenda & relaxanda esse, non obstante dicta venditione post depositum facta: id quod quoniam absurdum videtur, ne accidat, quod iudex tale ius referuare non debeat, nec possit, nec etiam debitor referuatione non facta offerre possit, dicendum est. Nam illa duæ sententiæ in ea parte, in qua dicunt bona esse vendenda, sunt conformes & iudicium faciunt ex forma statuti, id quod intelligendum est, siue sint conformes in parte, siue in totum, pro ea parte, qua sunt conformes, ut inquit Decius & alii, quos ipse refert in consil. 385. Iudicatis autem standum est, l. i. C. de re iudic. vendenda ergo erant bona & vltima sententia fuit ab ipso debitore approbata, cum ab ea non appellauerit: vnde sententiæ acquiescisse videtur. l. ad solutionem, cum ibi notatis. C.

7 *is, C. de re iudic. & tradit Bart. in l. si qui separatim. §. quod est rescriptum. in fi. ff. de appellat. & est rex. in l. ab eo. C. quomodo & quando iudex. per quem text. Bal. ut refert Ias. in l. quod iussit. num. 25. de re iudic. dixit, ¶ eum qui non appellat, sententiæ consentire, & se quodammodo ad parendum obligare censerit, & ideo quodam quasi contractu se alstringere: Quo fit, ut sine illius, cui vendit, sunt, voluntate & consensu, à venditionis promissione recedi non possit, l. sicut, C. de actio. & oblig. cum similib. Vnde etiã est, ut ¶ creditor ius pignoris remississe censeatur, l. si debitor. §. 1. & l. sicut. §. si voluntate. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. soluat. & l. creditor. ff. de re iudic. Nec quicquam referre videtur, quod illa lex in contractu expresso loquatur: quandoquidem ¶ & in tacito ope exceptionis idem est, l. 2. C. de remis. pign. & habetur per Doctores in l. si tibi. §. de pignore. ff. de pact. Et Anton. Negulant. in tract. de pigno. & hypothec. 3. memb. 6. partis. num. 48. Id quod vendente iudice multo magis dicendum est, ut est text. in l. si eo tempore, C. de remis. pigno. vbi ex tacito consensu creditores ¶ citati proclamare non contradicentes ius pignoris remississe videtur: Multo igitur magis idem de specialiter citatis dicendum est, Secundo loco confirmatur hæc conclusio: quia in huiusmodi licitationibus ¶ bona sub hasta proponentes plus offerenti obligantur: elapsoq; offerendi termino contractus ¶ perfectus ita dicitur, ut nullus deinde alius admitti possit, ut dixit Bart. in l. licitatio, in princ. ff. de public. & vectigal. & in l. temporaria, C. de sude instrum. & iure hasta fiscal. lib. 10. & id adeo verum est, ut etiam ratione suæ hypothecæ quicquam admitti non debeat: propterea quod causam vel amisisse, vel remississe videtur, d. l. si eo tempore, & supra latius dictum est. Putarunt ¶ tamen huiusmodi offerendi terminum ad sententiam vsque tantum, quæ in iudicatu transiit durare, ut notat Bal. in consil. 1. volum. 1. Mouentur autem in iis, quæ post reatos ab eo tradit Alexan. in d. l. si finita. §. Iulianus, colum. penult. in fin. ff. de damno infecto. dum vult magis communem esse Doctõr. opinionem, ut post leandum decretum reus debitum solueret procurans & rem recuperare audirendus non sit: id quod voluerunt etiam Canonistæ & præsertim Felin. in cap. consultationibus, num. 7. extra de offic. deleg. Præterea ¶ pro hac opinione, quod debitor non possit debitum suum offerre creditori post latam sententiam, & bona adiudicata creditori facta que extimationes, adducitur illud quod voluit Angel. in l. vetustissimam, C. de iure domin. impetr. dum ibi dicit, ordine iudiciario facta sit adiudicatio, ius offerendi locum non habere, ut voluit etiam Bal. in l. prope-randum, §. si autem reus, C. de iudic. Ratio autem ea videtur, quod factis ¶ extimationibus, dominium translatum videtur: & ideo cessat ius offerendi debitum: Nam in ¶ iudicati actione ius offerendi locum non habet, nisi via purgationis mota: Quæ quidem mora ¶ ad sententiam vsque, & non ultra, purgari potest, ut notat Bal. in l. et si post tres, colum. 5. ff. si quis cautioni. per text. in l. si maior, & in l. siue apud acta, C. de transact. si vero aliqua lege alicubi vel statuto æstimationes post sententiam infra aliquod tempus fieri possint, sitque sententia verbis futuri temporis concepta, vtputa bona danda vel adiudicanda esse pro æstimatione faciendâ: tunc plane debitum offerri poterit. Hoc enim casu, ex quo præeium declaratum non est, dominium translatum*

non censeatur; & ideo quod iuri offerendi locus sit, mirum non est; prout etiam videtur declarare Afflict. in decis. 187. num. 1. dum inquit, ¶ ius offerendi locum habere etiam post decretum & sententiam visum esse, per ea quæ dixit Bart. in l. si quis stipulatus fuerit decem in mille. ff. de solutio. Dicitur enim ibi, si quis sit condemnatus ad decem in tali fundo, quo fit ut decem sint in obligatione, aliudue sit in executione, id est super fundo ius soluendi post sententiam, donec lis contestata non sit, super executione illius sententiæ locum habere, ut voluit Bart. in l. stipulationes non diuiduntur. in fi. car. vers. nono restat videre. ff. de verb. oblig. & ideo dixit Bald. in l. per hanc. C. de temp. appell. ius offerendi ¶ etiam post sententiam, si ab illis quibus competit, appellatum fuerit, ut est possidens, qui hypothecaria conuenitur, ut habetur in l. mulier. ff. quib. mod. pign. vel hypothec. soluat. ex quibus (ni fallor) prima opinio satis concludenter comprobari videtur.

Pro clariori tamen huius conclusionis declaratione antequam ad aliam opinionem deueniamus; nonnulla discutienda sunt, quæ ei repugnare videntur: & primum, quod sententia secundi decreti & sic ea, de qua agitur, interlocutoria sit, ut ait glos. in l. præsentis. §. 1. vers. vsque ad modum, C. de his, qui ad ecclesiam consug. & Innoc. in c. dilecto, extra de verb. signific. & tradunt Dd. in l. quod iussit, ff. de re iudic. & Canonistæ in c. cum cessante, extra de appellat. & ideo à iudice quandocumq; reuocari poterat, ut voluit Scribentes in d. l. quod iussit, & in d. c. cum cessante: & præsertim quia in hoc casu æquitas id suadere videtur. Ad hanc obiectionem ita respondetur: Aut enim ab ea sententia appellari ¶ poterat, aut non poterat: si poterat, & tunc & ideo licere & posse dicendum est; quia vim definitiuæ habuit, ut ex locis supra relatis manifeste & expresse apparet, & tradit Bart. in l. 2. ff. de appell. recip. & in d. l. si finita, §. sed si forte. ff. de damno infecto. Ex quo igitur vim definitiuæ habebat, ab ea pars læsa prouocare debebat, & coram iudice appellationis reuocationem prosequi: Quod cum non fecerit, credere debebat illam sententiã contra eum in iudicium transiuram esse, ut in his terminis tradit Felin. in loco supra relato, & vltimus inde eius tacitum cõsensum apparere, cum aliis, de quibus supra diximus. Si vero appellari nõ poterat, & tunc iudex neque hoc, nec superiori casu inuitus eã reuocare cogi poterat: quandoquidẽ non quicquid iudicis potestati committitur ipse facere tenetur, l. non quicquid, ff. de re iudic. & ita inquit Ias. post Dynum & Bart. in d. l. quod iussit, num. 37. & seq. Nec etiam vlla æquitas ¶ suadet, ut ius alicui quæ situm ab eo sine eius facto auferatur, l. id quod nostrum est, ff. de reg. iur. & tradit Bal. in l. si constante, vers. not. quod quando ex contractu, C. de donat. ante nup. & Dec. in consil. 107. col. 2. in fi. Accedat etiam, quod reuocatio fieri posse non videtur, nisi quando causæ, ob quas secundum decretum interpositum est, non subsistunt, ut voluit Specul. in tit. de secun. decreto, §. nunc dicamus, col. 10. & Felin. in loco supra citato. Aut vero quando dolo vel fraude extortum est, l. quamuis, ff. de reb. eor.

Præterea si obiiciatur de facto iudicis, ut scilicet factum iudicis ¶ vendentis, factum debitoris censeatur: & ideo quemadmodum post venditionem à debitore præsentẽ creditore factam, potest idẽ creditor suæ hypoth. iura pignus ab emptore auocare, l. sicut,

l. sicut, §. non videtur, vbi notat Bart. ff. quibus mod. pign. vel hypo. sol. Pariter etiam creditorem post venditionem à iudice se præsentem factam rem venditam ab emptore auocare, & ideo id ei nondum secuta venditione & traditione, sed sententia tantum de vendendo multo magis licere. *d. l. sicut. §. si voluntate, vbi tradit Bart.* Dicitur enim ibi non sequito effectu creditoris consensum nihil efficere, vel operari. Ad hanc quoque obiectionem casus esse satis diuersos responsum fuit, & ideo illationem faciendam non esse, *vulgata l. Papinianus exuli, ff. de mino.* De diuersitate autem casuum prædictorum, diuersaque eorum iuris dispositione, satis constare ex *d. §. non videtur, & ex d. l. si eo tempore, C. de renuncia. pigno.* quas quidem leges Scribentes distinguendo hunc in modum concordant. Aut enim, dicunt ipsi,

23 † debitore præsentem creditor fraudulenter tacuit, & tunc sibi præiudicat. *l. sicut sine, C. ad Senatuscons. Velle. & l. si mulier, C. de distract. pign.* Aut vero creditor tacuit sine fraude: & tunc sibi non præiudicat, *vt habetur in d. §. non videtur.* nisi iudex de hoc proclamari ac publicari iurauerit, *d. l. si eo tempore,* & id eo magis, si creditor specialiter citatus fuerit, locum habere debet, & eius taciturnitas ei obesse. † Illa autem specialis citatio, cum creditores sunt ceteri, vt eis præiudicetur, necessaria est, vt notat Bart. *in d. l. si eo tempore.* Hanc eandem distinctionem refert & sequitur Negul. *in suo tract. de pignor. & hypothec. in 3. membro 6. partis, num. 35.* Nec videtur repugnare *tex. in d. §. si voluntate:* quia dicimus in hoc casu venditionis effectum sequutum esse: etsi ante depositum à debitore factum sequutus non sit. Eius namque consensus à re iudicata proueniens villo tempore limitatus non fuit: & ideo potuit venditio quando-cunque expediri, *d. l. sicut, §. si debitor vendiderit.* tum etiam quia, vt supra dictum est, consensus à debitore reuocari non potest.

25 Quatenus etiam obiiceretur, † sententiam qua dicitur bona esse vendenda, ius non tribuere, sed ad factum tantum obligare, cum vendere sit quid facti, *l. consilio, in fi. ff. de curat. furio.* eamque obligationem solutione dissolui, *l. si quis ab alio, ff. de re iudic. & in l. stipulationes non diuiduntur, vers. Celsus, ff. de verbo. oblig.* Respondetur, quod quando prædicta vera essent, ea tamen quando † obligatio ad factum ex sententia oritur, locum non habere, cum sententia præcise obliget, *vt notat glos. in l. qui restituere, magna, ff. de rei vend. & tradit Ias. post alios, in consil. vi. num. 10. volum. i.* Præterea quando etiam quis ad factum

27 condemnatus, † in interesse etiam post sententiam, quando vnum est in obligatione, aliud in solutione ex legali dispositione soluere posset, vt esse videtur in terminis nostris, per ea quæ notant Bart. & Dd. *in d. l. stipulationes non diuiduntur, quest. 9. vers. sed iuxta prædicta.* & tradit Negul. *in 3. membro. 5. par. num. 9.* Attamen replicari potest, prædicta non procedere, cum quis iudicati actione conuenitur: Quandoquidem postea super ea actione nemo ad soluendum in interesse admitti debet, sed ad factum præcise, vt ex prædictis in locis relatis apparet, quælibet teneri. Quod autem debitor ex actis supra narratis conueniatur, inde patet, quod dicitur sententiarum obtentorum super tenuta & præceptis videlicet bona vendi & emptore non reperto in solum dari, petitum esse: Qui quidem exequendi modus traditur *in d. l. à Diuo Pio, §. si pignora, ff. de re iudic.*

& *in l. ordo. C. de executio. rei iudic.* cum aliis multis similib. ad quæ breuitatis causa, quia satis clara sunt, me refero. Si vero etiã fortasse obiiciatur, sententiam de qua agimus, mandatem bona esse vendenda, hypothecam non extinguere, quam debitor habet in bonis vendendis, casu quo sequatur euictio; & id vi generalis hypothecæ obseruandi promissa à venditore, vt notat Bart. *in l. si filius familias, §. si. ff. sol. matr. & Negul. in 2. membro dictæ partis, num. 33. & seq.* & ideo durat adhuc ius offerendi, cum huiusmodi ius ab hypotheca oriatur, & eodem tempore duret & viuat, *l. cum notissimi, §. sed cum illud, & sequen. C. de præscrip. & tradit Bal. in cons. 84. præmittendum est, vol. 3.* Respondetur † debitorem, quicquid iuris habebat, si quod tamen habebat, amisisse: cum fuerit citatus & præsens eo tempore, quo bona venderentur, iusque suum profectus non sit, *d. l. si eo tempore.* Et ideo dicitur ius offerendi cessare, si quod debitori tanquam secundo creditori constaret: si vero dicatur in hoc vim non consistere, sed in eo quod ius † hypothecæ mulieris vel alterius creditoris, ea sententia, qua mandatur & dicitur bona vendenda esse, non extinguatur, vt probatur ex iis, quæ supra deduximus ob id, quod durante hypotheca debitor semper creditori satisfacere potest: Respondetur ex hoc inferri, † ius offerendi ab hypotheca emanans apud ipsam esse mulierem seu creditorem, non autem apud debitorem mulieris vel alterius creditoris: Nam ius offerendi ab hypotheca oriens, à propria, non alterius hypotheca ortum habet. *l. nulla, C. de solutio.* Id quod patet ex ea quæstione, an † primus creditor secundo offerre possit, de qua tradit Salic. *in d. l. cum notissimi, §. eodem iure, C. de præscrip. 30. ann. & Negul. in 3. memb. 5. partis, num. 34. & seq.* dum concludunt, primum creditorem simplicem esse creditorem, & sine hypotheca nullam habere actionem, cui cohæret ius offerendi, *d. l. nulla.* Vnde etiam patet, ius offerendi ex hypotheca emanans non ab alterius, sed à propria emanare. Nam si ex alterius hypotheca oriretur, primus creditor hypothecam non haberet, sed posset vi secundi creditoris offerre, & de hoc est *tex. in l. mulier, ff. qui portio in pign. hab. & in l. Paulus, §. i. C. quib. mod. pign. vel hypo. solua.* Præterea eadem ratione, qua creditores citati non admittuntur, *vt habetur in d. l. si eo tempore,* eadem & forte maiori possessores citati & ius suum non prosequentes, admitti non debent, & præsertim *cum tex. in d. l. si eo tempore,* generaliter loquatur: & ideo vt in creditoribus citatis, siue possidentibus, siue non possidentibus, locum habeat, dicendum est, cum lex non distinguat. Nec † dicatur saltem ratione domini debitor offerre posse: quia cum passus sit secundum decretum, videtur bona super quibus secundum decretum passus est, pro derelicto habuisse, *d. l. si finita, §. non autem statim, ff. de damno infecto. & notat gl. in l. Prætoris, in princ. in verbo capere, eod. tit. & ibi tradit Alex. post Bar. in l. 2. in princ. ff. si ex vocali causa aga.* Rei autem, quam quis pro derelicto habet, dominus statim esse definit: etiam quod ab alio non occupetur, §. penult. *Instit. de rer. diuisio. & l. 1. & 2. ff. pro derelict.* Illud igitur, † quod dicitur creditoris hypotheca durante debitorem semper offerre posse & creditori satisfacere, nisi alteri ea in re ius sit quaesitum, intelligendum est nisi possessionem, seu dominium amiserit, vt supra dictum est: quandoquidem tunc cum nec hypothecam,

eam, nec possessionem, nec dominium habeat, ex quo nihil habet, cui adherere possit, cessat ipsum ius offerendi, *d. l. nulla.* & ideo offerre non potest. Præterea etiam quod soluere non possit, dicendum est: nam debitor, qui rem (vt supra diximus) pro derelicto habet, eamque recuperare procurat, vt soluere velit dicendum non est, sed potius vt emere velit; sed quis vendere non cogitur, *l. nec emere, C. de iure deliber. cum similibus.* Ergo? Nec verum est, ¶ secundum decretum ipsam venditionem esse: quia certum est secundum decretum sine ¶ causæ cognitione, hoc est sine partis citatione, vel præsentia interponi non posse, *l. dies cautioni, §. si forte. ff. de dam. infecto.* & declarat Bart. *in d. l. si finita, §. Iulianus, col. 5. vers. quero, qualiter & Bal. in l. 2. num. 4. ff. si ex noxali causa aga & Specul. in tit. de secun. decreto, §. nunc dicamus, in princ.* Secundum autem decretum in terminis, de quibus agimus eam iudicis sententiam esse videtur, qua bona vendi iubet, vel vendenda esse dicitur, *l. Fulcinus, §. 1. ff. ex quib. caus. in possess. eatur. & l. cum proponas, C. de bon. auctor. iudic. possid. & tradit Bart. in d. §. Iulianus, circa finem.* vbi ponit alias secundi decreti formas, & præsupponit hæc vti clara, Abb. *in c. consultationibus, extra de offic. deleg. & Spec. in tit. de decret. §. nunc videamus, colum. 3. vers. forma ab isto die in antea,* expresse dicit, secundum decretum ¶ tunc esse, cum dicitur, concedo ex secundo decreto, vt bona illius vendere possis. Vnde manifeste apparet, aliud esse secundum decretum, aliud venditionem: sicut enim quando Prætor bona possideri iubet, secundum decretum interpositum esse dicitur: ita etiã quando vendi iubet, secundum decretum interpositum esse dicendum est, *d. l. Fulcin. in princ.* Præterea etiam sicut executio illius decreti, bona possideri iubeo, manu fit militari, nuncio eum in possessionem inducente, pro quo secundum decretum interpositum est; ita & executio illius decreti, bona vendi iubeo, ipsa venditione fit, vt inquit Specul. *in loco supra relato & licet Speculator forma executionis illius decreti, bona vendi iubeo, non prosequatur: sed illius tantum bona possideri iubeo: alia tamen quam ipsa venditio esse non potest.* Quod sane ex eo patet, quod verba decreti ita concepta sunt: & ita arguit Bar. *in d. §. Iulianus, in fin.* Si igitur secundum decretum est ipsa iudicis sententia, non autem venditio, consequens est, vt Doctores secundum decretum, ipsam sententiam esse intellexerint: dum dicunt, reum post secundum decretum venientem audiendum non esse, vt apparet *ex d. l. si finita §. postea ff. de dam. infecto.* Dum ibi habetur, quod postquã quis possidere iussus est, reus veniens non admittitur. Nec etiam dubium est, illa verba possidere iussus est, iudicis sententiam denotare, non autem iudicis executionem, vt supra declaratum fuit, id quod voluerunt etiã Ang. & Imola ibi, dum summam illum §. postea dicunt, post secundum decretum moram purgari non posse. & videtur confirmari ex iis, quæ sub ait Imola, ibi reum venientem infra biennium post secundum decretum non ante, dummodo tempus ad appellandum concessum lapsum sit: non autem dicit, dummodo facta sit venditio. Idem præterea voluit Felin. *in d. c. consultationibus, colum. 2.* dum inquit, communem esse conclusionem, vt in secundo decreto reus reuertens non audiatur. & quamuis Alex. *in d. §. Iulianus, col. penult. & fin.* dicat, reum post venditionem

venientem audiendum non esse: & idem voluerit Decius *in conf. 558.* & alii quamplures: tamen non dicunt, reum ante venditionem venientem, post tamen sententiam de vendendo audiendum esse: Nec eos ita sensisse credendum est, cum ad eorum sententiam confirmandam dictum §. postea deducant. Vbi habetur q̄ reus veniens, posteaquam quis possidere passus est, & sic post sententiam nõ auditur: nam satis notum est, dicta Doctorum iuxta eas leges, quas adducunt, intelligenda esse, vt inquit Bart. *in l. non solum, §. liberationis, ff. de liber. legat.* Credendum igitur est, eos ita loquutos fuisse: quia verum est, reos post venditionem venientes etiam post sententiam venire: non autem q̄ eos audiendos esse censuerint, qui post sententiam, ante tamen venditionem venerint: quandoquidem si eo modo intelligerentur, contra legem quam ipsi deduxerunt, eos loqui contingeret. Vnde Alex. in fine illius quæstionis, se ipsum declarando concludit, sententię decreti vim definitivam habentis standum esse, *per tex. in l. 1. C. de re iudic. & sic cum ipso §. postea concordat,* dictę sententię standum esse sentiens, reumq; post dictam sententiam audiendum non esse, dummodo tempus ad appellandum concessum lapsum sit; & satis ex eo patet, quia statim ad suam conclusionem confirmandam, vt supra diximus, adducit *tex. in d. l. 1. C. de re iudic.* Nec prædictis etiam obstaret, si fortasse alicubi extaret statutum disponens, vt quicumque præter debitorem in bonis in solutum datis vel venditis ius habens post talem dationem in solutum, vel venditionem infra annum ad prosequendum ius suum veniens audiatur, & ei ius sit salutum, non obstante datione illa in solutum vel venditione, cuius statuti dispositione ipsum debitorem etiã post venditionem infra annum tantum audiendum esse videtur. Quia respondetur, dictum statutum ita disponens in veniente infra annum, si veniens sit specialiter citatus vel præfens in iudicio, vel nullum ius in bonis prætere valens locum non habere: quandoquidem excluditur ex mente eiusdem statuti dicentis: & nihilominus si non comparuerit intra quoddam tempus constitutum, nullum præiudiciũ ei fiat in termino ad hoc à statuto constituto: Innuit enim huiusmodi statutum, vt in tempore constituto præiudiciũ eis fiat. Licitum ¶ est enim in statutis, à contrario sensu arguere, vbiunque ob id iuris communis correctio non inducitur, prout in terminis nostris non induci certum est, vt dicunt Doctores *in l. 1. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisdict.* & præsertim cum inconueniens non sit, vt pars ¶ vna statuti alteram declaret, *l. qui filiabus, in princ. ff. de leg. 1. argumento. l. Prætor, §. eritque differrentia, ff. vi bon. rap. & voluit Socin. senior in consilio 243. in fin. volum. 2.* & id maxime parti præcedenti convenire dicendum est, cum præcedentia ¶ in sequentibus magis influant, quam e contra. *l. quisquis, ff. de leg. 3. & notat gl. quam sequitur Bar. in l. filium, in princip. ff. quando dies legati cedat. & Bar. iterum in l. auia, colum. 1. ff. de condit. & demonstr.* Præterea videtur statutum illud de absente intelligendum esse, non autem de specialiter citato vel præfente. Hoc namque modo intelligendo, minus lædatur ius commune, quod præsentibus & specialiter citatis præiudicat, vt supra dictum est. Accedat etiam quod statutum generaliter loquens, ita intelligi debet, vt ius commune quam minimum fieri potest læda-

lædatur, etiam si verba impropriare opus sit, *c. cum dilectus, extra de consuetud. & l. 2. C. de noxalib. & notatur in l. si. §. in computatione, C. de iure deliber. & tradit Alex. in consil. 19. colum. 3. in princ. & in consil. 140. col. 2. volum. 1. & Decius post alios, quos ibi refert, in consil. 444. num. 15.*

Contrariam vero opinionem tanquam æquiorē amplexi sunt aduocati Florētini, ꝑ ob id quod talis sententiæ executio in contractu ipsius venditionis perficiatur, qui sane adiudicationis instar habet: & ideo antequam bona in tertium oblatorem transferantur, & donec debitoris hypotheca perdurat, videtur debitor semper creditori satisfacere
41 posse, & donec ꝑ ad venditionis executionem deuentum non est, videtur esse in facultate debitoris tertiiue possessoris interesse habentis debitum & expensas offerre, bonaque liberare, *l. Paulus, ff. quibus mod. pign. vel hypothec. soluat. & voluit Speculat. in tit. de oblig. & solut. §. 1. vers. quid si T. mihi obligatus, numero 39. dum inquit, si aliquis sit obligatus actione hypothecaria, & creditori domus adiudicata sit pignoris causa: nec in sententia adiudicationis dictum sit, debitorem offerre posse, & sic in sententia ius offerenti reseruat non sit, an postmodum offerre possit? Concludit posse, quousque in actione iudicati iudicium suscipiat, per text. in litem veniunt, §. idem recte, ff. de petitio. heredit. & ea ratione mouetur, quod quilibet possessor debitum offerre vique ad dictum tempus possit, *l. Sempronius, §. 1. ff. quibus mod. pign. vel hypothec. soluat.* Hoc argumentum à dictis Speculat. sumptum (ni fallor) potius conclusionem præcedentē confirmat, quam quod eam reprobet, aut destruat: cum ex eo inferatur, debitori quousque iudicium suscipiatur, oblationem inferendam esse. Nam in casu proposito, vt ex supra relatis apparet, non solum iudicium cœptum fuisse præsupponitur, sed etiam sententiam condemnatoriam præcessisse: & ideo, vt dixi, hoc argumentum in contrarium retorqueri posse videtur.*

Verum ad vteriora procedendo omittendum non est, pro hac opinione adduci etiam consueuisse illud, quod dixit Bald. in l. properandum, §. sin autem reus, num. 3. C. de iudic. dum inquit in vers. nec si reuersus, notandum esse, quod vbi sit missio ꝑ ex causa iudicati contumax tenutam oblatione fideiussoris ac sumptuum recuperare non potest, sed vera solum debiti satisfactione, si res in tenutam pecunia accipiatur, seu alia quavis re. Verum si pro ipsamet re, ob id quod pro ipsamet re petita facta est executio, & tunc talis tenuta, seu bona concessa & tunc irrecuperabilis sit ipsa tenuta, vt est text. in d. l. si properandum, §. sin autem reus, vbi tradit gl. & in l. is, cui §. Imperator & in d. l. si pecunia, ff. vt in possess. legat. & l. eum qui ff. de priuileg. credit. Vnde dicit, non ob
42 stare text. in d. authen. ꝑ ei qui. C. de bonis authorit. iudic. possid. Quia ibi ante sententiam definitiuam immissio facta erat, præceptum vim definitiuæ habens: quo fit vt debitum liquidum non esset, & ideo satisfactionem admittendam esse. Verum si missio post sententiam facta sit, quo fit vt debitum sit certum, aliter dicendum esse: & ad hoc dicit facere text. in l. statu liber. rationem, ff. de statu liber. vbi tradit Iacob. de Arena. & in cap. ex parte, in primo responso, extra de verborum significat. & ideo dixit Iacob. de Arena dictam authen. ei, qui. tunc locum habe-

re, cum quis propter contumaciam non venientis in possessionem mittitur; si vero quis propter contumaciã non soluentis in possessionem mittitur, procedere text. in d. l. properandum, §. sin autem reus, & alia leges, de quibus supra dictum est. & idem tenet Cynus & Bart. Sed ad hoc videtur ex supradictis responsum.

Concludendum igitur in tanta opinionum ambiguitate, hanc secundam opinionem in practica semper obtinuisse, & ideo quousque contractus venditionis celebratus & perfectus non sit, debitorem & offerre & bona liberare posse, vt supra latius dictum est.

C A P. XXXIII.

Argumentum est in Summario.

S U M M A R I V M.

- 1 Proclama seu bannum in locis consuetis publicari debet.

Quoniam vbiunque bona debitoris venduntur, vt ad omnium creditorum notitiam perueniat necesse est, ideo publicis edictis ac proclamationibus vulgari oportet. Quæꝑ quidem proclamationes & banna in locis cõsuetis & solitis emitti debent ac publicari, vt inquit Thom. Grammat. in decis. 47. num. 9. & voluit Cardin. Alexandrinus in c. si. 16. distinct. & est tex. in l. 3. C. de legib.

C A P. XXXIV.

A R G V M E N T V M.

Officia publicorum præconum quæ sint & quo pacto fungantur.

S U M M A R I A.

- 1 Proclamationes sunt à præconibus ad id deputatis.
- 2 Præconibus, nunciisque publicis ratione officii magis creditur, quam iudicibus, & quibuscumq; aliis.
- 3 Præconia, seu edicta publica & præsertim penam continentia mittere non potest, nisi sit publicus præco, vel nuncius: & si mittantur, illis standum non est.
- 4 Iurisdictionem suam excedens punitur, & id quod factum est, pro non facto habetur.
- 5 Præconii, seu edicti antiqui forma ad inuenienda homicidia, & alia huiusmodi facinora.
- 6 Vestem auream induebat Prætor sacra peragens, qua veste vtuntur etiam nostræ ætatis sacerdotes.

Concernit præcedenti capiti, in quo diximus præconia & edicta in locis publicis ferenda esse, illud quod dixit Augustinus Berous in consil. 163. num. 3. vol. 3. eadem tam ex dispositione iuris communis, quam ex consuetudine inoleuisse, ꝑ vt ab iis qui ad huiusmodi officium adscripti & deputati sunt, ferantur, vt sunt præcones & nuncii publici, non ab aliis. Quod autem id à iure communi inductum sit, inde apparet, quod proclamata & edicta à publicis præconibus ferantur: Officii enim, ꝑ ad quod deputantur ratione, eis magis creditur quam iudicibus, aliisque quibuslibet personis, vt habetur in c. cum parati, vbi late tradit Abbas, extra de appell. & c. ad audientiam, vbi iterum Abbas & alii, extra de præscript. & l. ea quidem, vbi glos. & Dd. C. de accusat. Et ideo ꝑ si non sit publicus præco seu nuncius ad id deputatus, proclamata seu edicta ferre non potest,
8 & ea

& ea præsertim quæ pœnam continent: & si fortasse ferant, eis ob defectum officii & iurisdictionis standum non est, vt dicunt communiter Doctores post gl. in *versic. citationes, in c. quonia contra, extra de probat. & facit optime tex. in l. fi. C. si à non compet. iudi.*
 4 & in l. 2. & in l. eos, C. de modo multan. † vbi excedens suam iurisdictionem punitur: Scid quod factum est pro non facto habetur. Preterea quod á publico præcone ferri debeant, ostendit Appianus Alexandrinus de ciuilibus Romanorum bellis, lib. i. pag. 15.
 5 dum ait: Hac † ex causa Afellium prætorem sacra peragentem sacerdotemque & veste † aurea, vt in
 6 sacris mos fuit affidẽtem horam circiter secundam fori medio interemere. Senatus per præconem statim annunciari iubet, si quis Afellii interfectorem publicaret libero quidem argentum seruo libertatem confcio veniam polliceri, hæc edicti forma hodie etiam in delictis enormibus obseruatur.

C A P. XXXV.

A R G V M E N T V M.

Proclama generale in subhastatione venditionis vbiunq; sunt certi creditores an sufficiat.

S Y M M A R I A.

- 1 Proclama generale, quod quicumque debet recipere ab ipso debitore cuius bona subhastantur, vel in solutum dantur, non sufficit, vbiunq; sunt certi creditores.
- 2 Proclama generale non sufficit, quando vasalli sunt certi: quia debent nominatim citari: quod procedit, etiam si facile certi reddi possunt.
- 3 Citatio nominatim, quando fieri debeat.
- 4 Proclama vt noceat, specialiter fieri debet.
- 5 Possessor, de cuius præiudicio agitur, nominatim citandus est.
- 6 Creditores certi in confectioe inuentarii, nominatim citari debent.
- 7 Statutum disponens agnatos proximiores, citandos esse, de speciali citatione intelligendum est.
- 8 Citari debet specialiter & nominatim persona certa quæ interesse prætendit.
- 9 Edictum, quo vasalli ad inuestituram accipiendam venire iubentur, an arctet eos, qui certi sunt.
- 10 Decretum & proclamationes non præiudicant eis, quos ille qui ferri curat, sciebat ius habere.
- 11 Citari in specie debet etiam incertus, quando certus facile reddi potest.
- 12 Statutum disponens generaliter, vt qui habet ius in bonis, vel ea defendere vult, compareat intra tempus deputatum: intelligitur, restringitur ac distinguatur secundum ius commune, ne quis indebite damnus patiatur.
- 13 Praconis vox paucis innotescit.
- 14 Possessionis commodum maximum est.
- 15 Possessor alterius ingressu, an sua possessione priuetur.
- 16 Possessorem citare generali proclamate non sufficit.
- 17 Citandi sunt specialiter illi, quos negocium principaliter tangit.
- 18 Debitores cum sunt certi aliqua probabili certitudine, proclama generale vel bannum non sufficit.

Certum est in ipsis adiudicationibus seu tenuitatis citationes præcedere debere: merito an ge-

neralis publicis proclamationibus vel edictis sufficiat, quarendum est, vel specialis requiratur. Hac in re paucis agendo, † proclama generale seu generale edictum non sufficere, dicendum est, vt puta si fortasse hoc modo promulgetur: Quicumq; qui aliquid ab eo debitore, cuius bona venduntur, vel in solutum dantur, aliquid prætendit vel recipere debet in iudicium, vbi petitio porrecta est compareat: Nam si forte sint certi creditores, proclama † seu edictum generale nõ sufficit: Exemplum posuit Rolandus à Valle in *consil. 64. num. 14. volum. 2.* in vasallis inquiens, vbi certi sunt vasalli, eos nominatim citare oportere. † Id quod adeo verum est, vt etiam si non sint certi locum habeat, dummodo facile vel inuestiturarum libris, vel alio quouis modo certi reddi possint, vt voluit Cardin. in *consil. 76. colum. 1. & sequen. & in consil. 154. quem sequitur Ruin. in consil. 1. colum. 2. volum. 1. & in consil. 63. numero 24. volum. 5. & Felin. quem Ruin. non refert. in 6. 2. colum. 6. versic. & possent ista, extra de constitutio. & rursus idem voluit Roland. à Valle in *consil. 72. numero 12. volum. 3.* dum expresse vult, † proclamata, seu edicta publica, vt aliis officiant opus esse, vt ille qui aliquem citari intendit, & ei ius competere scit, vel ius aliquod prætendere, ipsum specialiter & nominatim non citari procuret: alioquin specialiter & nominatim non citatis præiudicium aliquod huius generalis proclamatis vel edicti citatione non inferri, vt voluit Bald. in *l. finali, C. de edicto Diui Adrian. tollen. & Petrus Anchar. in cap. fin. de electio. in sexto.* Quos sequitur Socin. in *consil. 16. numero 10. volum. 4.* inquiens, possessorem, † de cuius præiudicio agitur, nominatim citandum esse, alioquin generalem citationem non sufficere, vt voluit Bartol. & sequuntur alii. in *l. fin. C. de iure deliber. dum inferunt ad inuētarii confectioem: voluntque vt si creditores sint † certi, nominatim citandi sint, vt ibidem communem esse Doctorum opinionem attestatur Alexan. in princip. d. l. colum. penult. quam sequitur Decius in *consil. 251. columna penultima, in fin. cum principio sequentis, & in consil. 633. columna 2. & Aymon Crauet. in consil. 225. colum. 1. in fin. & idem firmasse attestatur Rolandus in *consil. 18. num. 16. & in consil. 73. num. 23. volum. 2. & Angel. in consil. 202. vbi concludit, † statutum disponens proximiores agnatos citandos esse, de speciali citatione intelligi debere: non de generali, vt est illa, quæ proclamationibus & edictis fit. Idem præterea est de iure communi, si citandus † est certus & interesse prætendit, *l. prima, §. denunciari. ff. de ventre in spicien.* Quandoquidem, vt ipse ait, cum res aliquos singulariter attingit, eos specialiter & nominatim citandos esse certum est, *l. qui fundum ff. de seruit. rust. prad. & cap. cognoscetes, extra de constit. & sequitur Alex. in consil. 107. colum. 1. in fin. volum. 5. & Cardin. in consil. 74. columna penult. vbi vult, vt † edictum quo vasalli ad inuestituram accipiendam intra aliquod tempus sub priuationis pœna venire iubentur: eos qui certi sunt, non arctare, nec comprehendere. Et rursus voluit Alexan. in *consil. 128. colum. fin. id quod memoriæ mandandum censuit Felin. in cap. 2. col. 6. extra de constitut. propterea quod eiusmodi dicto plura edicta infringi posse existimauit, prout idem quoque voluit Ruin. in *consil. 34. colum. 1. volum. 4. & Paris. in consil. 161. num. 127. volum. 1. & in consil. 31. num. 29. volum. 4. & iterum Ruin. in consil. 24. num. 3.*******

volum. 4. & in consil. 17. num. 5. volum. 5. & in consil. 1. num. 3. volum. 1. & iterum Felin. in c. ex parte Decani, colum. 13. extra de rescript. & rursus Paris. in consil. 31. num. 29. volum. 4. & in consil. 101. num. 127. vers. minus etiam, volum. 1. & Roman. in consil. 53. circa finem, & Plotus in Indice ad l. si quando, in rub. de bonis ponendis ad gridam, in verbo, decretum, & gridæ non præiudicant illis. Vbi expresse vult, † decretum, edictū seu proclamationes & gridas eis præiudicium non afferre, quos prædicta procurans ius in bonis habere sciebat, vel saltem prætere, aut prætere, propterea quod tales in specie & nominatim, non autem publicis edictis, aut proclamationibus citandi sunt: Quinimo † & illud addiderunt, incertum etiam quemlibet specialiter & nominatim citandum esse, quia facile certus reddi potest, vt dixit Petrus Ancharan. in d. c. fin. & Alex. in d. consil. 5. col. 1. Vbi etiam ad statutum infert, † quo disponitur, vt cum proceditur ad ipsam in solutum dationem, satis sit, si citatio generali proclamatione vel edicto fiat, vt puta exempli gratia si dicatur: Quisquis ius habet in bonis, & ea defendere vult infra tempus aliquod, puta decem dierum, compareat: Nam huiusmodi statutum intelligendum, restringendum, seu distinguendum secundum ius commune arbitratur: ne scilicet indebite quis damnus patiatur, l. 2. C. de noxal. act. & sic quo ad eos, qui in re ius habent, cū facillime ignorari possint, intelligendum est: Non autem quo ad possessores, quorum scientia facillime haberi potest, ab iis qui eam perquirunt: alioquin illud consequeretur, vt cum † vox præconis paucis innotescat, vt habetur in authen. qui semel, C. quomodo & quando iudex, sæpe possessores damnus indebite paterentur, & à sua possessione excluderentur, cuius quidem commo- dum † maximum est, vt inquit Felin. in d. cap. 2. colum. 6. in si. vers. imo fortius; & Ruin. in d. consil. 24. colum. 1. & in consil. 17. num. 5. volum. 5. & Paris. in d. consil. 101. num. 129. in eis inquit cessare proclamationes publicæ edicta, in quibus proclamationum & edictorum causæ cessare noscuntur. Hanc prætere conclusionem firmavit Bart. in consil. 91. in questione, in curia Capitanei, num. 5. vbi de possessione loquitur, & querit, † an possessor alterius in possessionem ingressus sua possessione priuatur? Et concludit non priuari per tex. in l. iudex, C. commina. & episto. & in l. fin. C. si per vim, vel alio modo. Nec prædictis obstare arbitratur, quod possessor † proclamare, publicæ edicto citatus sit, propterea quod huiusmodi citatio satis non est, † sed specialiter & nominatim eos, quos negocium principaliter attingit, citandos esse, l. prima, §. penult. ff. de ventre in spicien. Nec etiam refert, si dicatur possessionem ingredientem alium possidere ignorare, propterea quod Bartol. ibidem respondet, præsumptionem contra eum extare, vt scilicet non ignorauerit, imo sciuerit, cum in actis primæ causæ positum & confessum est, eum possidere, publicam vocem & famam extare: & tamen glos. inquit ei denunciatum & dictum fuisse: & ideo quod publica vox & fama non sufficiat, dicendum est, l. si tutor, C. de pericul. tuto. vbi dum glos. dicit, vel publice sciebat. Facit prætere ad hoc tex. in l. regula, §. sed facti, ff. de iur. & facti ignoran. & ideo ex his dictis Bart. colligi videtur, † vbi creditores aliqua probabili certitudine certi sunt, generales proclamationes, seu generalia edicta

non sufficere: sed specialiter ac nominatim citandos esse. Prætere hanc eandem conclusionem sequitur Ang. in consil. 289. num. 2. etiam si statutum aliquod de banno vel proclamate loquatur, vt declarat etiam Paul. Castren. in auth. si omnes, num. 4. C. vt se ab hered. abstin.

C A P. XXXVI.

Argumentum est in Summariis.

S U M M A R I A.

- 1 Citatio generalis per proclama vel edictum an sufficiat in terminis l. diffamari, C. de ingenu. manu.
- 2 Citatio generalis ex causa, quomodo & quando sufficiat.
- 3 Citatio generalis habet locum, quando in specie non habetur notitia omnium interesse pretendendum.

FVit etiam aliquando dubitatum, an in terminis l. diffamari, C. de ingenu. manu. citatio † illa generalis per proclama vel edictum sufficiat: vt puta si fortasse quispiam diffamet, possit ille, qui diffamationem passus est ob illam particularem diffamationem generale iudicium contra quoscunque diffamantes instituere, vel in aliqua re ius prætendentes intentando remedium d. l. diffamari? & id fieri posse voluerunt Bald. & Salicet. in authen. si quis ab aliquo, C. de testibus. & ideo dicunt cautelam esse, qua quis possit omnes interesse prætendentes citari curare, & ad agendum compellere. Modus autem id faciendi est huiusmodi; vt scilicet aliquis submittatur, qui ipsum super ipsa re diffamet: Nam stante huiusmodi diffamatione, poterit (vt ipsi dicunt) generale iudicium contra omnes diffamantes instituere, & eos generaliter per proclama vel edictum citare, vt voluit etiam Natta in repetitione clement. sæpe, in princip. colum. 35. de verborum significatio. & tradit etiam Bartol. Blarer. in c. 6. num. 83. cum sequen. late.

Contrariam vero opinionem tenuit Cagnol. in d. l. diffamari, num. 14. vers. ego oppositum verius. C. de ingenu. manu. & mouetur, quia remedium d. l. non datur, nisi contra diffamantem: & ex consequenti contra alios non datur, cum factum vnus alteri illud præiudicium afferre non debeat, vt inuitus contra iuris regulas agere compellatur, argument. l. si vnus, §. ante omnia ff. de pact. & præsertim cum hominum machinationibus & malitiis obuiam eundum sit, l. in fundo, ff. de rei vendic. & l. vnica, C. de senten. qua pro eo, quod interest, profer. Hanc opinionem, vt generale proclama seu edictum concedendum non sit contra non diffamantes, firmavit Roman. in consil. 73. & communiter à Doctoribus approbatur. Limitatur † tamen ea conclusio ex causa: quandoquidem accedente causa etiam generale proclama seu edictum sufficiat. Exemplum afferunt Doct. vt refert eodem in loco Cagnolus in scholare iam doctorato, & sic perfecto negotio, quod vt extra patriam suam degeret, in causa erat. Idem quoque de potestate vel magistratu dicendum est: nam cum ille ex studio, hi vero completo officio è loco, vbi illud exercuerunt, sint recessuri: si fortasse dubitent, ne in eorum recessu vexentur, vel remorentur hac de causa vt hominum malitiæ tollantur, generale proclama seu citatio contra quos-

quoscunque actionem aliquam contra prædictos, vel ius aliquod prætendentes cõcedi potest, vt scilicet intra quoddam determinatum tempus, cum comminatione, quod deinde non audientur, compareant, vt inquit *gl. magna in fine. in d. l. diffamari*, & tradit etiam Angel. Aret. in rub. *Instit. de exceptio colum.* 16. Et id seruat consuetudo, vt inquit Bald. in *auth. si omnes cum iis, quæ notant ibi Dd. C. si minor se ab hered. abstin.* † in qua expresse habetur, generalem citationem tunc sufficere, cum in specie de omnibus interesse prætendentibus notitia non habetur, vt inquit Paul. Castren. & sequuntur alii in *d. l. diffamari*. Sed non loquitur in terminis nostris, vt scilicet quis inuitus agere cogatur, sed quando minor vult se ab hereditate, in qua se immiscuit, abstinere: vnde cum termini sint dispares ac diuersi, sequitur regula vulgarissima, vt ex diuersis non inferatur, *l. finali. ff. de calum. & l. Papinianus exuli, ff. de minor.* Forma autem, vel modus citandi in genere, vel in specie in terminis nostris, colligitur ex *d. l. diffamari* ibi, si defensionibus suis confidit, compareat. Item si de iure tuo confidis, vel si tua interesse putaueris, de qua forma, seu modo tradit Alexand. in *l. de pupillo, §. seruo. ff. de noui oper. nunc. & Felin. in c. cum inter, col. 7. vbi Decius, col. 5. extra de except. & iterum tradit idem Decius in *l. fin. col. 15. C. de edict. Diui Adr. tollen. cum aliis concordantibus.**

C A P. XXXVII.

Argumentum est in Summariis.

S V M M A R I A.

- 1 Citatio generalis admittitur, si statutum ita disponat.
- 2 Præuidere quis debet ea, quæ accidere possunt, & damna præcauere.
- 3 Malitiis hominum & iniquitatibus resistendum est.
- 4 Citatio generalis per proclama vel edictum à statuto inductum emptori à venditore auferri non potest.
- 5 Citatio generalis à statuto inducta, quædo secundum formam statuti fieri possit.

Secundo limitatur præcedens conclusio, statuto † disponete vt emptor emptione perfecta proclamationibus ve dictis publice propositis omnibus notum facere possit, vt si quis sit, qui aliquid iuris in re ab eo empta prætedat intra aliquod constitutum tempus compareat, & in iudicium deducatur, alioquin quod elapso tempore non audietur, Nam in hoc casu ipse emptor proclamationes facere & edicta proponere poterit, prout & eo modo, quo ipso statuto cauetur, nulla etiam præcedente diffamatione, & ita dicunt Doctores communiter obseruari. Plane cum sit casus statuti æqua sane & probabili ratione inducti, nihil vltius quærendum est, *l. ancilla, Cod. de furt. & l. ille, aut ille, §. cum in verbis. ff. de leg. 3.* Casus enim legum & statutorum vbi est, vltius quicquam quærendum non est, nec elaborandum, vt dicunt Doctores in *cap. 1. extra de constit. & tradit Barbar. in consil. 1. num. 90. volum. 1. & Corneus in consil. 55. num. 6. volum. 2. & Roland. à Valle in consil. 69. num. 18. & in consil. 80. num. 4. volum. 1. & Cephal. in consil. 138. num. 20. volum. 1. cum*

multis concordantibus. Horum autem statutorum duplicem rationem affert Roman. in *consil. 53. viso themate, vers. Sed attenda ipsius statuti dispositione.* Prima est, vt litium finis aliquis sit: Secunda vero, ne dominia rerum in incerto sint, prout etiam his duabus rationibus in simili mouentur Iureconsulti in *l. 1. ff. de vsucap. & in l. fin. ff. pro socio. & Imperator Instit. de vsucap. in princ.* His autem duabus rationibus alias duas addunt Doct. vna est, quod quilibet † præuidere tenetur illud, quod accidere potest, nec non damna & præiudicia, si qua futura sunt, præcauere, argumento eorum, quæ notantur in *cap. 1. in verbo, præcaueri, extra de seruo nõ ordinan.* Secunda vero est, vt hominum malitiis obuiam eatur, & iniquitates arceantur, † *l. in fundo, ibi.* Neq; enim malitiis indulgendum est. *vbi gl. plura notanda deducit. ff. de rei vendic. argumento l. 1. ff. de eo, quod certo loco, & facit text. in l. si eo tempore & notat ibi Bar. Ioan. Fab. & Doctor. C. de alien. pign. & in authen. si omnes. vbi tradunt Cynus. Bartol. Bal. & Salic. C. si mino. ab hered. se abstin. & in l. sed etsi pupillus, §. proscribere. ff. de institut. act. & tenet Innocen. in c. cum in tua, quem sequitur ibi Abbas, colum. 1. vers. dicit etiam Innocen. extra qui matri. accus. poss.* Vbi etiam tradit Cardin. Alexan. *col. 2. in princip. & columna quinta. versic. Panormitanus. & Bald. in d. l. diffamari, versic. vltimo nota,* asserit in tota fere Italia his proclamationibus & publicis edictis citationes fieri cõsueuisse, quemadmodum in tota Gallia seruari attestatur Boerius in *decisio. 158. an substitutus.* Ac etiam in Germania, vbi huiusmodi extat municipale ius, seu statutum. Nec sane † huiusmodi præconia seu edicta quominus fiant à venditore impetrari potest, propterea quod tale publicorum præconiorum seu edictorum beneficium emptori à iure municipali indultum ei à venditore auferri non potest, *argum. text. in c. indultum, de reg. iur. in 6. & ideo venditoris ipsius prohibitio vt inefficax nulliusque roboris, aut momenti, spernenda est, cum nullum ius venditori competat, beneficium emptori à statuto concessum auferendi, argumento l. si quis prohibuerit, ff. de public. & l. si fideiusfor. creditori ff. de fideiusfor. & l. si fundum, C. de rescinden. vendit. & tradit Rom. in d. consilio quinquagesimo tertio.* Ratio autem est, quia contra id, quod ius municipale disponit, nullo sane modo ire licet, *l. fin. ff. de decret. ab ordine facien. & tradit Bal. in d. l. diffamari, versic. item interdum statuitur, &c.* Subdit tamen Blarerius in *d. l. diffamari*, animaduertendum esse: eorum citationem, qui ius in re habere prætendunt, tunc generalem † per proclama & edictum esse posse, si incerti sunt illi, qui citari debent: at secus si certi, propterea quod tunc specialiter & nominatim citandi sunt, vt inquit Roman. in *d. consil. 53. in fi. & ita etiam tenet ipse Blarerius in eodem c. 7. & num. de quo supra.* Vnde ad rem propositam redeundo: vbi extant statuta generalem citationem per proclamata seu edicta permittentia: practica & consuetudo introduxit, creditores & alios ius prætendentes si certi sint ordinatim in actis ipsius causæ specialiter & nominatim citari, incertos autem si qui fortasse essent, per proclama vel edictum eo modo & prout locorum statuta disponunt: & ideo dixit Riminald. in *consil. 398. num. 22. vol. 2.* tenutam & in solutum dationem incisiis & non citatis non nocere.

C A P. XXXVIII.

A R G V M E N T V M.

In subhastatione an proclamate publico emisso ignorantia excuset.

S V M M A R I A.

- 1 Proclamate publico emisso ignorantia allegari non potest.
- 2 Banni publici ignorantia allegari non potest.
- 3 Publice factum vnusquisque scire presumitur.
- 4 Ignorantia cum scientia non probatur, quando presumatur.
- 5 Proclama publicum inducit scientia presumptio-nem.
- 6 Publice quod scitur, nemo debet ignorare.
- 7 Scire quilibet illud presumitur, quod aliis innotescit.
- 8 Scire presumitur quilibet de prouincia ea, que publice fiunt in aliqua parte prouincie.
- 9 Scire presumuntur omnes alicuius regni ea, que notorie & publice fiunt in regno.
- 10 Scire presumuntur vicini alicui regno ea, que sunt in illo regno, & id quomodo procedat.
- 11 Proclamata & edicta publica, vt effectum producant, debent congruas dilationes habere.
- 12 Cuius nouus presumitur ignorare statuta ciuitatis, cuius cuius effectus est.
- 13 Cuius nouus non punitur, si contraueniat statutis.
- 14 Militum antiquorum & nostrorum temporum differentia.
- 15 Vicinus facta vicini & coniunctus facta coniuncti, quando scire presumantur.
- 16 Temporis angustia in mora aliquem non constituit.
- 17 Dies non interpellat pro homine, quando dilatio est nimis breuis.
- 18 Moram non inducit temporis angustia, imo eam impedit.
- 19 Mora modici temporis non attenditur.
- 20 Tempus breue, quando dicitur.
- 21 Interpretatio illa facienda est, que delinquentem excusat.

Emissis autem huiusmodi proclamationibus, & publicis edictis, seu (vt dicunt nostri) bannis, ignorantia eorum que in eis continetur, allegari non potest, & ratio est, quia banni publici ignorantia non admittitur: eamque allegans ad ipsius probationem non admittitur, vt inquit Thomas Grammat. in decis. 36. num. 15. Nam & illud, quod publice factum est, quilibet scire presumitur, vt inquit Innocen. in cap. 1. extra de postulat. pralato. & tradit Bald. in sua Margarita, in verbo, decreta, num. 3.

Licet & enim ignorantia presumatur, vt vulgarissima & valde trita regula est: ignorantiam presumi, vbiunque scientia non probatur: id tamen cum aliquid publice scitur, locum non habet, propterea quod in eo casu non ignorantia, sed scientia presumitur, vt inquit glos. communiter approbata in l. si tutor petitus, C. de pericul. tuto. quam comprobat Bald. in qua notantur in l. prima, C. de recepta. & in l. prima, C. qui, & aduers. quos. & idem voluit Bartol. in d. l. si tutor. & Bald. inc. quoniam contra, §. 1. extra vt lite non contestata. & idem voluit glos. in clemen. 1. in ver. publi-

ce. extra de sepultur. & Dominica Sanct. Geminiano in consil. 75. in causa magistri Ioannis. Præterea quod publica & edicta scientiæ præsumptionem inducant, in simili firmat Bartol. in l. prima, §. pari. ff. de recep. arbit. vbi etiam subdit, quemlibet illud, quod in via, in qua habitat, notorium est, scire præsumendum esse. Ad quod facit etiam non modicum, illud quod notat Bald. in l. Celsus, versic. sed qualiter probabitur mala fides. ff. de vsu cap. & rursus ex notatis ab eodem Bal. in l. iudicia, C. de rei vendic. & à Bartol. in l. potest, versic. secundum est, quod habes sciat. ff. de acquirenda heredit. Id enim, quod publice ab aliis scitur, nemo ignorare debet. cap. 1. extra de postulatione pralatorum. & facit etiam illud, quod habetur in l. late culpa, ff. de verborum significatio. & in capis primo. extra de commoda. & ideo dixit Cardin. Alexand. in capitulo ad nostram, extra de coniug. seruo. Illud & quemuis scire præsumendum esse, quod 7 aliis communiter notum est, vt probatur etiam in dicto capitulo primo, extra de postulatione pralatorum. vbi glos. in versic. allegans, iuncto tex. in authen. similiter. inquit, quemlibet & de prouincia ea scire præsumendum esse, que publice in aliqua prouinciæ illius parte fiunt. & mouetur auctoritate Luca 20. vel 21. cap. dum dixit; Tu solus peregrinus in Hierusalem. & non cognouisti ea, que facta sunt in illa his diebus. & ideo dixit Domin. in commento dicti cap. 44. in prima oppositione, omnes incolas Regni alicuius ea scire præsumendum esse, que notorie & publice eo in Regno fiunt, cap. illud, extra de cleri. excommun. & in dicto capitulo primo, extra de postulat. pralatorum. & Ia. in consilio 107. volum. 1. & latius in consilio 46. pro fisco, volum. 3. Imo non solum illi, qui in eo regno habitant, id scire præsumendum est, sed etiam vicini & alicui regno ea scire presumuntur, que in regno vicino fiunt, c. quanto, & c. quosdam, extra de presumptio. & facit illud, quod notat glos. in c. fin. 6. distinctio. que plura in vtramque partem deducit. Præpositus autem illas diuersas conclusiones concordando inquit, hunc in modum prædictam regulam procedere & locum habere vt eorum que publice fiunt quilibet notitiam habere presumatur, dummodo in eis locis fiant, in quibus publicationes fieri solent.

Hæc conclusio in aliquibus casibus limitatur, & primo, si aliquis tempore publicationis graui infirmitate detineatur, vt multa late congerit Alex. in consil. 82. viso processu, vol. 3.

Secundo etiam limitatur in furioso vel minoribus, ita vt ea etiam propter incapacitatem intelligere non possent, vt voluit etiam Ioan. de Anania in consilio 70. visis & ponderatis, in fine. & licet proclamationis vel edicti ignorantia prætenderetur, que vt vidimus supra, allegari non potest: attamen admitti non posset, nec deberet, vt tradit Rosfred. in rub. si quis ius dicenti non obtempera. & refert & sequitur Afflic. in consil. Regni, si quis hominem.

Tertio limitatur præcedens conclusio, si in edictis vel proclamationibus congruæ dilationes data non sunt, vt habetur in decisio. Pedemont. 71. num. 39. versic. addo etiam. Vbi dicitur, huiusmodi & edicta vel proclamationis data habere, cum eis congruæ dilationes data sunt, quibus verosimiliter in notitiam & cognitionem venire possint: Quamquid tunc cõpetenti termino elapso proclamata & edicta publica in omnium notitiam peruenisse præsumendum est.

Quibus verbis proclamata publica fieri debeant.

S V M M A R I A.

- 1 Proclamata vulgaribus verbis ferri debent.
- 2 Acta Parisiis in curia Regis, vulgari idiomate scribuntur, quod etiam in Burgundia obseruatur.
- 3 Verbis popularibus agendum est, cum loquimur de opinione populari.
- 4 Clericus quando agit contra laicum, vulgari sermone vti debet.
- 5 Romani magistratus, vt facilius à subditis intelligerentur, & si optime linguam Græcam callerent, nunquam tamen Græcis nisi Latine responsa dabant, & eos per interpretem loqui cogebant non Romæ tantum, sed etiam in Græcia & Asia.
- 6 Legati Romani in Græciam missi, interpretem secum ducebant.
- 7 Romanus linguam suam propagare maxime cura fuit.
- 8 Idioma cuiusque proprium summus Pontifex in consideratione habuit.
- 9 Rectores parrochiales non possunt eorum subditis sufficere & placere, nisi plene & intelligibiliter loquantur & eorum linguam calleant.
- 10 Testium dicta multis in locis vulgari sermone describuntur.
- 11 Fœdera inter Romanos & Carthagenenses,
- 12 Templum Ioui Capitolino dicatum.
- 13 Lingua Romana mutatio.

Quoniam proclamata & edicta publica & publice feruntur: merito vt facilius percipiuntur, leges vt vulgari idiomate fiant, expresse voluerunt, vt ab omnibus pariter non solum exaudiri, sed percipi etiam possent. *l. sed & si pupillus. §. prescribere. ff. de instito. act.* Quo in loco inquit Castr. Parisiis & in regia curia, vt acta vulgari idiomate describantur, vlt receptum fuisse tradit Iacob. de Puteo in *l. lecta, ff. de re iud.* Nam, vt preclare inquit M. Tullius Offic. lib. 2. Popularibus quidem verbis agi vsitatum est, cū loquimur de opinione populari. Et rursus idem M. Tullius lib. 1. de legib. Sed quoniam, inquit, in populari ratione omnis nostra versatur oratio, populariter interdum loqui necesse erit. & ideo dixit gl. in *c. odi, & proieci. festiuitates, 24. q. 1.* clericum, qui agit contra laicum, vulgaribus verbis vti debere, vt facillime intelligant. Vnde etiam esse potest, vt & ciues Romani tantum linguam Romanam facerent, vt eorum magistratus & si optime Græcam linguam callerent, nunquam tamen Græcis nisi Latine responsa darent: eosque per interpretem loqui cogebant, non tantum Romæ, sed in Græcia & Asia quoque, vt *Author est Valerius Max. lib. 2. de instit. antiquis.* Quem Cuman. & Iac. de Puteo in *l. acta.* sequuntur. Vnde postea & vsus inoleuit, vt Romani legati in Græciam missi, interpretem secum haberent, vt pro C. Balbo meminit Cicero, *lib. 1. de Finib. bono. & malo.* Non enim & Romanis minus linguæ propagatio curæ fuit, quam nominis: & si illud perpetuū reddere multis ac pulcherrimis ædificiis pluribus in locis constructis curauerint: & ideo Gomef. in *Regula de idiomate, nu. 21.* inquit, summum Pontificem

est. At secus si adeo angusta tempora in illis constituta sint ad aliquid faciendum, vt verosimiliter in omnium notitiam deuenire non potuerint: tunc enim eorum notitia non præsumitur. Hanc declarationem videtur probare text. in *§. fin. vers. vocem, iuncto vers.* edicta vero in multos dies posita pene omnes agnoscere, in *Authen. de litigio. & text. in l. qui cum vno, §. fin. ff. de re milit.* vbi dicitur, tironi disciplinam militarem ignoranti parcendum esse. quem text. adducit Bald. in *l. data opera, colum. 6. in princ. C.*

12 qui accusar. non poss. ad illam quæstionem, quod & ciuis nouellus statuta illius ciuitatis, in qua ciuis effectus est, ignorare præsumitur: & ideo & puniendus non est, si fortasse contra ea venerit, vt voluit etiam Felin. in *c. à nobis, in princip. extra de exceptio. & Hippol. Marfil. in l. si ignorans, num. 17. ff. locati, & aliis in locis supra in dicta decisio. Pedemontana deductis.* Ratio autem huius præsumptæ ignorantie à temporis angustia procedit, cuius causâ tironem militarem disciplinam didicisse & ciuem nouellum statuta ciuitatis cognouisse verisimile non est. Potest ex hoc loco facile intelligi, quanta differentia sit inter milites & illos antiquos, & hos nostros collectitios, qui profus militaris disciplinæ cognitionem nullam habent: Imo, si recte animaduertatur, profus his nostris temporibus extincta est. Redeundo autem ad rem nostram, illud etiam ad propositâ conclusionem facit, quod licet vicinus & facta vicini (vt aiunt) scire præsumatur, & cōiunctus facta coniuncti, *l. octau. ff. vnde cognat. id tamen in facto successiuo procedere dicendum est, non autem momentaneo & angusto, vt inquit Alexand. in d. consil. 71. num. 8. vol. 1.* Conuenit etiam prædictis illud, quod scribit Bartol. in *l. si mihi & tibi, §. 1. num. 2. ff. de leg. 1.*

16 & dum inquit temporis angustiam ad constituendum reum in mora, non sufficere, & ibi Bal. in fine

17 notat, & diem pro homine non interpellare, cum

18 dilatio nimis breuis est, cum temporis & angustia moram impediatur. Bal. refert & sequitur Ias. post Angel. & Roman. quos adducit in *l. si ex legati causa, num. 17. ff. de verborum obligat.* Accedunt præterea prædictis ea, quæ scribunt recentiores Parisienses

19 de feud. tit. 130. num. 157. Vnde etiam dicitur & moram modici temporis non nocere, nec attendendam esse, *l. quoties, C. de precibus Imperat. offer. & l. si debitori, ff. de iudic.* Hanc etiam interpretationem recipiunt ea, quæ de præsumptione scientiæ eorum, quæ publice fiunt late scribit Thom. Grammaticus in *d. decisio. 36. num. 15. de qua supra diximus.* Brene autem tempus dicimus, & cum verisimile non est, vt

20 illud quod publicatur, in omnium notitiam & cognitionem deueniat: vt puta si in primis proclamatis nec tempus vnus integri diei ab hora publicationis datum sit: Nam cum non appareat, qua hora diei proclama ipsum emanauerit, vel prolatum sit: nec eius copia in publicis locis & consuetis

21 affixa sit: ea & interpretatio faciendâ est ad delictum excusandum, seu tollendum: vt in vesperis prolatum & affixum fuerit, *l. merito. ff. pro socio.* & secunda proclamata si horam publicationis attendamus, duorum dierum spacium non habuerint, quæ in vesperis facta censentur, vt diximus: Et ideo statuentes ad hoc animaduertere debent, congruumque tempus à die edicti, vel proclamatis publicatione constituere.

8 † ideo idioma suum cuiusque proprium in consideratione habuisse: quia neminem ex rectoribus
 9 † parochialibus ecclesiis & earum subditis satisfacere, aut placere posse existimauit: nisi plene & intelligibiliter loquerentur, eorumque lingua clare loquerentur: quod sane antea exposcere visus est tex. in *c. sit Rector, col. penult. distinct. 43.* & hinc quoque est, ut multis in locis iure municipali cautum sit, ut dicta † testium vulgari sermone describantur, ne fortasse aliquando fiat, ut Tabelliones linguæ Latinæ ignari, vim depositionum non exprimant, vel saltem aliqua verbis vulgaribus, quædam vero Latinis modica cum dignitate exprimere cogantur. Facit etiam non leuiter ad rem propositam, illud quod ait Polybius Historiarum *lib. 3. ibi.* Verum nobis quidem necessarium visum est, tacite hanc partem non præterire, ne vel eos, qui in rebus gerendis versantur, quorumque interest hæc exactissime considerare, in rebus maxime necessariis lateat veritas, vel discendi cupidi inscitia atque errore scribentium decepti labantur † ignorantis foederibus: Quæ ab initio primi belli Punici usque in nostram ætatem inter Romanos & Carthaginenses acta sunt. Primum igitur foedus inter vtrumque populum in initum est statim post eiectionem Vrbe regium nomen, L. Ionio Bruto, & M. Valerio Coruino quibus etiam Ioui Capitolino † templum dicatum duo de triginta annis ante primam Xerxis in Græciam transfretationem: quod quanto diligentius fieri potest, interpretati sumus: Tanta enim facta est mutatio † Romanæ linguæ ab ea tempestate, in hodiernum diem, ut etiam qui antiquitatis peritissimi sunt pleraque, nisi magna cum difficultate intelligant. Ex his enim manifeste apparet, linguarum scientiam necessariam esse, & multo magis in proclamatis & edictis ferendis, ut eorum quilibet perfectam notitiam & cognitionem habere possit, & præsertim, ne eorum notitiam non habentes, vel in eorum pœnam incidant, vel eis contrafaciant.

C A P. XL.

Argumentum est in Summario.

S V M M A R I A.

- 1 Edicta olim ac proclamata, an in albo Prætoris proponerentur.
- 2 Proclamata hodie & edicta à publicis nunciis vel Præconibus voce alta proferuntur, prout etiam olim.

Licet Bartol. in *l. & post, ff. de iudic.* dixerit olim
 1 † proclamata & edicta in albo prætoris proponi consueuisse, contrarium tamen apparet ex iis, quæ supra diximus: Nam præconia ab ipsis Præconibus alta voce: prout etiam hodie plerisque in locis obseruatur, proferri in vsu fuit: edicta vero, quæ de rebus & negociis ad Prætores pertinentibus in eorum albo proponebantur. Hodie igitur quemadmodum & veteribus illis † temporibus pleraque à præconibus nunciisque publicis alta voce publicantur, ut not. Bar. ibidem. Edicta enim Prætorum, ut inquit gl. in *auth. qui semel, C. quom. & quan. iud.* in dealbato pariete proponebantur. De proclamatis autem, quod alta voce præconis, vel publici nuncii proferrentur, nonnulla dixi in *l. si quis sepulchrum, §. sumptus funeris, nu. 134. ff. de religio. & sumpt. fune. ibi.* Demetrius qui ea tempestate vocis magnitudine

præcones omnes anteibat, huiusmodi præconium diuulgauit populus Syracusanus Timoleonem Timodini filium ducentis minis in funere honestauit: Nec non per omne æuum musica equestris ac gymnastica certamina illi honoris gratia instituit. Consueuerunt tamen hodie tam edicta seu banna, quam proclamata ipsa voce præconis, vel nuncii publici publicari.

C A P. XLI.

A R G V M E N T V M.

Proclamata an à præcone per ciuitatem locis publicis vel consuetis exprimi debeant.

S V M M A R I A.

- 1 Proclama voce præconis ferri solet, & edicta proponi vel affigi.
- 2 Præco si referat proclamasse per ciuitatem in locis publicis, an sufficiat, vel debeat exprimere consuetis, vel satis sit etiam quod loca specialiter non exprimat.
- 3 Notoria exprimere non oportet.
- 4 Præconia in scriptis redigere cautius est.
- 5 Proclamata & præconia, quanto tempore durent, à iure non est constitutum, sed est arbitrarium, & ideo à præcone exprimi non debet.
- 6 Tempus octo dierum constitutum inter vnum & aliud proclama ex consuetudine, merito de eo in scriptis mentio fieri debet ipsorum proclamatum.
- 7 Proclamata generalia sufficiunt, vbi non est certa persona, quæ requiri possit.

Debent igitur huiusmodi proclamata † præconis voce proferri, ut habetur in *secunda constitutione C. in fin. ibi.* edictis ex more propositis, prout dixit etiam Bartol. in *extrauaganti, ad reprimendum, in vers. publice.* dum vult satis esse, si notarius, vel præco † referant proclama per ciuitatem, vel loca publica protulisse, etiam si loca particularia, suis propriis nominibus non exprimantur. Ratio autem est, † quia cum talia loca notoria sint, eorum particularis expressio necessaria non est, *l. cum seruus, §. si. ff. de contrahen. emptio.* & licet subdit Bart. ita seruare consuetudinem, cautius tamen esse, si hæc † in scriptis redigantur, prout iterum voluit idem Bart. *de tempore,* quo ipse proclamata durare debent: Nam † licet iuris dispositione huiusmodi tempus constitutum non sit, & ex consequenti arbitrarium sit, *l. i. ff. de iure deliber.* & sic de eo à præcone mentio facienda non sit, quando tamé tempus aliquod † deputatum & certum statuto vel consuetudine statutum est, ut puta ut vnum proclama ab altero octo dierum spacio distet, talis temporis in scriptura proclamatis mentio facienda est, ut omnia solemniter acta intelligantur. Sufficiunt autem, ut supra late diximus, generalia proclamata † in omnibus, vbi certa persona non est, quæ requiratur, & citari debeat, ut ait Innocen. in *c. si extra qui matri accusa poss.* & faciunt ea, quæ dixit Zabarel. in *consil. 74. in nomine indiuidua Trinitatis.* & Abb. ibi, *col. 2.* qui refert dictum Innocentii supra relatum, & tradit Panorm. in *cons. 58. col. 2.* & hoc probat text. in *authen. si omnes, C. si minor se ab hered. abstin.* Sunt enim huiusmodi proclamata quædam citationes, ut est *tex. in authen. qui semel, C. quomo. & quan. iudex.*

C A P. XLII.

Argumentum constat ex Summariis.

S Y M M A R I A.

- 1 Proclama prolata in ciuitate, an liget eos tantum qui sunt in ciuitate, & non absentes.
- 2 Proclama prolata in aliquo territorio, an comprehendat absentes à territorio.

Non est omittendum pro declaratione huius materiam, proclamata in ciuitatibus prolata, eos tantum ligere, qui in illis ciuitatibus existunt, ut ait Rosfred. Beneuen. in tract. libell. in rub. si quis ius dicenti non obtemper. & ideo si quis ignorantiam ex eo quod esset absens, probare velit, audiendus est, cum ut dictum fuit, ignorantes non ligent, ut voluit Panormitan. in consil. 35. vol. 1. & Zabarel. in consil. 33. & in consil. 40. & Alber. de Rosate in rub. C. ne filius pro patre, col. fin. Imo in terminis inquit Roland. à Valle in consil. 64. num. 34. vol. 2. absentem à dominio non comprehendere, in quo prolata fuerunt: ut voluit etiam Alexand. in consil. 31. col. 1. vol. 5. & id propter probabilem & presumptam ignorantiam, cum non fuerint intimata in locis, in quibus debebant, ut est in text. in c. cum in tua, extra qui matr. accus. non poss. & l. fin. ff. de decret. ab ord. facien. & Ioan. Andr. in clement. grauis, de sentent. ex communi. & Cæpol. in caut. 92. solent episcopi.

Limitatur autem primo loco hæc conclusio in ignorantia crassa & supina, ut est text. in l. interdum. §. licet. & §. Dini. ff. de public. & vellig.

Secundo limitatur prædicta conclusio, quando absens notitiam illius, quod in proclamare continetur, ab iis qui præsentibus essent, habuissent, ut habetur in d. authen. qui semel, ubi tradit etiam gl. quam omnes communiter sequuntur, C. quom. & quando iudex.

C A P. XLIII.

Argumentum est in Summario.

S Y M M A R I V M.

- 1 Proclama prohibens extrahi frumentum, vel segetes, an comprehendat forenses extrahentes.

Quæsiuit Franciscus Marci in decis. 228. num. 1. vol. 2. An si forrasse aliquo in loco frumentum vel segetes, aut quid aliud simile extrahi publico proclamare prohibeatur, forenses quoque siue externos ibi frumentum vel segetes habentes excludat? & primo loco eos comprehendere arbitratur, per text. in l. si pendentes, §. si clericum. ff. de usufr. ob id, quod huiusmodi proclama reale videtur, rebusque indictum. Verum contrarium inquit voluisse Cynum in l. i. in fin. C. qua sit long. consuet. propterea quod tale proclama in personas subditorum directum videatur, & ideo extraneos, qui eo in loco frumentum vel segetes habent, eas extrahere possent, l. rescripto §. fin. ff. de mun. & hon. sed Specul. in tit. de consil. §. 1. vers. pane, verba proclamatis potissimum attendenda esse existimant: Nam si dirigantur in rem, ut puta ne frumentum vel segetes extrahantur, & forenses quoque & aduenæ comprehendantur: si vero in personam, ut puta si dicatur, nemo frumentum, vel segetes extrahere possit: & aduenæ & fo-

renses non comprehendantur. Hanc Speculatoris distinctionem sequitur Ioan. Andr. in loco supra adducto: etsi ubi verba proclamatis, vel etiam statuti in rem scripta essent, mitius aduenæ & forenses puniantur, ut latius eodem in loco profertur Speculator.

C A P. XLIV.

Argumentum constat ex Summariis.

S Y M M A R I A.

- 1 Bonam fidem inducunt proclamata, ut scilicet bona, quæ venduntur, illius esse præsumantur, qui in proclamare nominatur.
- 2 Contractus emptionis palam & publice factus, per proclamata, bona fide factus censetur.
- 3 Bona fides à proclamatis arguitur.
- 4 Proclamata in mala fide existentibus, quando non prosint.

Proclamata in publica, ut quis in bona fide esse præsumatur, efficere solent: ut scilicet bona ita vendita illius esse censeantur, qui in ipso proclamare nominatur, ut inquit Decius in consil. 410. num. 1. part. 3. dum inquit, contractus in emptionis palam & publice celebratos per proclamata bona fide factos censendum esse, cum ex ipsis in proclamatis bona fides arguatur. l. cum ipse. C. contra episc. & in l. non existimo, in princ. ff. de admin. & peric. tutor. vel cura, ubi latius ipse profertur. Alciat. vero in consil. 313. num. 3. inquit, proclamata in mala fide existentibus non prodesse, ut voluit etiam Ang. in l. si vacantia, per illum text. C. de bonis vacan. lib. 10. & Alexand. in l. rem, quæ nobis. ff. de acquir. hered. Id autem, ut ipse ibi probat, intelligitur, si mala fides probeatur, propterea quod alioquin onus probandi in aduersarium reiciunt, ubi etiam de mala fide tractatur.

C A P. XLV.

Argumentum est in Summariis.

S Y M M A R I A.

- 1 Proclamata si vsu recepta non sint, obseruanda non sunt, & qui ea non obseruat, in panam non incidit.
- 2 Proclamata, quando vsu recepta dicantur.
- 3 Verba illa, moribus vtentium approbata, pluralitatem significant.
- 4 Mores, quando probari dicantur.

Proclamata si vsu recepta non sint, vel proclamatum vsus inductus, obseruanda non sunt, ut inquit Riminal. fen. in consil. 110. num. 19. vol. 1. dum ait, proclamata quæ vsu recepta non sunt, vel eorum vsus non est receptus, si non obseruentur, transgredi non dicuntur, ita ut in illorum pœnam incidatur, ut notat gl. in c. extra de treg. & pace. & in cap. 1. & in cap. ut quisque, extra de vita & honest. cleric. & tradit Bart. in l. fin. §. sed cum antiquitas. C. de curat. furios. & in consil. 144. iudex communis Affili, & Ioan. Andr. in addition. ad Speculat. in rubric. extra de clandest. despons. Ad hoc autem, in vsu recepta & moribus vtentium approbata dicantur, illud attendendum est, an pluries obseruata fuerint: Nam si aliquan-

do fuissent obseruata satis non est, si fortasse plures ac plures casus accidissent, vt inquit Bald. *in cap. fin. extra de consuet.* dum ait, ea verba, † moribus vtentium, pluralitatem denotare, & ideo si demus casum aliquem millicies eodem anno accidisse, & bis tantum accidisse probetur, † exempla, non autem mores probari dicendum esse. *l. nemo. C. de sentent. & interloc. omn. iudic.* Oportet igitur vt plures actus pluresve geminati probentur, ita vt in totius populi consensum & voluntatem transferant, vt late ibi per eum, & idem tradit Cardin. *in proemio elementinarum.*

C A P. XLVI.

Argumentum constat ex Summariis.

S V M M A R I A.

- 1 Proclamata, quæ sunt contra ius commune, stricte intelligenda sunt.
- 2 Proclamatum à verbis recedendum non est.
- 3 Banna stricte intelligenda sunt.

1 **P**roclamata † si fortasse de eis controuersia oriatur, stricte intelligenda sunt, quando iuri communi repugnant, & præsertim si iniquitatem aliquam continere videantur: & ideo † ab eorum verbis recedendum non est, vt in materia huiusmodi proclamatum considerat Raphael Cuman. & etiam recentiores *in l. si stipulatus fuerim. §. cum stipulamur. ff. de verb. oblig.* & refert Alciat. *in consil. 169. num. 17.* & idem voluit Iulius Ferretus *in tract. de gabell. & public. num. 39.* dum inquit, banna † stricte intelligenda esse, nec in pœnalibus extendenda esse, vt latius ibi per eum.

C A P. XLVII.

A R G V M E N T V M.

Finito magistratu officio, an cessent etiam banna & pœnæ.

S V M M A R I A.

- 1 Proclamata quæ in volumina statutorum redacta non sunt, perpetua non sunt, sed eorum morte desinunt, qui ea proferri curauerunt.
- 2 Proclamata latamandato Marchionum, eorum morte desinunt.
- 3 Banna & pœnæ magistratu, an sint perpetua, vel cum eorum officio extinguantur.

Facit etiam non modicum ad rem hanc propositam, vt inquit Riminald. *sen. in consil. 10. num. 15. vol. 1.* quod proclamata, † quæ in statutorum volumina redacta non sunt, perpetua non videantur, sed cum eorum vita desinunt, qui ea proferri curauerunt: & ideo ibidem ad ea proclamata † infert, quæ mandato Marchionum prolata sunt, quod scilicet eorum morte expirent, per tex. *in l. fin. ff. de pœnis.* Ea namque quæ à Marchionibus, Ducibus & similibus, qui superiorem habent, eam vim habent, ac si à magistratibus gesta essent, & ideo eorum iura prætoria censentur, vt inquit Bart. *in l. 5. ff. de verb. oblig. & in l. 1. ff. quod quisq. iur. & in l. omnes populi. in 1. quest. ff. de iustit. & iure, cum aliis multis concordanti-*

bus. Verum, † an banna, vel pœnæ magistratu 3 perpetua sint, vel cum eorum officio extinguantur, fœdere distinctionis ita declarat Bald. notabiliter *in l. 1. versic. si vero bannitio procedat. C. de hered. instit.* Aut enim inquit Bald. bannum procedit secundum formam inductam à lege vel consuetudine à sua iurisdictione, hoc est, sine speciali ordine legis vel consuetudinis loci. Primo enim casu banna seu proclamata perpetua esse existimauit: Secundo vero naturam multæ habere, & ideo ultra tempus suæ iurisdictionis non subsistere, vt habetur *in d. l. fin. §. de pœnis.* & ideo quando proclama & pœnæ in eo appositæ à Marchionibus prouenit, vel ab aliis, de quibus paulo ante diximus, & sic à iudicibus, vel magistratibus sine legis ordine: sed ex quadam eorum iurisdictionis consequentia, ultra eorum vitam protrahi non debent, vt ibi latius prosequitur Riminaldus.

C A P. XLVIII.

Argumentum est in Summario.

S V M M A R I V M.

- 1 Proclamatibus quis in dubio contrauenire nolle existimatur.

Dicimus etiam † in dubio præsumendum non esse, quempiam proclamatibus contrauenire velle, nec etiam ea fraudare, vt inquit Riminald. *sen. in consil. 33. num. 36. vol. 1. per text. in vulgata l. merito. ff. pro socio.* & concludit etiam Bald. & Paul. Castrenf. & alii *in l. si fugitiui. C. de seru. fugit.*

C A P. XLIX.

A R G V M E N T V M.

An citatus publico proclamate à Iudice incompetenti comparere debeat vel non?

S V M M A R I A.

- 1 Proclama seu bannum contra clericum emanatum à iudice laico non procedit, sed est nullum.
- 2 Citatus à iudice incompetente, si non comparet, non efficitur contumax.
- 3 Acta facta coram incompetente iudice, sunt nulla.
- 4 Iurisdictione in non subditum exerceri non potest.
- 5 Clericus citatus à iudice seculari non tenetur coram eo comparere: nec potest, si non comparet contumax dici, aut pro contumace haberi.
- 6 Iudex secularis pœnam contumacie in clericum infringere non potest.
- 7 Clericis coram iudice seculari comparere non licet.
- 8 Processus iudicis laici contra clericum non subsistit.
- 9 Clericus comparens coram iudice seculari, & non declinat eius forum, puniri debet à iudice ecclesiastico pœna extraordinaria.
- 10 Statutum si prohibeat forum declinare sub aliqua pœna, non valet.
- 11 Princeps secularis legem personis ecclesiasticis imponere non potest, cum non sint, nec esse possint eius iurisdictionis.
- 12 Statutum laicorum in fauorem ecclesie non valet.
- 13 Clericus non potest supponi definitionibus laicorum.

- 14 Iudex laicus etiam de consensu episcopi in clericum iurisdictionem habere non potest.
- 15 Pontifex etiam facere non potest, ut clerici in curia seculari conveniantur.
- 16 Imperator, nec ullus Princeps laicus legem facere potest, ut clericus crimen committens laesa maiestatis a iudice seculari puniri possit.
- 17 Clerici legem domini temporalis etiam in eorum favorem disponentem recipere non tenentur, nisi ab ecclesia Romana approbata reperiantur.
- 18 Proclama generale prolatum a iudice seculari sub ea forma, ut compareant omnes, quorum interest, talem carceratum non relaxari, comprehendit etiam clericos.
- 19 Proclama generale, ut in publicatione alicuius instrumenti clericus citandus sit, potest ferri a iudice seculari, ut scilicet clericum hortetur, non autem citet.
- 20 Citatio, qua non valet ut citatio, valet tamen ut scientia, qua facti est.
- 21 Scientia nulla iuris constitutione prohiberi potest.
- 22 Iudex alicuius loci laicus cum clericum citare debet, quid facere debeat.
- 23 Citari quis non debet in alieno territorio, sed scribi ad rectorem illius loci, ut eum citet.
- 24 Proclama publicum si fiat a iudice quibusdam terminis assignatis bona esse vacantia firmatum videri.
- 25 Bona esse vacantia, quomodo probetur.

PRædictis de clericis nonnulla addere satis opportunum hoc loco visum est, & in primis proclama seu bannum a iudice laico prolatum contra clericum, locum non habere, ut inquit Thom. Gram. in decis. 29. nu. 3. sed nullum esse, ut in specie voluerunt Ioan. Andr. Anton. de Butr. & Abb. in c. si diligenti, extra de foro compet. & Bald. in l. i. ff. si quis in ius vocat, non ier. & Alexand. in consil. 62. vol. 3. & ideo dixit Bald. in l. si quis ex consensu, versic. domum. c. de episc. audien. citatum a iudice incompetente, si non compareat, contumacem non dici: & ideo quin ob contumaciam banniat, ob id timere non debere: Quandoquidem cum acta sunt nulla tanquam incompetenti iudice facta & gesta: inde vera contumacia non oritur, nec pœnæ aliquis effectus: & præsertim cum iurisdictionis natura sit ea sit, ut in non subditum exerceri non possit. c. per venerabilem, extra qui filii sunt legit. ut inquit Felin. in cap. qua in ecclesiarum, in versic. tertia declaratio. extra de constit. & gloss. in cap. dudum, de reb. eccles. non alien. in 6. & ideo dixerunt Ioan. Andr. Butr. & Abb. in d. c. si diligenti, extra de foro compet. clericum a iudice seculari citatum, coram eo comparere non teneri: nec etiam si non compareat, pro contumace habendum esse, cum etiam ipsa contumacia non subsistat.

Contumacia enim, delictum est: & ideo a seculari iudice clericum pœna contumaciæ afficere non potest. c. 1. de cleric. coniug. in 6. & Bald. in l. generaliter, la. 2. c. de episc. & cler. & in l. si quis ex alio. ff. de iudic. & consuluit Bart. in consil. 225. clericus sub nomine laici. & late tradit Decius in consil. 241. col. 2. scriptum alias, & lat. a sancto Georgio in l. non videtur. ff. de iudic. & Aegidius de Mandalbertis in sua disputatione incipiente quaestio talis est, quæ reperitur inter disputationes Pauli de Eleaz. respondendo Bart. in d. l. non videtur. dicentes clericum a coram iudice seculari comparere non licere: quo fit ut iurisdictionis proroga-

gatio impossibilis sit. d. c. si diligenti, extra de foro compet. Ex quibus manifeste apparet, cum quempiã citantis iurisdictionis non esse constat, ad comparandum non teneri, ut notatur in cap. fin. extra de appellat. & voluit Alexand. in consil. 77. vol. 3. & tenet Henricus Boic. in singul. 28. citatus. & sequitur Guido Papæ in decis. 450. an multa declarata. & magis in specie Ioan. Andr. in regula scienti, in Mercurialibus, dum inquit, processum non subsistere iudicis laici contra clericum ab eo citatum & ad excipiendum de privilegio clericali non competente, propterea quod cum in principali causa non subsistat, multo minus in pœnam contumaciæ valere dicendum est: Ad eo enim verum est, clericum citatum a iudice seculari coram eo comparere obligatum non esse, ut si eius forum non declinando compareat, a iudice ecclesiastico mulctandus sit, & ab eo extraordinaria pœna puniri possit & debeat: quasi canonum transgressor sit, ut voluit Bald. in l. i. in fin. c. de indic. vidui. tollen. id quod locum etiam habere arbitrat, si statutum, forum declinare sub aliqua pœna prohibens alicubi existat, cum huiusmodi statutum non valeat. Hanc conclusionem refert & sequitur Bertach. Firman in tract. de episc. in 5. parte, 4. libri, in membr. 49. versic. quæro, in fin. dicti versic. iuxta præmissa videndum est. Id autem non solum de iudice laico dicendum est, ut scilicet ecclesiasticis personis legem imponere non possit: sed etiam de Principibus secularibus, cum clerici & personæ ecclesiasticæ sub iurisdictione laicorum esse non possint. Et ita verum est, ut si statutum laicorum etiam Ecclesiæ favorem contineat, non subsistat. Ratio autem est, quia Canonistæ, laicos in messem suam falce imponere non concedunt, ut late tractatur in c. cum ecclesia sancta Maria, extra de constit. & tradit Archid. in c. 1. 10. distinct. & ideo dixit textus in cap. decimo, 96. distinct. clericum a definitionibus laicorum subiectum esse non debere. Idem etiam sequitur Hostien. in summa de iudic. §. qua sit necessaria. Vbi prædictis addit etiam de consensu episcopi, Iudicem laicum in clericum iurisdictionem habere non debere, ut habetur in cap. decernimus & in c. quanto, extra de iudic. Imo quod valde notandum est, nec summum Pontificem, ut clerici in curia seculari conveniantur, facere, aut concedere posse: & si foras fecerit, aut concesserit, Iudicem secularem de clericis cognoscere non posse, ut voluerunt Card. & Abb. in cap. perpendimus, in repetit. extra de sent. excom. Referri & sequitur Roman. in singul. in verbo, Papa, versic. quarto, nunquid cum clerici sint exempti a legibus temporalibus, & in d. c. cum ecclesia sancta Maria, extra de constit. secundum Bald. in c. clericus, extra de pace tenen. & ideo Princeps laicus nullus, quinimo nec Imperator ipse, legem cedere potest, ut clericus committens crimen laesa maiestatis a iudice seculari puniri possit, ut dixit Bald. in loco supra adducto, nec id videtur sine ratione, cum lege divina cautum sit per illa verba: Nolite tangere Christos meos, id est, clericos, ut notatur in Auth. de non alien. in princ. & idem voluit Andr. de Isern. in consil. incipiente, de person. sub Rub. vbi cleric. in malef. conven. vbi citat constitutionem Federici incipientem, constituimus, postquam sub tit. de episc. & cleric. licet lex illa non loquatur, quando clericus commisit crimen laesa maiestatis, & ideo a clericis legem Domini temporalis etiam in eorum favorem diponen-

tem recipere non tenentur, nisi ab ecclesia Romana approbata reperiatur, vt inquit Ioan. Andr. & Calder. in cap. extra de oper. noui nunciat. & Innocen. in cap. nouit, extra de iudic. vbi tradit etiam Panorm. & Alex. in d. consil. 105. vol. 4.

- Animaduertendum tamē est pro prædictorum declaratione ad ea, quæ dixit Iaf. in l. testamenta omnia. nu. 4. C. de testam. dum autoritate Castren. in consil. 44. in causa Egidii laici de Almania concludit, generale proclama ꝑ à iudice sæculari sub hac formula prolatum, vt omnes quorum interest carceratum non relaxari, compareant: clericos etiam comprehendere, & ideo vt ipse inquit, in simili voluit Bald. in c. fin. col. 1. in fin. extra. de fide instru. præsupponendo, vt ꝑ in publicatione alicuius instrumenti citandus sit clericus: quærit, an talis publicatio à iudice sæculari fieri possit? & fieri posse arbitratur; non via citationis, sed adhortationis, ad hoc vt inde in scientiam & cognitionem talis publicationis inducatur: quæ sola ei præiudicium inferre potest.
- 18
- 19
- 20
- 21
- 22
- 23
- 24
- 25
- l. sape. ff. de re iudic. Præ terea, ꝑ quando citatio vt citatio non subsisteret, vt scientia, quæ facti est, subtere omnino dicendum esset: nullaq; ꝑ iuris constitutione prohiberi posset. Verum ad prædicta redeundo, cautius quidem esse putat, si clericum ab episcopo citari procuraretur: si vero episcopus eum citare noluerit, præcedens decisio locum habeat, & obseruetur: & præsertim si mora periculum sit allatura: & ita inquit Iaf. ibidem num. 5. Bald. putare, si casus acciderit, cautius esse obseruare, vt loci rector, ꝑ coram quo testamentum insinuandum est, non ipse coram se immediate clericos citari mandet: quia id periculo carere non diceretur, sed iudici alicui ecclesiastico, prout de iure commodius & tutius erit, rescribat: vt eos citet & moneat, vt in tali insinuatione quicquid habent, quod ei insinuationi obicere possint, ad id obiciendum pro suo interesse compareant. l. omnes. versic. verum si apparitor. C. de episc. & cleric. non secus ac quando ꝑ citandus in alieno territorio est, rectori alterius territorii, vt eum citet, rescribendum est, vt declarat Bart. in l. 1. ff. de requir. reis.

Dixit præterea Iaf. in l. rem, quæ nobis, num. 38. ff. de acquir. poss. si mandat iudex publicum ꝑ proclama proferri, quibusdam terminis assignatis & constitutis, vt ibi declarat Bart. inde bona esse vacantia satis concludenter inferendum & firmandum esse, dominiumq; probari, id quod ex eo cõprobari videtur, quod notat Ang. in d. l. si vacantia, in 5. col. per illum text. C. de bonis vacan. lib. 10. dum inquit huiusmodi ꝑ proclamatibus, si nemo deinde compareat, satis concludenter probari bona esse vacantia & ex consequenti ad neminem pertinere: & ideo fisco tanquam vacantia delata esse: & si, vt dixit etiam Alex. ille tex. contrarium potius probare videatur, & præsertim in verbo, monumentum, vbi alia etiam vltra ipsa proclamata interuenerunt, vt inquit ibi gloss. At Raphael Ludouic. in d. l. rem quæ nobis. dicunt, illud quod Bart. de proclamatibus ait, vnde quaque subsistere non arbitrantur, ea potissimum ratione, quod vox præconis paucis innotescat, auth. qui semel. C. quom. & quan. iud. & si id verum esse videatur, si de prædictis edicta in locis publicis proponantur. l. sed & si pupillus. §. præscribere. ff. de institut. act. vel cum videt, mittit nuncios ad inquirendum à vicinis eiusdem loci, an quisq; alius dominus vn-

quam fuerit, vel possessor, per ea quæ tradit Bart. in l. in illa stipulatione. si Calendis, in fin. ff. de verb. obligat. Verum Imola & Ludouic. Roma. hanc Bart. declarationem impugnant; ob id quod huiusmodi probatio necessario non concludit, prout requiritur, in l. neg. natales. C. de probat. & in c. in presentia, extra eod. tit. & ad l. locorum. C. de omni agro deser. lib. 11. respondent ibi in prædiis tributariis speciale esse fauore fisci, ne inculca remaneant, vt supra tradit ibi Iafon.

C A P. L.

Argumentum est in Summario.

S V M M A R I V M.

- 1 Terminus ad agendum cuiq; de iure communi imponi non potest.

Quoniam supra in præcedenti conclusione multa diximus de edictis terminum ad comparandum proponentibus, merito hoc loco admonendum esse diximus, id vi statutorum locorum inductum esse, vt etiam in præcedenti conclusione attigimus. De ꝑ iure enim communi, vt inquit Iaf. in d. l. rem quæ nobis, nu. 39. ff. de acquir. poss. nemini ad agendum terminum, vel allegandum ius suum statutum videtur, vt inquit Aret. in d. l. rem, quæ nobis. & habetur in l. 1. C. vt nemo inuit. & tradit plene Bart. in l. Titia. C. de accus. & in l. Papinianus. §. si is, qui. ff. de inoffic. testam. nisi aliqua iusta causa adsit, vt dixit Specul. in tit. de emp. & vendit. §. nunc dicendum, in fin. & Imola in l. de pupillo. §. si is, cui. ff. de oper. noui nunciat. At Iaf. ibidem inquit pro iusta causa fortasse accipi posse, ne dominia sint in incerto. l. 1. ff. de vsucap.

C A P. LI.

A R G V M E N T V M.

Proclamate facto à iudice ad instantiam empturi, infra tempus comparere necesse est, nam illo elapso opponere nil potest.

S V M M A R I A.

- 1 Proclama si fiat ad instantiam emere volentis mandato iudicis, vt quilibet qui præstendit ius in ea re infra quoddam tempus compareat, alias non audietur: elapso illo tempore opponere nihil poterit.
- 2 Tempus vbi aliquod ad aliquid agendum constitutum est, post illud tempus non admittitur, etiam quod dictum non sit quod non audietur.
- 3 Impleri cum aliquid debet intra certum tempus, post tempus impleri, vel fieri non potest.
- 4 Canonici, quibus facultas data est eligendi infra certum tempus, post tempus eligere non possunt.
- 5 Iurisdictio si alicui ad tempus mandetur, post tempus ea vti non potest.
- 6 Actor non prosequens ius suum intra terminum sibi constitutum, illi renunciare censetur.
- 7 Fructus percipiendi si quisquam ius habeat intra certum tempus, eo finito percipere eos non potest, etiam quod eos infra tempus constitutum non perceperit.
- 8 Vendere qui promisit infra tempus, post tempus vendere non cogitur.

- 9 Substitutio pupillaris ad tempus quoddam breuius facta, ultra illud tempus non porrigitur, & si duret adhuc ætas pupillaris.
- 10 Proclamatio prolata ab officiali ut qui aliquid petere velit à suo familiari, intra quoddam tempus compareat, eo tempore transacto creditores hoc non obstante petere posse.

Quoniam igitur, ut in præcedenti capite vidimus, terminum de iure communi cuiquam ad agendum non imponitur: merito consuetudine, vel statutis locorum, ut apponatur, multis in locis constitutum est: Nam ut inquit Aymon Crauet. in consil. 216. num. 21. Vbicunq; ad instantiam illius, qui emere vult, mandato alicuius officialis, vel iudicis proclamatur, et ut si quispiam ius in ea re, quæ venditur præterdat, infra quoddam tempus compareat: alioquin eo elapso tempore nihil obicere vel opponere poterit, ut est text. in l. si eo tempore. C. de remiss. pignor. & c. fin. de election. lib. 6. Illa enim l. si eo tempore, simpliciter loquitur, etiam si illa verba, quod alias non audietur, non exprimantur, & ideo ex ea colligitur declaratio ad omnia illa præconia, leges vel statuta, in quibus talia verba adiecta non sunt, ut est etiam text. in d. c. fin. vbi et tempus tantummodo constitutum est, & eo elapso non datur admissio, prout etiam tradit Anch. in consil. 206. visis actis & actitatis in causa, quæ vertitur inter nobilem virum. Ratio autem est, quia cum aliquid intra

1 quoddam tempus adimplendum est, elapso illo tempore impleri vel fieri non potest. l. statuliberi. §. Strichum. ff. de leg. 2. & l. 1. §. si mulier. ff. de liber. agnos. &

2 dicitur canonicos, et quibus facultas competit eligendi infra quoddam tempus: post illud tempus eligere non posse. c. ne pro defectu, extra de election. & c. postquam. 50. dist. & c. vnico. de iure patro. lib. 6. Pariter

3 etiam ille, cui ad certum et tempus iurisdictio demandatur, post illud tempus ea uti non potest. l. si cū dies. §. si finita. ff. de arbitr. & l. 2. §. sed & si iudex. ff. de iudic. & tradit Lud. Rom. in consil. 431. in terminis, dum

4 expresse vult actorem, et qui ius suum infra terminum sibi constitutum non prosequitur, ei renunciasse videri, ita ut deinde audiri non debeat, eodem

5 quoque modo si alicui et ius percipiendi fructus intra quoddam tempus competat, eo elapso fructus percipere non potest: & id ita verum est, ut procedat etiam si illos infra tempus constitutum non perceperit, ut inquit Bal. in consil. 120. sublata, vol. 2. & Anchar. in consil. 301. viso diligenter tenore, circa finem. & in consil. 328. circa istam perceptionem, col. 1. Habemus

6 etiam in iure, eum qui aliquid intra constitutum quoddam tempus et vendere promisit, post illud tempus vendere cogi non posse. l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit. & tradit Angel. in consil. 199. Titius

7 rem. Item substitutio et pupillaris ad certum quoddam breuius facta, ultra illud tempus non extenditur: & si ætas pupillaris adhuc post illud tempus permaneat. l. sed & si quis ita. vbi tradunt late Doct. ff. de vul. & pupill. & Raphael Fulgos. in l. pars literarum, num. 1. versic. in gloss. 1. ff. de iudic. autoritate Angeli ad potestatis proclamata aliorumque officialium, prout quotidie obseruatur, inferebat: Nam videmus quotidie, rectores locorum seu officiales in deponendis officiis seu magistratibus, prout etiam plerisque in locis iure municipali cautum est, proclamata et publice ferri mandare, ut quilibet qui

aliquid ab eis ministris vel familiaribus petere vult infra quendam terminum compareat: nam eo tempore elapso, etiam quod creditores non comparuerint, adhuc tamē suum creditum petere posse, Ang. eo in loco existimauit, mouetur autem ea ratione, quod eorum iudex non sit. At Fulgo. id notandum dixit, quia forte verum non est, ut est in text. in c. personam, extra de appellat. & facit illud quod ibi notatur. Nec sine causa dixit Fulgo. esse notandum, forte verum non esse: Nam præcedentibus decisionibus contrarium suadetur.

CAP. LII.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

- 1 Proclamata proferri in causis confiscationum fiscus curare solet.

Quoniam ultimo loco non videtur, et fiscum huiusmodi proclamata in causis confiscationum proferri curare consueuisse, ut inquit Abbas in consil. 105. num. 1. ut scilicet quilibet, qui in bonis ius præterdit, intra quoddam tempus compareat, & de iure suo doceat, tunc enim comparere & contradicere tenetur, etiam si ius fideicommissi & conditionalis habeat: alioquin caderet à iure suo, ut late concludit Ias. in l. si stipulatus fuerit. §. cum stipulatus, col. 2. ff. de verb. oblig. & Curt. iun. in l. 1. num. 76. 77. & 78. ff. si cer. pet.

CAP. LIII.

Argumentum constat ex Summario.

SUMMARIUM.

- 1 Creditores vere & proprie qui dicantur.

Quoniam executiones, de quibus agimus plerumque inter creditores sunt, & debitores: merito hoc loco antequam ad alia transeamus, de creditoribus & debitoribus nonnulla dicenda sunt: & in primis creditores, et qui vere & proprie sunt, inspicendum est: deinde vero qui creditorum appellatione contineantur. Redeundo igitur ad rem propositam, Ulpianus in l. creditores accipiendos. ff. de verborum significat. dixit. Creditores accipiendos esse constat eos, quibus debetur ex quacunque actione, vel persecutione vel iure ciuili: sine vlla exceptionis perpetuæ remotione, vel honoratio, vel ordinario, vel extraordinario: siue pure, siue in diem siue sub conditione, quod si natura tantum debeatur, non sunt loco creditorum: sed etsi non sit mutua pecunia, sed contractus, creditores accipiuntur. Hanc definitionem veram esse inquit Ludouic. Bolog. in rub. nu. 8. ff. de reb. cred. si cer. pet. quicquid dixerit Bart. in d. l. creditores. dum veram definitionem non esse ex eo existimauit, quod creditor conditionalis, qui exceptione remoueri & repelli potest, ab Ulpiano in d. l. creditores, creditor appellatur, & ideo dixit Soc. iun. in consil. 49. nu. 7. vbi. 3. creditores omnes illos appellari, quibus aliquid per legem debetur. Videtur igitur Ulpian. eos esse creditores intellexisse, quibus vere debetur, licet sub conditione debeatur, propterea quod conditio vel dies tales exceptiones dici non possunt, quæ minus deberi efficiant: quandoquidē pendente conditio-

ne vel

ne vel die, vere sunt creditores: eis vero defectis, nihil sunt. Concludunt tamen frequentioribus calculis Doctores nostri, ut illi vere & proprie creditores dicantur, qui alienam fidem sequuntur, ut est tex. & ibi notant Castrenf. Alex. Decius, & Riminal. in l. i. ff. si cert. petat. & refert excellentissimus, & nunquam satis laudatus, Hippol. Riminald. iunior in consil. 73. num. 10. & 11. vol. 1. inquit, idem firmare Antonium Palmeri. Neapol. ibidem, col. penult. cuius commentaria manuscripta ipse apud se esse attestatur. Id autem ab etymologia vocabuli derivatum credit Roman. in consil. 142. in princ.

C A P. LIII.

A R G V M E N T V M.

An statutum de creditore loquens ad emptorem extendatur.

S V M M A R I A.

- 1 Emptor creditor, an dici possit.
- 2 Statutum loquens de creditore, ad emptorem non extenditur.
- 3 Creditor si in genere accipiatur, ille est, cui aliquid debetur.
- 4 Argumentum à contrarietate evitanda.
- 5 Contraria duo simul esse non possunt.
- 6 Contrariorum natura ea est, ut se mutuo expellant.
- 7 Creditoris appellatione, emptores & creditores comprehendendi, qui tenuerint.
- 8 Possidens vel iussus possideri creditori vel fideiussori secundo loco contrahenti præiudicare non debet.
- 9 Creditori & fideiussori non præiudicat primus contractus alienationis.
- 10 Statutum, vel aliud ius exorbitans, vel stricte intelligendum, ex identitate rationis extenditur.
- 11 Beneficii appellatione in materia exorbitanti & correctoria, amplectitur non solum beneficium simplex, sed etiam curatum.
- 12 Beneficii appellatione ex propria significatione non comprehenditur beneficium curatum, vel dignitas.
- 13 Significatione vocabuli lata, quod comprehenditur ex mente speciali esse potest.
- 14 Matrimonium prohibitum inter pupillam & tutorem extenditur ad filios & nepotes tutoris.
- 15 Statutum disponens de creditore, habet etiam locum in emptore.
- 16 Extensio ex identitate rationis fit etiam in materia exorbitanti & pœnali.
- 17 Ratio eadem ubi est, & mens quoque convenire dicitur, & esse ex mente statuentium.
- 18 Statutum loquens de creditore ad emptorem, quando extendatur.
- 19 Emptori quando aliquid deberi dicatur.
- 20 Venditor si in totum, vel pro parte habeat fidem de pretio, vel aliquo alio modo ei aliquid debeatur, appellatione creditoris continetur.

Stante præcedenti creditorum generali declaratione ad particularia descendendum est, inter quæ quarunt Doctores nostri, an emptor, credi-

tor dici possit? Qua in re excellentissimus Hippolytus Riminaldus hanc quæstionem docte & prudenter pertractans in eodem consilio, paulo ante in præcedenti conclusione relato, num. 10. emptorem creditoris appellatione non comprehendendi arbitratur: & ideo inde inferendum esse, ut statutum de creditore loquens ad emptorem non extendatur: Imo si aliqua huiusmodi statuti extensio facienda sit, debeat potius ad venditorem quam ad emptorem extendi, si fidem de pretio habeat. *l. quod vendidi. ff. de contrahen. empt. & §. vendita. Inst. de rer. divis.* Quandoquidem si creditorem generaliter accipiamus, ille vere est, cui aliquid debetur: & ideo cum pretii solutionem expectare debeat, dubium non est, quin fidei debitoris, quicquid illud sit, quod ei debetur, crediderit, ut declarat Conanus in *comment. iur. civil. lib. 7. cap. 1. col. 2.* Id autem de emptore nequaquam dici posse videtur, cum re ei tradita, nihil amplius à venditore expectare vel consequi possit, unde est, ut fidem venditoris sequi non dicatur. His sic in iure existentibus, cum verba statuti de creditore loquentis emptori convenire non videantur, utique nec eius dispositionem convenire dicendum est. *l. i. §. toties. vbi tradit Bart. & sequuntur alii. ff. de dam. infect. cum vulgari.* Comprobari etiam optime videtur hæc conclusio argumento à contrarietate evitanda, quæ quidem in qualibet materia interpretatione ipsa, si fieri potest, removeri ac tolli debet, prout in hismet terminis statutorum notat Abbas in *c. gratum. & in c. super quæstionem, in 3. not. ab. extra de offic. deleg. & Decius in l. pacta novissima. C. de pact. post Alex. in consil. 140. viso alias testamento, col. 4. vol. 2. & August. Berous in consil. 80. num. 15. vol. 3. & Cephal. in consil. 296. num. 19.* Nec sane immerito, cum duo contraria non solum simul non conveniant, sed nec esse etiam possint. *l. vbi repugnantia. ff. de reg. iur.* Se enim inuicem elidunt, sibi que repugnant, ut inquit ibidem Decius & Cagnolus, *per tex. in l. i. C. de furt. & in l. scriptura. C. de fide instrum. & tradidit antea Philosophus §. Metaphys.* dum inquit, naturam contrariorum eam esse, ut mutuo se expellant, & sequitur Socin. in *consil. 27. num. 1. vol. 4. & Neuiz. in consil. 66. at si statutum, num. 51.* sed sic est, quod hæc sibi inuicem, ut sit creditor & sibi nihil debeatur, repugnare videntur: ergo ut sub nomine creditoris comprehendatur, dicendum videtur.

Contrariam vero opinionem sequutus est Alex. de Neuo in *consil. 77. nu. 8.* concludendo appellatione creditoris emptorē ac venditorem comprehendendi, *per tex. in l. si cui.* Mouetur autem arguendo ab identitate rationis, eandem namque rationem in venditore vel in alio contrahente, esse arbitratur, quæ in venditore, vel fideiussore sit: Quemadmodum enim possides vel possidere iussus creditori vel fideiussori præiudicare non debet, qui secundo loco contraxerint ob id quod primum contractum ignorare præsumatur, pariter etiā secundo emptori primam venditionem ignorantem præiudicium afferre non debet. Sicut enim creditori & fideiussori primus contractus alienationis præiudicium non affert, eadem ratione secundo emptori præiudicare non debet: Nam imputandum est primo contrahenti, quod corporalem possessionem non acceperit: vel quod primum contractum insinuari non curaverit, & id probat ipse Alexander de Neuo duabus vulgatissi-

vulgarissimis regulis. Prima est, quod statuta vel alia quælibet iura exorbitantia vel stricte intelligenda, ex identitate rationis de stricta ad lata significationem extenduntur, *vt inquit gloss. in clem. auditor, in verbo, beneficio, de rescrip. dum vult, vt appellacione beneficij etiam in materia exorbitanti & correctoria non solum venia tbeneficium simplex, sed etiam curatum, etiam quod sit dignitas: & id firmat ibi Butr & Ioã. de Imola autoritate illius gl. Beneficij namq; appellacione, vt secundum propriam significationem, beneficium curatum, vel dignitas non comprehenduntur. c. fin. de praben. in 6. & clem. 1. eod. tit. & notatur in c. 1. de reg. iur. in 6. Attamen ob identitate rationis dicta clem. auditor, in beneficio curato & in dignitate locum habet: quo fit, vt verbi beneficij significatio ob identitatem rationis extendatur. Ratio autem, vt ipsi arbitrantur, ea est: quia illud vt quod lata vocabuli significatione comprehenditur, ex mente quoq; speciali esse potest. Idem præterea dicit Imol. in g. in verbo, eligatur, in clem. 1. de electio. & Cynus post Nicol. de Mattarel. in l. 1. vers. tertij dicunt. C. qua sit longa cõsuet. & probatur in l. Senatus. ff. de ritu nupt. vbi constitutio vt prohibens matrimonium inter pupillam & tutorem, ad filios & nepotes tutoris extenditur. Hanc præterea regulam posuit Aret. in §. ius autem civile, vers. prima regula est, Instit. de iure natur. gent. & civili. Cum igitur creditoris appellacione late saltem accipiendo emptor vt comprehendatur, statutum loquens de creditore, ex quo est eadem ratio, ad emptorem quoque extendi debet. Alia præterea regula mouebatur, quod in materia vt quoq; exorbitanti & pœnali vbicunq; militat eadem ratio, fit extensio, vt dixit gloss. in clem. 1. in verbo, Italia. de tempo. ordinatio. & in clem. 2. in verbo, lineum, de vita & honest. cleric. & idem voluit Bald. in l. data opera. col. 8. C. qui accus. non poss. & in l. si quis seruo. C. de furt. & in l. illud. col. 2. C. de sacrosanct. eccles. & in l. omnes populi, col. 2. ff. de iust. & iure. & in l. de quibus. colum. 16. ff. de legib. Vbi enim est eadem ratio, vt mens quoq; dicitur conuenire, fuisseq; ipsorum statuentium. l. cum mulier. vbi hoc firmat Bart. ff. soluto matr. & notat Dynus in c. si. de regul. iur. in 6. & voluit etiam Abbas in cap. si. extra de rescript. Vnde cum sit eadem ratio in venditore, que est in emptore, vel fideiussore, statim disponens de secundo creditore, vel fideiussore, merito in secundo emptore locum habere debet. Concludendum igitur est, vt quodcumq; statutum de creditore loquens, vbicunq; emptori aliquid debetur, ad emptorem protrahi & extendi: Emptori autem aliquid deberi, vt multis modis contingere potest: qui quidem, cum euenerint, considerandi & distinguendi sunt, vt putasi emptoris res euicta sit. Nam tunc venditor ei de euictione tenetur, quo fit vt emptori aliquid debeatur: præterquam quod quando etiam res nõ euinceretur, vt impensarum, seu danorum creditor remaneat, accidere potest. Quando igitur statutum illud tantum inspicit & attendit, vt agenti aliquid debeatur: consequens etiam est, vt emptor cui aliquid debetur, vel etiam venditor, qui totius vel partis pretij fidem habuerit, vel cui aliquo modo aliquid debeatur: vt multis modis, quos hic recensere non expedit, accidere potest: & ideo dixit Ludouicus in rub. ff. si cert. pet. numero u. omnes velle, vt ille cui aliquid debetur ex empto, verus creditor dicatur.*

CAP. LV.

ARGUMENTVM.

Sub conditione creditor an vere & proprie creditor dicatur.

SUMMARIÀ.

- 1 Creditor sub conditione, an dicatur verus creditor.
- 2 Conditioni quod subest, non est proprie tale.
- 3 Gabella si de contractu soluenda est, de contractu conditionali non soluitur.
- 4 Contractus conditionalis, non est proprie contractus.
- 1 Statutum faciens mentionem de fratre vel patruo, non intelligitur de fratre patruelo, vel patruo magno.
- 6 Excommunicatus sub conditione valide impetrat rescriptum: & pendente conditione, non dicitur excommunicatus.
- 7 Donatio sub conditione ante purificationem conditionis nihil operatur.
- 8 Creditor sub conditione quod dicatur proprie creditor.
- 9 Creditores qualificatiue, an dicantur vere creditores.

Prosequendo rem propositam querendum est, an creditor vt sub conditione, vel in diem, vere creditor dici possit? Qua in re varia fuere Doctorum opiniones. Alij enim vere creditores non esse existimarunt, ea potissimum inter alias ratione moti, quod ab eis inuitis pecunia extorqueri non possit, quo fit vt nec creditores, nec debitores dicantur. l. debitor. ff. de verb. sign. Appellatur enim creditores non quidem simpliciter, sed cum illa adiectione diei vel conditionis. l. conditionales. & l. debitor. ff. eod. tit. de verb. signifi. & ideo proprie creditores dici non possunt, vt inquit Bart. in l. Lucius. §. qua situm. ff. de leg. 3. Comprobant præterea hanc conclusionem huiusmodi ratione. Illud, vt quod sub conditione dispositum est, tale proprie dici non potest. l. 1. ff. de donatio. cuius tex. auctoritate & decisione dixerunt Alex. & Raph. in l. si pater, col. 5. C. de instit. & substit. filium sub conditione casuali institui non posse, propterea quod cum esset sub conditione institutus, proprie institutus dici non posset. d. l. 1. vnde etiam dixerunt in l. 1. col. 3. ff. de vulg. & pupil. quod si ex contractu vt gabella soluenda sit, de contractu conditionali non soluetur, & ratio est, vt supra diximus, quia vt contractus proprie non est, sequitur hanc conclusionem Iac. Niger in l. 1. num. 75. ff. si cert. pet. per text. in l. etiam, in si. cum tribus sequentib. ff. de petit. hered. vbi expresse habetur debitore hereditatis condemnari, etiam quod ex delicto debitor sit, & tamen tex. in l. quod si in diem. ff. eodem titul. de petit. hered. disponit debitorem, in diem vel sub conditione condemnandum nõ esse. Præterea hanc opinionem sequitur Alex. eam comunem asserens, in d. l. 1. nu. 45. ff. de reb. credit. si cert. pet. Pro qua inquit facere gl. in d. l. §. creditum, in vers. post nuptias. ff. eod. tit. & ita inquit intelligendum esse tex. in l. si is cui, in si. ff. de actio. & obligat. & ideo subdit ibi Alex. nu. 46. vt huiusmodi conditionales creditores, a statuto faciente mentionem de debitore, vel creditore, non comprehenduntur: quemadmodum etiam in simili dicere solemus, legem vel statutum de fratre loquens vel patruo, de fratre patruelo vel patruo magno intelligendum non esse & ratio est, quia non sunt fratres vel patruu simpliciter, sed cum illa adiectione, vt inquit Bart. in d. l. Lucius.

§. *quisitum ff. de leg. 3. & Bald. in c. 1. in tit. de feu. March. & in l. 1. post Iacob. Butrig. C. de success. edicto. Item hanc eandem opinionem sequitur Ias. in d. l. 1. num. 48. ff. si cert. pet. Vbi eos quoque à statuto de creditore loquente non comprehendi pro comperto habet, sequitur eandem opinionem Soci. in eadem l. 1. nu. 47. ff. si cert. pet. & idem voluit Alex. in cons. 56. nu. 5. vol. 5. & tradit Quintilian. Mando. in Regula 32. de imp. bon. vaca. per obit fami. Cardin. quest. 18. nu. 8. dicens Anto. Negusan. in tract. de pigno. & hypot. in 1. membro. 5. part. princ. nu. 26. asserere, hanc esse contrariam opinionem: & id ex eo comprobare videtur, quod excommunicatus sub conditione rescriptum valide impetrat, propterea quod ea pendente excommunicatus non censetur. c. *præterea, extra de appel. & tradit Petr. Anch. in cons. 158. ex narratis, vers. concludendum est. Vb etiam dixit, tex. in c. 1. de rescrip. in 6. in excommunicato sub conditione locum non habere. & sequitur Alber. Brunus in cons. 1. col. 7. Conditionalis enim dispositio, à conditionis euentu suum sortitur effectum, non antea. l. *pecuniam. ff. si cert. pet. & l. 1. & l. legata, & l. qui heredi. §. si ff. de condit. & demonstr. & l. cedere diem. ff. de verbor. signi. & Oldrad. in cons. 175. num. 1. & Alexan. in cons. 78. visis quam eleganter, ante finem. Dum inquit, quod donationem sub conditione factam antequam purificetur, nihil efficere aut operari, vol. 4. & voluit etiam Gratus in consil. 26. & si causa, nu. 22. & in cons. 81. viso legato, num. 79. vol. 2. Præterea hanc esse communem opinionem voluit etiam Benincasa in rub. *Instit. de actio. num. 28. & eam sequitur Tiraquel. in tit. de retract. lignia. §. 2. auenda. gl. 2. num. 22.****

8 Contrariam vero opinionem, quod immo creditor sub conditione vel in diem dicatur proprie creditor, tenuit Ludou. Bologn. in eadem rub. ff. si cert. pet. nu. 16. & primum mouetur per tex. in d. l. *creditor. ff. de verbor. signi.* dum ibi dixit Iureconsultus, siue pure, siue in diem, vel sub conditione, &c. Cum enim ibi Ulpian. æquiparet creditore conditionalem, purum vel in diem in hoc, vt omnes dicantur creditores: inter eosque nullam differentiam faciat: merito nec nos quoque eam facere debemus. l. *si seruum. §. nō dixit prator. ff. de acqui. hered.* Secundo præterea loco mouetur per tex. in d. l. *conditionales, cum l. sequenti, ff. de verbor. signi.* vbi tex. eos conditionales appellat, quibus sub conditione debetur: & ex his dixit Bologninus ad ea, quæ in cōtrarium adducuntur, facile responderi posse. Nec etiam obstare dixit, quod conditionales creditores appellentur, & sic cum illa qualitate; propterea quod cum id sit de quo disputamus, inde argumentū sumi nō debere. Non concludit igitur argumentum, non sunt vere creditores: quia sunt cum illa qualitate conditionis, cum nihil aliud queramus, nisi an creditores conditionales; & sic cum illa qualitate vere creditores sint, & præsertim cum lex eos creditores appelleret: & præsertim tex. in d. l. *creditor.* Minus etiā obstare arbitratur tex. in d. l. 1. in versic. *mox recepturi. ff. si cert. pet.* in quo aliam opinionem sequentes vim magnam faciunt. Inquit. n. text. illum non solū eorum conclusionē non probare, sed si recte pōderetur, potius cōtrariū inferre, si hoc modo inducatur. Nam multis expositionibus prætermisissis inquit verbum illud, *recepturi, participium futuri temporis esse: & ex cōsequenti ad inducendā conditionē accommodari. l. Stichum qui meus eris, in prin. ff. de leg. 1. & notat*

*Bar. in l. 1. in fi. ff. de cond. & demonstr. & ideo vt præfens creditor sit, opus nō esse. Vel secūdo modo responderet, dictionem, mox, verbū credere respiciat, non autē participium recepturi. Pariter etiam dicit, iure non probari differentiam Iacobi Butrig. & aliorum dicentium, quo ad vocabuli etymologiam, creditorem saltem dicendū esse, licet fortasse quo ad alia aliter dicendum sit, propterea quod id iure probari non videtur, cum iura ad id adducta vocabuli etymologiæ nec expresse, nec tacite mentionem faciant: & ita inquit Bologninus disputando, licet consulendo non recedat ab opinione Bart. de qua supra: & præsertim si loquamur de staturis odiosis & à iure cōmuni exorbitantibus de creditoribus. mentionem facientibus. Hanc præterea opinionē sequitur Ioan. de Prato ueteri in d. l. nu. 9. ff. si cert. pet. Mouetur autē ea ratione, quod creditor in diem illius fidem sequi videtur, cui tempus ad soluendum reseruatū est: & si interim vere & realiter & cum effectu cōtra eum agi non possit: Nā dekinata actio & obligatio ipem infallibilem habet; colligitur huiusmodi argumentum à simili de mutuo: Mutuum namque statim repeti non potest, vt notatur in l. ff. de reb. credit. & in l. qui Roma. ff. de verb. oblig. Attamen mutuum creditorem est, vt habetur in l. 1. ff. de reb. credit. & rursus ex eo, quod dixit Bartolus in d. l. 1. ff. si cert. petat. dum voluit, fideiussores etiam principalis vere creditores esse: & si contra fideiussorem statim agi non possit, sed prius principalis excutiendus sit, vt habetur in l. fin. ff. si cert. petat. Item hanc eandem conclusionem defendere videtur Iacob. Niger in d. l. 1. nu. 75. ff. si cert. petat. ex eo quod creditor in diem debitoris fidem sequutus dici debet. Accedat existimasse Alex. quo ad etymologiam vocabuli vere creditorem dici posse, & ideo ipsum etymologiam attendendā esse, vt voluit Bart. in d. l. & si sibi contrarius videatur, dum vult in text. d. l. 1. ff. si cert. petat. propriam significationem attendendam esse: & ibi creditoris etymologia ponatur: non autem text. in d. l. *debitor. ff. de verbor. signi.* & licet quamplures Alex. & alios impugnare videantur, negantes etiam quo ad etymologiam vere creditores dici posse: eorum tamen argumenta, vt inquit Niger, refelluntur. & primum dum ex eo mouentur, quod non dicantur fidem sequi, cum fides propter conditionem dubia sit. l. *cedere diem. ff. de verbo. signi.* Fides namque credulitas indubitata est. l. 1. c. *de summa Trinitate. & fide cathol.* Item dum secundo loco mouentur eadem l. 1. ob illa verba, mox recepturi, quasi præsupponat ille tex. eum esse omnino recepturum: id quod esse non potest in creditore conditionali. Comprobat hoc tex. in l. *secunda. in principio. ff. si cert. petat.* ibi recepturi non eandem speciem, quam dedimus. & in §. *ex conuentionali, Instit. de verborum obligatio.* dum vult expresse ille text. spem esse in debitum iri. Nam antequam spes illa certa sit, debitum esse dicendum non est, cum conditio nihil ponat in esse. l. *si quis sub conditione. ff. si quis omiſsa causa restamen.* Verum his non obstantibus hanc eandem opinionem, quod vere creditores dici possint & debeant, sequitur niger & pluribus confirmat. Fidem namque ortam esse arbitratur quamprimum orta est promissio. §. *vendita, Instit. de rev. diuisio. & notat gloss. in rub. C. de summa Trinitate. & fide cathol.* dum fidem variis modis dici refert, & probat text. in d. l. 1. ff. si cert. petat. ibi, alienam fidem sequuti,*

Fides enim est tam præsentis quam etiam præteriti & futuri: licet spes futurum tantum designet, vt inquit Abbas *in rub. extra de summa Trinit.* & ideo mirum non est, si spes etiam sub fide comprehendatur. Pariter etiam vt fides & spes conueniant, voluit Abbas *in rub. extra de summa Trin.* Confirmatur id hac ratione constitutum vt sit debitum esse oportet. *l. 1. §. debitum. ff. de constit. pecun.* Vnde cum illud edictum ex nudo pacto det actionem, propterea quod graue est fidem fallere. *l. 1. in princ. ff. de constit. pecun. ex quo debitum in diem constituitur, l. 1. §. fin. de constit. pecun.* Nec non etiam sub conditione. *l. quod. ff. de consti. pecun.* licet quo ad ipsam exactionem vere, & vt aiunt, effectuale debitum non sit. *d. l. cedere diem. ff. de verb. signific.* Quin autem debitum & creditum dici debeat, negari non potest. Rursus dicit non obstare *text. in d. l. 1. vers. recepturi.* Quia ad eam quoque receptionem respicere videtur ille text. quæ si conditio purificetur, fieri potest, & sic ad effectum solutionis: & ita loquatur *l. 2. in princ. ff. si cert. pet. ibi recepturi.* Præterea inquit non obstare *text. in §. ex conditionali, dum inquit, spem esse in debitum iri, scilicet effectuale, & exigibila.* ob id tamen qui antea sit debitum, dicendum non est. Patet ex prædictis satis concludenter confirmari opinionem illam, quæ Bar. obuersatur. Quæ quidem potissimum in debitorem in diem locum habere videtur, cum debitum tale sit, quod effectum consequi possit. *l. in diem. ff. de cond. indeb.* Hanc præterea conclusionem tueri conatur Curt. iun. *in rub. ff. si cert. pet. num. 72.* eis duobus fundamentis, de quibus supra mentionem fecimus, merito hoc loco non repeto.

Patet ex superscriptis duas extare hac de re & satis contrarias opiniones, & ideo Decius *in rub. ff. de reb. credit. num. 29.* eas concordare conatur hunc in modum. Hanc enim posteriorem conclusionem, vt scilicet creditor in diem, vel sub conditione vere creditor sit, tunc procedere arbitratur, eum de materia indifferenti tractatur, quæ pariter tã creditori sub conditione, vel in diem, quam creditori pure conueniat. Comprobat hanc suam opin. *per text. in l. possessione. ff. ex quib. caus. in poss. eat. & in l. in omnib. ff. de iudic. & facit etiam illud, quod notat gl. in auth. minoris debitoris, in vers. hac autem. C. qui tuto. dari poss.* At secus quo ad exactionis effectum, prout (vt ipse arbitratur) loquuntur leges, quæ hac de re à Doctoribus nostris deducuntur. Plane si in contractibus aliqua solemnitas requiratur: eandem quoque in contractu conditionali necessariam esse dubium non est. *l. donatio. ff. de donat. & ideo dixit Decius, gl. Bar. & Doct. in d. l. 1. ff. de donatio.* concludere, donationem conditionalem, donationem vere ac proprie dici. Et licet *text. ibi contrarium inferre videatur: attamen ex eo obiectum tollere conatur, quod de donatione onerosa loquatur, quæ vt donatio ob causam facta videatur efficere solet, non autem ob meram liberalitatem, vt natura donationum est.* At secus est, vt ipse inquit, in simplici donatine, quæ extrinsecus apponitur. Hanc declarationem Decij sequitur Alciat. *dicta l. prima, numero 40. ff. si cert. petat.* dum ait, satis esse distinguere, vt si de effectu exactionis loquamur, talis proprie creditor non sit, & ita procedat communis sententia: si vero de forma & solemnitate contractus tractetur, secus sit, propterea quod tunc proprie debitum subesse dicendum est: Idem quoque esse censet, si de materia agatur,

quæ promiscue tam conditionali quam puro creditori conueniat. & idem etiam esse arbitratur, si conditio talis sit, quæ exceptionem perpetuam non inducat, vt infra de fideiussore dicitur: Vel conditio omnino sit euentura, vt inquit Roman. *in d. l. 1. ff. de reb. credit.* & ideo idem generaliter in creditore in diem dicendum est: certum namque est, diem venturam esse: & ideo à principio obligatio & actio oritur, vt inquit Bart. *in l. ita stipulatus, in 2. questio. ff. de verborum obligatio.* & ideo animaduertendum est, non bene inter se conuenire debitorem in diem & conditionalem, sed inter eos magnam esse differentiam: Nam, vt diximus, in obligatione in diem à principio nascitur obligatio & actio: ita vt si ante diem solvatur, repetere non possit. *l. in diem. ff. de condit. indeb.* quæ satis concludenter probare videtur, debitorem in diem proprie creditorem esse. Comprobatur hæc declaratio, quia tunc etiam vocabuli etymologia concurrat: quæ vt inquit Barto. *in d. l. 1. ff. si cert. pet.* propriam significationem denotat. nec videtur ex alio obstare dictionem, mox, in eo *text. appositam, quia si id attenderemus, illud quoque consequeretur, vt si mutuans terminum ad soluendum constitueret, mutuuum non esset: quod quidem si diceremus, valde absurdum esset: & hoc idem tenet Alciat. in d. l. 1.* Nam postquam conditio euenit, vt proprie retro creditor fuerit dicendum est. & ideo dixit Menochius *in cons. 89. nu. 142.* quod licet creditor conditionalis in hoc quod creditum suum exigere possit, vere creditor dici non possit, vt dicunt Doct. *in d. l. 1.* attamen proprie in cæteris creditorem dici posse, ne ius suum lædatur, sicut etiam videmus eum in possessionem mitti, vt ei ad legatum consequendum cautum sit eueniente conditione. *l. in possessionem, in princ. ff. ex quib. caus. in possess. eat.* & idem iterum voluit Menoch. *in 5. membro, num. 24. recuper. possessio.*

CAP. LVI.

Argumentum est in Summariis.

SUMMARIUM.

1. Creditor in diem vel sub conditione dicitur vere creditor, quando alioquin dispositio effectum sortiri non possit.
2. Compensare promittens quicquid debet, tenetur compensare debitum in diem, si nihil aliud debeat.

Quoniam prima conclusio, de qua supra, quam posuit Bartol. & sequuntur quamplures alij, vt scilicet creditor in diem, vel sub conditione non dicatur vere & proprie creditor, magis communiter teneri videtur: merito ea retenta in quibus casibus limitatur videndum est. Primo igitur loco eam limitat Iacob. de Nigr. *in d. l. 1. num. 78. ff. de reb. credit. si cert. pet.* Quando alioquin dispositio suum effectum sortiri non posset: Nam tunc licet debitum in diem, vel sub conditione vere debitum dici non possit eo tamen casu vere debitum dici debet: & ideo in his terminis habetur, quod si quispiam quicquid debet, compensare promiserit: si fortasse in diem debitor solummodo sit: nihilque aliud debeat, ad compensandum id quod debet, etiam si sit debitum in diem, obligatum esse. Ratio autem est, quia alioquin promissio nulla esset, contra ea quæ habentur *in l. si quando ff. de lega. 1.* Hanc

limitationem in his terminis sequitur Alexā. in l. si stipulatus. §. cum stipulamur. ff. de verb. oblig. id quod de debito etiam sub conditione dicendum est, argu. l. si fundus, qui locatus. ff. de fundo instr. & sequuntur Ias. & alij in d. §. cum stipulamur. Cōprobat hęc limitatio ex iis, quæ voluit Alex. respōdendo ad dictam l. si is cui. §. Flavius. ff. de solut. dū vult. vt appellatione crediti, creditum quoq; ex causa fidei cōmissi comprehendatur, ob id quod nullum aliud esset creditum. & idem voluit Barb. in c. cum Ioannes, col. 5. extra de testam. Facit etiam illud, quod dixit Benincasa ex mente Bar. Castren. & Imolæ in d. §. Flavius, q̄ quando testator creditoribus satisfieri mandat, an censeatur illis creditoribus satisfieri mandasse, aduersus quos testator se exceptione præscriptiōnis defendere poterat, vt puta præscriptiōne decē annorū statutaria: Qua in relicet Bar. Castren. & Imola, vt non censeatur mādasse, intelligere videantur, prout iterum idem voluit Bar. in l. legauit. ff. de liber. legata. & rursus Bar. Bal. Paul. Castren. Imola & Soci. in l. quibus diebus. §. dominus. ff. de condit. & demonstra. & Ias. in l. si fideiussor, num. 2. ff. de leg. 1. id tamen quod etiam optime facit ad rem nostram, limitat Bald. & Imola in d. §. dominus, quando testator aliud debitū non haberet, propterea quod tunc mandando satisfieri creditoribus, de eis etiam intelligendum esset, & si aduersus eos testator se tueri posset, arg. d. l. fundus qui locatus. ff. de fundo instr. instrumētōq; lega. & tenuit Bal. & sequitur Cuma & Soc. ibi. At si testator alia debita haberet, secus esset. & hanc præterea cōclusionem sequitur Ferran. Loaz in l. filius familias. §. Diui, nu. 59. ff. de leg. 1. dum in terminis nostris dixit, quod si testator mandat suis creditoribus satisfieri, de conditionalibus intelligendum nō esse, nisi fortasse alia debita quam conditionalia non haberet. & eam quoq; sequitur Benincasa in §. superest. n. 477. cum seq. Instit. in actio. Facit etiam illud, quod dixit Ioan. Ceph. in cons. 278. n. 39. vol. 2. dum inquit, quod si statutum mandat res sub hasta & præcedentibus proclamationibus vendi, & quod prætendens ius aliquod in re vendita, comparere teneatur, illum etiam qui ius conditionale prætendit, comparere debere, quia verbum illud in alio verificari non poterat: & ideo de conditionali intelligendum esse, vt etiam quando in fortioribus terminis, quando competeret ex testamento, concludunt omnes in l. si ita scripsisset. ff. de leg. 2. & in d. §. cum stipulamur, & in d. §. duo fratres. q. 6. & 12. vbi inter alios Ias. nu. 101. & 102. & Ripa nu. 62. per tex. in l. 2. ff. de lib. & posthum. & in d. l. fundus, qui locatus. ff. de fun. instr. & Soc. per illū text. in l. quibus diebus. §. dominus, in 4. notab. & Ruin. in l. nemo potest, col. 15. vers. & istud puto verum. ff. de leg. 1. & in cons. 68. nu. 4. vol. 4. & Fel. in c. 2. nu. 14. extra de rescript. & Petrus Gerardus à Petra sancta in sing. 35. & Durās de arte testan. in tit. de legat. caut. 19. n. 2. & caut. 30. & Crau. in cons. 227. num. 14. vers. postremo.

CAP. LVII.

ARGUMENTVM.

An debitum in diem, vel sub conditione in vltimis voluntatibus vere debitum dicatur & appellatione debiti comprehendatur.

SYMMARIA.

- 1 Debitum in diem, vel sub conditione, in vltimis voluntatibus vere debitum dicitur, & debiti appellatione comprehenditur.
- 2 Testator si mandet vt satisfiat omnibus suis debitis, non comprehenditur debitum naturale.
- 3 Vsuras restitui si testator mandet omnibus suis debitoribus, non comprehenditur debitor naturalis.
- 4 Vsuras restitui si mādēt testator, intelligitur illis quoq; restituendas esse, qui eas iureiurando remiserunt.

Secundo loco limitatur prædicta cōclusio in vltimis voluntatibus: Nam in eis cum fiat lata interpretatio, debiti seu crediti appellatione debitū ¶ vel creditum in diem, vel sub conditione continetur: & ideo si testator omnibus creditoribus suis satisfieri mandet, comprehenditur etiam debitum sub conditione vel in diem, vt consuluit Ioan. And. cum quo transeunt Alex. Castren. & alij in d. l. si stipulatus. §. cum stipulamur. ff. de verb. oblig. quandoquidem cum debitor in diem vel sub conditione saltem large debitor dici possit, vt inquit Bart. in d. l. i. ff. si cert. pet. merito in vltimis voluntatibus latior interpretatio facienda est. l. in testamentis. ff. de regul. iur. subdit tamen Niger eodem loco, num. 79. contrarium voluisse Bart. in d. l. si cui. §. Flavius ff. de solutio. & in d. l. quibus diebus. §. dominus. ff. de conditio. & demonstratio. dum volunt, ¶ vt si testator mādēt omnibus suis debitis satisfieri, de debito naturali intelligendum non esse: quanquam improprie debitum sit. l. si fideiussor obligari. §. fideiussor. ff. de fideiussorib. & ita etiam tenuit Federi. Senensis in cons. 179. dum vult, vt si testator ¶ vsuras suis debitoribus restitui mandet, debitorem naturalem nō comprehendit. Hanc præterea opinionem sequutus est Petrus de Anch. in c. si propter, extra de vsur. & Barbat. in c. Ioannes, col. 4. & §. extra de testam. & sequitur Christophor. Portius Instit. de obligat. colum. 6. Verum prædictis non obstantibus, Niger eo in loco arbitratur, hanc Ioannis Andreæ limitationem verissimam esse, pro qua inquit esse rex in c. ad nostram, extra de iureiuran. Vbi si testator ¶ vsuras restitui mandet, eis quoque restituendas esse intelligendum est, quia eas iureiurando remiserunt. & ita per illum textum contra Bart. in dicto §. Flavius, tenet Aret. in consilio 92. viso legato, columna secunda, & Petr. de Anchar. in cap. possessor malefidei, columna 15. extra de regul. iur. & Socin. in dicta l. quibus diebus. §. dominus, in fine. ea potissimum ratione, quod in testamentis lata interpretatio facienda est.

CAP. LVIII.

Argumentum est in Summario.

SYMMARIUM.

- 1 Creditor sub conditione omnino existura vere & proprie creditor dicitur.

Tertio limitatur ¶ prædicta cōclusio, vt inquit Niger eodem in loco, si sit creditor, vel debitor sub ea cōditione, quæ omnino existere debeat: quādoquidem in eo casu pro puro habetur, & ideo creditores vel debitores dicuntur. l. si pupillus. §. qui sub conditione. ff. de nouat. & l. in illa. ff. de verborum obligatio. Hęc tamen limitatio, si Barto. opinionem retinea-

retineamus, vera non erit, propterea quod licet sit conditio omnino exitura, & pro pura habeatur, id tamen quod pura sit, respectu conditionis non dici intelligi debet, prout id inquit declarare Soc. in l. i. colum. 3. ff. de condit. & demonstr. sed certum est, diem, ut exigi possit, expectandam esse, ergo rationem Bartol. militare dicendum est. d. l. i. ff. de rebus credit. ut scilicet debitor non sit, cum ab initio exigi non possit.

CAP. LIX.

ARGUMENTVM.

Proclamate vel statuto de creditore facto, an ad creditores in diem vel sub conditione extendi possint.

SUMMARI A.

- 1 Statutum vel proclama de creditore loquens, an ad creditores in diem, vel sub conditione extendantur.
- 2 Statutum si disponat, ut ille qui tute emere vult, curet proclamata ferri, ut quilibet creditor intra aliquod statutum tempus compareat, alioquin non audiatur: an creditores in diem, vel sub conditione comprehendantur,
- 3 Verba tempus præsens non solum in contractibus respicere intelliguntur, sed etiam in legatis, in quibus verba latius intelliguntur.
- 4 Legatum factum alicui de eo, quod quispiam debet, an comprehendat illud, quod in diem vel sub conditione debetur.
- 5 Rescripto si aliquis legata omnia pia ad incertos usus facta impetrauerit, legata conditionalia, vel in diem non consequetur.
- 6 Agere non valenti non currit præscriptio. hac regula etiam in statutis locum habet.
- 7 Contractibus stricta significatio recipitur, & stricta interpretatio fit.
- 8 Statutum si respiciat contractum: ut puta si dicat, creditorem contractum insinuare debere, an tale statutum ad creditorem conditionalem, vel in diem extendatur.
- 9 Statutum si mædet creditori, ut soluat gabellam contractus, ad creditores in diem vel conditionales extenditur.
- 10 Creditores in diem vel sub conditione appellatione creditorum in materia indifferenti comprehenduntur.
- 11 Insinuatio etiam in donatione in diem vel conditionali requiritur.
- 12 Creditores in diem vel sub conditione, quo ad effectum transmittendi proprie creditores dicuntur.
- 13 Creditores in diem vel sub conditione, proprie creditores dicuntur in hoc, ut contra debitores bona sua dilapidantes agere possint.
- 14 Creditores proprie dicuntur illi, qui sponte alienam fidem sequuntur.
- 15 Statutum vel proclama. quod comprehendant creditores, in diem, vel sub conditione, quando creditorum mentionem faciunt, & quod proprie creditores sint.
- 16 Creditores in diem vel sub conditione, creditores sunt.
- 17 Creditorum appellatione, qui veniant.
- 18 Extensio de stricta ad latam interpretationem ex identitate rationis fieri potest, etiam in statutis.

19 Verbum, aliquid, eius est natura, ut verbum procedens latam recipere significationem operetur.

20 Creditores in diem vel sub conditione, saltem largo creditores sunt.

21 Remissio generalis futura comprehendit.

22 Fundum si mihi sub conditione relictum heres meo consensu alienet mihi præiudicatur in iure nondum competenti.

23 Testator si mandet suo heredi, ut soluat omnia debita Titij, conditionalia quoque, solvere tenebitur.

24 Statutum si mandet rem proclamatibus vendi, & quod prætendens ius aliquod in re vendenda compareat, ille etiam comparere debet, qui ius conditionale prætendit.

Stantibus prædictis infertur † ad statutum creditorum mentionem faciens, an creditores conditionales, vel in diem amplectatur? Qua in re prout etiam supra diximus de creditore conditionali, an dicatur proprie creditor, duæ & illæ quidē contrariæ extant opiniones: Nam Alex. in l. i. ff. si cert. petat. ut nō comprehendantur, quem alij sequuntur, verius esse arbitrat. Hanc conclusionem tenuit etiam Barto. in d. l. iterum, ubi eum alij quoque sequuntur, in l. Lucius. §. quæsitum. ff. de legat. 3. & de hac conclusione memini; Curt. iun. in rub. ff. si cert. pet. num. 76. ubi in eisdem terminis nostris huiusmodi exemplo confirmat. Extant namque, inquit ipse, † in tota pene Italia statuta, quibus modis quo quilibet tute bona emere possit demonstratur, ac proponitur huiusmodi, ut scilicet proclamatum beneficio ematur: Proclamatum autem forma hæc est, quod quilibet creditor intra quoddam constitutum tempus compareat, & eo elapso si nemo cōparuerit, ad venditionem deuenietur, & nemo amplius deinde audietur: an huiusmodi statutum creditorem in diem, vel sub conditione comprehendat. Hanc conclusionem quod eas non comprehendat, sed excludat, quam diximus secutum esse Alex. post Bart. confirmant ea vulgatissima regula, quæ verba statuti proprie & stricte intelligenda sunt, iuribus vulgaribus, de quibus supra sæpe dictum est. Et hanc eandem conclusionem sequitur Curt. iun. in d. rub. ff. si cert. pet. Nam non solum in contractibus † verba tempus præsens respicere intelliguntur, ut est text. in l. si stipulatus. §. cum stipulemur. ff. de verb. obli. Sed etiam in legatis, in quibus latius verba accipi & intelligi solent. l. in testamentis. ff. de reg. iur. Vnde est, quod † si alicui legetur illud, quod quisque debet, illud sub legato non comprehenditur, quod in diem, vel sub conditione debetur, ut est text. in l. si ita scripsisset. ff. de leg. 2. id quod procedit etiam in rescriptis: & ideo si quispiam rescripto quoque legata † omnia pia ad incertos usus relicta, impetrauerit, legata conditionalia, vel in diem non consequetur, ut inquit Lud. Rom. in consil. 164. si datum. Confirmatur præterea hæc conclusio ea regula, † qua in materia præscriptionum dicimus, non valenti agere præscriptionem non currere. l. i. in fi. C. de anna. except. Quæ quidem regula in statutis quoque locum habet, ut inquit Bal. in auth. nisi tricennale. C. de bon. mater. & tradit Soc. in d. l. si in diem in 4. notabili. ff. de cond. & demonstr. Hanc præterea opinionem de statutis & proclamatibus tenuit Alexand. in consil. 106. visis vol. 5. & Francisc. Arret. in consil. 108. elegantissime consuluit in alia materia, inquit statutum loquens de

creditore, creditorem in diem, vel conditionalem non comprehendere. Id autem, ut inquit Alexan. in *consil. 2. nu. 17. volum. 4.* maxime in contractibus locum habet, in quibus stricta interpretatio fit, non autem lata. *l. quicquid astringenda. ff. de verbo. obligat.* & id eo magis dicendum est, cum semper interpretatio contra illum, qui in verbis vim facit, ex quo poterat clarius loqui, fieri consueverit, ut eo in loco latius tradit Alexan.

Hæc opinio ita ex prædictis confirmata, si eam amplectamur, nonnullas recipit limitationes: & primum limitatur, ut inquit Iac. de Nigris in *d. l. 1. num. 80. ff. de reb. credit.* auctoritate Socini, si statutum contractum respiciat, ut si fortasse dicat, creditorem contractum insinuare debere: Nam tunc iusmodi statutum ad creditorem conditionalem, vel in diem extenditur: Quemadmodum etiam si creditori mandaret, ut contractus gabellam solueret, ut voluit Bar. in *l. sancimus. C. de consuet.* dum vult tempore contractus non purificatæ conditionis gabellam soluendam esse. Et idem quoque, si sit materia indifferentis, dicendum est, prout etiam supra retulimus. & ideo Franc. Aret. in *l. is potest. col. 3. ff. de acquir. hered. voluit* & insinuationem etiam in donatione sub conditione necessariam esse, ut notat etiam Iac. in *l. pecuniam. col. 2. ff. si cert. pet. & Card. Alben. in d. l. 1. num. 18. ff. eod. tit.* refert plures, qui hanc opinionum varietatem concordare conantur.

Secundo loco limitatur, quia creditor in diem, vel sub conditione, quo ad effectum transmittendi creditores proprie dicuntur, ut inquit Ioannes Iagneus in *l. 1. §. serui appellatione. n. 10. ff. ad Senatuscons. Syllan. per tex. in l. si post diem. ff. quando dies legati ced.* Quemadmodum etiam & ille, qui rem sibi sub conditione dari stipulatus est: ea namque pendente quo ad effectum transmittendi, creditores vere & proprie dicuntur. *l. is, cui sub conditione. ff. de actio. & oblig. vbi glo. alios similes effectus refert,* in quibus recte & vere creditores dicuntur, de quibus in *d. §. ex conditionali. Inst. de verb. oblig. & in §. cum quis sub aliqua conditione. Inst. de inut. stipul.*

Tertio limitatur, ut creditores in diem vel sub conditione proprie & vere creditores dicantur, ut inquit Imola in *c. cum pro quo. num. 3. extra de solutio.* quando contra debitores bona sua dilapidantes agendum est: quando quidem cum ideo creditores in diem vel sub conditione, ut supra vidimus, proprie & vere dici non possint, quia agere tunc non possunt: merito in hoc casu cum cesserit illa ratio, ex quo contra eos statim quo ad hoc ut sibi caueatur, ut adueniente conditione, vel die soluetur. *l. in omnibus. ff. de iudic. & facit illud, quod notat Bar. in l. si finita. §. eleganter. ff. de damno infecto.* & tradit Bertran. in *consil. 280. num. 17. vol. 2.* agere possunt, ut vere & proprie creditores sint, dicendum est.

Quarto limitatur, ut inquit Socinus in *l. si tibi. num. 2. ff. si cert. pet.* ubicumque sponte quis alienam fidem sequitur: tunc enim & creditor & creditum proprie & vere dici potest: at secus si numeratio ex necessitate præcedentis obligationis oriatur: propterea quod tunc liberandi animo facere videtur: contractus enim à principio sunt voluntarij. *l. sicut. C. de actio. & obligatio.* Præterea ultra ea, quæ dixit ibi gloss. colligit Socinus: tunc actum necessarium dicendum esse, quando causa proxima necessaria est, & si remota voluntaria sit, per *text. in l. de die. §. inter. ff.*

qui satisd. cogan. Dicit tamen repugnare *text. & ea quæ ponit ibi gloss. in l. si fideiussor. §. si necessaria, eodem titul.* Quibus sane iuribus probatur, tunc actum necessarium dici consueuisse, cum causa proxima est necessaria, dummodo necessitas à legis dispositione procedat: secus vero si à præcedente conventionione: contra quod inquit *facere text. in d. l. si tibi. ff. si cert. pet.* & sic confirmatur limitatio.

Contrariam vero opinionem, ut scilicet huiusmodi statuta seu proclamata comprehendant etiam creditores conditionales, vel in diem, tenuerunt quamplures, & præsertim Ioan. de Pratoueteri in *d. l. 1. num. 8. ff. si cert. pet.* & mouentur ea ratione, quod talia statuta creditoribus faueant, ut creditum suum consequi possint: & sic fundantur in iustitia debiti, quæ quidem omnibus creditoribus etiam late intelligendo conuenire constat: sed sic est, quod ubi vnica ratio tantum reddi potest, pro excepta habetur. *l. quamuis, vbi notatur, C. de fidei commiss. & l. 3. ff. de liber. & posthum.* ergo extensio omnino facienda est. Ratio enim statuti tam mentem regit, quam verba, dicta *l. secunda. §. cum pater.* subdit tamen ibidem Ioannes, de hoc cogitandum esse: Verum licet ipse hanc conclusionem firmare non audeat, eandem tamen Soc. in *d. l. si in diem, numero 77. ff. de conditio. & demonstratio.* inquit tenere Christophor. à Castelliono, & Raphael. Cuman. in dicta *l. si stipulatus. §. cum stipulamur. ff. de verborum obligation.* his duobus fundamentis. Primum est, quia creditores in diem, vel sub conditione, creditores sunt. *ff. de verbor. signific. & ut inquit ibi Cæpolla numero 1. appellatione creditorum,* veniunt & omnes, quibus quæcunque actione debetur, vel persecutione, vel iure civili, vel prætorio, vel officio iudicis: Vnde est, ut in fraudem suam seruis libertatem datam esse dicere possint, ut habetur in *l. fraudem. ff. qui & à quibus.* Ac etiam ut semper bonorum separationem ab hæredibus impetrare possint, *toto titulo. ff. de separat. bono.* Hæc enim subdit ibidem Bartholom. Cæpolla, voluisse exponere Iureconsultum cum duabus legibus sequentibus, ut voluerunt etiam Iacob. de Arena, Dynus Alberic. & Barbar. ibidem. & ideo subdit, creditorem aliqua de causa, cui exceptio perpetua opponi potest, proprie creditorem dicendum non esse, prout infra suo loco dicitur, prout videtur concordare *text. in l. creditor in principio. ff. de verborum significatio. & in l. eleganter. §. seruus pactionis, versicul. ego moueor. ff. de dolo malo. & facit text. in l. nam is, eodem titulo.* Præterea quod creditor dicatur etiam ille, qui iudicis officio agere potest, tradit Maynerius in *l. in ambiguis, numero 35. ff. de regul. iur.* Præterea quod creditores dicantur non tantum ij, qui pecuniam crediderunt, sed etiam omnes, quibus ex aliqua causa debetur, tradit Petrus Rebuffus in *tractat. de liter. obligat. articul. 6. gloss. 1. numero 2.* Secundum autem fundamentum est, arguendo de *text. in l. prima. §. biduum. ff. quando appella sit.* Baldus etiam inquit confirmari posse auctoritate *gloss. in principio. ff. de donatio.* dum voluit, ut supra etiam diximus, donationem conditionalem proprie donationem esse. Quoniam autem non videtur responderi communi Doctorum opinioni, dum volunt creditorem conditionalem, vel in diem creditorem proprie non dici: ideo Curt. in eadem *rub. si cert. pet. numero 78. inquit,* quod quando etiam pro-

proprie creditores non essent, sed late adhuc à statuto comprehenderentur, † propterea quod in materia quoque correctoria, de stricta vocabuli significatione ad latam ex identitate rationis extensio fieri solet, vt in eisdemmet terminis debitorum & creditorum tradit glos. in auth. minoris debitor. & in corpore vnde sumitur. *C. qui testam. facere poss.* & ideo in iis statutis, in quibus ea ratio attenditur: vt scilicet quilibet tute emere possit, creditor conditionalis vel in diem, ius suum saltem ad venditionem impediendam deducere debet: & si debitum seu creditum & conditionale sit, & tunc exigi non possit: Ea namque est prædictorum statutorum mens & intentio, vt emptores ab omni molestia tuti sint. Mirum igitur esse non debet, si ex identitate rationis creditores etiam in diem & sub conditione comprehenduntur. Hac eadem ratione ad illud quoque responderi potest, quod dicitur: Non valenti agere præscriptionem non carrere. Nam licet tales creditores efficaciter tunc agere non possint, ius tamen suum ad hoc, vt in suum præiudicium venditio non fiat, deducere potest. Et ita inquit ibidem Curt. Papię iudicatum fuisse eisdem rationibus, & ipse quoque hanc eandem opinionem sequitur: & præsertim si statuta pinguioribus verbis concipiuntur, vt si fortasse in eis dicatur, vt habes, vel præ tendens habere ius aliquod, compareat, &c. Illud enim verbum, aliquod, † eius nature est, vt verbum præcedens latam significationem recipere cõpellat, vt voluit glos. communiter approbata in *cl. 1. in vers. aut earum parte, de foro competen.* Vnde subdit ibidem Curt. clarum esse, prout omnes fatentur, creditores in diem, vel sub conditione, saltem large † creditores esse. & ideo ex consequenti ab huiusmodi statutis vel proclamatis comprehenduntur. Præterea hanc opinionem, vt creditores in diem vel sub conditione comprehendantur, tenuit Ceph. in *consil. 228. num. 27. volum. 1. dum inquit gloss. in l. petens, prope finem, in versicul. respondeo. C. de pact. voluisse in venditione conditionali ius à principio nasci, licet conditionale: Quo pactum iuxta eam appositum, non secus ac si pura fuisset vestiatur, & & præsertim si conditio sit causalis, vt inquit Negulant. in *tract. de pigno. & hypoth. in secundo membro quintæ partis, numero 9. versic. & ratio differentie.* Hæc præterea opinio argumento à generali bonorum hypothecata confirmari videtur. Quemadmodum enim ea bona etiam futura cõprehendit. *l. fina. vbi tradit Bart. C. qua res pigno. obliga. poss. & l. si ita, in prima opposit. ff. de auro & argento legato. & tradit Capra in consil. 3. num. 23. & iterum Negulant. in eodem tract. de pigno. & hypoth. 2. membro 2. partis, num. 1.* Pariter etiam sub generali creditorum vocabulo: & ideo à statuto vel proclamate generaliter loquente, creditor in diem, vel sub conditione comprehendatur. Accedat etiam, quod † generalis remissio futura comprehendit: & eo magis dicendum est, cum huiusmodi argumento Imperator in *l. 2. in fine. C. de remiss. pigno.* vsus est. Facit etiam illud, quod dixit Bart. in *l. si fundum per fideicommissum, in principio, in versic. pone, relictus est. ff. de legat. 1. dum inquit, si mihi relictus sit fundus sub conditione, si hæres † vero cõsensu meo & voluntate alienet, mihi in eo fundo præiudiciũ fieri: & sic patet, meum consensum mihi iure nondum competenti præiudiciũ afferre: sed in fundo alieno competituro,**

eadem igitur ratione, vt statutum creditorem conditionalem vel in diem comprehendat dicendum videtur: & ex consequenti, si non compaream: nihilve dicam mihi præiudicem: id quod ea ratione confirmatur, quod consensus tempore saltem ritulus seu præsens causa competeret: de qua sane idem: quod de ipso iure realiter competente dicendum est. *l. spem. C. de donatio. & tradit Bart. in l. prima, & in l. fin. in fine, in prima lectura. C. de pact. & Socin. in l. Gallus. §. videndum, num. 3. ff. de liber. & posthum.* Satis igitur est, si proclamationum tempore, vel statuti, vel à principio causa adsit, & crediti titulus introductus sit: licet conditionalis: & ideo dixit Aret. in *§. idem iuris, numero 54. versicul. aut verba non sapiunt futurum, Institu. de exceptio. renunciationem etiam ius conditionale comprehendere, ex ipso dummodo competat contractu. Præterea, quod tunc respectu spei, super qua renunciatio fundatur, præsentem existentiam habet: Quod sane eadem ratione de statuto dicendum est, vt scilicet ius conditionale comprehendere possit. Confirmatur adhuc ex iis, quæ supra diximus autoritate Castrensi. in *l. si stipulatus. §. cum stipulamur, num. 2. & 3. ff. de verbor. obligat. & Ioan. Andr. quod si quispiam mandat † hæredi suo, vt soluat omnia debita Titij: 23 conditionalia quoque eum soluere debere: id quod refert & sequitur Socin. in *tractat. fallentia. Regula incipiente verba presentis temporis, in prima fallent. & optime facit illud, quod post Cumanum tradit Ias. in dicto §. cum stipulemur, col. 2. versic. secundo limita.* Vbi si statum † mandat venditorem præcedentibus proclamatis vendere, quod quam ius aliquod præ tendens in re vendenda compareat: ille etiam comparere tenetur, qui ius conditionale præ tendit: ob id quod verbum illud, aliquod, casum quoque improprium comprehendat & conditionale: tum etiam quia licet ille interim venditionem impedire non possit, poterit tamen eueniente conditione: & ideo ad hoc vt emptor caute emat, comparere debet. Præterea hanc eandem conclusionem videtur firmare Iacob. Mandel. ab Alba. in *consil. 105. num. 1. vbi de fisco loquitur.***

CAP. LX.

ARGUMENTVM.

An re vera iste creditor sit contra quem debitor excipere potest.

SUMMARI.

- 1 Creditor ille vere non est, aduersus quem debitor se exceptione tueri potest.
- 2 Testator si mandet satisfieri creditoribus, de illis intelligendum non est, aduersus quos potest se tueri exceptione præscriptionis.
- 3 Præscriptio malæ fidei iure canonico reprobatur.
- 4 Restituere etiam in foro conscientie illud quis non tenetur, quod bonæ fidei præscriptione acquisiuit.
- 5 Ius canonicum ob peccatum præualet iuri civili.
- 6 Ius canonicum seruari debet etiam in terris Imperij.

Quoniam diximus supra, eos non esse vere † creditores, aduersus quos debitor se exceptione tueri potest, vt ultra ea quæ supra deduximus, voluit Ludou. Roman. in *consil. 204. numero 13. cum*

vere creditor ille non dicatur, cuius intentioni iusta ac perpetua exceptio refragatur. *d. l. creditores. ff. de verb. signifi. & l. debitor ad adem. ff. de liber. causa. & l. vel obligatus. ff. de actio. & obligat. & l. is cui, & ibi notatur, & l. i. ff. si cert. pet.* Inferunt ex prædictis, vt etiam in præcedenti conclusione attigimus, Bar. Castrenf. & Imola in *d. l. si is, cui. §. Flavius. ff. de solutio.*

2 quod licet cum testator ¶ suis creditoribus satisfieri mandat, eis creditoribus satisfieri mandasse non censeatur, aduersus quos testator præscriptionis exceptione se tueri potest: vt puta statutaria decenij, vel alterius cuiuslibet temporis, vt voluit etiam Bar. in *l. legauit. ff. de lib. legata. & iterum Bar. Bal. Paul. Castrenf. Imola & Soci. in d. l. quibus diebus. §. dominus. ff. de condit. & demonstrat. & Ias. in l. si fideiussor. §. 2. ff. de legat.* Id tamen suas patitur limitationes: nam eam conclusionem primo loco limitat Bal. in *d. §. dominus, & Imola in d. §. Flavius* de iure canonico, ¶ quo malæ fidei præscriptio reprobatur. c. fin. extra de præscriptio. & ideo si præscriptionem bonæ fidei præsupponamus, etiam de iure canonico prædicta conclusio lo-

4 cum habeat, propterea quod ¶ illud, quo bonæ fidei præscriptione acquiritur, cōscientiæ foro nõ repugnat, vt voluerunt Bal. Soc. & alij quamplures.

5 In hoc enim casu ob peccatum ius canonicum ¶ iuri ciuili præualere certum est: & ideo inde inferitur, vt etiam de iure ciuili prædicta conclusio non procedat, vt dixit Imola in *d. §. dominus.* vbi Bal. & Socin.

6 ¶ tradunt etiam in terris & locis Imperij seruandum esse, vt voluit glos. in c. possessor, de reg. iur. in 6. & tradit Benincasa in *d. §. superest. num. 477. & 478. Institut. de actio. vbi inquit, Bald. & Imola in d. §. dominus,* inquit, vt supra latius diximus, limitando illam conclusionem nõ procedere, vbicunque testator aliud debitum non haberet, propterea quod tunc cum mandat creditoribus satisfieri, de iis quoque intelligere necesse est, quamuis exceptione testator se aduersus eos tueri possit, *argumento l. fundus, qui locatus. ff. de fundo instruct. & voluerunt Bal. Cuman. & Socin. ibi.* at secus si testator alia quoque debita non conditionalia, vel in diem haberet.

CAP. LXI.

Argumentum est in Summariis.

SUMMARIUM.

- 1 Testator si mandat satisfieri creditoribus suis non videtur comprehendere eos, qui naturaliter tantum obligati sunt.
- 2 Mandans satisfieri creditoribus suis in contractibus, eos comprehendit, qui naturaliter tantum obligati sunt.
- 3 Mandans satisfieri creditoribus suis pro exoneranda conscientia, intelligitur eos quoque comprehendere, quibus obligatione naturali tenetur.
- 4 Officium iudicis hodie versatur circa obligationem naturalem.

1 Secundo loco limitatur illa ¶ conclusio testatoris mandantis suis creditoribus satisfieri, vt non videatur eos comprehendere voluisse, qui naturali tantum obligatione tenentur. *d. l. si is cui. §. Flavius. ff. de solutio.* vbi tradunt Bartol. & Imola, & Bologninus ibi & Bartol. in *d. l. quibus diebus. §. dominus.*

vbi Castrenf. & Socin. ff. de condit. & demonstrat. ibi enim Socin. numero 2. inquit hoc verum esse in actibus inter viuos, vt *d. §. Flavius.* secus vero in vltima voluntate, ¶ in qua testator de anima sua cogitare præsumitur, & licet ad hoc nihil deducant: Benincasa tamen in *d. §. superest. num. 474. adducit text. in cap. sancimus. i. quest. 7. & in cap. literas, extra de præscriptio. & tradit Alciat. in tract. præscriptio. Regula 3. præsumpt. vero 4. num. 5.* cum igitur de anima cogitare præsumatur, præscriptio etiam est, vt voluerit etiam illis creditoribus, quibus naturaliter tantum debebat, & id vt à peccato liberetur, cum iure Pontificio ea quoque obligatione teneretur. *cap. 1. & 6. qualiter, extra de pact. & tradit Bald. in l. id quod pauperibus, quest. 9. C. de episc. & cler. & in l. 2. C. de fideicommiss.* Illud animaduertendum præterea est, quod si testator exprimeret suis creditoribus pro sua conscientia ¶ exoneranda satisfieri, res esset clara, quod etiam illis creditoribus satisfaciendum esset, quibus naturaliter deberetur. Verum Socin. ibidem procedere arbitratur, si huiusmodi verba exonerationis conscientiæ adiecta non sint, ea ratione, quod olim pro huiusmodi naturali debito manus regia competeret, & in eius locum hodie ¶ officium iudicis successit, vt dixit Butrius post Innocent. in capit. quæ in ecclesiarum, extra de constitutio. & ideo cum hoc quoque debitum sit exigibile, vt tradit ibi latius Benincasa; merito si testatoris mandatum ad huiusmodi etiam naturalia debita extenditur mirum non est.

CAP. LXII.

ARGUMENTVM.

Qui bona sua alio hypothecauit an vere etiam debitor appellari possit.

SUMMARIUM.

- 1 Creditor, an dicatur ille, cui quis reali actione tenetur.
- 2 Acceptilatio generalis vel liberatio non comprehendit id, ad quod quis tenetur actione reali.
- 3 Possessor non dicitur debitor.
- 4 Debitor non dicitur ille, qui hypothecauit rem suam.
- 5 Creditor ille dicitur, qui quacunq; de causa rem auferre potest.
- 6 L. ait prætor. §. si debitorem. ff. quæ in fraudem credi. procedit in debitore actione reali.
- 7 Iura loquentia de aliqua dispositione, in ea dispositione verificantur & locum habent, quæ potest sub lata significatione comprehendere.
- 8 Officium iudicis in statuto venit appellatione actionis.
- 9 L. Aurelius. §. Menia. ff. de liber. legata, declaratur.
- 10 §. 1. Instit. de actionib. declaratur.
- 11 Debitor, an dicatur ille qui hypothecauit bona sua pro alio, ita vt si statutum disponat, vt debitor ad instantiam creditoris capi possit, à statuto comprehendatur.

Quærun etiam Doctores nostri, an ille, ¶ cui quis reali actione tenetur, creditor dicatur? In hac questione Iac. Niger in *l. 1. num. 91. ff. si cert. pet. dici non debere existimauit, vt voluit etiam ibi Alex. & idem inquit tenere Arer. & Ias. Instit. de act. in princ. col. 15. & Bald. in l. cum necessitatem, C. de fideicommiss. qui*

qui pro ea opinione adducit tex. in *l. Aurelius, §. Ma-*
ui a. ff. de lib. legata. vbi notatur. Est etiam pro ea tex.
 2 in *l. & vno, §. i. ff. de acceptila.* vbi ¶ in generali acce-
 ptilatione, vel liberatione, id non comprehendit-
 tur, ad quod quis reali actione tenetur. eandē quo-
 que opinionem sequitur Bal. in *l. fi. C. de bonis autho-*
indic. possid. Nam creditor dici non potest, prout
 3 nec ¶ possessor etiam debitor dicitur: & adducit ad
 hoc tex. in *§. i. Instit. de act.* & subdit Niger optime fa-
 cere illud, quod dicitur de hypothecate rem suam,
 4 quod ¶ ex quo tenetur actione reali, debitor dici
 non potest, vt voluit Salyc. in *d. l. i. & Corne. in conf.*
238. nu. 13. vol. 4. dum vult, vt qui potest conuenire
 vel cōueniri actione reali, vt est petitio hereditatis,
 proprie creditor vel debitor non sit, vt habetur in *l. i.*
ff. si cert. pet. & Instit. de act. in prin.

Contrariam tamen opinionem, veriolem arbi-
 tratur Iacobus de Nigris in eadem *l. i.* eamq; pluri-
 bus comprobatur iuribus & auctoritatibus: & in pri-
 5 mis mouetur ex eo, quod ¶ vbicunq; ex quacunq;
 causa res initio ab aliquo auferri potest, ille credi-
 tor dicitur, & ille à quo auferitur debitor: & sic ex
 consequenti ille qui actione reali tenetur, debitor
 dicitur, & ille cui tenetur, vt habetur in *d. l. credito-*
res. ff. de verb. sign. de qua supra sæpe mentionem fe-
 cimus, vbi hac de re species videtur. Præterea est de
 hoc text. in *l. pecunie verbum, §. si eodem tit. & tradunt*
 omnes *Instit. de actio. in prin.* dum ibi inquit, actio-
 nem realem definiunt. Hæc quoq; opinionem in ter-
 minis sequutus est Alexan. in *conf. 64.* et si celeberrime
 6 Doctores, *col. i. vol. 3. dum concludit, text. ¶ in l. ait*
Prator, §. si debitorem. ff. que in frau. cred. in eo debito-
re locum habere, qui actione reali tenetur, per ea
quæ voluit Bal. in l. fi. C. de compensat. dum inquit Bal.
eum, qui actione reali tenetur, large debitorem di-
ci posse. & idem dixit Alex. in l. debitor. colum. 6. ff. ad
Trebellia. & ideo, vt dispositio d. §. si debitorem. in hu-
 7 iusmodi debitore verificetur, dicendum est ¶ cum
 iura de aliqua dispositione loquentia in ea etiam
 dispositione verificentur, & locum habeant, quæ
 sub lata significatione comprehendere potest, *l. fi-*
lium habeo. ff. ad Senatufcons. Macedon. & id pluribus
in simili firmat Alex. in l. i. col. 12. ff. de iurisdic. omn.
 8 *iud.* dum vult, vt appellatione actionis, ¶ in statutis
 officium iudicis comprehendatur. Stante hac po-
 steriori opinione, dicit eodem in loco Iacobus Ni-
 ger, ea quæ in contrarium deducuntur, nõ obstat:
 9 & in primis respondendo tex. ¶ in *d. l. Aurelius, §. Ma-*
uia. ff. de liber. legata, inquit ideo ibi non compre-
 hendi id, ad quod quis reali actione tenetur, quia
 natura legati liberationis vel acceptilationis, quin
 suum emat, non impedit: non autem quod non sit
 debitum, & id ne detur materia, vt quis aliquid sub
 spe liberationis cōsequenda occupet, *l. Aurelio, §. si.*
 10 *ff. de libe. lega. & tradit Bal. & sequuntur alij in d. l. cum*
necessitatem. C. de fideicom. vbi vero cessat huiusmodi
 ¶ ratio, secus dicendum est. Pariter etiam ibidem
 inquit non obstat *text. in §. i. Instit. de actio.* ibi,
 nullo iure tenetur. Nam posito, inquit ipse, quod
 nullo iure sit obligatus: ob id tamen non sit, quin
 debitor dicatur, ex quo res ab eo auferri potest.
 Dum etiam pro alia opinione dicebatur, quæ ren-
 11 do, ¶ an ille qui rem suam pro alio hypothecauit,
 debitor ita dicatur, vt si statuto caueatur q; ad in-
 stantiam creditoris debitor capi possit, ipse etiam
 capi debeat. Nam licet Salyc. in *d. l. i. ff. si cert. pet.* eum

à statuto non comprehendere concludat, ob id quod
 nulla personali actione ligetur, sed hypotheca-
 ria tantum, quæ est realis: & ideo ille creditor
 non dicatur: cum titulus de pigno. sub eo tracta-
 tu de reb. credit. non comprehendatur, & ad hoc
 faciat illud q; voluit Alex. & alij in *d. l. i.* quod ille
 qui tenetur reali actione, proprie debitor non di-
 catur, *d. l. Aurelius, §. Maui a. ff. de libe. legata.* Respondeo
 Iacobus Niger prædictis non obstantibus, contra-
 rium verius esse existimare: Nam cum ab eo licet
 inuito actione hypothecaria exigi possit, merito
 debitor dicendus est, vt voluit Bar. in *d. l. i. sæpius supra*
relata. Id quod ex eo etiam cōfirmari videtur, quod
 illius fidem sequutus sit, & hac vltima ratione Saly-
 cetū irapugnabat Bologninus in *rub. ff. de reb. credit.*
col. 14. & est de hoc casus in d. l. creditores. ff. de verb. sign.
ibi, ex quacunq; persecutione cum prosequutio. in
rem actio sit, l. actio in personam. ff. de actio. & obligatio.
 Minus etiam obstat arbitratur, quod sub eo titu-
 lo, de rebus creditis, tractatus ille nõ ponatur, pro-
 pterea quod multa etiam alia sub eo tit. non po-
 nuntur, vt titulus, de verborū obligationibus, & de
 fideiussoribus: & tamen fideiussor debitor dici so-
 let. & sic patet ex prædictis, hæc quoq; posteriorem
 opinionem satis iuribus & rationibus Doctorum ve-
 nistorum auctoritatibus cōfirmari. Verum quic-
 quid sit, Iacobus Niger in *d. l. i. nu. 91. ff. si cert. pet. in-*
quit, primam opinionem, quod creditor nõ sit, fre-
quentioribus calculis receptam esse, vt attestatur
etiam ibi Alexan. & eam quoq; sequitur Corn. in
cos. 138. nu. 13. vol. 4. argumento auth. minoris debi-
tor. C. qui per a. tut. dari. Vbi prohibentur tutores es-
 se creditores minorum vel debitores pupillorum,
 si creditum, vel debitum non sit paruum, & licet, vt
 supra diximus, qui potest conuenire vel conueniri
 actione reali, prout est petitio hereditatis, proprie
 creditor vel debitor non sit, iuxta ea quæ habentur
 in *d. l. i. ff. si cert. pet. & Instit. de actio. in prin. attamen gl.*
 & Doct. in *d. auth. minoris debitor, dicunt tex. in d. auth.*
 procedere etiam in reali actione, propterea quod
 ad sit eadem ratio: vt ibi latius habetur.

CAP. LXIII.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

1 Debitor, an ille dicatur, qui potest petitione hereditatis conueniri.

PROsequendo prædicta quarunt etiam Doctores, an ille qui petitione hereditatis conueniri potest, debitor ¶ dicatur: Quia in re inquit Iacob. Niger in *d. l. i. nu. 87. ff. de reb. cred.* Salycetum concludere dici non debere, nec posse. Ratio autem est, vt ipse arbitratur: quia quando agitur petitione hereditatis illud petitur, vt quis dominus à iudice pronuncietur, vt dixit Bart. in *l. i. ff. de edendo. quo fit vt* cum hæc incompatibilia esse videantur, debitor esse nõ possit. Subdit tamen ipse Iacob. Niger prædictis nõ obstantibus, eum debitorem dici posse, cum ab ipso etiam inuito hereditas auferri possit, *licet minimam. ff. de pet. hered.*

CAP. LXIV.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

1 Fideiussor, an debitor dicatur.

Fide-

Fideiussor, † an debitor dicatur, alias à Doctõribus nostris quæsitum fuit: inter quos Bartol. in d. l. i. ff. si cert. pet. debitorum dici existimauit, motus maxime per tex. in l. & magis. ff. de solutio. in quo dicitur illud etiam quempiam debere quod alieno nomine debet, comprobant hanc conclusionem, per text. in l. si res aliena, in fi. ff. ad Senatuscons. Trebell. Contrariam vero opinionem, quod imo debitor dici non debeat, contra Bar. tenet Dec. in d. l. i. & respondendo d. l. i. inquit tex. ibi, debitum simpliciter nõ appellare, sed secundum quid ibi fideiussorio nomine. Hanc Decij responsionem reprobat Niger ex eodem tex. cum dicat, debitum meo nomine, q̄ tamen proprie debitum est. Confirmat Niger hanc suam solutionem ex eo, quod illud verbum, debitum, tam ad illud verbum, meo nomine, quam fideiussorio, refertur: & ideo pariter vtrunq; determinare debet, l. nam hoc iure ff. de vulg. & pup. Præterea respondendo etiam tex. in l. si res aliena, in fi. ff. ad Senatuscons. Trebell. quatenus simpliciter eum debitorem appellat: id quod & in aliis quoq; legibus passim habetur: inquit si teneamus fideiussorem vere debitorem dici non posse, ita distinguendum esse: Aut enim ab ipso fideiussore exigere potest, vtputa quia beneficium excussionis locum non habeat, ob id quod principalem soluendo non esse appareat, vt notatur in l. fin. in fi. ff. si cer. pet. vel quouis alio modo tale beneficium locum non habere constat: & tunc fideiussor debitor dicatur, & ita substitueatur opinio Bart. Verum si recte animaduertatur hoc primum distinctionis caput, parum, aut nihil prodesse videtur: quandoquidem ipsorum contrahentium intentio attendenda videtur: nam vterque contrahens, quatenus principalis non soluat, vt ipse fideiussor satisfaciat & soluat, intelligere videtur, & ideo si initium respiciamus, vt fideiussor debitor sit, intelligi videtur. Accedat etiam quod si illud attendamus, an principalis sit soluendo, necne, erit debitor conditionalis, vel saltem eius obligatio à futuro euentu pendeat, dubiove euentu: & ideo vere debitor dici non posset, vt supra de creditore vel debitore conditionali dictum fuit. Crediderim tamen, quicquid in contrarium obiiciatur, fideiussorem debitorem esse, cum ab eo exigere possit: id q̄ in illis locis potissimum locum habere dicendum est, vbi iure aliquo municipali beneficium excussionis reiectum est: & ideo inferebat ibidem Iacobus Niger, quod cum iure ff. & C. excussionis beneficium locum non habeat: fideiussor vere debitor dicatur: Aut vero redeundo ad eandem distinctionem, loquimur, quando beneficium excussionis locum habet: quod quidem regulariter habet quilibet fideiussor, auth. presente. C. de fideiussore. & tunc vere debitor dici non debet: & in hoc Niger Decij opinionem sequitur, contra Bart. & ideo inquit nõ obstat tex. in l. & magis. Quia responderi potest, quod de iure veteri loquatur, quo beneficium excussionis locum non habebat, l. iure nostro, C. de fideiussore. Ratio autem est, quia tunc cum beneficium excussionis inductum non esset, poterat statim etiam à fideiussore exigere, & ex consequenti dici debitor. Verum redeundo ad præpositam conclusionem, quod fideiussor debitor sit, dicunt eam comprobati per text. in l. si fideiussor, in princ. ff. de legat. i. vbi illud debitum appellatur, quod ex causa fideiussionis procedit. Ad hunc tex. cum responderet Decius, ideo ibi id dictum

fuisse, quia legatum in alio verificari non posset: & ideo si verba improprietur, mirum non esse, l. quibus diebus. §. dominus ff. de cond. & demonstr. Replicat Niger ideo ibi debitum esse, quia illo iure à fideiussore licet inuito exigi poterat. Dum præterea pro opinione Bart. adducitur tex. in l. si seruus. §. videamus. ff. de verbo. oblig. vbi tex. fideiussorem debitorem appellat: cum dicat principalis debitor, & subdat: accessiones autem, scilicet debitores eos illa dictione, autem, implicando. Respondebat Decius satis esse fideiussorem debitorem simpliciter non esse: sed Niger eam reprobando dicit esse omnino fideiussorem, cum excussionis beneficium non haberet. Dum etiam adducebatur tex. in l. cum alter. C. de fideiussore ibi, cum alter ex fideiussoribus debitum satis fecerit, & sic debitum appellat: quatenus Decius ibi dicebat, illum text. ad debitum principalis respicere, non q̄ fideiussorem debitorem esse voluerit: Replicat Niger talem Decij declarationem prorsus illi tex. repugnare, cum de debito fideiussoris loquatur. Quod autem id verum sit, ex eo manifeste apparet quod quærit, an actio cõpetat contra suum fideiussorem: & ideo vt responsio interrogationi contineat, de debito fideiussoris omnino intelligendum esse. Dicit tamen Niger illum text. optime loqui, ex quo excussionis beneficium locum non habebat. Præterea vltra prædicta Niger hanc eandem opinionem sequutus, quod fideiussor dicatur debitor, comprobatur per tex. in l. i. ff. de solutio. dum tex. ibi dicit debitum pro quo quis fideiusserat: videlicet ille qui pecuniam accepit. & ad idem inquit facere tex. in l. verum ff. de compensatio. ibi, fideiussorem ex contractu debere. Comprobatur præterea per tex. in l. presenti. §. adicientes. C. de his, qui ad eccles. confug. vbi cum tex. ille de fideiussore ad ecclesiam fugiente loqueretur, inquit ex eius bonis publica priuataq; debita persolui oportere. Vnde ex prædictis ibidem, n. 89. infert Niger ad statuta disponentia, vt nullus debitor vendat res suas mobiles, nec ad vectigalium cõduccionem admittatur; an ad fideiussores extendantur, & inquit Alber. in prima parte statutorum, quæst. 179. quæstio etiam pulchra, voluisse vt extendantur ob id quod fideiussor debitor dicatur. Dicit tamen Niger existimare opinionem Bal. & Petri distinguendum, cum qua transit etiam Ias. in d. l. i. ff. si cer. pet. verior em esse, videlicet inspiciendum esse, an ille, contra quem regressum habiturus est, soluendo sit: & tunc datio conducere possit, cum statuti intentio fuerit, vt pro datio debitor accipi non possit, ex quo sufficientes facultates habere non videatur. Hęc autem ratio cum cesserit in prædicto fideiussore, ex quo cum debitor principalis sit soluendo, bona sua minuere non dicatur: merito si à statuto prædicto comprehendatur, mirum non est.

CAP. LXV.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

Nomen debitoris si legatur, an veniat etiam nomen fideiussoris.

Nomen † autem debitoris si forte legatum fuerit, an nomen quoque fideiussoris comprehendatur, quæsitum fuit: Quia in re Iacobi Niger in d. l. i. eodem in loco, C. si certum pet. inquit, Bald. in l.

in l. prima, colum. 2. C. commun. de leg. nota enim quoque fideiussoris comprehendi voluisse. Quæ quidem conclusio ex eo satis comprobatur videtur, quod licet fideiussor improprie debitor sit in ultimis tamen voluntatibus, in quibus latior fit interpretatio, ut supra late diximus, comprehendi omnino dicendum esset, ut pluribus confirmavit Alex. quem alij sequuntur in d. l. si stipulatus, §. cum stipulemur. ff. de verb. obligat. cum aliis concordantibus.

CAP. LXVI.

Argumentum est in Summariis.

SUMMARIUM.

- 1 Cessionarius, an creditor proprie dici possit.
- 2 Statuta loquentia de creditoribus, habent locum in cessionario.
- 3 Statuto si caueatur, creditores infra quinquennium petere debere, alioquin amittant ius suum, comprehenduntur etiam cessionarij.
- 4 Statutum si disponat, ut ad petitionem creditoris debitores carcerari possint absq. vlla citatione, cessionarius non comprehenditur.

Videndum successiue est, an cessionarius proprie creditor dicatur: In qua dubitatione Ludouicus Bologninus in rub. ff. si cert. pet. num. 17. vt cre. ac proprie creditor dicatur, concludere videtur, prout dicit esse text. in 1. C. de donat. tit. gener. ibi, satis fuerit, &c. Secundo loco mouetur per text. in l. ab Anastasio, in vers. illum creditorem. C. manda. vbi cum lex de cessionario loquatur, eum creditorem appellat. & ita per illum text. inquit voluisse ibi Bartol. eandem præterea opinionem sequuntur Iacob. Butriga. Bal. Salyc. & Ludo. Roman. in l. i. ff. si cert. petat. & Bald. in l. per diuersas, questio. decima, C. manda. & Bald. in l. i. in fin. C. de actio. & obligat. quibus in locis concludunt, cessionarium creditorem appellari: & statuta de creditoribus loquentia, in cessionario locum habere: & ita inquit Bologninus tenere magis communem Doctorum scholam & opinionem in d. rub. & in l. i. ff. si cert. pet. Quibus ipse addit tex. in l. creditorem, in vers. sed omnes, quibus ex aliqua causa debetur, &c. ff. de verb. sign. vbi text. eos omnes de debitores appellat, quibus ex aliqua causa debetur. Sed sic est, quod nulli dubium sit, quin cessionario ex causa cessionis debeatur: ergo iure optimo, quod cessionarius creditoris appellatione comprehendatur, dicendum est. Adducit præterea text. in d. l. creditores, in vers. ex quacunque causa, &c. eodem tit. ff. de verb. sign. eodem modo inducendo, prout induxit d. l. creditorum. Dicit etiam non modicum ad hoc facere tex. in d. l. in vers. cuiuscunque rei assentiarius aliam fidem sequuti, mox recepturi, quid ex eo contractu credere dicimur, &c. ff. si cert. petat. Sed sic est, quod cessionario prædicta omnia conueniunt: & non solum conueniunt, sed etiam cadunt, propterea quod aliquid recepturus est, cuius debitoris fidem sequitur, & ei rei præstat assensum: merito ut creditor sit, dicendum est. Præterea hanc conclusionem sequitur Ludou. Rom. in cons. 292. n. 1. à correlatiuis arguendo: Quandoquidem si ille, contra quem iura cessa sunt, debitor à lege appellatur, l. 2. C. de donat. multo etiam magis ille cui sit, creditor dici debet, sumpto ut diximus, argumen-

to à correlatiuis, l. vlti. ff. de acceptil. & legem Iuliam, C. de indic. vidu. tollen. & l. 1. C. de conuen. fisci. debit. libro 10. Hanc præterea opinio. sequutus est Ioan. Andr. in addit. ad Specul. in rub. de accessio. & Bald. in l. 1. C. de actio. & oblig. & in l. si sic legatum, §. fin. ff. de leg. 1. & licet Bologninus ibidem pro contraria opinione deducat, & eum vterque ibidem Decius sequatur, ob id quod fidem debitoris sequutus non videatur, & ob id, ut ibi habetur, creditor dici non possit: à præcedenti tamen opinione recedendum non est, cum communiter recipiatur, & quotidie videamus statuta de creditoribus loquentia, ad cessionarios extendi, ut est magis communis Doctorum opinio in d. rub. & in l. i. ff. si cert. petat. & præsertim Bal. ibi, & in d. l. per diuersas, quest. 10. C. manda. dum inquit, si statuto caueatur creditores infra quinquennium illud quod sibi debetur, petere oportere: alioquin si illud non petant, ius suum amittere, eodem statuto cessionarios quoq. comprehendi, cum creditor sit, & si in eodem loco subdat Bald. quod si statutum disponat ad petitionem creditoris debitores absque vlla citatione carcerari posse, cessionarios non comprehendi, ea ratione quod prius de iuribus cessionis inspiciendum sit, ut voluit Innoc. in c. quia v. extra de iudic. & sequitur Salyc. in d. rub. & in l. i. ff. si cert. pet. & Salyc. iterum in d. l. per diuersas. in 13. questio. & iterum idem voluit Roman. in eadem rubrica, & in l. prima, & in consilio 142. quod cessionarius. Ad illud autem, quod dixit Bologninus in dicta rubrica, quod scilicet cessionarius fidem debitoris sequutus non sit, & ideo vere debitor dici non possit, satis (ni fallor) concludenter dici potest, quod ex quo cedens dicitur fidem illius cum quo contraxit sequutus, pariter idem etiam de cessionario dicendum est, cum in cessionario omnia transferantur, quæ apud cedentem sunt. l. si ager, in si. ff. de rei vendic. vbi Bart. & Dyn. in cap. pro possessore, de regu. iur. in 6. Si igitur apud cedentem est, illa qualitas ut fidem alienam secutus sit, utiq. & eadem cum ipsa cessione in cessionarium transfuit, & sic saltem medio cedentis fidem alienam secutus dici debet: & ideo dixit Angel. in l. si cum emptore. num. 3. ff. de pact. consuluisset & obtinuisse, ut creditor qui alteri iura sua cedit, & cessionarium in locum suum posuit, post ipsam cessionem nec agere, nec exigere à debitore posse: & si cessionarius nec egerit, nec exegerit, nec quicquam de illis tribus fecerit, quæ dicuntur in l. 3. C. de nouatio.

Illam autem conclusionem, quod statutum disponens ad petitionem creditoris debitores absque vlla citatione in carcerem detruendi possint, cessionarios comprehendat, limitat Roma. in d. consil. 142. numero 2. vbi cunque constitutione aliqua vel statuto citatio remissa sit; quandoquidem si partium conuentione citatio remitti potest, l. diem proferre, §. si quis ex litigatoribus, certe ut constitutione aliqua, vel statuto tollatur, multo magis dicendum est, l. fin. C. de fideiussor. & l. si libertus minorem. ff. de iure patron. cum similib. & ob id subdit Roman. in dicto consilio 142. tolli obiectionem Imolæ in dicto capitulo quia vero. extra de iudic. & Bald. in dicta l. per diuersas. quia loquuntur, quando constitutiones vel statuto citationem non remittunt, & ideo esse-
mus in casu dubio. Si enim constitutio vel statutum citationem remitteret, esse-
mus in claris.

CAP. LXVII.

ARGUMENTVM.

Cui ex delicto, legato vel fideicommissio debetur an creditor appellari possit.

SYMMARIA.

1. Creditor, an ille dicatur, cui ex delicto, legato, vel fideicommissio debetur.
2. Heres adeundo hereditatem, cum legatariis contrahere videtur, & an vere.
3. Differentia inter creditorem & creditum, an sit facienda.
4. Etymologia vocabuli derogat communis vsus loquendi.
5. Statuta interpretatione passiuè extensiuam recipiunt.
6. Creditor proprie ille non dicitur, qui ex necessitate non sponte fidem alterius sequitur.
7. Heredis appellatione fideicommissarius non comprehenditur, nec contra fideicommissarij appellatione venit heres.
8. Verba in materia statutaria, quomodo accipienda.

Creditor, † an ille dicatur, cui ex legato, fideicommissio vel delicto debetur, variaz, vt ex infra scriptis apparebit, & satis diuersæ extant Doctorum nostrorum opiniones: Bart. quem sequuntur Bald. & Anton. à Butrio in d.l.1. in lectu. antiqua, ff. si cert. pet. creditorem dici arbitrantur, per tex. in l. debitor, & in l. creditores, ff. de verbor. sign. & id clarius exprimit in secunda lectura, vbi glo. dicit tamen Alex. in d.l.1. num. 37. eundem Bart. voluisse statutum de re credita loquens, verbo participij vtens, ad huiusmodi creditores non extendi, ea potissimum ratione, quod vocabuli allusio repugnet, & in illis casib. quis debitoris fidem non sequatur, & ideo res credita dici non potest, d.l.1. hanc Bart. opinionem sequitur Angel. ibidem, & cum ea transit simpliciter Paul. Castr. in d.l.1. & tradit Alba in cons. 74. nu. 13. qui inquit magis communem esse opinionem, vt appellatione creditorum etiam fideicommissarij comprehendantur, vt voluerunt Alex. & Ias. in d.l.1. ambo, nu. 42. ff. si cert. pet. Hanc conclusionem Bart. contra communem sequitur etiam Ripa in dicta l.1. numero 92. & 94. ff. si cert. pet.

Verum contra Bar. tenet Salyc. in d.l.1. quatenus ad legata vel fideicommissa pertinet, per text. in l. si cui, §. Flavius, ff. de solut. cum ibi id q. ex causa fideicommissi debetur, crediti appellatione comprehendatur, & id saltem ex communi vsu loquendi procedere censet; & ex eo maxime confirmari arbitratur, quod † heredes hereditatem adeundo cum legatariis contrahere videntur, l. apud Iulianum, §. fin. cum l. seq. ff. ex quib. cau. in poss. eat. & §. si heres, Instit. de oblig. qua ex quasi contr. & tradit Curt. iun. in consil. 170. nu. 7. vt de hoc infra dicetur, & ideo ex quadam saltem fictione legatarij heredis fidem sequi videntur, dicit tamen statuti mentem & intentionem attendenda esse. Præterea hanc opinionem contra Bald. sequitur Fulgos. in eadem l.1. ff. si cert. pet. & in specie loquendo de legato contra opinionem Bart. videtur facere text. in d. §. Flavius. Vnde infert ibidem Alex. inter creditorem & creditum † differentiam vllam constituendam non esse, licet Bar. adesse existimauerit, quam etiam damnat & reprehendit

Ludou. Rom. in ead. l.1. Videtur namq; impossibile cessante credito creditorem dari: cum correlatiua sint, & vno remoto, aliud quoq; remoueri necesse sit. l. si. ff. de acceptil. & l. si. C. de indicta vidu. tollen. Imo si recte animaduertatur, non solum vnum ab alio procedit, sed potius vtrunq; ab eadem radice oriri dicendum est. & ideo subdit ibidem Alexan. nō ob stare tex. in d.l.1. quod scilicet legatarius fidē sequutus non videatur, quia † illud ab etymologia vocabuli deriuatur, cui communis loquendi vsus derogare solet, l. librorum, §. quod tamen Cassius, & ibi notatur, ff. de leg. 3. & l. labeo, ff. de supelle. legata. Accedit etiam ad hoc quod titulus, ff. de cond. indeb. sub eadem rub. ff. de reb. cred. comprehenditur, vt notat gl. ibi, in ver. varios. & si ille titulus de eo loquatur, qui creditum præterdit, ob id quod errans indebitum soluerit, & ideo fidem illius cui soluit sequutus non est. Vnde etiam apparet ab initio consensum illius, cui debetur, ad hoc, vt creditor dicatur, necessarium non esse: & ideo subdit Alex. constare etiam aliquibus lecturis, quas ipse habet, eum cui ex delicto debetur, improprie creditore esse per tex. in l. si cui, ibi, creditoris loco, & c. ff. de verb. sign. Quæ sane verba improprietatem denotant, l. interdum, §. qui tutelam, ff. pro empto. & §. quos autem, Institut. de bon. opofes. & l. mercis, la. vltima, vbi tradit etiam gl. ff. de verb. sign. Aliud enim est, quid esse tale, vel pro tali habendum. Quibus etiam addit, quod statutum de creditore loquens, in eo etiam locum habet, qui ex delicto creditor est. Et ratio est, † quia statuta interpretationem passiuè extensiuam recipiunt; vt notatur in l. si quis seruo. C. de furt. & in l. quod vero, ff. de legib. & ideo cum ius commune hūc pro creditore haberi velit: merito statutum loquens de creditore, in eo quoque locum habere dicendum est.

Ias. vero in eadem l.1. n. 40. & 47. ff. si cert. pet. hac de re loquens tres inquit eiusdem rei opiniones, & eas satis quidem diuersas, & inter se repugnantes à Doctoribus referri: Primam Iacob. Butri. quæ frequentioribus calculis recepta est, vt scilicet propria vocabuli allusione inspecta proprie creditor nō dicatur, & id ea ratione quod fidem alienam non sequatur: ac cōmuni loquendi vsu inspecto, creditores omnino dicantur, & ideo à statutis cōprehendantur. Quod autem communis vsus loquendi ita se habeat, probat tex. in l. si cui, in verbo, appellando, & in l. creditores, ff. de verb. sign. Si enim, inquit Ias. pōderemus tex. in d. §. si cui, ibi, sed et si, satis apparebit, eam aduersatiuam dictionem iuris identitatem & facti denotare, vt inquit gl. in l. sed et si, in prin. ff. de peti. her. & Bar. in l. hoc amplius, §. de his autem, ff. de damn. infec. Hanc opinionem sequitur etiam Alberi. in d.l.1. col. fin. ff. si cert. pet. & Salycet. & Raphael. Fulgos. & pro hac sententia Alexand. adducit text. in l. 1. C. qui manu. non pos. quem ad hoc ibi ponderat Bald. & notat etiam id gloss. in l. hereditarium, C. de actio. & obligatio. & ad idem refert text. in l. fin. & ibi Bald. C. de hered. actio.

Secunda est opinio Bartol. de qua supra nonnulla diximus, concludentes creditores ex delicto; legato & fideicommissio vere creditores appellari & dici posse, constituendo tamen differentiam inter verbum creditores, & crediti principium. Hanc Bartol. opinionem licet sequi videantur Angel. & Paul. Castrenf. eam tamen alii magis communiter reprobant.

Tertia autem est opinio Ludouic. Roman. qui dixit, appellatione creditoris, eos nullo modo comprehendendi, quibus ex legato, vel delicto debetur. Huic opinioni respondet Alex. in d. l. 1. ff. de reb. cred. cui addit Iason ponderandum esse, quod quando quis non sponte, sed ob aliquam necessitatem, et fidem alienam sequitur, creditor proprie non dicitur, l. si tibi pecuniam. ff. de reb. cred. vbi Bartol. notat. Sed hi huiusmodi sunt, ergo proprie & vere creditores dici non debent. Subdit tamen eodem in loco, id non simpliciter & absolute verum esse, sed nisi ex communi vsu loquendi aliter inductum sit, iuribus supra ad id deductis. Hoc præterea etiam modo respondetur prædicto. §. penultim. in verbo, absolute, id est large, in auth. de fideiuss. Verum quod adhuc ille, cui ex maleficio debetur, creditor dicitur, videtur comprobari per text. in l. rescriptum, in princ. cum gloss. & ibi Bald. in 3. notabil. ff. de pact. & in l. si cum fideicommissaria. §. 1. ff. qui & a quib. Accedat etiam, quod Laurentius Calcanus in cons. 75. nu. 14. vt in materia statutaria appellatione et fideicommissarij, hæres non comprehendatur existimauit vel e contra quod hæredis appellatione fideicommissarius non veniat: Et si Salycetus & Richar. dixerint, rem, quæ ex legato vel fideicommissio debetur, debitam dici, per text. in l. is cui, §. Flavius, ff. de solut. cum defunctus fidem hæredis pro legatariis & fideicommissariis sequutus dicitur, & ideo creditores dici possint: Nam ad illud, quod dixerunt Richardus & Salycetus, respondet ibidem Calcanus ex lata & impropria procedere, per ea quæ, supra diximus, quibus addit text. in l. cum hæredi, ff. de actio. & obligat. vbi cum hæres debitor appelletur, vt legatarius sit creditor, necesse est, vt est text. in l. in fraudem, ff. de his, qua in fraud. cred. Ibi enim edictum per exclusionem de renouanda libertate in fraudem creditorum faciendâ, loquens Iureconsultus ad fideicommissarios, & sic ex lata significatione extendi vult. Si igitur ibi ex lata significatione extenditur ad fideicommissarios, ergo consequens est, vt ex propria significatione non extendatur omnino dicendum est, vt inquit facere text. in l. fin. §. licentia. C. de iure deliber. vbi text. inter creditores fideicommissarios & legatarios diuersitatem esse ait: Quandoquidem licet supra dictum sit, hæredem adeundo hæreditatem quasi contrahere cum legatariis & fideicommissariis, id tamen non vere, sed ficte & improprie accidit, l. ex maleficiis. §. hæres. ff. ex quibus caus. in possess. eat. & d. §. Flavius. Vec videtur ob stare text. in contrarium adducti, propterea quod ideo ibi id procedit, quia verba text. ad aliud efficac creditum, quam ex fideicommissio referri non poterant: & ideo vt verba ac dispositio aliquid operentur, ad id referri opus est, quod ex causa fideicommissi deferretur. Si enim ad aliud referri possent, ex quo debitum ex causa fideicommissi creditum improprie dicitur, ad illud non referrentur. Si igitur hoc legis dispositione sit, vt multo magis in statutaria dispositione locum habeat, dicendum est. Redundo modo ad rem nostram, cum verbum, creditoribus, ad creditores ex contractu, & ex quasi contractu vel legati aut fideicommissi causa, seu donationis causa mortis, referri possit: vtique de creditoribus ex causa contractus vltro citroque obligatorij: & ex quo quis fidem alterius sequitur, potius referendum est, cum huiusmodi mutui contractui

similes sint, non autem alios, qui lata vocabuli significatione comprehenduntur: & præsertim cum ita intelligendo legum correctio euitetur, vt supra dictum est, & ita inquit firmare recentiores in d. l. 1. ff. si certum. petat. & facere text. in l. hæredibus. §. Titius. ff. ad Trebellian. Vbi Iureconsultus crediti appellatione illud contineri arbitratur, quod ex causa fideicommissi debetur, licet improprie creditum dicatur si aliquid proprie efficere non possunt. Et ideo infertur proprie illud debitum dicendum non esse, quando verba proprie aliquid efficere possunt. Vnde cum late sumpto vocabulo creditum & debitum id etiam dici possit, vt est text. in d. §. Flavius. merito mirum non est, si ibi dicitur crediti appellatione solum fideicommissariam pecuniam demonstrare videtur, cum verbum illud, videtur, improprietatem denotet. Accedat etiam quod diuersitas vocabulorum diuersitatem effectus ostendit, l. si idem, C. de codic. & ab ea validum est argumentum, l. 2. §. appellata. ff. si cert. petat. tum etiam quia ille text. de debito ex delicto loquens dicit loco debitoris haberi, l. si cui. ff. de actio. & obligat. quod etiam verbum habetur, improprietatem denotat, l. qui fundum, §. qui tutor. ff. de vsucap. pro emptor. & l. interdum, §. qui tutelam. ff. de furt. & facit text. in l. sed damnum, §. si creditor. ff. de pecul. & licet, vt inquit ibidem Calcanus, numero 16. appellatione creditorum, de iure communi, de quocumque debito per Iureconsulti extensionem intelligendum sit, ex impropria significatione: attamen in materia statutaria, et in qua verba proprie intelligenda sunt, proprie & stricte accipi debent, vt est text. in l. constitutio. ff. ad munic. & in l. 3. §. hac verba. ff. de nego. gest. & habetur late in l. quicquid astringenda, ff. de verborum obligat. nisi fortasse in contrarium de statuendum mente appareat, l. non aliter, ff. de leg. 3. & in l. 1. §. si qui nauem. ff. de exercit. vel nisi proprius & verus intellectus statutum ad iniquitatem vel absurditatem reducat, l. in ambiguo. ff. de legi. & notatur in l. omnes populi, ff. de iust. & iur. vel nisi aliter loquendi vsus suadeat, propterea quod in prædictis casibus improprietates etiam attendenda est, communis vsus loquendi, l. cum de lanionis. §. asinam. ff. de fun. instrum. & l. librorum. §. quod tamen Cassius. ff. de leg. 2. Vbi cunque igitur non sumus in his casibus, verbum creditoris, secundum propriam significationem intelligendum est, & ex consequenti quod sit debitor vel creditor, ex contractu vltro citroque obligatorio, & sic ex quo quis fidem alterius sequutus sit, vt notat Butr. in rub. super versic. Iustinianus. & ad hoc facit illud, quod dixit Bartol. in l. contractus, C. de fide instrum. vbi notatur quod si forte statutum disponat, vt de quolibet contractu soluiatur gabella de transactione & donatione non soluetur, propterea quod proprie contractus non sunt, vt ibi habetur, & in l. si donat. C. quod met. causa. qui quidem text. optime probat, donationem contractum proprie non esse, prout voluit Bald. ibi, & rursus idem Bald. in rub. C. de pact. pariter querit, an stante statuto quod mulier sine consensu duorum propinquorum contrahere non possit, an se obligare & consensum præstare possit. & concludit simplicem consensum prohibitum non esse, licet obligatio dicatur, quo fit, vt concludit ibidem Calcanus. vt statutum de creditore loquens legatarium vel fideicommissarium nullo modo comprehen-

dat. De his tribus opinionibus loquitur etiam Socin in d. l. 1. num. 43. ff. si cert. pet. & vult, vt debitores ex legato seu delicto iure communi, & communi vsu loquendi comprehendantur. & ideo Corn. in d. l. 1. num. 20. ff. si certum pet. inquit inter legatarium & creditorem magnam differentiam esse, d. l. fin. §. licentiam, C. de iure deliber. & l. 1. C. de bonis author. iud. possid. Vnde infert, quod si statutum dicat, vt viso instrumento crediti fiat executio talis, executionem viso instrumto legati: hoc est testamenti: faciendam non esse; nec etiam e contra, vt videtur text. in l. verba, gesserunt. ff. de verbor. signif. secundum Bal. vt latius prosequitur ibi Corn. Præterea etiam Prosper Carau. super Ritib. magnæ Curia, Rit. 287. num. 12. & 13. pariter vult quod creditores ex delicto, creditores non dicantur: Et ideo infertur quod priuilegium, vel gratia, vt infra quoddam tempus creditores molestia affici non possint, vt supra diximus, referendo Guilel. & alios, ad creditores ex delicto, non extenditur ob id, quod creditor ex causa delicti, proprie creditor non est. Item hanc eandem conclusionem, quod ille cui ex delicto vel legato debetur proprie creditor non dicatur, nec etiam ex communi vsu loquendi, tenuit Ripa in d. l. 1. nu. 92. & 94. ff. si cert. pet. & hanc conclusionem inquit communiter sequi doctores, & si contrarium tenuerint Fulgos. & Decius in d. l. 1. quorum tamen opinionem contra communem ipse amplectitur.

Retinendo opinionem hanc contra communem non videtur ob stare, si fortasse dicatur inter creditores legatarios & fideicommissarios & quoscunque alios habentes aliquod ius in bonis defuncti aditione hæreditatis & hæredem etiam lato sumpto vocabulo aliqualem quasi contractum induci: & si non sit contractus absolute, esse saltem quasi contractum, d. l. ex maleficiis. §. hæres. ff. ex quibus. caus. in poss. eat. & appellatione contractus, veniat quasi contractus, vt dixit gloss. in l. 1. ff. de act. & obligat. dum vult, sub contractu contineri quasi contractum, ad quod facit text. in d. l. ex maleficiis. §. tutela, & l. sed cum aliquis. ff. de neg. gest. iuncta d. l. contractus. ff. de actio. & obligat. & in l. fin. C. in quibus caus. pign. vel hypoth. tacite contraha. Vnde Bart. in l. mora. ff. de acquir. hære. voluit, vt stante statuto, vt mulier contrahere non possit, ab aditione quoque hæreditatis arceatur, propterea quod pro contractu omnis obligatio accipitur, l. omnes. ff. de iudic. quo fit, vt si mulier se obligare non possit repugnante statuto, hæreditatem quoque adire non possit, vt casus in d. l. mora, propterea quod prædictus satis ex iis, quæ supra deduximus, responsum esse videtur, & tradit Calcaneus in loco supra relato.

Si vero teneamus opinionem Bartol. dixit Ripa eodem in loco, infertur ad illam questionem, an ad instantiam creditoris ex debito vel legato possit debitor detineri stante statuto, vt ad instantiam creditoris debitor carcerari possit. & stante opinione communi carcerari non poterit, stante vero alia contra communem poterit: Quia etiam fiscus creditor est in pænis, l. rescriptum, vbi tradit gloss. ff. de pact.

CAP. LXVIII.

Argumentum est in Summariis.

SUMMARIUM.

- 1 Statutum loquens de creditore, an habeat locum in creditore ex causa legitima.
- 2 Hæres institutus non venit appellatione creditoris hæreditarij
- 3 Contractus legem accipiunt à conuentione partium.

QVæri etiam potest, vt inquit idem Laurentius Calcaneus in d. cons. 75. num. 20. ¶ an statutum loquens de creditore, ad creditorem ex causa legitime extendatur: & ex consequenti in petitione legitime vel eius supplementum locum habeat? & vt in eis locum non habeat, arbitratur: mouetur autem ad firmandum hanc conclusionem ex pluribus: & primum ex eo quod petitio hæreditatis dicitur petitio legitime debite filio, propterea quod in ea institutus censetur, vt tradunt Docto. & præsertim Salyc. & Florian. in l. si quis in suo. ff. de inoff. testam. per tex. in l. quisquis an filias. C. ad l. Iuliam Maiest. & in l. 1. §. 1. C. quando & quibus quarta pars debeat. lib. 10. & voluit Dynus in cap. non debet. & in cap. sequenti. de regul. iur. in 6. ¶ Si igitur in ea institutus censetur, consequens est, vt creditoris hæreditarij appellatione non comprehendatur, prout etiam nec hæres vniuersalis creditor hæreditarij censetur. Quicquid autem de legitima dicitur, de eius quoque supplemento dicendum est, vt nonnulli voluerunt, argumento l. si se. §. condemnatum. ff. de re iudic. & l. si iudex. ff. de iudic. & ideo quemadmodum legitima sine villo onere debetur, l. quoniam. C. de inoff. testam. ita etiam & eius augmentum, l. sancimus. eo. tit. Præterea ex quo legitima ex testamento debetur, creditor vero ex contractu fit: merito eadem differentia inter creditorem ex contractu, & creditorem ex legitima esse debet, quæ est inter contractum & successionem ex testamento vel ab intestato, siue vniuersali, siue in legitima. Accedat etiam, quod successio & hæreditas datur à lege, vel testamento, non autem ex contractu, l. lege obuenire. ff. de verbor. signif. & facit illud, quod notatur in l. fin. C. de pact. & in l. qui superstitis. ff. de acquir. hæred. & l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbor. oblig. & l. in arena. C. de inoff. testam. ibi non damnato in arenam, sed sua sponte existente lex hæreditatem legitimam seruat. & facit text. in l. 3. §. penult. ff. pro socio. id quod etiam de legitima dicitur, quæ etiam à lege datur, & à lege suppletur ei, cui debetur, etiam si in vno nummo institutus sit. l. si quis priore. ff. ad Senatuscons. Trebell. & tradit Bald. in l. hac edictali. C. de secund. nupt. & habetur in d. l. sancimus, iuncta l. omnimodo. eod. tit. Petitio igitur legitime seu supplementi legalis est, & à lege proficiscitur. Lex enim supplet illud, quod testator omisit d. l. sancimus. §. repletionem. & ideo petitur conditione ex lege, & personalis est, vt habetur in l. Papinianus, §. si conditioni. ff. de inoff. testam. vbi tradit gloss. quam sequitur Angel. & Docto. De eo autem, quod ex contractu debetur, aliter dicendum est, ex quo lex ad vnguem contractus formam seruari mandat: & illud quod inde prouenit, petitur actione ex eo contractu: nam contractus ¶ ex partium conuentione legem accipiunt. l. 1. §. si conueneris. ff. de posit. & l. contractus. ff. de regul. iur. & ideo id, quod actum est, inspicere oportet inter contrahentes. l. 3. ff. si certum petat. & l. Lucius. ff. manda. & l. semper in stipulationibus. ff. de regul. iur. cum vulgaribus. Accedat etiam, quod ex quo sunt ita diuersa quoque ratio & ius

ius esse debent. *l. si maritus. ff. de donat. inter vir. & vxor. l. inter plures. ff. de tributo. & l. Papinianus exuli. ff. de mino. & l. si. ff. de calum.* Unde tandem concludit, nec hereditatis petitionem, nec legitimæ contractus, vel crediti appellatione comprehendit; & ideo nec etiam à statuto de creditoribus loquente; sed in dispositione iuris communis uti casum à statuto omissum remanere, per ea quæ habentur *in l. si cum dorem. ff. de soluto matrim. & in l. commodissime. §. si alterurum. ff. de lib. & posthum. & l. si ita sit scriptum. eod. titul. & in l. extraneus. ff. de condi. ob caus. & in l. quis in testamento. §. Marcellus. ff. de leg. primo. & tradit Bart. in l. maritus. ff. de procurat. cum vulgaribus.*

CAP. LXIX.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

1 Debitorum an comprehendantur sub gratia,

Debitores, an comprehendantur sub gratia, ut debitor infra quinquennium à suis creditoribus vexari non possit, *iuxta text. in l. quoties. C. de precib. Imper. offer.* An tali privilegio non obstante à creditoribus ex causa delicti conveniri possint. In hac quaestione Roma. respondit debitorem à creditoribus ex causa delicti conveniri non posse, etiam quod creditor ex delicto creditor large dicatur, & ex consequenti contrarium dicendum videatur, cum de iure & proprie creditoribus dicendum existimetur. Mouetur autem Romanus ex eo, quod id à principis gratia procedat, & quæ ampliari & extendi solet, non restringi. *l. fin. C. de constitu. Princi. & cap. cum dilecti, extra de don. hanc opinionem tenuerunt Guilielm. de Cun. & Dec. in l. sed si ex parte. §. quanquam. ff. quod cum eo. & in l. si rerum. ff. de re iudic.*

Contrariam autem opinionem tenet Ripa *in d. l. i. ff. si certum petat. & iis, quæ deduxit Roma.* ita respondet: & in primis dum Romanus mouebatur ex eo, quod gratia sit amplianda: inquit verum esse gratiam contra concedentem ampliandam esse. At secus contra tertium, quia contra eum restringenda est. *l. 2. §. merito. ff. ne quid in loco publico, & cap. super eo, extra de offic. deleg. & cap. ex tua, extra de auctor. & vsu pallij.* Hanc conclusionem comprobat ex eo, quod dixit Bal. *in l. 2. C. de in ius vocan. & præsertim, quia vt supra vidimus, vt creditor ex delicto proprie creditor sit, quam plures voluerunt.* Stante hac opinione, dicit Decius non obstare iura à Roma. deducta, videlicet *in d. l. sed si ex parte. §. quæquam. ff. quod cum eo. & in l. si rerum. ff. de re iudic.* Quia loquuntur in delinquente post gratiam: & nos loquamur in gratia concessa post delictum, & eodem modo respondent ad text. *in §. quod si delinquentes. in Auth. de manda. Princ.* Decius vero aliter illis iuribus respondet: Vt scilicet de debitoribus ex contractu loquantur: & ideo mirum non esse, si ad debitores ex delicto non extenduntur. Verum Ripa approbat opinionem Cyni & Guiliel. & sequacium: & mouetur, quia negari non potest, quin Princeps delinquentibus gratiam concedat, vt dictis iuribus probatur: ergo gratia est subreptitia, si delicti mentio non fiat, cap. postulasti, *in vers. non ita de leui, extra de rescript. & ita tenendo dicit Ripa non obstare gloss. in cap. sanctorum, 12. q. 2.* quia illa procedit favore pietatis, & vbi de alicuius præiudicio

non agitur, & in his terminis inquit procedere ea, quæ dixit Ia. *in auth. res. quæ. C. commun. de legat.* dum quærebat, an res prohibita alienari, pro redemptione captiuorum alienari possit. & hanc partem inquit tenere Roma. *in singu. 170.* dum vult, vt si creditoribus commeatus seu fides publica concedatur, ex delicto creditores non comprehendantur, & sic videtur prævalere conclusio, vt creditores ex delicto non comprehendantur.

Limitatur hæc conclusio, quando in gratia ratio generalis expressa esset, propterea quod ea etiam contra creditores ex delicto locum haberet: vt puta si ratio paupertatis exprimitur; & si dicat Ripa delinquentes, vt in paupertate marcescant, digni sint, *l. quisquis. ff. ad l. Iuliam Maiesta. & l. bona fides. ff. depositi.* Quotiescunq; igitur ratio in gratia expressa talis est, vt etiam creditores ex delicto comprehendat: tunc creditores ex delicto comprehenduntur, *l. regula. ff. de iur. & facti ignor. & l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 2.* & ideo dicunt, si alicui commeatus concedatur, vt in ciuitatem sine vllius molestia venire possit, intelligendum quoq; est ex causa delicti, vt inquit Bartol. *in cons. 164.* Statuto ciuitatis Tuderti: propterea quod commeatus ratio ea fuit, vt redire posset, vt voluit Bart. *in l. i. ff. ad leg. Iuliam Maiest.* Hanc limitationem sequitur etiam Prosper Carauita *super Ritib. mag. Curia, ritu 287. num. 12. & 13. & Ripa in d. l. i. num. 97. ff. si cert. pet. per tex. in d. l. regula, §. cum quis. ff. de iur. & facti ignor.*

CAP. LXX.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

1 Debitoribus si concedatur gratia, vt intra certum tempus molestia affici non possint, an ad eorum fideiussores extendatur.

Adnectenda est præcedenti huiusmodi conclusio: Quæri enim solet, si gratia, vt conveniri intra quoddam tempus non possit alicui concessa sit, quam moratoriam appellant, de qua habetur *in l. quoties. C. de precib. Imper. offeren.* an eius fideiussores comprehendat. Hanc quaestionem attigit Dynus *in l. quoties, numero 7. versic. sexto quero.* vbi tradunt etiam Bald. & Salyc. *num. 4. versic. quero, an. C. de precib. Impera. offer. & Bar. in l. cum filius familias. §. si stipulatus sum, numero secundo, in fi. ff. de verborum obliga. & Dyn. in consil. 11. & Bald. in l. cum mandatori, num. 7. versic. secundo quero. C. de non num. pecu. & Angel. Ar. tin. in rub. Instit. de exceptio. versicul. secundo postquam, numero 12. & Prosper Carauita *super Ritib. 287. numero 16.* ex quorum dictis colligitur, quod huiusmodi gratiæ seu (vt dicunt Docto.) moratoriæ debitorum personæ gratia concedantur, & vt plurimum, & fortasse semper ob eorum paupertatem ad fideiussorum personas non extendantur, *per text. in l. exceptiones. ff. de exceptio. & in l. quia personale, cum ibi notatis à Bartolo. ff. solut. matrim. & in l. et si fideiussor. ff. de re iud. & §. quod principi, Institut. de iur. natura. cum aliis ab eis deductis.**

Verum stante prædicta conclusione, vt fideiussores non comprehendantur, Doctores prædicti cautelas duas deducunt, quæ saltem indirecte eorum fideiussoribus profunt. Prima cautela est, vt fideiussoribus exceptionem discussionis principalis

obiciant, iuxta text. in §. 1. in Authent. de fideiussor. Illud autem, quatenus pertinet ad hanc cautelam, animaduertendum est, quod procedet de iure communi; secus vero si alicubi iure municipali excussio principalis reiiceretur, & statim aduersus si deiuissores principalibus non excussis agi possent, multis in locis iure municipali cautū esse, certū est.

Secunda etiam cautela est, si exceptio cedendarum opponatur, ut habetur in l. nisi. iuncta gloss. & notat etiam Ang. ibi. ff. de pact. & in l. si stipulatus esses. §. primo. iuncta gloss. in verbo. exceptione. & in l. ut fideiussor. ff. de fideiussor. In his enim casibus, cum stante gratia, seu (ut aiunt) moratoria, nec principalis excuti possit nec iura cedi, creditores repellentur; & præferunt si talis gratia seu moratoria sit ab ipsis creditoribus concessa, eum in id ut excussio & cessio fieri non possint: culpa sua inciderint, argumento. l. si pupillum alterum. ff. de administratio. tuto.

Limitatur autem hæc prima cautela duobus modis; & primum, ut voluerunt Cynus & Salycet. in dicta l. quoties. Vbi cunctæ gratia vel (ut ipsi dicunt) moratoria generaliter respectu omnium suorum creditorum concessa esset, propterea quod tunc cum etiam fideiussores saltem late sumpto vocabulo creditores dici possint, argumento d. l. 1. in fine. ff. si certum peta. videtur etiam contra ipsos fideiussores concessa gratia, vel moratoria: & ideo contra suum principale, ut excutiatur, vel in ius vocetur agere non possunt, unde est cautela illa, non procedat.

Secundo limitatur prædicta cautela, quando in instrumento dictis exceptionibus renunciatum esset, prout renunciari potest, & sæpe renunciatur, ut inquit gl. in l. si stipulatus esses. Propterea, quod ut inquit illa ibi gloss. in eo casu fideiussorem nec exceptione excussionis, nec cedendarum obicere possent, cum eis renunciaissent.

Secunda autem cautela est, ut conuentis fideiussoribus debitor ipse pro suo interesse compareat, & exceptionem gratiæ, vel moratoriæ alleget: Ad hoc ut ipse per indirectum soluere cogatur: si deinde à fideiussoribus conueniatur, ut habetur in l. indebitam. ff. de conditio. indebi. & de hoc est text. in l. idemq. §. generaliter. ff. manda. & in l. procurator, ad exhibendum. §. si procurator. ff. rem ratam haberi, cum similib. Subdit tamen animaduertendum esse, quia si gratia seu moratoria generaliter aduersus omnes creditores concessa sit, repellatur, tunc creditor ab hac exceptione, per ea quæ supra diximus in prima limitatione. Hæc sunt diligenter notanda cum quotidie in facto contingant: Ea autem, quæ in gratia seu moratoria debitori concessa dicta sunt; pariter etiam eisdemmet rationibus in bonorum cessione locum habent.

CAP. LXXI.

ARGUMENTVM.

An statutum de creditore loquens possit ad creditricem extendi.

SUMMARIÆ.

1. Creditoris appellatione, an creditrix quoque comprehendatur.
2. Statutum disponens, ut statuta ad literam intelligantur, & ut iacent, efficit, ut statutum loquens de creditore ad creditricem non extendatur.

3. Statutum loquens de creditore, non potest extendi ad creditricem, si via interpretationis extensiuæ.
4. Interpretatio intrinseca, in quo differat ab extrinseca.
5. Statutorum verba disponentium, ut intelligi debeant sine aliqua interpretatione, intelliguntur de significatione extranea à significatione verborum.
6. Statuto disponente, ut statuta alia ad literam, & ut iacent intelligantur, reiicitur omnis intellectus, seu interpretatio, quæ à sensu directo statuti non prouenit, & alia multa in sequentibus numeris.
7. Verbum, proximior, non includit existentes in diuersis gradibus, stante statuto quod statuta intelligantur ad literam, & ut iacent.
8. Extensio nulla in aliis statutis facienda est, stante statuto, ut statuta intelligantur ad literam, prout iacent.
9. Substitutio vulgaris expressa non continet tacitam pupillarem, si extet statutum in loco disponens, ut statuta intelligantur ad literam, prout iacent.
10. Statuta non trahuntur ad benignum intellectum, si in loco extet statutum, ut statuta ad literam, & prout verba sonant, intelligantur.
11. Casus mixti in simplicibus non continentur etiam in materia fauorabili, stante statuto, ut verba statutorum intelligantur ad literam, & prout iacent.
12. Litera est, quæ oculo videtur, nec solo intellectu percipitur.
13. Statutum si disponat generaliter, statuta non debere recipere interpretationem, nisi expositiuam & vulgarem, operatur, ut in statuto de filiis disponente nepotes non comprehendantur.
14. Filiorum appellatione nepotes non comprehenduntur, stante huiusmodi statuto.
15. Sorores appellatione fratris, non comprehenduntur, stante prædicto statuto.
16. Geminatio magis enixam testatoris voluntatem ostendit.
17. Extrinseca interpretatio, stante tali statuto, non admittitur.
18. Statutum, quod in vno ex duobus equiparatis à lege veteri procedit, habet etiam locum in alio, quomodo & quando procedat.
19. Statuti verba si ut iacent intelligenda sint, debent interpretari secundum communem usum loquendi.
20. Interpretatio passiuæ non remouetur, sed extensiuæ, stante statuto, ut verba statutorum ad literam & ut iacent intelligantur.
21. Argumentum à simili, an locum habeat, vbi extat statutum, ut verba statutorum intelligantur ad literam & prout iacent.
22. Correlatiuorum regula non procedit, stante statuto, quod verba statutorum ad literam, & prout cent intelligi debeant.
23. Masculinum non concipit femininum, stante dicto statuto.
24. Statutum disponens ut sub simplici non comprehendatur casus mixtus, non tollit facultatem necessarium, quæ est iuris naturalis.

Quærendum etiam est, iuxta prædicta, an creditoris appellatione creditrix comprehendatur? Quæ in re Socini. iunior in cons. num. 102. vol. 1. clarum & manifestum esse inquit, de iure sub verbo creditores, feminas quoque comprehendere, & id inquit satis clare apparere in rub. & in l. prima. iun-

*inact. l. secunda, in si. cum l. sequenti, & sequenti. ff. de pri-
leg. credit.*

- Hæc conclusio in aliquibus casibus limitatur,
- 1 & primum si extet statutum disponens, statuta in-
violabiliter obseruanda esse, & ad literam, prout iac-
cent, intelligenda, & vt interpretati non possint: Nam
 - 2 tunc & statutum loquens de creditore, ad creditricem
extendi non debet, nisi vi extensiuę interpretationis:
Nam masculinum non concipit femininum, nisi vi
extensiuę interpretationis, vt inquit Corne. *in
consil. 14. num. 6. volum. 2.* & ideo cum extet statutum,
& debeat vt dixi intelligi & obseruari, huiusmodi
statutum de creditore loquens hæc extensiuam in-
terpretationem non recipit, cum non sit interpre-
tatio & intrinseca, quę huiusmodi statuto non re-
mouetur, prout dixit Bald. *in l. si quis filium. C. de liber.
præter. sed extrinseca, quę non obstante dispositione
talis statuti remouetur, prout voluit Saly. in l. quam-
uis, la secunda. C. de adulte. dum vult, vt quotiescunq;
statuti interpretatio colligitur à statuto dicente, vt*
 - 3 statutorum verba & sine vlla alia interpretatione ac-
cipiantur, de extranea interpretatione à vocabuli
significatione intelligendum esse, & ex consequen-
ti de extrinseca, non autem de intrinseca & inhæren-
ti aut necessaria, *l. secunda, §. proinde. ff. de orig. iur.* vbi
latius ipse tradit. Præterea quod videatur prohibi-
tus omnis & intellectus seu interpretatio, quę à sen-
su directo statuti non prouenit, ita vt ex eo argu-
mentum à contrario sensu sumi non possit, voluit
Bald. *in l. secunda. C. de condi. institut. & Alexand. in l.
prima. ff. de offic. eius. & Ias. in l. fin. colum. fin. limit. quar-
ta. C. de success. edicto. & Bald. iterum in consilio 466. vo-
mine 1. & Socin. in l. cum auus. num. 84. ff. de conditio. &
demonstrat. & in l. prima. numero trigessimooctauo. ff. de
vulga. & pupill. & hanc esse communem opinionem
attestatur Ripa *in l. prima, num. 171. ff. de vulga. & pu-
pil.* & idem dixit olim pater meus, Marcus Asinius,
super statuto Senensi, cõcludens nullam interpre-
tationem fieri aut admitti debere, stante statuto, de
quo supra: Sed verba, prout iacent, simpliciter abs-
que vlla interpretatione intelligenda esse. Vnde*
 - 4 est, vt verbum, proximior, & existentes in diuersis
gradibus non includat, vt voluit Bald. *in l. secund. co-
lumna 3. C. de patrib. qui fil. distax. & in authent. si qua
mulier. C. de sacrosanct. eccles. dum voluit, vt stante
prædicto statuto, vt statuta ad literam, & prout iac-
cent intelligantur, eius vi nullam & in aliis statutis
extensionem faciendam esse vel interpretationem,
nisi prout verba ipsa inferre videntur. Et idem quo-
que voluit *in l. precibus. columna 5. C. de impuber. & a-
lius substitut. dum inquit, quod stante huiusmodi sta-
tuto & sub expressa vulgari tacitam pupillarem non
comprehendi, & si alioquin de iure communi con-
tineatur, & Angel. in l. si ita scriptum, ff. de liber. &
posthum. inquit stante prædicto statuto & statuta alia
ad benignum intellectum non extendi, nisi prout
litera, & verba ipsa suadent; Ac in simplicibus & et-
iam in materia fauorabili casus mixtos non com-
prehendi, & si alioquin de iure contineatur. Idem
etiam refert & sequitur Ias. *in consilio quinquagesi-
mo. Item nobilibus de Aufuscio, columna secunda &
in consil. 52. visis & diligenti examine consideratis, colu-
19. volumine primo. & in consilio 205. in occurrenti con-
sultatione, columna sexta, versic. item est aduertendum,
volum. 2.* Vbi concludit vi huius statuti nullam in
aliis statutis extensionem faciendam esse, nec in-**

terpretationem, nisi vt supra diximus, & litera &
verba denotant: propterea quod litera ea & dicitur, 12
quę oculis subiicitur & videtur, non autem ea quę
solo intellectu percipitur, *l. prima, in prin. & ibi tra-
dit Bart. ff. de his, quę in testamen. delen.* Idem præterea
voluit etiam Alexand. *in consilio 45. habita pro viribus,
columna 2. libro 4.* Vbi vltra prædicta refert Bald. *in
l. maximum vitium, columna 5. C. de liber. præter.* & di-
centem statutum disponens generaliter, statuta
interpretationem, nisi expositiuam & vulgarem
non recipere, efficere vt statutum de filiis dispo-
nens nepotes non comprehendat, ob id quod vt fi-
liorum appellatione nepotes comprehendantur,
ab extensiuâ interpretatione procedit, *l. iusta. ff. de
verbo. signific. & l. quod si nepotes. ff. de testam. tutel. &
tradit Barto. in l. librorum, col. 6. ff. de verborum signific.*
Præterea hanc eandem conclusionem tenuit Cor-
ne. *in consil. 324. videtur prima facie, col. pen. in prin. vol.
3. Adducens illud, quod habetur in clemen. exiui de par-
diso. de verbor. signific.* Vbi summus Pontifex circa re-
gulam Diui Francisci disponens inquit, eam rudi-
ter exponendam esse ad literam nec glossandam
esse, nisi fortasse gl. verus sensus & intellectus quasi
grammaticaliter ad literam intelligibilis exprima-
tur & intellectus nulla ex parte extorqueatur aliter
quã ipsa litera sonet. Quę sane verba ad huiusmo-
di statuta plurimum faciunt, vt dixit Bald. *in d. auth.
si qua mulier. & sequitur Petrus Ancharanus. in capi-
canonum statuta, in vltim. questio. principali, colum.
197. extra de constitut.* Inde inferentes, quod vbi vi-
get huiusmodi statutum, eius verba non aliter in-
terpretanda esse, an verba illius regulę interpre-
tentur: id quod videtur etiam sentire Bald. *in dicta
l. omnes populi, dum inquit literalem & planum in-
tellectum ad vnguem sequi oportere.* Est autem
literalis intellectus sonus verborum extraneo in-
terprete non indigens, *d. clemen. exiui. in fin. vt
vouerunt Bad. & Ancharan. vbi supra.* Hoc etiam
dixit: *Idem Cornus in consilio 276.* Constat matrem,
columna quinta, versicul. & saltem hoc audeo di-
cere, volumine quarto. Vbi loquitur in terminis
statuti Senensis, & concludit vi talis statuti, reliqua
illius ciuitatis statuta vltra propriam & verã ver-
borum significationem grammaticaliter & ad lite-
ram (vt eius verbis vtatur) intelligenda & interpre-
tanda non esse: Et super eodem statuto Senensi in-
quit Socin. *in consil. 89. circa præmissum consultatio-
nis articulum, colu. fin. libro 4.* Et stante huiusmo-
di statuto dixit Salycetus *in l. maximã vitium. C. de li-
ber. præteri.* verba in minus proprio significato acci-
pienda non esse, & ideo filiorum appellatione, & ne-
potes (vt supra diximus) non comprehendit. & Ale-
xand. *in d. consilio 45. columna 2. volum. 7.* pariter di-
xit fratris appellatione, & sororem non compre-
hendi, propterea quod id extra literam & propri-
am significationem esse dicitur: Et ideo magis di-
cendum est, vbi in tali statuto mandante statutorum
verba ad literam, & vt iacent, intelligenda esse, essent
verba geminata, vt puta si in eo diceretur, statuto-
rum verba prout iacent intelligenda esse, & vt scri-
pta sunt: & pure, simpliciter, & aperte. Talis enim
geminatio & magis præcisam & enixam statuentium
voluntatem & intentionem ostendit: vt scilicet sta-
tutorum verba secundum meram & puram litera-
lemq; significationem absq; vlla legis vel hominis
interpretatione intelligantur, vt dicunt Doctor. in

vulgata l. balista. ff. ad Trebell. & in l. cum scimus. C. de agricol. & censit. libro vndecimo. Vnde etiam colligitur resolutio illius, quod dixerunt Bald. in dicta l. omnes populi. & Anchar. in dicto capitulo canonum statuta. prope finem, in vers. occurrit alia questio. & voluit etiam Bar. in dict. l. omnes populi, in vltim. questio. dicta sexta questio. principa. & Alexan. in cons. 192. volum. 6. Verum namque est eam interpretationem admitti, quæ à verborum sono aliena non sit, & literali expositione. Extrinseca tamen, quæ literali expositioni & verborum sono non conuenit, nullo modo admittitur, & præsertim stante verborum geminatione. Hinc tamen etiam ad illud responsio colligitur, quod dici solet, statutum in vno ex duobus æquiparatis à lege veteri in altero quoque locum habere: Nam id in statuto disponente, vt ultra sonum verborum & literalem expositionem statuta interpretari non possint, accidere non potest. Accedat etiam prædictis quod Cotta in suis Memorialibus, in verbo, statuto cautum est vbique per Italiam, quod verba statutorum seruentur vt iacent, litera multa dicit de tali statuto, multa que alia in variis locis tractantur: & quia quotidie solet adduci, merito, dicit, quod stante huiusmodi statuto extensio faciendi non est, vt dixit Bald. in d. l. colum. fin. vers. si autem desiderant, C. de patri. & Alex. in l. prima, col. 20. vers. puto. ff. de vulg. & pupill. & Trajan. in l. non dubium, colum. sexta, vers. nota tamen, dit. C. de legib. & in cons. 25. eol. 2. volumine primo. & sequitur Felyn. in capitulo translato, columna 2. & 6. in vers. item non acquireretur, extra de constitu. dixit etiam And. Barb. in rub. extra de fide instrum. colu. vndecima, 19 vers. de proprio. Verba tamen illa statuti, vt litera iacet, exponenda esse secundum communem loquendi usum, & late tradit Cotta in loco supra relato. Præterea stante prædicto statuto tamen interpretationem passiuam remouendam non esse animaduertendum est, extensiuam vero esse, vt late tradit Decius in dicto capitulo translato, columna penult. & sequenti, extra de constitutio. in prioribus scriptis. Vbi etiam querit, an stante huiusmodi statuto procedat tamen argumentum à simili. & idem de intrinseca, cum non sit sublata tali statuto, sed solum extrinseca. Subdebat præterea Cotta eodem in loco, non procedere argumentum à contrario sensu, prout voluit etiam Alexand. in l. prima. in princip. ff. de offic. eius. cui mandat. est iurisdict. Item etiam, vt stante tali statuto non procedat tamen regula, quod contrariorum eadem sit disciplina, vt inquit Curt. iunior in consil. 6. circa has. colum. tertia, & sequenti, & ita inquit de hoc alias vidisse consultum à præstantissimis Iureconsultis Papię ordinariam legentibus, videlicet à Torro, Puteo, & Grassio: & ita etiam inquit obseruari vidisse. Præterea hanc conclusionem sequitur Albert. Brunus in tractat. de statut. excluden. femina. in 5. articulo, numero 83. vbi inquit stante huiusmodi statuto masculinum, tamen feminum non comprehendere: & statutum loquens de fratre, sororem non comprehendere, si contingat tali extensione feminam remotiorem proximiorum excludere, vt dixit Petrus Ancharan. in dicto capitulo, canonum statuta questio. 14. principali, vers. dicto de filius, extra de constitut. per ea, quæ dixit Dynus in l. prima. ff. de verborum significat. Subdens optime facere text. in l. asfiduis, C. qui potio. in pignor. habeant. vt ibi latius peritur. Hanc præterea conclusionem sequitur Rolan.

à Valle. in consilio 51. numero vigesimo tertio, volum. tertio. dum inquit, statum tamen disponens, vt sub simplici casus mixtus non comprehendatur, licet necessariam facultatem tollere non possit, quæ à iure naturali prouenit, extensionem tamen quatenus ius commune corrigatur, & exorbitans intellectus inducatur, tollere, vt latius ibi ipse profectus inquit. Idem præterea voluit Parisius in consilio vigesimo, numero vigesimo nono, volumine secundo. per ea quæ dixit Corneus in consilio 336. columna penultima, volumine primo, & Signorol. de Homod. in consilio nonagesimo primo, factam. & rursus Parisi. in consilio 117. numero decimo octauo, volumine primo, & Socius senior pariter loquens de statuto Senensi in consilio octuagesimo nono, numero vigesimo quinto, volumine quarto. Sequitur etiam hanc conclusionem August. Berous in consilio 120. numero septuagesimo quarto, volumine secundo. Redeundo igitur ad rem nostram, limitatur primo loco illa conclusio, vt vbi extat statutum disponens, vt statuta dicti loci intelligantur ad literam, & prout verba iacent, quod variis verbis & diuersis modis concipitur, statutum loquens de creditore, creditricem non comprehendat.

CAP. LXXII.

ARGUMENTVM.

Statutum de omnibus casibus loquens an etiam locum habeat in mulieribus creditricibus.

SYMMARIA.

- 1 Statutum si disponat, credendum esse iuramento damnnum passi, vel creditoris, non habet locum in muliere creditrice, quando statuta loquuntur in casibus in quibus de iure communi credendum non est iuramento creditoris damnnum passi.
- 2 Statutum loquens de bannito, in bannita locum non habet.
- 3 Statutum loquens de fure vel habitatore, in muliere non procedit.
- 4 Masculinum in odiosis non concipit femininum.
- 5 Statutum si disponat quod quilibet accusare possit, non extenditur ad feminas.
- 6 Statutum disponens vel decretum, vt committens furtum, vel quid tale suspendatur, feminas furantes, vel quid tale facientes non comprehendit.

Secundo loco limitatur præcedens conclusio, vt inquit Ioan. Baptist. Plotus in l. si quando, nu. 862. C. vnde vi. Si tamen statutum disponat, iuramento damnnum passi vel creditoris credendum esse: huiusmodi namque statutum in muliere creditrice locum non habet, vbicunque statuta de illis casibus loquuntur, in quibus de iure communi iuramento creditoris damnnum passi credendum non est. Quandoquidem tunc masculinum, femininum non concipere certum est, vt inquit Cotta in suis Memorialibus, in vers. masculinum, in si. ibi, Secus ergo. & Soci. iunior in consilio 1. num. 102. volum. 1. & Corneus in consil. 14. in presenti, num. 6. vol. 2.

Tertio

2 Tertio limitatur in statuto de bannito loquente, quandoquidem ad bannitum non extenditur, vt inquit Angel in consil. 67. primum. & sequitur Decius in l. femina. num. 83. vers. octauo statutum, ff. de regul. iur. & Alexand. in consil. 28. preclare, volum. tertio, & §. statutum de fure vel habitatore, in muliere quoque locum non habet, vt iterum dicit in dicta l. femina, num. 112. Et hoc maxime procedit, cum dicta statuta sunt odiosa, ex quo disponunt vt iureiurando vnus contra dispositionem iuris diuini credatur, cum eo cautum sit, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum: Quo casu §. masculinum, foeminiu in non concipit. & praesertim si materia sit indifferens, cum magis masculis quam foeminis credendum sit, vt inquit Decius in d. l. femina, numero duodecimo, versic. quarto queritur, ff. de regul. iur. id quod procedit etiam si statutum dicat, §. quod quilibet accusare possit: Nam eo etiam in casu foemina accusare non potest, vt inquit Bald. in rub. C. qui accusa. poss. Praeterea §. statutum vel decretum, quod fur vel quid simile committens suspendatur, foeminam furantem non comprehendit, vt dixit Alexand. in consil. 135. volum. 1.

§. VII.

CAP. I.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

1 Prior in tempore, potior est in iure.

PROsequendo rem propositam; cum de creditoribus in praecedentibus capitulis dictum sit, vt de eorum praelatione nunc tractemus, conuenire videtur: & ideo in primis firmanda est regula, §. quod ille qui prior est in tempore, potior est in iure. vt est text. in cap. qui prior, de regul. iur. in sexto. & in l. potior. ff. qui potior. in pignor. habeant. & tradit Cephal. in consil. 86. num. 6. volum. primo. & in consil. 135. num. 1. eod. volum. 1. & Hieronym. Grat. in consil. 54. nu. 25. volu. 1. & est etiam text. in l. 2. & in l. qui Balneum, ff. eod. titulo. qui potior. in pign. habeant. & rursus Cephal. in consilio 289. numero 7. volum. 2. & iterum in consilio 298. numero 3. eod. volum. 2. per text. vltra deductos in l. si fundum, la secunda. & in l. diuersis, C. qui potior. in pigno. habeant. & tradit gloss. in capit. 1. extra de maior. & obedien. & Decianus in consilio vndecimo, numero 84. volumine primo, & Portius in consilio 11. numero 8. qui id non solum inquit locum habere in pignoris constitutione, sed etiam si de operum locatione agatur, siue feudorum acquisitione, siue cuiuscunq; actus conditione perpédenda. Nam semper prioris qualitatis ratio haberi solet, l. in operis. ff. locati. vbi Castrens. & est text. in l. quoties, ff. de regul. iur. vbi tradit Decius & in capitulo primo, de es, qui sibi. vbi Baldus, & rursus idem tradit Baldus in l. vnica, numero 9. C. quando non peten. part. & Decius in consilio 85. numero 92. cum aliis multis, de quibus infra in discursu tractandum est. Et id procedit etiam in iure cesso, vt late habetur in decisio. Pedemontan. 133. numero primo, & tradit Catellia.

Cotta in suis Memorialibus, in verbo creditor prior.

CAP. II.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

1 Hypotheca non solum datur in bonis immobilibus, sed etiam in pecunia.

AMPLIatur praecedens conclusio, §. vt anterior tempore, potior sit in iure, non solum vt in bonis immobilibus praefatur, sed etiam in pecunia numerata: Verum quia hac de re variae sunt opiniones, merito eas recensere satis oportunum videtur. Prima igitur conclusio, vt etiam in pecunia hypotheca locum habeat, & anterior tempore potior sit in iure: ex infra scriptis ostenderetur, si prius pecunia quoq; hypothecā recipere ostenderimus: Quod igitur etiam pecunia numerata huiusmodi hypothecam recipiat, tradit Paris. in consil. 69. num. 1. cum sequen. volum. 4. per ea, quae tradit Bartol. in l. et si non expedierit. §. primo. vbi etiam ponit gloss. ff. de bon. au. thor. iudi. possi. & facit text. in l. pecuniam. C. de priuileg. fisci. vbi Doctor. notant. & praesertim Castrens. & si illa lex de priuilegiato creditore loquatur, de quo etiam habetur in l. ex facto. §. fin. ff. de pecul. & faciunt ea, quae dixit Ioan. Andr. in additio. ad Specul. in titulo de obligat. & solutio. in rubr. versic. videamus generaliter. & ea quae refert Ioan. Fab. in §. item si quis in fraudem. columna septima, versic. hoc autem potest procedere. Institut. de actio. & tradit Afflict. in decisio. 190. pulchrū fuit dubium, num. 4. per text. in l. idemque. in fi. ff. qui potior. in pign. habeant. & l. si fundus. §. in vendicatione. ff. de pigno. & hypothe. & per illum text. dicunt idem quoque esse, si secundus creditor, cui solutum fuit, dolo desierit possidere. Praeterea quod hypotheca in pecunia constituitur, tradit etiam Cephal. in consilio 135. numero 14. volum. 1. ampliatis hanc conclusionem, etiam si ipsa pecunia obligantis nondum esset, dummodo ipsius futura sit. iuxta text. in l. quae nondum. ff. de pigno. & hypothe. & Negufantius in suo tractat. de pigno. & hypotheca in 3. membro, 2. part. nu. 45. Quae quidem hypotheca in re ius dici solet. Comprobari videtur, vt dicunt Doctor. hanc opinionem sequentes, & tradit Afflict. in dicta decisio. 190. nu. 6. arguendo ab absurdo, propterea quod teneretur illam opinionem, illud incoueniens consequeretur, vt si plures essent creditores alienius decocti, debitor autem ille secundis creditoribus soluisset eo tempore, quo adhuc decoctus non esset, ille primus creditor contra secundum creditorem, cui solutum fuisset, & ita illud quod sibi debebatur, consequutus esset, agere posset. Vnde omnia negotia subuertentur: & ideo mercatores negotiari non possent, & in hoc maxime versatam fuisse aequitatem sacri Concilij & sub nomine regio sententiam pro ea parte prolatam fuisse.

CAP. III.

Argumentum est in Summario.

SUMMARIUM.

1 Pecunia secundo creditori, & sic posteriori soluta, & primo creditori hypothecata, ab eo repeti potest.
2 Pecunia vt genus accipitur, & quod genus perire non possit.